I. DELAMISA

ZĂPEZILE COPILĂRIEI

MATRIX ROM
BUCUREŞTI

I. Delamisa

Zăpezile copilăriei

MATRIX ROM
BUCUREŞTI 2003

© MATRIX ROM
C.P. 16 - 162
77500 - BUCUREŞTI
tel. 01.4113617, fax 01.4114280
e-mail: matrix@fx.ro
www.matrixrom.ro

ISBN 973-685-575-9

I.
Ziua bună se cunoaşte abia după amiază

Tata a uns osiile căruţei, apoi l-a înhămat pe Potop între hulube şi l-a prins pe Roibu prăştier. Când a luat coasa şi mi-a făcut semn să urc, bucuria n-a mai încăput în pieptul meu de copil:

- Nu mă amăgeşti, tată?

- Suie, dacă nu vrei să rămâi acasă, a răspuns el.

Ieşind pe poartă, a cârmit la dreapta şi-am luat drumul „Pe vale" înspre Stârghinoasa. Soarele scăpăta spre asfinţit, în spatele nostru, şi umplea valea cu o pulbere de aur, când am simţit răcoarea pădurii; trecând şanţul ce desparte locurile satului de pădure, am pătruns sub bolta teilor înalţi din margine, apucând pe colnicul ce duce înspre Poiana Ciohodăriţei. Caii au strănutat, eu mi-am încheiat cămeşuţa la piept şi m-am strâns lângă tata; prin spărturile întunecate ale frunzelor mă priveau mii de ochi şi-mi era puţin frică. Tata a simţit şi, îndemnând caii, a zis:

- Nu te teme, băiete, doar eşti cu mine!

Din clipa aceea, nu m-am mai temut: mă mai putea ameninţa vreo primejdie, când eram cu tata? Nu era el cel mai puternic, cel mai viteaz, cel mai înţelept om din lume?... Totuşi, deoarece caii mergeau la pas, iar roţile nu făceau nici un zgomot pe covorul de frunze moarte şi de ierburi, am tresărit când dintr-un tufiş a zburat cu larmă o mierlă speriată, dând de veste prin fluierături de flaut şi de trişcă miilor de fiinţe nevăzute ale pădurii, că uriaşi necunoscuţi calcă hotarele împărăţiei lor.

Undeva, departe, s-a auzit duruitul repetat al ciocănitoarei, apoi totul s-a stins în liniştea înfiorată a apusului. În luminişul poienii, tata a cosit câteva brazde de iarbă fragedă, în timp ce eu ascultam vrăjit guruitul unei

turturele nevăzute; a pus iarba cosită în coşul căruţei, între scoarţe, şi a îndemnat pe Potop şi pe Roibu îndărăt, pe colnicul pe care venisem.

Din adâncul fântânilor din valea Misei, noaptea a ieşit tiptil, s-a strecurat printre copaci şi ne-a învăluit pe nesimţite. Era cam rece, mai ales că picioarele goale intraseră în iarba jilavă, cosită de curând. Stăteam pe scândura pusă de-a curmezişul peste scoarţe, tot lângă tata şi tot strâns, neîndrăznind să mă uit îndărăt. Trecusem de încrucişarea colnicului cu drumul Gărgăunului, când am auzit o voce groasă, ca din fundul pământului:

- Stai!

Am înlemnit. Tata a oprit caii şi a privit într-o parte. De-acolo, dintr-un frunzar întunecat, a ieşit un uriaş cu căciulă neagră în cap, cu haina pe umeri şi c-o toporişcă în mână. Era moş Alexandru, pădurarul.

- Tu eşti, Antoane?

- Eu, bădiţă Alexandre.

- Aşa. Atunci e bine. Şi ce ai în căruţă?

- Nişte iarbă. Am cosit-o în Poiana Ciohodăriţei.

- Da' puiul ista de om tot acolo l-ai găsit?

- Nu, l-am adus de-acasă.

- Şi nu mi-l dai mie?

- Poi, ce să faci cu el?

- Să-l fac pădurar.

- Nu, că el vrea să se facă cioban. Nu-i aşa, Ioane?

Nu prea înţelegeam de ce voia moş Alexandru să rămân cu el în pădure, de-aceea m-am strâns mai tare lângă tata şi n-am răspuns nimic.

- Aşa. Atunci e bine. Du-l acasă şi fă-l cioban. Tot n-avem noi unul de nădejde, care să ne pască berbecii.... Da' ce-ţi trebuie atâta iarbă?

- Poi vreau să mă duc mâine la târg, la iarmaroc. Vreau să schimb Roibul, să iau unul mai tânăr, potrivit cu Potop.

- Aşa. Atunci e bine... Da' pe Ion nu-l duci să vadă târgul?

- Drept să-ţi spui, nu m-am gândit. Şi-apoi nu ştiu dacă are loc, căci merge şi domnu' învăţător, după cât ne-am înţeles.

- Aşa. Atunci e bine. Mergi sănătos şi data viitoare poate că mai rătăceşti prin cea căruţă şi vreo steclă de basamac... Ştii, este la Gărgăunu un carpăn uscat cum îi chibritul. Îi chiar la colţul lacului, dinspre Uliu. Te-aştept joia viitoare. Vii cam pe vremea asta, da' fără puiul de om....

- Bine, răspunse tata şi dădu bici cailor, care se-nfruptau din iarba grasă de pe marginea colnicului.

Noaptea de pe câmp nu era nici aşa de întunecată, nici aşa de ameninţătoare ca noaptea din pădure. Când am trecut dâmbul de la plopul lui Epure, o boare călduţă mi-a mângâiat faţa şi o lumină mică, roşie, a sclipit prietenos; era focul din vatra de-afară de la o casă de pe deal. Abea atunci am prins suflet şi am întrebat încet, fără nădejde:

- Tată, mă iei şi pe mine la târg?

- Da' tu vrei?

În glasul tatei era o dulceaţă care mi-a mers drept la inimă.

- Ei, dacă nu vrei, nu mergi...

- Merg, tată, merg! am răspuns grăbit, de teamă să nu se răsgândească.

A mai sclipit o lumină, apoi alta. Caii au luat-o la trap neîndemnaţi, căci simţeau apropierea casei. S-a auzit, din sat, lătratul gros al unui câine. În sălciile din râpa Bourei, sau poate mai departe, a început să cânte cu foc o privighetoare. Tocmai atunci am zărit de-asupra zării secera Lunii, iar în înalturi ţintele de aur ale stelelor. Depărtările cerului m-au înfiorat şi-am închis ochii dar tata a oprit caii, s-a dat jos şi-a deschis poarta ţărnii. Caii au păşit singuri pe poarta deschisă, şi-au iuţit pasul.

- Ptruu, ptruu! şi tata a sărit în căruţă din mers. Mama ne aştepta în faţa casei.

- Te-a căutat domnu' învăţător; voia să ştie când plecaţi.

- M-oi duce şi i-oi spune, răspunse tata, pe când deshăma caii.

- Mamă, mă ia şi pe mine! Mă ia şi pe mine!

- Adevărat? întrebă mama.

- Adevărat. Îl ieu să vadă şi el târgul. De-acum e băiet mare, la toamnă merge la şcoală.

- Aşa-i, că uitasem.

În seara aceea, mama m-a lăut ca de obicei, dar n-am mai plâns, deşi ochii mă usturau de săpun ca şi altădată. M-am spălat apoi în albie şi-am adormit fericit, somnul adânc, fără vise, al copilăriei.

Nu se luminase bine de ziuă, când mama m-a scuturat zdravăn de umăr, ca să mă trezesc. Cu ochii lipiţi de somn, nu înţelegeam ce s-a întâmplat.

- Hai, scoală-te, Ionică, dacă vrei să te duci la târg.

- Ce? Cum? La târg? A, da! Mă scol numaidecât!

Am sărit din pat, m-am îmbrăcat la iuțeală, după ce-mi stropisem fața cu puțină apă; mi-am luat pălărioara de paie împletită de tata şi-am ieşit în curte. Se pare că burase puțin dinspre ziuă; simțeam pământul jilav şi rece la picioare, căci nu putea fi vorba de încălțări, vara.

Tata înhămase caii şi căuta biciul. Peste iarba cât mai rămăsese în căruță pusese trei saci plini cu grăunțe de popuşoi, pe care urma să-l vândă la târg. Eu mă şi urcasem pe scândura din față, cum stătusem ieri, când tata mi-a spus:

- Tu ai să stai pe sacul ista – şi bătu cu palma peste unul din sacii din căruță – pe scândură cu mine are să steie domnu' învățător.

Nu cu prea multă bucurie mă aşezasem pe sac, ferindu-mi picioarele de răceala ierbii, când am văzut pe mama c-un lăvicer de lână, pe care l-a păturit în patru-cinci şi l-a pus pe scândura din față.

- Să nu stați chiar pe scândura goală...

Vecinii se sculaseră, femeile chemau păsările la mâncare, câte un gospodar trecea cu sapa pe umăr spre țarină. Noi am ieşit pe poarta deschisă de mama, care ne-a petrecut la plecare:

- Vezi să nu întârzii deseară, veniți pe lumina de zi. Şi... ai grijă de băiet.

- Bine, bine, rămâi sănătoasă.

- Megeți sănătoşi! Să nu te depărtezi de căruță, Ionică, auzi?

Caii, odihniți, au pornit la trap, dar nu peste mult s-au oprit în dreptul locuinței domnului învățător. Aştepta în poartă: cu haine negre, pălărie albă de paie, un palton subțire pe braț şi o umbrelă mare, neagră.

- Bună dimineața, domnule învățător.

- Bună dimineața, Antoane. Ai venit la țanc.

- După cum am vorbit.

- Ține caii să mă urc. Ei, da' ți-ai luat şi moştenitorul la târg?

- Luat, să vadă şi el cum arată lumea, casele...

- Bine-ai făcut. La întâi septembrie trebuie să vină la şcoală, să-l învăț buchiile...

Eu mă uitam în altă parte: în poartă apăruse o fetiță mai mărişoară decât mine, cu o rochiță albă şi două codițe legate cu o panglică la spate. În picioare avea nişte săndăluțe roşii, roşii.

- Ce-i, Irinucă? întrebă domnu'.

- A spus mama să nu uiți să cumperi cafea.

- Bine, n-am să uit.

Apoi tatăl, Irinucăi s-a urcat în căruţă, caii au pornit, dar eu nu mi-am mai deslipit privirea de la poarta în care rămăsese Irinuca decât când căruţa a cârmit la dreapta şi poarta a dispărut. „De ce n-o ia şi pe Irinuca la târg?"

Am ieşit în ţarnă pe partea cealaltă a satului, pe la Chiriţă. Am ajuns din urmă oameni ce duceau vitele la cireadă şi-am dat în drumul mare la Ruptură, tocmai când soarele s-a arătat peste vârful copacilor, la poiana Tâlharului, în spatele nostru. Înviorat de aerul proaspăt al dimineţii şi de priveliştea câmpului verde, ca şi de lumina limpede ce curgea din pretutindeni, priveam cu nesaţ în jurul meu, iar în piept aveam o bucurie ascuţită, sporită de împrejurarea că mergeam la târg cu tata şi cu „domnu' ".

Trapul cailor stârnea colbul subţire al drumului şi roţile lăsau două urme ce se apropiau cu cât ne îndepărtam de ele. În dreptul morii de foc, ne-am întâlnit c-un şir de care încărcate cu lemne, venind dimpotrivă. Oamenii cu carele îşi scoteau pălăriile şi căciulile salutând pe domnu' învăţător, care le răspundea ducând degetul la pălărie.

Apoi caii au contenit mersul, căci ajunsesem la dealul celor Trei Stejari. Tata şi domnu' s-au dat jos, mergând pe lângă căruţă. Soarele începuse să încălzească, iar caii asudaseră şi acum mergeau la pas, oprindu-se de două, trei ori până sus, în capul dealului. Începea un podiş de unde se zăreau hăt, departe, spre apus, umbrele nesigure ale munţilor, în ceaţa albăstrie...

De-o parte şi de alta a drumului, grâul era până la genunchi şi cât vedeai cu ochii valuri unduitoare, schimbându-şi culoarea, se alungau spre zări. Un pitpalac chema în răstimpuri, de undeva, din grâu şi în zare fâlfâia pe loc, în lumina viorie, un uliu mic.

Când am ajuns în celălalt capăt al podişului, de unde cobora drumul la Comoară, s-a auzit un fluierat prelung, căruia i-au răspuns văile – şi jos, în vale, am văzut fumul cenuşiu scos pe nări de un balaur negru care fugea în linie dreaptă. Şi deoarece caii porniseră, după punerea piedicii, am strigat îngrozit:

- Opreşte, tată, caii, că ne omoară balaurul!

- Nu-ţi fie teamă, băiatule; până ajungem noi la calea ferată, trenul trece de staţia către care se îndreaptă şi care se zăreşte albind printre copaci, a zis domnul învăţător.

Liniştit în privinţa trenului, am privit mai cu atenţie văile ce se deschideau înaintea privirii de-acolo, din capul dealului. În dreapta valea

Jeravățului, până în pădurea de de-asupra tunelului de la Talaşmani, în stânga valea Bârladului, care se pierde sub dealul Negru. Peste Griviţa, care albeşte în vale şi prin care vom trece, se zăresc, departe, turlele bisericilor din târg...

Am coborât dealul Comorii, am trecut Jeravățul pe podul de lemn şi am ajuns în Griviţa. Satul e tăiat în două de şoseaua largă, prunduită – şi chiar în mijlocul lui sunt două cârciumi, nu departe una de alta. Am trecut de prima, dar la a doua tata a zis:

- Să dăm cailor puţină apă, - şi a oprit.

Lângă cârciumă era o cişmea cu ţeavă de fier şi teică de ciment, largă, în care apa curgea într-o vână groasă cât mâna mea. Tata sărise jos. Când s-a coborât şi domnu', caii au tras la apă şi-au băut lacom. Soarele mă frigea în spate. Tata a dus căruţa la umbra unui salcâm, de care a legat hăţurile, mi-a spus să stau cuminte, iar el a intrat pe urma domnului învăţător în cârciumă.

A ieşit curând, cu doi covrigi mari şi câteva bomboane verzi într-o hârtie. Mi le-a întins, a deslegat hăţurile şi-a tras căruţa la drum, tocmai când în uşă s-a ivit cunoscuta pălărie de paie, apoi stăpânul ei în haine negre.

- Vă mulţămim şi mai poftiţi, domnule Căpăţână!

- Bucuros şi altădată, zise acesta pe când se urca alături de tata.

Şoseaua era dreaptă ca lumânarea şi curând am lăsat în urmă satul, ba şi cantonul din stânga şi-am ajuns la Grădina Doamnei, un loc împrejmuit cu gard de zăbrele, cu copaci înalţi şi câteva clădiri cu acoperişul de olane roşii.

- La întoarcere am să mă opresc puţin aici, să vorbesc cu şeful ocolului silvic pentru lemnele şcolii, zise domnu' învăţător.

Tata n-a răspuns nimic. O perdea de copaci nu lăsa să se vadă târgul, din care zărisem câteva turle când fusesem în vârful dealului. Am cotit însă la stânga, perdeaua de copaci a rămas în urmă şi-acum zăream nu numai turlele bisericilor, dar şi unele case mai mari din marginea oraşului. Sus, pe dealul din faţă, erau un fel de trunchiuri albe printre copaci. Am aflat că acolo era cimitirul. La noi în sat morţii se îngropau în jurul bisericuţei din deal, de lângă curţile boierului Costin.

Am trecut peste apa Bârladului, pe un pod negru. Caii au luat-o la trap pe drumul de pe malul unei bălţi şi-am ajuns lângă linia de cale ferată. Un om cu şapcă oprise trecerea cu un lemn lung, alb, care era prins la

capătul mai gros de un stâlp. Am auzit un fluierat ascuţit, pământul s-a cutremurat, aerul a răbufnit peste noi şi un tren a trecut cu iuţeala fulgerului şi un zgomot de fiare prin faţa cailor, care s-au tras îndărăt. Omul cu şapcă a dat la o parte lemnul pus deacurmezişul, roţile au săltat peste linii şi iată-ne dincolo; mai aveam puţin şi intram în târg. Dar ce se aude? În stânga sunt mulţi soldaţi, care mărşăluiesc spre câmp, iar în fruntea lor câţiva gornişti sună din alămuri: tam, tam, tam, tam... Un gradat merge călare înaintea gorniştilor. Are o dungă roşie la pantaloni, iar la chipiu un pompon, roşu şi el, care se mişcă după pasul calului.

Drumul prunduit s-a terminat. Am ajuns la şoseaua cu pietre mari, peste care roţile saltă cu zgomot, iar zdruncinăturile căruţei fac să-mi dârdâie dinţii în gură. Strâng din măsele şi-mi încordez tot trupul. Am trecut de rohatcă, încep casele, cârciumile, dughenile. Unii negustori îi spun tatei „domnule Antoane" şi vor să-i cumpere popuşoiul din saci, în care bagă nişte suluri groase cu jgheab scoţând grăunţele şi vânturându-le în mână; alţii îl îmbie să cumpere mărfurile scoase la iveală pe mese, în faţa prăvăliilor.

- Întâi să vând popuşoiul la obor şi după aceea oi vedea ce-oi cumpăra.

La un colţ de stradă, tata a oprit.

- Eu mă duc să văd de ce m-au chemat cei mai mari, zise domnu' învăţător, care coborâse între timp.

Noi am făcut la stânga, am mai mers puţin şi-am ajuns într-o îngrămădeală de care, de oameni, de vite, de porci, care făceau o hărmălaie de te speriai. Tata a tras căruţa între alte două, a deshămat, a dat jos sacii cu popuşoi, şi a legat caii, după ce-i frecase la ochi şi-i trăsese de urechi, iar ei îşi scuturaseră capetele, strănutând.

- Tu rămâi în căruţă, Ionică, zise tata.

Nu mă puteam dumiri unde mă aflam, în marea de oameni care vorbeau tare, parcă se sfădeau, de cai care nechezau, de porci care guiţau şi în forfota asta, în care lumea viermuia: era ocolul de vite, oborul, aşezat cam în mijlocul târgului şi venise lume multă, căci era zi de iarmaroc.

- Vezi să nu ia cineva sacii, că eu vin numaidecât, zise tata şi plecă cu biciul în mână.

Potop mânca liniştit iarba cosită ieri din Poiana Ciohodăriţei, dar Roibul pufnea, amuşinându-mi picioarele. Cu ochii ţintă la saci, mă gândeam unde se dusese tata şi mă lăsase acolo singur, singur... Ochii mi

s-au împăienjenit, văd ca prin ceaţă şi simt că-mi vine să plâng, dar mă ţin. Tocmai când nodurile din gât erau mai dese, iar eu înghiţeam greu în sec, a apărut şi tata c-o pâine neagră.

- Ia şi mănâncă. Încet, că-i caldă.

Nimic nu mirosea atât de plăcut ca pâinea aceea! Bucuros că venise tata, că îmi adusese şi pâinea din care gustam fericit, n-am băgat de seamă când s-a apropiat un om îmbrăcat cu iţari albi, cu cămeşa albă pe dinafară încinsă c-un şerpar lat de piele galbenă, bătut cu ţinte de alamă, cu bocanci în picioare şi c-o căciulă rotundă, cu vârful turtit, peste pletele unse ce-i atârnau până aproape de umeri; nu era de pe la noi.

- De vânzare porumbul ăsta, gospodarule?

- De vânzare, răspunse tata.

- Şi câte parale?

- Cât o da târgul.

- Păi se vinde şi c-un leu şi cu optzeci de bani bănicioara.

- Îmi dai optsprezece lei pe cei trei saci şi batem palma.

- Păi nu face atât.

- Poate, dar nu-l dau mai ieftin.

- Uite colea, gospodarule, îşi dau cincisprezece lei şi mi-l duci la căruţă, c-am mai cumpărat.

- Să fii sănătos, dar nu-l dau fără şaptesprezece.

- Şaisprezece.

- Şaptesprezece.

- Şaisprezece şi-o dupcă.

- Şaptesprezece.

Străinul mai vântură odată grăunţele curate din sacii deschişi la gură. Se socoteşte.

- Bine, îţi dau şaptesprezece, dar mi-i duci la căruţă.

- Eu i-am adus de-acasă pân-aici.

- Bine, dar...

Tata nu mai adaugă nici un cuvânt. Străinul îl priveşte, dă din cap şi pleacă:

- Am să vin cu căruţa mea aici.

- Treaba dumitale!

Tata vrea s-arate că nu-i pasă, dar trage cu coada ochiului să vadă ce face cumpărătorul.

- De ce nu i-l laşi mai ieftin, tată?

- Pentru că popuşoi ca aista nu-i în tot oboru', am dat un ocol şi-am văzut.

Omul nostru s-a întors. Avea o căruță nouă, cu roți nalte şi scoarțele vopsite cărămiziu. Caii negri, frumoşi, cu părul lucind în bătaia soarelui. Era însoțit de un băietan, îmbrăcat cam la fel, dar mai ponosit.

- No, ține gospodarule! şi străinul scoase din şerpar de trei ori câte o rublă de argint de cinci lei şi de două ori câte un leu, tot de argint.

- Pătrule, adă sacii noştri.

Au deşertat popuşoii.

- Să ai haznă de bani, mai zise străinul şi dădu mâna cu tata, apoi plecă după căruța trasă de cei doi cai mânați de Pătru.

Tata a scos punga creață de piele din buzunarul de dinăuntru al hainei şi a pus banii în ea, apoi s-a uitat la soare. Trecuse de prânz şi pe cerul curat până atunci apăruseră nişte nori albi, în partea de miazănoapte.

Tata a luat un smoc de iarbă, l-a prins de capătul unei hulube şi a ridicat-o, legând-o de leucă cu un sfert de pâine. În timp ce ştergea coastele asudate ale Roibului c-un şomoiog de paie, a venit la căruța noastră un om mare, gros şi roşu la față, c-o biciuşcă în mână.

- Ce ai de vânzare, bre?

Tata s-a uitat la namila de om, l-a măsurat din cap până în picioare, apoi a răspuns:

- Ia, roibul ista.

Omul cu biciuşca a prins falca de jos a calului, i-a deschis gura şi s-a uitat;

- Îi bătrân, bre, are şapte ani împliniți, merge pe opt... Şi câți bani vrei?

- Păi, dacă-i bătrân, lasă-l aici, l-oi vinde altuia.

- N-o lua aşa, bre. Doar n-oi fi zicând că-i mânz. Calul îmi place, vreu să ştiu prețul.

- Dacă-ți place, zice tata mângâind calul pe frunte, apoi ți-oi spune şi prețul: două sute optzeci.

- De ce-mi ceri două prețuri? Eu te-am rugat să-mi spui unul, nu două.

- Nu te supăra, domnule, dumneata vrei să cumperi, sau să mă-ncerci? Dacă vrei să cumperi, ți-am spus prețul, încheie tata, cu tonul omului care nu mai are nimic de adăugat, pe când răscolea cu mâna iarba care se cam îndesase în căruță.

Atunci s-a mai apropiat un om de căruța noastră. Era mai mult scurt decât înalt, smead la față, cu iminei în picioare, cu haine de târgoveț, dar c-o pălărie de paie de ovăz, veche, cu capul tuns chilug. Avea nişte ochi care priveau într-o parte, pe sub pleoapele fără gene. Se adresă omului cu biciuşca:

- Să trăieşti, coane Nicule!

- Ce vrei? Te-o trimis chiorul să-mi strici târgul?

- Am venit şi eu să văd despre ce-i vorba, poate bem aldămaş...

- Îi be cu cine-ai mai băut. Fă bine şi cară-te!

- Da' ce te-i supărat, coane Nicule? N-am venit cu gând rău...

Eu mă temeam că acuş, acuş, biciuşca din mâna cât un căuş a lui „conu Nicu" o să-l croiască pe cel cu pălărie de paie şi cu ochi de viezure. Dar nu s-a întâmplat nimic. Când mă aşteptam mai puțin, cel nepoftit apucă gura calului, o deschise şi zise:

- Da-i bătrân, coane Nicule, ce nevoie ai mata de-aşa o gloabă?

- Nu-i treaba ta!

Ca şi cum n-ar fi auzit răspunsul:

- Şi cât vrei, gospodarule, pe roibu ista, de-o samă cu tata?

Credeam că iar i s-a-mplinit, căci uriaşul s-a urnit înspre pălăria de paie:

- Nu te amesteca în târgul meu, eu atâta îți spun!

- Da' nu vreu decât să aflu şi eu prețul...

- Pentru dumneata, prețu-i trei sute, zise tata.

- Serios glumeşti? îl întrebă ochi-de-viezure.

- Nu glumesc deloc, aista-i prețu.

- Dacă-i aşa, rămâneți sănătoşi. Să trăieşti, coane Nicule.

Nu i-a răspuns nimeni, căci „conu Nicu" se adresă tatii:

- Uite ce, bre, două sute iei?

- Nici două sute şaizeci, răspunse tata, ridicând piciorul drept dinainte al Roibului, care călcase în hățuri.

- Nici două sute douăzeci?

- Nici.

- Da' de schimbat nu-l schimbi? Am un sur, ceva mai mic la trup, da-i tânăr şi trage bine. Ce zici? Facem păr pe păr?

- N-am de schimbat, am de vândut, răspunse tata, descurcând coama Roibului.

- Atunci, rămâi sănătos şi vânzare bună.

- Mergi sănătos şi mulţumesc, zise tata, dar parcă am simţit în glasul lui o umbră de părere de rău.

Uriaşul a plecat. Îl văd multă vreme cum se îndepărtează, căci e mai înalt decât toţi oamenii din iarmarocul de vite.

Mă uit la tata. Pare amărât, dar mângâie mereu gâtul Roibului.

- De ce-ai ţinut la preţ, tată?

- Pentru că... pentru că nu mai vreau să-l vând. L-am crescut de mic şi nu vreau să-l dau pe mână străină... Mi-i milă...

Apoi, veselindu-se deodată:

- Hai acasă, Roibule! Nu te mai vinde tata!

Deslegă huluba şi, fluierând, începu să înhame pe Potop. Mă uitam bucuros la tata şi la cai, aşa că n-am văzut când s-apropiase de noi omul cu biciuşca:

- Îţi dau două sute şaizeci.

Tata nu răspunse.

- Bre, că încăpăţânat mai eşti! Iaca îţi dau cât ai cerut, două sute optzeci. Mai am un roib şi l-aş lua pereche...

Tata se opri tocmai când prindea cercul de lemn la huluoe. Potop întinse capul, parcă mirat. Dar tata prinse cercul, apoi prinse orcicul Roibului şi legă lanţul de la gâtul calului de huluba din dreapta:

- Nu-l mai vând. M-am răsgândit. Dacă îmi dădeai de la început cât am cerut, îl vindeam, dar acum... îl duc acasă.

Apoi se azvârli în căruţă, prinse hăţurile şi îndemnă caii:

- Hi, Potop, nu te lăsa, Roibule!

Caii porniră.

- Al dracului ţărănoi! se auzi vocea groasă a celui cu biciuşca.

Tata se întoarse în căruţă:

- Şi-ţi pare rău, geambaşule? De-acu la anu'! Hi, Potop!

N-am mai auzit ce-a spus "geambaşul", căci ieşisem dintre căruţe şi caii o luaseră la trap uşor.

Când nu s-a mai auzit hărmălaia iarmarocului, tata a oprit pe partea dreaptă a străzii, în soare.

- Ţine hăţurile, Ioane.

Am băgat de seamă că nu mergeam pe strada pe care venisem, dar nu ştiam unde suntem. Tata s-a dat jos, a trecut pe partea cealaltă şi a intrat pe o uşă vopsită roşu. S-au deschis nişte porţi şi caii au pornit-o singuri într-acolo. I-a prins tata de hăţuri şi-am intrat într-o curte mare, unde

mai erau căruţe; caii deshămaţi stăteau sub nişte acoperişuri de scândură înclinate pe stâlpi de lemn şi mâncau la iesle.

- Dă-te jos, Ioane, şi desleagă orcicul Roibului.

Cât am deslegat eu orcicul, tata a deshămat pe Potop, apoi a dus caii sub acoperişul de scândură şi le-a pus un braţ de iarbă dinainte. Hamurile, sacii goi, lăvicerul şi biciul le-a luat cu el şi le-a grămădit într-o cameră, într-un colţ, unde i-a arătat un om roşcovan, chel, încins cu un şorţ peste pântecele mare, rotund.

- Dă-ne ceva de mâncare, hangiule, a zis tata.

- Bucuros şi de băut, răspunse hangiul.

Învăţasem în ziua aceea două cuvinte noi: geambaş şi hangiu.

După ce a ridicat un oblonaş de lemn într-un perete, l-am auzit strigând:

- De două ori varză cu carne şi două furculiţe!

- Mai bine două linguri, zise tata.

- Două linguri şi două furculiţe!

Apoi pe masa noastră apărură mai multe bucăţi de pâine, un ardei mic, iute, două linguri, două furculiţe şi numaidecât două castronaşe de tablă în care pluteau bucăţi de varză şi de carne roşie, într-o zeamă cărămizie.

- Hai, ia şi mănâncă, mă îndemnă tata, văzând că uitasem de mâncare cu ochii la colţul unde doi flăcăi de la ţară erau tare veseli, cu feţele roşii, asudate şi cu două sticle golite pe masă.

Am început să mănânc, trăgând cu coada ochiului şi cu urechea la cei doi. Mâncarea era fierbinte şi lingura de fier mă frigea. Am lăsat lingura din mână şi am prins a rupe bucăţele de pâine, punându-le în castronaş.

- Ei, ajunge, zise tata, care sufla ascuţit din cauza ardeiului. Ia şi mănâncă.

Pescuiam cu lingura bucăţelele de pâine muiate în zeamă dar ochii îmi erau la cei doi flăcăi.

- Măi Vasile, zise unul, mai dă un kil şi gata.

- Nu mai dau, măi, că m-aşteaptă tata în iarmaroc şi nu-i frumos.

- Mai Vasile, măi leat, măi prietene, dacă nu dai tu, dau eu, măi, că nu te-am văzut de când ne-am liberat din armată, măi. Multe am îndurat împreună, şi bune şi rele, dar le-am dat gata. Domu' Tănase, mai dă un kil! şi pumnul izbi în masă de-am crezut c-o face ţăndări.

- Dă-mi şi mie o juma, domnu' Tănase, zise tata şi nici nu isprăvi bine de spus, că domnu' Tănase şi puse pe masa noastră o măsură de jumătate cu vin roşu, iar pe masa celor doi prieteni o măsură de un kil.

Mă uitam pe furiş la dânşii, când lângă masa noastră a apărut şi domnu' învăţător.

- Ei, ai vândut popuşoiul, ai dat calul?

- Popuşoiul da, calul ba! răspunse tata.

- Nu ţi-a dat preţ bun?

- Nu prea, răspunse tata şi schimbă vorba: Aţi mâncat, domnule învăţător? Are varză cu carne, bună.

- N-am mâncat, dar varza nu-mi prea prieşte. Poate altceva.

Ca şi cum ar fi auzit despre ce vorbeam, hangiul se înfăţişă:

- Să vă facem un cotlet de purcel, sau poate doriţi un muşchiuleţ de văcuţă...

- Mai bine două ouă ochiuri cu unt. Sufăr de stomac şi mă feresc de carne.

Hangiul alunecă înspre ferestruică, să dea comanda.

- Şi o jumătate de vin şi-un sifon, mai adăogă domnul învăţător.

- Vine şi asta.

....Cu părere de rău am părăsit odaia, lăsând acolo pe tata cu "domnu' " şi mai ales pe cei doi flăcăi porniţi pe chef, căci tata zisese:

- Hai, du-te, Ioane şi aşteaptă-ne în căruţă.

Soarele trecuse bine de amiază şi inundase oraşul cu o lumină lăptoasă. Nu adia nici un fir de vânt, frunzele caisului de lângă prispa hanului stând nemişcate şi răsucite de căldură. Am strâns iarba împrăştiată dinaintea cailor, am mângâiat pe Roibu pe frunte şi mi-am lipit faţa de gâtul lui Potop, apoi m-am urcat în căruţă şi, cu capul în umbra subţire aruncată de cais, priveam adâncul cerului, care era mai aproape ziua decât noaptea...

...M-am trezit în zdruncinăturile căruţei, pe când ieşeam din curtea hanului. Tata a închis poarta şi s-a urcat pe scândura din faţă, lângă domnul învăţător.

Îmi părea rău că plecasem fără să-i mai văd pe cei doi prieteni rămaşi în colţul lor umbrit din odaia hanului şi m-am aşezat în capul oaselor, potrivindu-mi un loc pe sacii goi, deasupra restului de iarbă. Nu ştiu cât dormisem, căci între timp tata târguise câte ceva şi am văzut mai multe pachete învelite în hârtie galbenă, legată cu sfoară, în partea dinainte a

căruţei. Am recunoscut clădirea cea mare, cu două rânduri, pe lângă care trecusem dimineaţa, la venire, dar acum rămânea în urmă, căci mergeam către rohatcă. Soarele intrase în norii care căptuşeau toată partea de apus a cerului, dar nu mi-era teamă de ploaie, căci norii erau sus, sus de tot şi zăpuşeala dispăruse, locul ei fiind luat de o răcoare plăcută, pe care o simţeam pe obraji în mersul căruţei.

Am dat în strada mare şi a început şirul dughenilor, pe-o parte şi pe alta. Dar cu toate că negustorii îi îmbiau pe domnul învăţător şi pe tata să cumpere din mărfurile înşirate afară pe mese, am mers până la marginea târgului, la rohatcă, unde am oprit la o cişmea, dar era năvală şi tata a dat bici cailor.

- Îi adăpăm la Griviţa.

Am scăpat de zdruncinături, după ce am trecut peste şinele căii ferate şi-am dat în colbul drumului de ţară. Podul peste apa Bârladului, cotitura la dreapta, Grădina Doamnei...

- Oi veni altă dată la Ocol, a zis domnu' învăţător.

Când am intrat în Griviţa, începuse să coboare ceaţa uşoară a înserării, deşi de sub norul tivit cu aur de la asfinţit se mai ghicea soarele care-şi lua rămas bun, uitându-se la norii ce se îngrămădeau dinspre miază-noapte. Ajunşi la cişmea, tata a tras caii la apă şi când aceştia au băut lacom din teică, a intrat cu domnul învăţător în cârciuma de-alături, ca şi dimineaţa, dar n-au stat mult, căci era târziu şi mai aveam de bătut o cale destul de lungă.

Când ultimele case au rămas în urmă şi am ajuns la răscruce, tata a întrebat:

- Pe unde mergem, pe la Comoară sau pe la Vicoleni?

- De, ştiu şi eu? Pe la Comoară dealul e mai mare, dar drumul e mai scurt; pe la Vicoleni e mai mic, dar drumu-i mai lung...

Apoi, uitându-se la cerul devenit dintr-o dată neprietenos:

- Dacă ne-apucă vreo ploaie, e mai bine pe la Vicoleni, panta dealului nu-i aşa de "în loc" ca pe la Comoară şi-apoi...

N-am auzit ce-a mai spus, căci Potop şi Roibu au curmat discuţia, apucând drumul spre Comoară.

- Dac-au luat-o pe-aici, mergem pe-aici, a zis tata şi i-a îndemnat cu hăţurile.

Simţind că vine seara şi poate şi ploaia, caii au întins-o la trap, trăgând spre casă. Am trecut în goană podul de peste Jeravăţ şi-am cârmit

la stânga. De la o grădinărie au sărit nişte câini cât nişte viţei, dar caii au luat-o la galop şi şfichiul biciului a ars peste bot un dulău care ne ajunsese din urmă.

Pomii răzleţi începuseră să-şi piardă contururile în fumul înserării, când am început să urcăm dealul Comorii. În urma noastră, departe, s-a auzit un bubuit.

- Numai de nu ne-ar prinde ploaia.

- Nu mai înainte de-a urca dealul, dar după aceea nu mai garantez, răspunse domnul învăţător.

Eram singur în căruţă, căci tata mergea pe jos, pe lângă cai, iar domnul învăţător venea în urmă, la câţiva paşi. Îmi strânsesem spenţerul la piept, căci se pornise un vânt care sufla din spate, ridicând colbul stârnit de copitele cailor. Se întuneca văzând cu ochii.

Cam pe la jumătatea dealului, pe un mic tăpşan, caii s-au oprit, iar tata a fluierat odihnitor. Un fulger a luminat o clipă zarea dinspre miază-noapte, iar vântul a adus odată cu tunetul şi miros de ploaie. Tata a îndemnat caii, domnul învăţător s-a prins cu mâna dreaptă de marginea scoarţei, biciul a atins de câteva ori spinările cailor şi aşa am ajuns sus. Dar odată cu noi a ajuns şi ploaia, care a început întâi cu câteva picături mari, rare, apoi s-a înteţit.

Cei trei saci goi, scuturaţi de tata, au devenit trei glugi, pe care ni le-am pus pe cap. Domnul învăţător a deschis cortelul, dar a trebuit să-l închidă, căci vântul i-l smulgea din mână. Caii au pornit la trap, dar curând au încetinit pasul, căci roţile asvârleau lostopene mari de glod. Apa pătrundea peste tot. Mi-am tras sacul-glugă peste ochi, lăsându-mă în voia întunericului sosit odată cu ploaia, în puterea cailor şi în priceperea tatii de a mă duce mai repede acasă.

Am simţit cum căruţa o cârmise la stânga şi m-am mirat. Am deschis ochii şi prin întuneric mai mult am ghicit decât am văzut că părăsisem drumul mare şi mergeam pe-un drum îngust înierbat, printre lanuri. Scăpasem de glod. Pasul cailor era mai spornic şi mă gândeam că tata apucase drumul acela pentru că era mai bun şi mai scurt.

Nu ştiam unde o să ieşim iar la drumul mare, când am înţeles că Potop şi Roibu erau prinşi de hăţuri de cineva şi opriţi din mers. Mi-a fost frică, am strâns ochii şi m-am aplecat mai mult în căruţă, ascunzându-mă în spatele tatii.

- Ho, ptru! Opreşte, crucea şi dumnezeii!

- De ce sudui, măi, ce s-a întâmplat?

- Mai întrebi? Cum de-ai îndrăznit să calci moşia boierească? Ce-i moşia lui tat-tu?

- Dar nu-i drum aista? Ce-i semănat pe el?

- Îi drum, da' numai pentru harabalele boiereşti, nu pentru toţi ghiorlanii.

Am auzit atunci glasul domnului învăţător:

- Poate că n-ar fi rău să ştim cine sunteţi şi să ştiţi cine suntem, nu să ne faceţi ghiorlani – şi am simţit cum şi-a scos sacul de pe cap, lăsându-l să cadă alături de mine, în căruţă.

- Noi suntem paznicii boiereşti şi-am alergat prin ovăzul ud, ca să vedem cine îndrăzneşte să calce noaptea moşia boierească.

- Să fiţi sănătoşi. Eu sunt învăţătorul din satul vecin şi dumnealui e gospodar de-acolo din sat, am apucat pe drumul aista, ca să ieşim mai repede la viile Terculeştilor, căci de-acolo mai este puţin până în satul nostru; pe drumul mare e înconjur şi drumul s-a stricat de ploaie.

- Să fiţi şi dumneavoastră sănătoşi, dar noi avem poroncă să ducem la conac pe oricine trece peste moşie, ziua sau noaptea.

- Şi cum, vreţi să ne întoarcem pe ploaie, pe întuneric, cinci-şase kilometri până la conacul moşiei? Şi cine-i acolo pe-o vreme ca asta?

- Apoi e domnu' administrator Gavatopol, cine alt. Trebuie să daţi socoteală.

- Măi oameni buni, dar înţelegeţi că n-am călcat pe sămănătură, am mers pe drum...

- Pe sămănătură sau pe drum, se cheamă că tot pe moşia boierească vă aflaţi, aşa că trebuie să daţi socoteală. Noi de asta suntem plătiţi şi mâncăm mămăliga boierească, să păzim moşia.

Mie începuse să-mi fie tare frică, dar l-am auzit pe tata:

- Bre, tu care vorbeşti, parcă te-aş cunoaşte... Ce nu te gândeşti, suntem oameni, ce dracu! Io-te, am şi un copil cu mine. Plouă, e noapte, unde să mergem pe-o vreme ca asta? N-ai suflet, bre?

- Ba suflet oi fi având eu, dar de mers trebuie să mergeţi la conac, altfel nu se poate.

Nu ştiu ce-a vorbit tata cu domnul învăţător, dar am văzut ca prin sită când acesta din urmă şi-a pus iar gluga pe cap, caii s-au întors în loc, de data asta pe sămănătură, şi-am început să facem cale-ntoarsă pe unde venisem, până la drumul mare. L-am trecut în curmeziş şi-am apucat pe drumul înierbat din partea opusă. Cei doi zdrahoni, cu nişte pari mai înalţi decât ei, duceau caii de dârlogi, unul în dreapta, altul în stânga.

Nu ştiam încotro mergem. Ploaia se aşezase şi curgea nestăvilit, în întunericul pe care nu-l mai lumina acum nici un fulger. Mi-am tras sacul pe ochi, m-am strâns ciotcă suflând în sân şi-am adormit, se vede, căci am tresărit când s-a oprit căruţa, în lătratul gros al unui câine, la o poartă înaltă dincolo de care se zărea lumină. Unul dintre cei doi zdrahoni a deschis poarta şi ne-am pomenit înconjuraţi de o haită de dulăi, care hămăiau şi se repezeau la cai, gata-gata să sară în căruţă. Biciul tatii şi parii oamenilor boiereşti i-au alungat la o distanţă de doi-trei metri, nu mai mult.

Căruţa a fost trasă sub o perdea de scândură, pe care ploaia bătea toba înfundat. Unul din cei doi a rămas la căruţă, iar celălalt a spus:

- Acum veniţi la domnu' administrator, să daţi socoteală.

S-au înţeles să se ducă numai domnu' învăţător. Tata a rămas cu mine şi cu caii. N-a stat prea mult şi s-a întors. Eram numai urechi căci voiam să ştiu ce-o să se întâmple acum. L-am auzit pe domnu' învăţător:

- Nu-i nimic, Antoane. E drept că oamenii au poruncă să aducă la conac pe oricine găsesc pe moşie. Dar domnul Gavatopol mă cunoaşte. I-am povestit cum stau lucrurile şi-a spus că ne iartă de amendă: ar fi trebuit să dăm două ruble de argint, una pentru cai şi una pentru noi. Aşa că putem pleca.

Omul care-l însoţise a întărit c-aşa-i. El şi-a făcut datoria, a trebuit s-asculte de poroncă...

- Şi ce facem acum, domnule învăţător?

- Ce să facem, mergem acasă.

- Acu' în crucea nopţii, pe întuneric şi pe ploaie? Mă tem pentru ţâncul ăsta de copil, să nu răcească.

- N-avem cum face altfel.

Tata s-a dezbrăcat de haină, m-a îmbrăcat cu ea peste spenţerul meu, mi-a pus gluga în cap, şi-a pus-o şi el şi-am plecat petrecuţi de haita de câini până dincolo de poartă şi de cei doi oameni boiereşti până la drumul mare.

Cred că era aproape de miezul nopţii. Întuneric beznă, îţi dădeai cu degetele în ochi. Tata ducea caii de dârlogi şi se silea să ţină drumul, pe care-l ghicea, fără să-l vadă. Caii răpăgau, păşeau cu teamă, oprindu-se des. Mai greu a fost când am început a scoborî dealul celor Trei Stejari, căci drumul era îngust, mâncat de ape, brăzdat în lung de viroage adânci, clisoase.

S-a dat jos şi domnu' învăţător, apoi tata m-a coborât şi pe mine, căci se putea răsturna căruţa. Tata ducea caii, "domnu' " mergea pe lângă

ei, iar eu mă ţineam de inima căruţei, lemnul lung şi rotund ce leagă cele două dricuri. Călcam la întâmplare, prin glod, prin întuneric, prin ploaie. Mă luase frigul şi abia după mult mers m-am încălzit puţin.

La un scoborâş mai "din loc", caii au luat-o la trap, că abia mă mai puteam ţine, asvârlit când la dreapta, când la stânga, după smuciturile căruţei, stropit de glodul aruncat de roţile dinapoi peste faţă, peste ochi.

În sfârşit, caii s-au oprit din fugă şi merg la pas. Răsuflu.

- Unde eşti, Ioane?

- Aici, tată.

- Nu ţi-e frig?

- Nu.

- Atunci e bine.

"Dacă nu ne opreau oamenii boiereşti, am fi fost acum acasă", aşa gândeam, pe când călcam în neştire, cu picioarele goale, în glodul rece, mergând prin ploaia ce nu mai contenea şi prin întunericul de păcură.

II.
Negustor în iarmaroc

Împlinisem de curând opt ani şi trecusem în clasa a doua primară. Genunchii îmi erau plini de zgârieturi şi de zgănci de la suitul prin cireşi, iar palmele înnegrite de nucile verzi, scobite cu briceagul ca să scot miezul alb şi dulce.

Briceagul cu plăseaua de lemn vopsit roşu, galben sau verde era o mândrie, căci nu era uşor să-l ai prins de curea cu o sfoară şi apoi să-l păzeşti ca lumina ochilor. Mai întâi trebuia să faci rost de 20 de bani de nichel, ceea ce nu era puţin lucru. Se întâmpla apoi să ai banii şi să nu te poţi duce să-ţi cumperi briceagul, fie că Toader, prietenul meu, n-avea şi el 20 de bani, fie că nu putea merge atunci cu mine tocmai la moş Gheorghe Sandu, pe deal, căci singur nu mă încumetam să mă duc aşa departe.

Dar iată-ne în faţa celor 20-30 bricege din lădiţa lui moş Gheorghe. Greu de ales. Mai întâi, leafa briceagului trebuie să aibă săpate pe ea o coasă sau cifra 7, căci altfel oţelul era moale şi nu ne făcea trebuinţă. Apoi, culoarea plăselei cântărea şi ea la alegere, deşi până la urmă această culoare se ştergea, se murdărea şi devenea cafenie, oricum ar fi fost la început.

Ajuns acasă cu briceagul, începea o operaţie complicată, căci trebuia dată o gaură în capătul liber al plăselei, ca să trec sfoara prin ea, iar sfoara s-o leg de cureaua cu care mă încingeam peste nişte pantaloni hârtăniţi şi decoloraţi, alteori numai peste izmenele de tort trase peste cămaşă. Un fluierat scurt şi după câteva minute suntem în vârful nucului rotat de la Plopu. Nu se ştie al cui e acest nuc, din care au mâncat nuci şi bunicii, dar deocamdată este al nostru. Nucile, verzi încă, se lăsau uşor despicate în două, apoi scobite de miez. Nu le mâncam în nuc. Scoteam miezurile la 15-20 de nuci, le puneam în sân, apoi coboram din nuc şi mergeam mai sus, aproape de vârful dealului, de unde se vedea departe,

până la Monferatu şi chiar toată valea Hobanei, până la gara Tutova, când era senin. Mai în fund, încolo, albăstreau munţii.

Acolo, aşezaţi pe-un tăpşan cu iarba moale, mâncam miezurile albe, după ce le curăţam de pieliţa galbenă ce le acoperea. După cum primăvara gustam câte o bucăţică din felia de cozonac rămas de la Paşti, pentru ca plăcerea să dureze mai mult, tot aşa acum căutam să lungim clipa, curăţind cu atenţie miezurile şi mâncându-le rar, mestecându-le mult, pentru a le simţi îndelung dulceaţa lăptoasă. Iar când văile începeau să se umple de ceaţa înserării şi răcoarea nopţii apropiate ne cuprindea de pretutindeni ca o apă, plecam cu părere de rău şi ne despărţeam târziu, făcând planuri pentru a doua zi.

...Pe nesimţite se apropiase sorocul iarmarocului, care se ţinea în fiecare an timp de două săptămâni, la sfârşitul lunii august. Nu era un iarmaroc ca oricare altul! Nu! Era vestit nu numai în toată ţara, ci şi peste hotare, căci la el veneau negustori tocmai din Turcia, aducând covoare de Smirna, şaluri de Caşmir, postavuri bătute cu fire de aur şi argint pentru veşmintele preoţeşti, mătăsuri scumpe şi mirodenii. Veneau negustori din Ucraina, din Liov şi de peste munţi, aducând fel de fel de mărfuri şi cumpărând altele, căci iarmarocul era un punct de întâlnire şi schimb între mărfurile de la răsărit şi apus, de la miazăzi şi miazănoapte. Boii moldoveneşti şi caii iuţi de munte erau căutaţi de străini şi tamazlâcuri de vite erau mânate săptămâni întregi până în Ţara Leşească, iar altele erau trecute peste munţi sau peste Prut. Tot la acest iarmaroc, locuitorii de baştină vindeau, cumpărau sau schimbau vite şi cai, oi şi porci, în cele cincisprezece zile cât dura târgul de toamnă.

De pe la 10-12 august începea măsuratul şi închiriatul parcelelor de teren unde aveau să se ridice prăvălii, panorame, circuri, barăcile-cârciumi ca şi scrâncioburile de tot felul, căişorii, bărcile, roata-norocului, plăcintăriile, gogoşeriile, cofetăriile, ruletele şi tot felul de drăcovenii, la care îţi puteai cheltui sau pierde banii. Dar iarmarocul mai însemna pentru noi, cei din împrejurimile oraşului, şi cea mai mare bucurie a anului, fiind dintotdeauna ştiut că acolo şi numai acolo oamenii pot petrece cu bani puţini, văzând şi auzind tot felul de minunăţii. Aşa fiind, înţelegeţi bucuria mea când tata mi-a spus, într-o joi după amiază:

- Pregăteşte-te, că mergi cu mine la iarmaroc, unde-o să stăm până la sfârşit, când vine şi mă-ta!

Până să mă spăl şi să mă îmbrace mama cu ce aveam mai bun, tata unsese osiile cu dohot, umpluse coşul căruţei cu păring cosit de curând, ştersese caii c-un şomoiog de paie şi unsese hamurile şi hăţurile cu untură de porc râncedă. Am mâncat ceva la repezeală şi m-am urcat mândru şi fericit în căruţă, în spatele tatii, îndesându-mi pe cap pălăriuţa de paie.

- Să ai grijă de băiet, să nu se rătăcească prin iarmaroc! zise mama, închizând poarta după noi.

- Nici o grijă! Tu să vii sâmbătă sara, după cum ne-am înţeles, ca să mai târguim câte ceva, răspunse tata.

Ne-am oprit la poarta lui moş Petrache, cu care tata vorbise mai înainte să mergem împreună. Moş Petrache mai meremetisea câte ceva la căruţa la care înhămase caii, dar a terminat repede şi a pornit după noi, ajungându-ne pe la podul lui Darie.

- L-ai luat şi pe Ion, Antoane?

- Luat, să vadă şi el iarmarocul. Apoi ne-o fi de folos, căci l-om mai lăsa să păzească la căruţe, dac-o fi să lipsim amândoi deodată.

- Bine-ai făcut! De-acum e măricel şi, cum îi isteţ, poţi avea nădejde în el. Numai de-om avea vreme bună.

- Nu-s semne de ploaie, zise tata.

Nu înţelegeam de ce plecăm seara la târg. De obicei plecam dimineaţa şi seara ne întorceam; dar n-am întrebat pe tata, să văd ce-o să se mai întâmple.

Când am ieşit din sat, soarele apusese şi în locul unde dispăruse mai rămăsese doar o pată mare ce se întindea pe cer prinzând culoarea aramei. Un vânt slab îşi încerca puterea venind de la miazănoapte, bătându-ne dintr-o coastă. Începea să se simtă răcoarea nopţii şi m-am uitat cu jind la cerga de lână şi la mantaua tatii, puse una peste alta în căruţă.

Am trecut de Ruptură şi de moara de foc, de unde s-a auzit un lătrat gros de câine. Peste puţin, tata a cârmit la stânga pe şes, unde se vedeau nişte sălcii. N-am mers prea mult, căci am dat de râul Hobana, care susura printre ierburi.

- Ne oprim aici, Antoane, sau ducem căruţele sub sălcii?

- Cred că-i bine aici, la vedere, căci suntem pe locurile noastre. Apoi, mă tem că sub sălcii o fi prea rece mai târziu.

- Bine.

Au deshămat caii, i-au împiedicat şi s-au tras la căruţe. Sforăind de plăcere, caii muşcau iarba tânără, otava crescută după cosit. Eu nu m-am dat jos. Tata a întins cerga peste parângul din căruţă, a potrivit ceva mai mult în partea unde trebuia să pun capul şi m-a acoperit cu mantaua lui.

- Dacă ţi-i somn, dormi, căci de-acum aşa ai să dormi câteva seri.

- Nu mi-i somn, dar stau aşa, învelit.

Tata s-a dus la căruţa lui moş Petrache. Şi-au răsucit câte-o ţigară şi au prins a sporovăi încet, de la auzeam vocile ca un murmur venit de departe.

Luceafărul serii înclina ne nesimţite spre apus, carul mare era cam deasupra noastră, dar mai spre miazănoapte, iar stelele clipeau îndepărtat pe cerul aproape negru. Când şi când câte una aluneca, istovindu-se în întuneric. Aşa au căzut stelele străbunicilor şi ale bunicilor, aşa aveau să cadă şi ale părinţilor mei. La acest gând m-a cuprins o tristeţe uşoară ca o ceaţă, dar n-a durat mult, căci s-a auzit glasul tatii, vorbind cu caii. O stea mai luminoasă lucea drept deasupra mea. Am privit-o îndelung şi-am sfredelit o clipă cu privirea un tunel în întunericul nopţii, de la mine până la ea. Caii s-auzeau sforăind şi rupând iarba tot mai departe, murmurul vocilor se stingea încet, apoi a încetat...

Când am deschis ochii, căruţa urca dealul celor Trei Stejari, iar Cloşca cu pui ajunsese în crucea cerului. Tata mergea pe lângă cai, îndemnându-i cu vorbe blânde. N-am întrebat nimic, căci mă pătrunsese răcoarea nopţii şi mi-am acoperit capul cu gulerul mantalei. Caii s-au oprit să se odihnească. O dată la mijlocul dealului, a doua oară când am ajuns sus, pe podiş. Apoi au prins a merge la trap, dar căruţa nu zdruncina, căci drumul era bun şi paringul din căruţă în strat gros. Se luminase de ziuă. Am simţit când am început să coborâm dealul Comorii cu roata împiedicată, dar n-am deschis ochii. Am înţeles c-am ajuns din urmă şi-am trecut de nişte care cu boi, căci căruţa a cârmit la stânga şi-a săltat peste bolovanii din marginea drumului. Întâlneam din ce în ce mai multe vite mânate de bărbaţi şi femei, cai legaţi trei-patru cu aceiaşi frânghie de gât şi mânaţi de un singur om, care călărea calul din dreapta.

Toţi cei întâlniţi erau veseli. În trecere, îşi aruncau câte o vorbă de duh, unii se recunoşteau, îşi dădeau mâna şi se despărţeau repede, toţi fiind grăbiţi, toţi având în privire lumina unei bucurii pe care încercau s-o ascundă. Unul nutrea gândul să vândă cu preţ bun vaca bătrână, dar bărbată şi arătoasă şi să cumpere ceva mai ieftin o vacă tânără; altul se gândea să

schimbe calul şarg, bun trăpaş, pe unul murg, ca să facă pereche cu murgul de acasă, pe când al treilea se gândea să schimbe calul roib cu coama neagră pe-o iapă de prăsilă. Dar aceste preocupări nu erau lăsate să iasă la suprafaţă, nu se citeau pe feţele lor; toţi voiau să arate fără griji, bucuroşi c-au întâlnit cunoscuţi şi prieteni, iar uneori şi neamuri din alte sate.

Între timp, am trecut de Griviţa şi-am intrat în Palerma. Soarele urcase cam de două sulițe pe cerul albastru, fără nici un nor şi vremea bună era şi ea un izvor de bucurie. N-am intrat în târg pe la rohatca Tecuciului, ca altădată, ci pe la Trestiana, de unde se ajungea mai repede la iarmaroc, fără să străbatem toată strada mare, în zdruncinăturile căruţei.

De departe n-am văzut decât o îngrămădire de vite, cai şi căruţe, iar mai în fund câteva acoperişuri ascuţite de pânză, pe deasupra altora mai joase de scândură. Entuziasmul meu a suferit o scădere: aista era iarmarocul? Tata mă privea cu coada ochiului, dar nu spunea nimic, pesemne ca să vadă mirarea mea. Dar nu era nimic de mirare. Aşteptam să văd minunăţiile iarmarocului, acum în toi, dar încă nu vedeam nimic.

Am ajuns la marginea acelei îngrămădiri de vite, cai, căruţe şi oameni, care vorbeau mai mulţi deodată, cu voce tare, ici-colo mai auzindu-se şi câte o sudalmă. Tata a oprit caii. I-a oprit şi moş Petrache.

- Ţine hăţurile, Ioane, că eu mă dau jos; prin învălmăşeala asta e greu să pătrunzi.

Atunci bag de seamă că în îmbulzeală este totuşi un fel de drum, destul de lat, pe care vin şi se duc, în două şiruri ce par nesfârşite, care, căruţe şi oameni, aceştia strigând, vorbind tare, împingând, căutând să-şi facă loc, uneori suduind sau răcnind: "Ce, eşti chior, măi? De ce dai peste oameni?" sau "Ţine dreapta, măi omule, nu vezi că n-am pe unde trece?"

Cu opriri şi poticneli, am ajuns într-un limpeziş, în faţa barăţcilor, de unde vin mirosuri de varză cu carne, de cârnaţi fripţi, de peşte prăjit şi altele care îmi gâdilă nările. Tata a oprit şi după el şi moş Petrache. Mă lasă în căruţă, iar el începe să caute pe la barăţci un crâşmar cunoscut, la care trage în fiecare an. L-a găsit, dar trebuie să mai mergem puţin până în dreptul barăţcii domnului Tănasă. Locul e cam strâmt, dar n-are-a-face, aici trebuie să stăm până la terminarea iarmarocului.

Iute la deshămarea cailor, ducerea hamurilor, hăţurilor, cergii de lână şi a mantalei în baratcă, într-o încăpere ce se încuie cu cheia. Rămân caii cu căpestrele în cap şi nutreţul din căruţă. Eu tot în căruţă, deasupra, pe paring. Şi la căruţa lui moş Petrache n-au rămas decât caii şi nutreţul.

E senin, soarele a trecut de mult de prânz şi încălzeşte toată suflarea. Căruţele sunt aşezate una lângă alta, în lung, aşa că fundătorile din spate stau alipite. Caii de-o parte şi de alta a fiecărei căruţe, astfel că dinspre baratcă este un cal al nostru şi unu al lui moş Petrache, iar pe partea opusă ceilalţi doi cai. Ai noştri sunt parcă ceva mai mici, dar mai graşi, mai îngrijiţi, ai lui moş Petrache par neţesălaţi şi unuia îi cam numeri coastele. I-a muncit mai mult şi nu le-a dat tain de ovăz, ca tata.

Din căruţă văd ce se petrece în baratcă: în partea asta n-are perete, acoperişul fiind susţinut de nişte stâlpi de lemn. În dreapta e o masă lungă, pe care se află un fel de dulăpior la un capăt, iar lângă el sticle cu băuturi, unele colorate, pahare, farfurii şi o cutie de tablă cu tacâmuri cenuşii. În baratcă, mese de lemn şi bănci de scânduri bătute în ţăruşi înfipţi în pământ. La masa lungă stă un bărbat scurt, roşu la faţă şi mereu încălzit. Strigă la vreo doi băietani îmbrăcaţi în bluze murdare, care aduc pe la mese mâncărurile şi băuturile cerute. Undeva, după peretele de scândură din fundul barătcii, se află bucătăria, de unde, pe o fereastră mică, o mână pune pe mesuţa aflată sub ferestruică farfuriile cu mâncărurile comandate.

Tata şi moş Petrache s-au aşezat la o masă şi nu după mult timp unul din cei doi băietani le-a pus dinainte câte o farfurie cu chiperi umpluţi, pâine şi o garafă de vin roşu. Mie îmi lăsa gura apă, dar n-am aşteptat prea mult, căci acelaşi băietan mi-a adus o bucată de cârnat fript, rece şi o felie zdravănă de pâine. Tata mi-a făcut semn să mănânc, iar eu n-am aşteptat să mă îmbie de două ori. Cârnatul era bun şi pâinea gustoasă, iar la urmă băietanul mi-a adus un pahar cu apă, în care pusese puţin vin din cel aflat pe masa tatii. Bun! Am mâncat, am băut, sunt sătul. Cred că s-a pus cârnat şi pe masa pe care n-o slăbeam din ochi, căci garafa de o jumătate a apărut plină a doua oară.

După ce-au mâncat şi băut, tata şi moş Petrache s-au înţeles în faţa mea să nu lipsească amândoi în acelaşi timp, ci unul dintre ei să rămână cu mine. Eu, deocamdată, trebuia să stau în căruţă, n-aveam voie să mă îndepărtez decât la mare nevoie şi numai până la umblătoarea de scândură fără acoperiş, văruită, ce se vedea mai la margine. Dar tot era bine şi aşa. Se auzea o muzică de alămuri în dosul barătcilor, spre grădina publică a oraşului, lângă care era iarmarocul. Răzbăteau până la mine unele voci înalte, care parcă chemau, îndemnau, dar nu înţelegeam bine despre ce-i vorba.

Tata pleca şi venea. Ştergea c-un şomoiog de paie spinarea şi coastele roibului, apoi picioarele, ba şi copitele. Venea câte un geambaş, cântărea calul din ochi, i se uita la dinţi şi întreba de preţ:

- Cât ceri, bre, pe roib?

- Trei sute.

- O sută cincizeci iei?

- Nici două şi cincizeci.

- Ţii la preţ?

- Da, că face.

- Să fii sănătos.

- Şi dumneata.

Pleca geambaşul, dar parcă trăgea cu coada ochiului îndărăt. Tata fluiera nepăsător, dar tot se mai uita prin mulţime după el.

- Cu cât l-ai vinde?, întrebă moş Petrache, care fusese de faţă la tocmirea cu geambaşul; asta aşa, ca să ştiu şi eu cât să cer pe şargul meu. E ceva mai slab şi mai bătrân decât roibul tău, dar îi mai mare în trup.

- Apoi, ce să spun, Petrache, dacă mi-ar da două sute cincizeci, două sute şaizeci, l-aş vinde. Aş cumpăra altul cu vreo două sute şi mi-aş mai prinde o nevoie cu cât mi-ar rămâne; mai ales că perceptorul nu-mi dă răgaz, nu i-ar muri mulţi înainte.

- Sunt multe găuri de astupat şi bani puţini. Iaca, s-apropie iarna şi pe la mine bate vântul în pod...

- De asta, nici să nu mai vorbim. Eu mai am vreo două baniţe de făină de păpuşoi, apoi trebuie să cumpăr. De cules la toamnă vom vedea, dar cam slabă nădejde, cu seceta care a fost la începutul verii. Dac-om culege jumătate din cât am fi cules de ploua la vreme. Şi de-acolo să dăm şi dijma boierului.

- E dreptul lui, Antoane, n-ai ce face.

- Nici eu nu zic altfel, dar prea ne freacă; boierul pe-o parte, perceptorul pe alta...

Tata trage avan din ţigară. Tocmai atunci s-apropie un ţăran înstărit, după înfăţişare, şi se duce drept la şargul lui moş Petrache.

- De vânzare, bre, şargul ista?

- De vânzare, răspunde moş Petrache, care curăţă de turiţă coada calului.

- Dar parcă mănâncă numai miercurea şi vinerea. De ce-i aşa de slab?

- Ba, uneori mănâncă şi lunea, răspunde moş Petrache, cunoscut în sat pentru vorbele lui de duh, dar îi slab, pentru că-i prea iute şi nu se prinde carnea pe el, cum nu se prinde nici pe mine, deşi mănânc o dată pe zi, toată săptămâna.

- Hazliu eşti, bre, zice muşteriul râzând; poate mi-i spune acum şi preţul.

- Pentru cine întreabă, trii sute, pentru cine cumpără, mai las ceva.

- Păi, cu trii sute cumpăr o pereche, nu unul.

- Să fii sănătos şi să-ţi trăiască perechea cumpărată.

- Uite ce, vecine, cu două sute îl dai?

- Dacă mai pui un sfert, poate c-om sta de vorbă.

- Un sfert din cât?

- Din cât ai dat.

- Adică două sute cincizeci?

- Nici un ban mai puţin, zice moş Petrache, care descurcă coama şargului.

Tata pune şi el cuvânt:

- E cal mare, trage bine, face banii ceruţi.

- Dacă face, ia-l dumneata, vorbeşte cam înţepat muşteriul.

- Eu am de vânzare, nu de cumpărare, răspunde tata, fără să ridice tonul şi fără să ia în seamă felul în care vorbise celălalt.

- Şi ce ai de vânzare?

- Ia pe roibul ista, da-i mai scump, aşa că dumneata rămâi cu şargul vecinului.

- De ce crezi dumneata că n-am bani să cumpăr şi un cal mai scump decât oricare din iarmaroc?

- Nu cred nimic, ţi-am spus numai că roibul meu e mai scump decât şargul vecinului.

- Bine, să facem pace. Eu, ca să-mi dau gândul pe faţă, îs amator să cumpăr şi roibul dumitale. Am eu socotelile mele. Cât ceri pe el?

- Trii sute în cap.

- Nu-i puţin, mai ales că-i cam scurt în trup. Încolo, n-am ce zice, calul e frumos, se pare că-i dai să mănânce în fiecare zi, nu ca vecinul, şi muşteriul râse iar.

- Poate că-i aşa, poate că-i altfel. Mai este şi tain, nu numai iarbă, pentru cai...

- Ei, asta n-oi mai crede-o. N-are el față de cal care mănâncă şi ovăz pe lângă iarbă, da-i grăsuț, îmi place. Numai c-ai cerut prea mult.

- Banii sunt ai dumitale, calul al meu, nici o supărare, zise tata şi trecu lângă Potop, să-i scoată nişte parâng mai aproape de gură, căci se-ntindea peste scoarța căruței.

N-am băgat de seamă când se apropiase un bărbat tânăr, cu o cămaşă cadrilată, cu gulerul desfăcut, capul gol, dar încălțat cu cizme de piele galbenă şi în mâna dreaptă având o biciuşcă cu coada scurtă.

- Pe care vrei să-l cumperi, tată? întrebă pe cel care se tocmea.

- Păi, pe roibul ista şi – poate – şi pe şargul de colo.

Fără a răspunde, tânărul se duse la Roibu şi-i cercetă dinții.

- Roibul are şapte-opt ani, dar şargul e mai bătrân, cam zece-unsprezece.

- I-am văzut şi eu, minți tatăl său, dar nu ne înțelegem la preț.

Se sfătui mai la o parte cu tânărul, spuse tatii să deslege pe Roibu şi să-l plimbe puțin. Moş Toader plimbă şi el pe şargu, apoi muşteriul mai în vârstă zise:

- Aveți biletele cailor la voi?

- Da, răspunseră de-odată tata şi moş Petrache.

- Dacă-i aşa, iată ultimul preț pe care vi-l dau: două sute optzeci pe roib şi două sute treizeci pe şarg, nici un leu mai mult. Vă număr banii, îmi dați caii şi biletele şi plătesc şi aldămaşul tot eu.

Tata s-a uitat la moş Petrache. Acesta se duse la şarg, îl bătu pe coapsă şi zise:

- Nu-l dau cu-atâta. Mai pune un pol şi-al dumitale să fie.

- Nu, că nu face. Îi bătrân şi slab.

- Dacă nu face, lasă-l aici.

- L-am lăsat. Ei, se întoarse apoi spre tata, ce zici?

- Ziceam să mai pui şi polul pe care mi l-ai rupt din preț.

- Nu, nu mai pun nimic. Am zis două sute optzeci, două sute optzeci să fie, nici un leu mai mult. Hai, bate palma, că ți-am dat un preț bun. Iar la aldămaş o merge şi vecinul.

- Să fie cu noroc! zise tata. Numără banii, apoi îți dau calul şi biletul; vrei să ți-l vizez?

- Apoi da, după regulă. Hai acum în baratcă.

Tânărul voi să deslege calul şi să plece cu el. Dar tata îl opri:

- Întâi banii, pe urmă calul.

- Da ce crezi, bre, că pleacă aşa, fără să ţi-l plătesc?

- Eu nu cred nimic, da ştii zicala: nici pe dracu să-l vezi, nici cruce să-ţi faci!

- Îl ştiu, dar noi suntem oameni de cinste, eu îs Stan Miereanu de la Fruntişeni, poate ai auzit de numele meu.

- N-am auzit, că satul nostru e în celălalt capăt al judeţului, da-i mai sănătos să-mi numeri întâi banii.

- Bine.

Şi au intrat în baratcă. S-au dus şi tânărul cu cămaşa cadrilată şi moş Petrache. Am rămas singur. Îmi pare rău că l-a vândut pe Roibu. Îl aveam de doi ani şi-i un cal blând, trage bine şi nu-i mofturos la mâncare. Mă apropii, îl mângâi pe frunte; el dă din cap, nechează uşor, apoi sforăie.

Mă uit în baratcă. Cumpărătorul a numărat banii, i-a mai numărat şi tata o dată, apoi i-a pus în pungă. Au băut aldămaşul şi tata îl desleagă pe Roibu, pe care îl ia de căpăstru tânărul cu cizme galbene.

- Să-l stăpâneşti sănătos!

- Să ai folos de bani!

Dă mâna cu tata şi cu moş Petrache şi se face că pleacă.

- Cu şargu nu facem târgu?

- Facem cu două sute cincizeci.

- Ţi-am spus două sute treizeci, mai mult nu face.

Nu mai răspunde moş Petrache, dar văd că-i pare rău când muşteriul pleacă, fără să se mai uite înapoi.

- Ai avut noroc, Antoane! Îl dădeai şi cu două sute şaptezeci.

- Avut, Petrache. Se vede că i-a plăcut roibul.

- Îi cal frumos, nimic de zis, şi-i mai tânăr.

- Lasă, că-l vinzi şi tu, n-ai teamă. Mai sunt trei zile de iarmaroc. Eu acum să caut pereche lui Potop.

- Caută unul mai ieftin, să-ţi mai rămână ceva bani.

- Parc-aş lua o iapă de prăsilă. Te pomeneşti c-un mânz, apoi c-un tretin de toată frumuseţea, dacă armăsarul e de soi.

- Ai dreptate. Numai, vezi ce ţi-o pica.

Au băut aldămaş şi mie nu mi-a dat nimic tata! Stau cam bosumflat şi privesc în altă parte. Tocmai atunci apare un turc spân, cu fes roşu pe cap, purtând în spate un fel de căldare de alamă cu gât lung şi-un fel de burlui şi cu multe lanţuri galbene care zornăie.

- Braga dulci, susan, bre! îşi strigă marfa negustorul.

Eu am rămas cu ochii la vasul ciudat şi la lanţurile galbene, cu ciucuri atârnând şi zornăind la fiecare mişcare a turcului.

- Adă aici un pahar cu bragă şi două susane, zice tata, uitându-se zârnbind la mine şi întinzând negustorului pitacii de nichel.

Beau braga rece şi acrişoară, bucăţile de susan am să le ronţăi mai târziu, să le simt gustul.

- Ei, a fost bună braga, Ioane?

- Bună. Înseamnă c-am băut şi eu din aldămaşul lui Roibu.

- Să fii sănătos, băiete, să mai bei, zice tata, care-i bucuros c-a luat preţ bun pe cal.

Apoi se duce la moş Petrache şi stau de vorbă, sprijiniţi de scoarţele căruţei.

Îmi caut un loc bun şi m-aşez cu faţa în sus. Ronţăi din susan şi privesc norii. Parcă-s caiere mari de lână albă, nu, mai degrabă de scamă. Trec mânaţi de vânt de la apus înspre răsărit şi-şi schimbă forma de la un minut la altul. Urmăresc un nor mai alb, care seamănă cu o şură de pae, ba nu, cu un bou îngenuncheat. Acum parcă-i un câine cu capul mare, iar acum s-a subţiat, parcă-i o şopârlă cu coada ruptă. Dar capul şi picioarele se văd bine. Apoi norul se subţiază şi mai mult, parcă-i un şarpe, mai umflat la mijloc. Când mă uit mai bine, îl văd ca pe-o nuieluşă subţire, apoi dispare ca topit în albastrul spălăcit al cerului. Alţii, tot alţi nori trec spre răsărit şi au o mulţime de forme schimbătoare.

Poate c-am adormit puţin, căci deschizând ochii văd lumina scăzută a zilei; soarele a ajuns undeva, după barătci şi după copacii din grădina publică. E răcoare. Dar o dată cu amurgul, iarmarocul prinde o viaţă nouă, căci de pe stâlpii înalţi becuri mari de sticlă răspândesc o lumină cum n-am mai văzut până acum. Chiar lângă baratca domnului Tănasă e un bec mare, care luminează ca ziua, iar în baratcă mai sunt vreo trei-patru. Mai încolo, peste barătci, o lumină mai mare decât aici goneşte întunericul. S-aud muzicile cântând, pocnitori, hărmălaie de glasuri neînţelese, păcănitul unui motor şi, din când în când, un strigăt ascuţit de femeie. Ce-o fi acolo?

- Te-ai trezit, Ioane? Te-am lăsat să dormi, că eşti obosit.

- Nu, tată, nu-s obosit. Nici n-am dormit, doar am privit norii de pe cer. Da ce s-aude? Unde-i luminăţia ce se vede peste barătci?

- Ei, acolo-i iarmarocul de oameni, aici-i iarmarocul de vite. Acolo sunt pănărămi, scrâncioburi fel de fel, lasă c-ai să le vezi şi tu.

- Când, tată, în sara asta?

- Nu, nu în sara asta, da mâine sară, de bună samă!

Mă întristez, va-să-zică n-am să văd în sara asta frumuseţile de-acolo... Tata a băgat de samă:

- Lasă, că mâine ai să vezi tot iarmarocul. Poate am să te duc şi la panaramă, dacă eşti cuminte.

- Mâine! zic eu, amărât.

Dar tata a trecut la moş Petrache, care şterge coastele şargului c-un şomoiog de paie.

Se-ntunecă repede, căci dincolo de aria luminată de becurile rare de la margine văd ca un zid negru, de nepătruns. S-a pornit şi un vânt care spulberă colbul şi paiele din jurul nostru, de mă şterg la ochi. Tata tot cu moş Petrache. Nu ştiu ce pun la cale. Dar se pare c-au terminat, căci tata vine la căruţa noastră:

- Ţi-i foame, Ionică?

- Nu prea, răspund eu, cu gustul încă proaspăt al susanului în gură.

- Tot trebuie să mâncăm ceva.

Mai trece un timp. În baratca lui domnu Tănasă au apărut doi lăutari, unul cu scripca, altul cu cobza. Îşi încearcă instrumentele, cel cu cobza îşi drege glasul. Nu-i încă nici un muşteriu dornic să-i asculte. E prea devreme. Dar ei nu pleacă. S-au aşezat la o masă, mai la o parte şi ciupesc coardele. Mă salt puţin şi-i privesc. Cel cu vioara e mai tânăr, oacheş tare, îmbrăcat ca la oraş, dar cu haine ponosite; cel cu cobza e bătrân, are plete albe care-i atârnă peste gulerul ros al unui surtuc lustruit. Ochii abia i se mai văd sub sprâncenele stufoase, groase de-un deget.

- Hai să mâncăm! şi tata scoate din desagi mălăieşul dat de mama la plecare şi-mi taie o felie zdravănă.

Mănânc fără chef, cu gândul la câmatul de la amiază. Şi-a tăiat şi tata o felie, pe care o mănâncă ferit.

De unde stau nu mai văd lăutarii, căci între noi sunt mesele ocupate de muşteriii veniţi între timp, care vorbesc tare, fumează, beau vin roşu şi iar vorbesc tare. Cei doi băietani abia pridídesc să ducă la mese mâncărurile şi băuturile cerute. Lăutarii tot nu cântă.

Cred că şi moş Petrache a mâncat ceva din traistă. De băut, băuseră aldămaşul. Au aprins câte o ţigară. Sfătuiesc. La o masă s-au aşezat o femeie mai în vârstă, o fată şi-un flăcău. Femeia de-o parte a

mesei, fata şi flăcăul de cealaltă. Nu păreau să fie însuraţi, mai degrabă logodiţi, sau aproape. Cam ruşinoşi amândoi.

Parcă luminează mai tare după bărătci, în iarmarocul oamenilor. Parcă s-aude gălăgie mai mare. Pocniturile s-au îndesit, ca şi strigătele ascuţite ale femeii. S-aud şi alte strigăte. De ce nu vrea tata să mergem în sara asta la panaramă?!

Deodată s-aude scripca, apoi şi cobza. Lăutarii stau lângă o masă cu muşterii mulţi şi cântă. Unul dinte meseni s-a sculat în picioare. E înalt, voinic, roşu tare la faţă. Pare cu chef. I-a spus ceva cobzarului, dar n-am înţeles ce, deşi sunt numai ochi şi urechi. Aud când bătrânul îşi drege glasul, apoi cântă tremurat, cu voce subţire, nu prea puternică: „Tu, care eşti pierdu-u-u-tă, în neagra veşnici-i-ie...". Atât am înţeles, căci mai departe cântă şi mai încet şi mai tremurat. Voinicul roşu la faţă s-a aşezat pe scaun. Ascultă. Apoi se ridică iar, s-apropie de bătrân, îi ia capul pletos şi-l strânge la piept. Parcă i-a dat nişte bani, căci bătrânul face plecăciuni de mulţumire, apoi cântă iar: „I-auzi valea, valea cum răsu-u-nă, eu cu mândra n-o duc bună..." Şi tot aşa, după fiecare cântec voinicul îl strânge la piept şi-i dă bani. Mai cântă ceva bătrânul, apoi e rândul celui tânăr să cânte din scripcă una de jale şi încă una. Dar tovarăşii muşteriului căruia-i place să i se cânte au terminat de mâncat şi de băut. Au mai băut încă şi-apoi s-au sculat şi-au luat cu ei şi pe voinicul meu. S-au închinat lăutarii şi-au trecut la altă masă, în fundul barătcii, de unde abia i-aud ciupind corzile.

Ce-a fost frumos s-a terminat. Trebuie să fie destul de târziu. Vântul s-a mai liniştit. Parcă şi „dincolo" s-au mai potolit zgomotele.

Rog pe tata să meargă cu mine încolo, mai la margine, unde n-ajunge lumina becurilor şi să mă aştepte puţin. După ce ne întoarcem la căruţă, tata vorbeşte ceva cu domnu' Tănasă şi apoi mă duce în camera în care se află cerga de lână şi mantaua lăsate de dimineaţă. Acolo, într-un colţ, pe-o rogojină, tata aşterne cerga aşa fel că jumătate e sub mine, iar cu cealaltă jumătate mă înveleşte.

Sus, lângă acoperiş, e o fereastră, scundă dar lată, deschisă. Vine aer, vine şi larma de afară, dar s-aude din ce în ce mai stins. În celălalt colţ al camerei dorm alături o femeie şi un copil mai mic decât mine.

- Să stai liniştit şi să dormi, zice tata, care ia mantaua şi pleacă. Eu dorm în căruţă.

Se mai aud un timp glasurile de-alături, din baratcă, prin peretele de scândură. Rar, câte o pocnitură, departe. Apoi nu se mai aude nimic.

...Deschid ochii şi nu-mi dau seama unde sunt. Mă uit mai bine. Mă scol în capul oaselor. Mă dumiresc când văd pereţii de scândură, ferestruica de sub acoperiş şi aud zgomot alături, în cârciumă. Dau să mă ridic chiar când în uşă apare tata:

- Ei, te-ai sculat, băiete?

- Sculat, răspund eu, somnoros încă.

- Dacă vrei, mai dormi puţin, căci e cam dimineaţă şi-afară e răcoare.

Mă uit în colţul unde văzusem femeia şi copilul. Nu mai sunt acolo, au plecat.

- Nu, nu mai pot dormi, ies şi eu afară.

Soarele a răsărit de multişor şi s-a ridicat ca de două sulițe pe cer. Luceşte, dar parcă n-are putere, nu încălzeşte încă. Potop m-a simţit pe-aproape şi nechează uşor. Mă apropii de el, îl mângâi pe gât, pe frunte. Mă sui în căruţă şi tata îmi întinde – de unde le-o fi cumpărat? – două chifle proaspete, moi, rumene. Se topesc în gură! Tata îmi aduce un pahar cu apă, pe care o beau toată. Bun! Până la prânz mi-am pus burta la cale. Tata a plecat. Umblă să găsească o iapă tânără, bună de prăsilă. Moş Petrache moşmoleşte ceva la căruţă, piaptănă cu degetele răşchirate coama şargului, îl netezeşte cu palma pe spate şi aşteaptă. Undeva, nu departe, în stânga noastră, s-a iscat o bătaie. S-aud înjurături, strigăte, lovituri înfundate. Strigă o femeie, aleargă bărbaţi din toate părţile. S-aude şi ţignalul unui vardist. Apoi totul se linişteşte.

Vine tata şi-l cheamă pe moş Petrache. A găsit ceva, îi convine, dar vrea să cunoască părerea prietenului. Acesta se cam codeşte. Dacă pică un muşteriu tocmai în timpul cât lipseşte? Tata îl linişteşte în privinţa asta. N-are să lipsească decât zece minute, cel mult un sfert de ceas. Dacă vine un muşteriu şi-i place şargul, Ionică o să-i spună preţul: două sute cincizeci. Dacă-i convine, să aştepte puţin, că vine şi stăpânul calului. Bine? Bine.

- Nu care cumva să vină cineva şi să ia vreun cal, sau vreun căpăstru, c-apoi dai de dracul mă ameninţă tata.

- Da ce, eu îs pe cealaltă lume? Ş-apoi, la nevoie, strig la domnu Tănasă.

- Aşa să faci, deşi cred că n-are să fie nevoie.

Pleacă tata şi moş Petrache. Singur. Trebuie să fiu cu ochii în patru. Potop a călcat în căpăstru. S-a încurcat. Sar din căruţă, îi ridic piciorul drept, scot capătul căpăstrului. Gata. S-apropie doi bărbaţi de căruţa lui moş Petrache:

- Unde-i stăpânul cailor?

- Aici, pe aproape, răspund eu, umflându-mă în pene.

- Care cal îi de vânzare?

- Şargul.

- Şi tu ştii câţi bani cere?

- Am auzit că două sute optzeci, pentru cine întreabă, dar mai lasă ceva, pentru cine cumpără.

Îl caută în gură. Vorbeşte cu însoţitorul său:

- Îi bătrân, nu face...

- Te-i înţelege mata cu moş Petrache, zic eu bucuros, când văd că moş Petrache s-apropie şi merge drept la şargu de-i mai piaptănă o dată coama.

- Ei, gospodarule, cât ceri pe şarg?

- Poi, cât v-a spus băietu, c-am auzit.

- Uite ce, calu-i bătrân, îi şi cam slab, da două sute, două sute douăzeci tot face.

- Am avut mai mult şi nu l-am dat.

- Rău ai făcut. Nu face mai mult de două douăzeci.

- Dacă nu face, nu-l cumpăra, zice moş Petrache.

- Fără supărare, bre; ce naiba! Dac ar face trii sute, trii ţi-aş da. Dar nu face decât atâta cât am zis.

- Cât ai zis, c-am uitat, face moş Petrache.

- N-ai uitat, da mai spun o dată şi ultima: două douăzeci.

- Dă două cincizeci şi-al dumitale să fie.

Pe când se tocmeau, apare şi tata. Cam amărât, nu ştiu de ce. Tata când e amărât ţine fruntea încreţită şi nu se uită la nimeni. Priveşte parcă peste tine, peste oameni, undeva unde numai el vede ce-o fi văzând.

- Iaca, întreabă-l şi pe dumnealui dacă n-am avut două cincizeci şi nu l-am dat, zice moş Petrache, arătând înspre tata.

Dar tata parcă n-a auzit. Nu răspunde.

- Antoane, măi Antoane, îi adevărat că mi-a dat pe şargu două cincizeci şi nu l-am dat?

- Adevărat, răspunde tata, ca şi cum ar fi vorbit cu gura altuia.

- Să vedem cum merge, zice muşteriul, după ce a ridicat coada calului şi-a tras-o într-o parte şi într-alta. Ia încalecă, Iancule, să vedem cum calcă, zice către însoţitorul lui.

Dar moş Petrache e de altă părere:

- Îl încalec eu, nu om străin, că animalu simte şi se teme.

Desleagă căpăstrul şi s-asvârle pe şargu, care face câţiva paşi printre căruţe. Oamenii s-au dat la o parte şi şargu, îmboldit de moş Petrache, merge în trap uşor. Apoi se-ntoarce. Moş Petrache sare sprinten jos şi leagă calul la căruţă.

- Nu-l mai lega, îţi dau cât ai cerut, zice muşteriul. Da bilet ai?

- Cum să nu!

Moş Petrache caută în buzunarul dinăuntru al hainei:

- Iaca biletu. Două sute cincizeci şi aldămaşu.

- Şi aldămaşu, şi aldămaşu, zice muşteriul, pe când numără banii în palma lui moş Petrache.

Au intrat tuspatru în baratcă. Au băut aldămaşu. Moş Petrache desleagă căpăstrul şi şargul a plecat cu noul lui stăpân. Îi bucuros moş Petrache, a luat preţ bun pe cal.

- Ţi-am zis eu ieri să nu fii supărat, că n-au intrat zilele-n sac? zice tata. Da... să nu mă mai pui să spui minciuni, Petrache, că nu-mi place.

- Ei, şi tu acum. Face omul ce poate. Dacă nu te luam mărturie, nu-mi dădea două cincizeci.

- Nu ştiu, poate că nu, poate că da, dar mi-a plesnit obrazu de ruşine, când am spus că-ţi dăduse două sute cincizeci.

- Poi, doar suntem tovarăşi de iarmaroc, Antoane, ce dracu! face moş Petrache. Ştii şi tu câte nevoi bat la uşă şi alţi bani n-am de unde să mai iau anul aista.

Tata nu mai răspunde, căci a apărut turcul cu „braga dulci" şi cu susan.

- Ei, negustorule, dă băietului o bragă şi-un susan! zice moş Petrache şi plăteşte un ban de nichel.

Mă uit la tata.

- Ia, Ionică, ia, că tu ai avut noroc de muşteriu, zice tata.

- Chiar aşa, întăreşte moş Petrache.

Beau braga, chiar parcă îmi este sete, dar susanul am să-l mănânc mai târziu.

- Ai mai dat ceva, Antoane, pe iapă, sau te-ai oprit la două sute? Cred că face două douăzeci. E tânără şi are luătură să se facă tare frumoasă. Îi lungă în trup şi are şi stea albă în frunte.

- Nu i-am mai dat, dar cred c-am să-i dau două douăzeci. Şi mie îmi place. Da tu ce faci? Cumperi pereche murgului?

- Nu, am eu socotelile mele. Vreau să cumpăr tretinul de la Pintilie. Am şi vorbit ceva.

- Frumos tretin. Da ţi l-o da cu două cincizeci?

- Eu cred că şi cu mai puţin. Nici nu l-a adus la iarmaroc, tocmai pentru că am vorbit să-l cumpăr.

- Ei, atuncea să fie cu noroc, zice tata şi-şi aprinde o ţigară.

Moş Petrache se scarpină la ceafă. Stă pe gânduri. Se uită la soare. E aproape de amiază.

- Eu mi-am cam terminat treburile. M-aş duce să cumpăr o albie de spălat rufe, câteva bomboane şi-o jucărie pentru Măriuca şi-aş pleca acasă. Pâine iau din târg, de la Pispiris, că mă cunoaşte.

- Fă cum crezi, Petrache. Eu rămân până duminică. Trebuie să cumpăr pereche lui Potop, azi sau mâine. Mâine sară vine şi nevastă-mea să vadă iarmarocul şi poimâine o pornim spre casă.

Mai stă moş Petrache, se mai gândeşte. Pe urmă:

- Apoi, eu m-oi duce să cumpăr ce-am spus şi oi vedea ce-oi mai face. Te mai uită şi la căruţa mea, cât oi lipsi.

- Bine, umblă sănătos.

A plecat moş Petrache. Tata îmi spune să mă dau jos din căruţă. Dezbate parângul, care s-a îndesat, căci toată ziua stau pe el, iar noaptea doarme tata; găseşte un polog mai verde şi-l pune dinaintea lui Potop, aşează parângul în strat egal.

- Eu mă duc să văd dacă n-a vândut mânzoaca ceia, zice tata. Tu să nu te mişti din căruţă, ai auzit?

Pleacă şi tata. Iar s-aud muzici, pocnitori, strigăte, îndemnuri. Cum o fi acolo? Stau ca pe ghimpi. „Măcar o dată să văd!" Dar nu se poate. Tata mi-a spus să nu mă mişc din căruţă. Nu mă mişc! Şi tare frumos trebuie să fie! Mă sui pe scoarţa căruţei, sprijinindu-mă de Potop. Tot nu văd decât vârful unui scrânciob. Polițele urcă şi coboară, ca la noi, la Năstăsache, dar aici e mai mare scrânciobul şi mai frumos.

- Ce faci, drace? Dă-te jos de pe scoarţă!

- Mă uitam şi eu la scrânciobul cela, care se-nvârteşte mai repede decât al lui Năstăsache.

- Las' c-ai să-l vezi mâine.

- Mâine, mâine; parcă azi nu-i zi.

- Azi nu se poate.

- Aşa mi-ai spus şi ieri.

- Am spus, dar nu s-a putut; însă mâine...

- Să ştii că mă duc singur, dacă nu mă iei cu mata.

- Ba una ca asta să nu faci, că pun în mişcare cureaua!

Are o curea afurisită tata, dar n-o pune în mişcare prea des...

- De ce m-ai adus la iarmaroc, dacă nu mă duci să-l văd?

- Mâine, sâmbătă, îl vezi. Am spus şi-am să mă ţin de cuvânt.

- Bine, am să văd, răspund eu. Acu mi-i foame.

- O să mâncăm, numai să vină moş-to Petrache.

- Dacă pleacă acasă, rămânem singuri.

- Nu-i nici o pagubă! Meargă sănătos! zice tata, dar simt că-i pare rău că pleacă moş Petrache. Dacă nu mă lua de martor mincinos că i-a dat două sute cincizeci pe cal, nu-l mai vindea cu-atâta. Dar aşa-i omu: şi-a pus sacii în car, gata, nu mai are nevoie de tine. Bagă în teoaglă, băiete, c-ai să trăieşti printre oameni, nu în pădure!

Nu m-am înşelat. Tatii îi pare rău că pleacă moş Petrache.

- Mi-i foame, tată, zic eu, ca să schimb vorba.

- Ţi-am spus c-om mânca după ce-o veni Petrache.

Iar şi-a aprins o ţigară. Nu mai spun nimic. Mestec un fir mai gros de parâng. Sug zeama puţină. „Acasă am fi mâncat demult!"

Iată-l şi pe moş Petrache. Abia duce o albie de spălat rufe.

- Ei, că grea-i afurisita de albie! Trebuia să cumpăr, că cea veche a crăpat de tot, bagi palma în crăpătură. Atâta m-a bătut muierea la cap, c-a trebuit să cumpăr!

- E bună, e bună, zice tata, după ce s-a uitat la albie. Îi cam mare, da-i bună; asta ţine douăzeci de ani!

- Mare, c-aşa mi-a poruncit muierea. „S-o iei mare, Petrache, să ne putem spăla şi noi în ea!" Iaca, i-am luat-o mare. Să-i ajungă!

- Vasăzică, tot pleci!

- Plec, Antoane, că nu mai am treabă aici, iar pe Vasilache şi Mărioara i-am văzut şi anul trecut. Tot aceia-s. Am văzut şi fundul roşu al maimuţoiului, aşa că nu mai am ce vedea.

- Da' cel puţin de mâncat îi mânca aici, cu mine, de-amiază.

- Asta da, om mânca şi-om şi bea un păhărel, că ne-a mers în plin.

- Eu încă n-am isprăvit. Nu ştiu ce să fac cu mânza ceia. S-o iau, să n-o iau...

- Ce mânză, bre, că-i iapă în toată firea. Eu zic s-o iei, că-i trupeşă şi frumoasă. Face două douăzeci.

- Am să mai văd. Deocamdată, hai să mâncăm. Hai şi tu, Ioane. Ne-om aşeza la o masă din margine. Ca să avem căruţele la vedere.

Ne-am aşezat la una din cele trei mese de la margine, la câţiva paşi de căruţe. Varză cu carne de porc şi cârnaţi fripţi au mâncat tata şi moş Toader. Peşte prăjit şi-o bucăţică de cârnaţ, din porţia tatii, am mâncat şi eu. Cu pâine neagră, gustoasă. Au băut şi vin, trei garafe de câte jumătate. Am gustat şi eu, cu apă. Pe urmă m-am suit în căruţă. Ei au mai băut o garafă sau două. Erau veseli. Aşa a plecat moş Petrache, pe la toacă. Tata l-a petrecut până la marginea iarmarocului de vite, apoi a venit la căruţă. Tot vesel, dar mai puţin.

Soarele a scăpătat după baratcă, după copacii din grădina publică. A prins a bate un vânt de la miazănoapte. S-a înserat. S-a înnoptat. S-au aprins luminile. Zgomot, luminăţie, pocnitori, strigăte, îndemnuri „dincolo", în iarmarocul oamenilor.

„Mâine!". Poate c-am mai mâncat ceva. Poate că tata a mai vorbit cu domnu Tănasă.

Am dormit tot în camera alăturată, învelit cu cerga. În celălalt colţ au dormit şi femeia cu copilul din noaptea trecută. „Mâine" a venit. E sâmbătă. Tot aşa m-am sculat, am mâncat două chifle proaspete, rumene şi bune, aduse de tata, şi aşa a trecut vremea până la prânz, până la amiază. Iar am mâncat peşte prăjit, nu-mi place varza cu carne. Tata a băut numai o garafă de vin. Nu-i erau boii acasă. Nu cumpărase mânza şi-i era teamă că dacă n-o cumpără azi, o pierde. O s-o cumpere altcineva. Nu mai avea cu cine se sfătui. Moş Petrache plecase. L-am văzut tăinuind cu domnul Tănasă. Parcă-l ruga ceva. Parcă l-a convins.

- Tu să nu te mişti de la căruţă!

A plecat cu domnu Tănasă, care-a lepădat şorţul cafeniu şi şi-a aruncat un spenţer pe umeri.

S-apropie un băiat ceva mai răsărit ca mine:

- Tu ai văzut panarama? Da pe Vasilache? Da femeia cu coadă de peşte? Ai tras la roata norocului?

Nu răspund, deocamdată.

- Eu am fost. E-aşa de frumos!

- Eu mă duc azi cu tata.

- De ce nu mergi cu mine? Dacă mergi, îţi dau un bigi-bigi.

- N-am voie să mă mişc de la căruţă.

- Dar când vine tatăl tău, nici atunci n-ai voie?

- Nu ştiu!

- Ştiu eu. Când vine tatăl tău, îi ceri voie să te plimbi cu mine aici, printre căruţe şi-apoi noi...

Nu termină, când apare tata. Nu-i singur, ci cu un bărbat cam de seama lui şi-s tare bucuroşi amândoi.

- Bine, măi Antoane, parc-am fi la alt capăt al lumii unul de altul. Să nu ne vedem de aproape zece ani?! Şi ce prieteni am fost în armată şi pe urmă... E drept că eu am plecat din sat la casa femeii, da oricum, bre!

- Viaţa, Vasile, viaţa, zice tata şi-l bate pe umăr.

- Ai băiat mare, zice prietenul tatii. Eu n-am copii şi-i singura mea părere de rău.

- Mai ai timp, Vasile, n-au intrat zilele-n sac.

- E târziu, Antoane. Toate la vremea lor şi ouăle roşii la Paşti, răspunde c-un oftat celălalt.

- Să nu ne lăsăm întristării! Hai mai bine să bem un pahar de vin, de bucurie că ne-am întâlnit, zice tata.

- Bucuros şi două, numai să fie bun.

- Pentru mine are domnu Tănasă ceva fain.

- Tată, zic eu, te rog lasă-mă cu băietu ista numai un pic, pe-aici printre căruţe. Vreau să mai văd şi alţi oameni.

- Zău, moşule, zice şi băietul cu care vorbisem, numai un pic şi numai pe-aici pe-aproape.

- Lasă-l, bre Antoane, că-i băiat mare şi celălalt e şi mai mare, nu se pierd.

- Dacă zici şi tu, dar numai zece minute şi numai pe-aici. Cincizeci de paşi în sus, cincizeci de paşi în jos...

Tata e în baratcă cu prietenul lui, cinstesc tulburelul adus de domnu Tănasă. Când trecem prin dreptul lor, răresc pasul ca să mă vadă tata. O dată, de două ori. Apoi, şaptezeci de paşi la deal şi treizeci la vale; optzeci de paşi la deal şi douăzeci la vale; o sută de paşi la deal şi nici unul la vale, ci cotim la stânga, pe lângă ultima baratcă şi valul de oameni ne împinge

înainte, înspre iarmarocul oamenilor. Zgomotul creşte, pocniturile se îndesesc, îndemnurile se înmulţesc, strigătele s-aud din ce în ce mai desluşit. „Aici, aici, numai treizeci de bani intrarea şi vedeţi ce n-aţi mai văzut: femeia cu coadă de peşte, calul care ştie să numere, omul cu două capete!" Parc-am intrat în altă lume. Capul îmi vâjâie. Sus, pe-un fel de pod suspendat, fete îmbrăcate în pantaloni de mătase, galbeni, roşii, albaştri şi tricouri vărgate păşesc legănându-se, prinse de mâini cu bărbaţi în haine negre şi cu pălării înalte pe cap; altul, uns cu făină pe faţă, cu un nas mare, face tumbe. Într-un colţ cântă muzica un marş. Cei de pe pod se învârtesc roată, sar, se dau peste cap, strigă. Muzica tace. Cel uns cu făină pe faţă pune la gură o pâlnie mare de tablă, puţin mai mică decât cea de la gramofonul domnului învăţător, şi strigă prin ea: „Artiştii intră înăuntru, reprezentaţia începe. Intraţi, douăzeci şi cinci de bani intrarea generală. Grăbiţi-vă că nu mai sunt locuri!". Muzica, fetele şi bărbaţii au dispărut după o pânză roşie. Alături, pe o podişcă de scândură înaltă ca de un stat de om, un bărbat cu turban albastru pe cap înghite flăcări, apoi îşi bagă o sabie adevărată în piept, dar nu cade mort, ci, după ce scoate sabia, strigă: „Ce-i zugrăvit pe pânză, înăuntru e viu şi natural! Cu zece bani poate intra oricine!" Dar lumea nu se îmbulzeşte. Într-un colţ e atâta adunătură, că nu văd nimic. Dar aud o voce subţire, ca din ţivliitoare, ce se ceartă cu alta tot cam aşa, dar mai subţire încă. Aud apoi nişte plesnituri. Înţeleg din spusele băiatului cu care sunt şi a celor din jur, care se prăpădesc de râs, că-s Vasilache şi Mărioara.

Lume, lume, după mine, care se-mpinge, se-nghesuie, cască gura, râde, trece de la o panoramă la alta; râde iar, trece mai departe, pe când soarele stă să apună într-un nor de praf. Împins încolo şi încoace, dus de valul de oameni ce se mişcă greoi, mă trezesc singur, fără băiatul cu care venisem. Vreau să-l strig, dar nu ştiu cum îl cheamă. Parcă mă strânge ceva de gât, nu pot scoate o vorbă. Sunt dus de sutele, de miile de oameni, mai departe. Nu-ndrăznesc să întreb pe nimeni, dar mi se pare că baratca unde a rămas tata trebuie să fie undeva în stânga, în dosul şirului de corturi, prăvălii, scrâncioburi, undeva unde n-aş nimeri nicicum. Mă ustură ochii, îmi vine să plâng, dar mă stăpânesc. Îmi spun că azi e sâmbătă, vin mulţi oameni din satul nostru, vine şi mama. Trebuie să întâlnesc pe cineva cunoscut, care să mă ducă la tata. Tata! „Să nu te mişti de lângă căruţă!" Parcă mă ia cu fiori prin spate! Dar ce pot face? Soarele a asfinţit de mult.

A început să se-ntunece şi să se aprindă luminile din vârful stâlpilor; de la panarame, de la prăvălii, pretutindeni. Am ajuns într-un loc unde un flăcău loveşte zdravăn c-un mai de lemn, cu coadă lungă, într-un lemn rotund, intrat pe jumătate într-o groapă. Pe-o şină înaltă de fier aleargă un fel de şaibă care, ajungând sus, pocneşte. Râde flăcăul, râde cel care potriveşte şaiba, râd cei dimprejur şi-l îndeamnă să mai dea odată. Mai dă o dată. Iar pocneşte sus. Râde o fată cu basma roşie pe cap, pe care flăcăul o ia după umeri şi se pierd în mulţime.

Mai încolo cârâie roata norocului. Cu 10 bani poţi câştiga o solniţă de sticlă verde, o farfurie înfloratâ sau o cană cu toartă; cu 20 de bani un lighean, o căldare, un cocoş de ipsos vopsit frumos sau bustul unui vestit împărat al francezilor. Dă 10 sau 20 de bani, trage de roată, cârâie, se opreşte. Cel care a tras a câştigat o furculiţă de metal cenuşiu, care nici nu se vede, era în dosul ligheanului, dar are numărul lipit pe ea. Nu mai trage.

Plec mai departe şi văd un om înalt, înalt cât stâlpul cu becul aprins în vârf. Nu-mi vine a crede: un om aşa de înalt! Dar omul păşeşte prin mulţime şi poartă pe piept şi pe spate două cartoane, prinse cu sfoară pe umeri, pe care scrie cu litere de-o şchioapă: „Ultima reprezentaţie la Circul Sidoli". Mă uit cu gura căscată la uriaşul cu picioarele lungi şi mă întreb în gând cât or fi de înalţi copiii lui. Am să întreb pe tata – oare când? Omul cu picioarele lungi s-a întors şi merge rar prin mulţime înspre cortul acela mare, cu vârful ascuţit, unde am văzut fetele îmbrăcate în pantaloni de mătasă coloraţi şi pe omul cu faţa unsă cu făină.

Valul mă împinge mai departe, până lângă o masă rotundă pe care sunt vopsite în roşu, negru, galben şi verde mai multe fâşii, late la marginea mesei, înguste la mijlocul ei, unde se întâlnesc. Pe marginea mesei sunt bătute cuie de fier, pe liniile care despart fâşiile vopsite. O scândură bătută într-un cui se-nvârteşte în jurul mesei, iar la capăt are un cotor de pană de gâscă, ce se opreşte când pe-o culoare, când pe alta, după ce jucătorul care a pus banul de nichel pe una dintre culori a împins scândurica. Dacă pana s-ar fi oprit pe culoarea galbenă, unde un flăcău de la ţară a pus zece bani, jucătorul ar fi câştigat treizeci de bani. Păcat! Se părea că o să se oprească pe galben. Dar a trecut alături, pe negru, în ultima clipă. Flăcăul mai pune zece bani, de data asta pe negru. Învârteşte scândurica, dar pana se opreşte pe galben. Parcă-i face în ciudă! Curg sudori de pe fruntea făcăului, care se caută în buzunare şi mai pune zece bani, de data asta pe

galben. Dă un izbai scândurícii, cârâie pana printre cuie şi se opreşte pe verde! Flăcăul înjură şi pleacă. „Cine mai încearcă?".

Sunt împins mai departe. Jos, pe-o bucată de pânză murdară, sunt două zaruri albe. Un bărbat oacheş, cu haine de târgoveţ, cu părul capului uns şi cu nişte degete subţiri şi lungi, acoperă rând pe rând zarurile cu cele trei căni de lemn fără toartă, toate la fel, de aceiaşi mărime. Vine un târgoveţ, joacă. Dacă ghiceşte sub care cană sunt cele două zaruri, oacheşul îi dă un leu pentru cei cincizeci de bani plătiţi înainte. Dacă plăteşte un leu şi ghiceşte, câştigă doi lei. Joacă şi pierde cincizeci de bani. Pune un leu şi câştigă doi. Mai câştigă doi lei. Cel cu zarurile e supărat. Îl roagă să mai joace. Mai pune un leu, ghiceşte şi iar câştigă doi lei. Ce de bani! S-a adunat lume multă, mai ales de la ţară.

- Cu dumneata nu mai joc, eşti prea norocos! zice cel cu zarurile.

- Numai o dată!

Dar nu mai apucă. Doi flăcăi cu busuioc la pălării vor să câştige şi ei. Joacă pe rând. Primul câştigă un leu, dar nu se opreşte. Joacă iar, dar pierde de trei ori la rând.

- Cum dracu faci, domnule, că doar am ochi buni!

- Mai încearcă şi-ai să vezi.

Iar câştigă o dată şi pierde de patru ori. Se lasă păgubaş. A pierdut şi celălalt de trei ori la rând. Înjură. Pleacă. Cine mai încearcă?

S-a întunecat de tot. S-a lăsat răcoare. Am ajuns în dreptul gogoşăriilor. E mare înghesuială. Miroase a ulei prăjit şi parcă a mirodenii. Ceva mai departe zboară în văzduh scaunele din lanţurile scrânciobúrilor, pe când flăcăii şi fetele din ele râd şi strigă acoperind cântecul fligornurilor şi clarinetelor. Trebuie să fie târziu, căci mi-i foame. Nici n-am băgat de seamă cum a trecut timpul. Mă dor picioarele de-atâta umblet.

- Gogoşile dulci, gogoşile calde!

Cu mânecile cămeşii suflecate, cu capul gol, un bărbat ia de pe o tavă de lemn gogoşile rotunde, le întinde în mâini şi le dă drumul în cazanul cu ulei fierbinte. O femeie le apasă c-o lingură de sârmă, le întoarce pe-o parte şi pe alta. Gogoşile se rumenesc. Femeia le scoate tot cu lingura de sârmă pe-o tavă de tablă. Vin bărbaţi şi femei. Cumpără gogoşi. Femeia le presară cu zahăr pisat dintr-o cutie cu capacul găurit, le ia c-o bucăţică de hârtie albă şi le întinde celui care le-a plătit. Ce miros grozav au! Îmi lasă gura apă.

La o masă acoperită cu tablă, un bătrân cu fes pe cap vinde gogoşi reci. I le aduce din când în când o fată tânără, pe-o tavă de lemn.

- Treizeci şi cu treizeci fac şaizeci. În total două sute, spune fata şi pleacă.

Moşul scrie ceva pe-un petec de hârtie, îl pune în buzunarul halatului cafeniu şi strigă slab:

- Gogoşi, gogoşi ieftine!

Mă uit la el, la gogoşi. Moşul stă pe-un scaun. Pare obosit. Fac doi paşi mai încolo, mă întorc şi iar mă uit la gogoşi. Mi-i foame.

- Vrai la gogoşi, bre? Cinci bani bucata, numai cinci bani, nu zece ca alături.

Aş cumpăra bucuros, dar cu ce bani? Nu răspund nimic, mă uit la gogoşi şi dau să plec.

- Nu-i bani la tine? Vrai la tine gogoşi? Facem târg, bre. Vinzi tu douăzeci de gogoşi, mănânci una! Convine la tine?

Ce să fac? Nu văd nici un cunoscut, mi-i foame. Încheiem târgul. Trec lângă moşul care stă pe scaun. Potrivesc teancul de hârtiuţe pătrate pe colţul mesei şi încep să strig:

- Gogoşi, gogoşi ieftine şi bune!

La început strig cam încet.

- Nu s-aude, bre. Strigi mai tare!

- Gogoşi, gogoşi ieftine! strig eu, cât pot de tare.

- Aşa bun. Bun afacere!

Vin bărbaţi şi femei de la ţară. Cu copii de mână. Cumpără. Le mănâncă acolo, pe loc. Mie iar îmi lasă gura apă. Am vândut 12, 18, 20. Moşul e atent. Alege o gogoaşă mai arsă, o presară cu zahăr din cutia cu capacul găurit şi mi-o întinde:

- Dreptul tău! Mănâncă!

Muşc din gogoaşă. E rece şi tare. Se sfarmă în dinţi, da-i bună.

- Gogoşi, gogoşi ieftine! strig mereu.

Am uitat de baratcă, de tata, de toate. Aici-i lumină ţie, zgomot, lume, veselie, pocnitori, mai încolo căluşeii care se învârt mereu.

- Gogoşi, gogoşi ieftine!

Iar îmi vine rândul să mănânc o gogoaşă. De data asta îmi dă una mai mare şi parcă mai bună. Şi negustoria merge mai departe.

- Venit singur iarmaroc? mă întreabă bătrânul. N-ai la tine părinţi? Unde sunt?

- Am, dar am plecat să mă plimb şi... m-am rătăcit. Nu mai nimeresc la baratca tatii!

- Bini, atunci bini! Vine el, găseşti la tine!

Vine! Mă găseşte! Cum să mă găsească în puhoiul ista de lume, care se revarsă de pretutindeni, vin, vin mereu alţii şi tot alţii, aşa de mulţi că abia se pot mişca. Chiar dacă aş şti unde e baratca noastră, tot n-aş putea ajunge acolo. Ce să fac? Vând gogoşi reci. Am mai mâncat o gogoaşă. Fata a mai adus şaizeci de bucăţi. Râde:

- Ai ajutor, Kir Atanase! Şi încă ce ajutor!

- Bun, bun la el. Facem treabă!

Şi timpul trece. Trebuie să fie tare târziu. M-am săturat de negustorie. Mi-i lehamite. M-am săturat şi de gogoşi.

- Nu mai mănânc, zic eu, când moşul îmi dă altă gogoaşă.

- Saturat la tine? Dam bani. Cinci bani în loc de gogoaşă. Ţine socoteala.

"O să fac bani şi-o să-mi cumpăr briceagul zărit pe o tarabă, ceva mai încolo."

Strig mai cu inimă:

- Gogoşi, gogoşi ieftine!

Vin oameni necunoscuţi, cumpără, mănâncă, pleacă. Fac socoteala, am cincisprezece, douăzeci şi cinci, treizeci şi cinci de bani. Bun! Te pomeneşti că strâng cincizeci de bani. Am să-i cer o dupcă de argint. Ce briceag am să cumpăr!

- Gogoşi, gogoşi ieftine!

Dar nu mai strig aşa de însufleţit ca înainte. Lumea a prins a se rări. E foarte târziu. Cred că e miezul nopţii.

- Iaca bre cine vinde gogoşi! aud o voce de femeie. Ionică a lui Anton. Cum ai ajuns aici, Ionică?

Hait! E ţaţa Lucreţia, vecina noastră.

- Măta ştie că eşti aici? Am venit împreună şi ea s-a dus la baratcă, la tat-to.

N-o văd. Stau cu capul plecat şi lacrimile îmi curg fără să vreau.

- Ei, nu spui nimic? Sau te-ai rătăcit?

- Da, m-am rătăcit, ţaţă Lucreţia. Te rog, du-mă la mama, la tata!

- Nu ştiu bine la ce baratcă a tras Anton, dar om nimeri noi locul. Hai!

- Nu plecaţi aşa. Este socoteli la mine. Băiat câştigat patruzeci şi cinci de bani, dau la el cincizeci, o dupcă. Să n-o pierzi, Ionică, şi-mi pare rău că pleci.

Iau dupca, o dau ţaţii Lucreţia să mi-o păstreze şi plec dus de mână prin mulţime, care s-a rărit de putem trece. "De-acum am briceag cu plăsele de fier!"

În urmă aud tot mai slab glasul bătrânului:

- Gogoşi, gogoşi ieftine!

...Şi aşa am fost negustor în iarmarocul copilăriei mele.

III.
. Arde curtea boierească

Tata m-a luat cu el în căruţa trasă de Potop. Pe Roibu îl vânduse. Nu ştiu de ce pusese calului numele Potop. Era un căluţ murg, cu părul moale, cu urechi mici, cu picioare subţiri. Potop a fost una din puţinele bucurii ale copilăriei mele. Cine a avut cai ştie ce înseamnă un căluţ blând, care stă să-l încaleci, fuge iute şi trage cuminte la căruţă.

Am mers pe vale, am trecut podul lui Darie şi am cotit la dreapta, pe malul Bourei. Apoi am urcat la deal, pe la Topală, şi-am dat în drumul bisericii.

Curtea boierească era chiar lângă bisericuţa din deal, împresurată de crucile de lemn ale ţintirimului sărac. Dulăii au sărit, hămăind. Un argat rufos, netuns şi nebărbierit cu anii, a strigat la ei, i-a dus de i-a legat şi a deschis porţile, care au scârţâit în ţâţâni.

Nu ştiu de ce mi-era puţin frică, atunci când am intrat în ograda boierească. Pe boier îl mai zărisem eu, pe când trecea în trăsură, dar nu-l mai văzusem niciodată de-aproape.

Argatul a venit spre noi:

- Tu eşti, Antoane?

- Eu, bădiţă Gavrilă, a răspuns tata.

- Şi la ce-ai venit cu căruţa şi cu ţâncul ista bălăior?

- Am venit după popuşoi, după spusa boierului.

- Aha! Atunci mă duc să-i dau de veste.

Eu căutam să stau cât mai aproape de tata, mai ales că dulăii mârâiau pe undeva, nu departe, deşi nu-i vedeam. Potop bătea uşor cu copita dreaptă în pământ şi, întorcând capul, ne-a privit întrebător.

Un stol de porumbei s-a abătut spre o hulubărie pusă pe doi stâlpi înalţi şi având o mulţime de găuri rotunde. Prins de zborul şi uruitul lor, nici n-am băgat de seamă când apăruse boierul în cerdacul caselor. Cu căciula în mână, tata pornise într-acolo, iar eu am alergat speriat după dânsul.

- Sărut mâna, cucoane.

- Bună ziua, Antoane. Ai venit?

- Venit, cucoane, după cum ne-am înţeles.

- După cum am vorbit, că de înţeles nu ne-am înţeles încă.

- Cum zici mata, cucoane.

- Eu zic aşa... Apoi, privindu-mă: Ei, da-i curăţel ţâncul tău şi are ochi de bufniţă spărietă.

- Altu' mai frumos n-am, cucoane: aista-i şi urât şi frumos.

- Da. Apoi eu zic aşa: îţi dau opt baniţe de popuşoi, cât ţi-am făgăduit; îmi dai la toamnă douăsprezece oboroace de ştiuleţi şi-mi faci opt zile de muncă la vară.

- Nu-i prea mult, cucoane?

- Nu-i, că popuşoii ai să-i faci tot pe locul meu, la Plopu, pe falcia dată în dijmă, iar zilele de muncă, de, aşa se cuvine. Ce, nu mă port bine cu tine, cu toţi din sat? Cine vă dă pământ de arătură? Cine vă dă popuşoi? Cine vă ajută la nevoie?

- Asta aşa-i, cucoane, nu zic ba, da mă gândeam şi eu...

- Va să zică ne-am înţeles. Am să te trec la catastif cu douăsprezece oboroace de ştiuleţi şi cu opt zile de muncă.

- Ce fel de muncă, cucoane?

- Apoi orice fel de muncă: sau la secerat, sau la cosit, om vedea noi.

Tata a mutat căciula în mâna cealaltă. S-a scărpinat după ceafă, s-a schimbat pe alt picior, s-a uitat în sus, apoi la mine.

- Bine, cucoane. Spune-i lui bădiţa Gavrilă să-mi măsoare popuşoiu.

- Apoi nu-s bătuţi. Dar îi bateţi repede, îi desghiocaţi cu maşina. Tot am şi eu nevoie de vreo zece baniţe de dus la moară.

- Poi, dacă ştiam aşa, nu mai luam copchilul ista cu mine. Că trebuie timp, nu glumă, să baţi opt şi cu zece – optsprezece oboroace de păpuşoi.

Boierul s-a uitat la mine. Pe buze i-a fluturat ca un zâmbet:

- Cum te cheamă, flăcăneaţă?

Eu m-am lipit de tata, ţinându-l cu mâna dreaptă de pantalon.

- Răspunde, tată, boierului, spune-i cum te cheamă.

N-am răspuns.

- Ei, lasă-l în pace. Du-l în căruţă. Pune o mână de ogrinji dinaintea calului şi apucă-te de treabă cu Gavrilă.

Când m-am uitat, boierul nu mai era în cerdac.

Tata s-a suit în căruţă. A tras-o lângă hambar şi s-a dus după ogrinji. De unde eram, vedeam bine hulubăria şi auzeam uguitul porumbeilor, care din când în când zburau, lăsându-se pe-o aripă, în ogradă, unde ciuguleau.

N-am băgat de seamă când a venit tata cu ogrinjii. Am simţit numai smucitura căruţei: Potop se mişca după ogrinji. Apoi am auzit hârâitul maşinii de bătut popuşoii: hâr! hâr!, hâr, hâr!

...Într-un târziu, tata m-a trezit şi m-a ridicat de pe sacii pe care aţipisem cu genunchii la gură; se făcuse frig şi începea să se-ntunece. Îmi amorţise mâna dreaptă, pe care dormisem. Am început a scânci.

- Lasă, tată, că acuşi plecăm acasă.

Potop a întors capul şi m-a privit blând. Am zâmbit împăcat. Apoi am plecat, fără să-l mai văd pe boier. Porţile au scârţâit în ţâţâni, în urma noastră şi peste puţin dulăii s-au repezit în zăplazuri.

Am coborât drumul, pe unde venisem, am trecut peste podul lui Darie şi-am ajuns acasă. Mama sufla în nişte tăciuni, care scoteau fum.

- Ţi-a dat, bre?

- Mi-a dat, da-ş-ar sufletu de ciocoi! Opt baniţe, pentru care trebuie să-i dăm la toamnă douăsprezece şi să-i facem şi opt zile de muncă!

- Mânca-l-ar viermii şi n-ar mai apuca ziua de mâine! Că aşa ne suge vlaga, de când am deschis ochii.

- N-ai ce face, femeie; suntem săraci şi la cheremul lui. Îţi dă cât vrea şi-ţi ia tot aşa

Tata a ieşit, trântind uşa şi nici nu ştiu când s-a întors, căci am adormit flămând.

*

* *

*

În vara aceea a fost secetă. După Paşti n-a mai plouat. Norii mici, alburii, plutind în înălţimi, nu lăsau nici o picătură de apă şi oamenii prăşeau popuşoii gălbejiţi printre bolovanii uscaţi. Îşi strâmbau gâtul uitându-se în sus, în toate părţile zării, apoi oftau şi izbeau cu amar sapele.

Vitele veneau flămânde de pe imaşul uscat şi căldura secase toate pâraiele. Odată, târziu vara, a prins a tuna, undeva spre miază-noapte. Până-ntr-amurgit, tot cerul s-a acoperit de nouri. Oamenii îşi făceau cruce: ad-o Doamne! Când a început a bura mărunt, un început de bucurie a trecut ca o undă prin sufletul tuturor. Dar noaptea a trecut lăsând doar ceva mai mult decât o rouă pe pământul uscat.

Am prăşit a doua oară popuşoii de pe sfoara noastră de pământ şi de pe falcia boierească, de la Plopu.

Pe după Sfântu Ilie a căzut o ploaie caldă, care a făcut mai mult rău decât bine: a opărit aproape totul.

Târziu, când se lăsase frigul şi căzuse bruma, am adus acasă partea noastră, o căruţă de cucuruzi, mai mult verzi, de pe falcia boierească. În totul vreo cincispreze oboroace, din care mai mult de jumătate erau "babe", bune doar pentru vite şi porci, iar la nevoie de copt pe vatră şi de mâncat boabele rămase în lapte sau date în ţintă. De pe locul nostru am adus mai nimica toată. Ce să dai boierului, ce să mănânci? Tata s-a sfătuit cu mama. S-a dus apoi sus, la curte. Când s-a întors, era cătrănit rău.

- Ce zice, măi, ciocoiul?

- Zice că să-i dăm datoria, douăsprezece oboroace de ştiuleţi.

- Nu i-ai spus că n-avem de unde? N-a văzut că n-am făcut mai nimica?

- Şi dacă i-am spus, parcă a vrut s-audă? Şi nu eram numai eu. Eram zece-cincisprezece oameni, toţi datori cu popuşoi şi toţi fără un sac de grăunţe ca lumea. I-am spus, l-am rugat să ne aştepte, şi eu şi ceilalţi, dar n-am făcut nimic. Ne-a ameninţat cu judecata! Ioniţă Pârlea a trântit căciula de pământ, a suduit şi i-a spus că nu vrea să ştie că suntem robi pe moşia lui şi că e păcat să ne poarte prin cele judecăţi. El, bolerul, are popuşoi. A adus patruzeci de harabale de la cealaltă moşie, de la Nicoreşti. Pe acolo au fost două-trei ploi bune, căzute la timp şi iar s-a umplu coşerul boieresc. I-a turnat peste cei vechi, căci scoate pe uşiţa de jos pentru măcinat, întâi pe cei vechi, apoi pe cei noi. Dar rugăminţile noastre au fost în zadar. Am plecat fără să ne înţelegem. Ne-am oprit puţin la crâşmă. Am băut câte un pahar de rachiu şi Ioniţă...

N-am mai auzit ce-a spus tata, deoarece mama i-a făcut semn să tacă: eram şi eu acolo, cu toate că eram tare ocupat cu urechile pisicii. Au mai vorbit puţin în şoaptă, apoi tata s-a dus să dea apă şi hluji lui Potop şi

Sâmbotinei, vaca noastră poaleşă, care ne mai dădea câte o ulcică de lapte, cu toate că intra slabă în iamă şi avea mânzat.

...La începutul postului Crăciunului, tata a primit o citaţie de la Judecătorie. Trebuia să se prezinte cu ceilalţi datornici şi să dea socoteală boierului pentru popuşoii luaţi primăvara. A fost mare supărare în casa noastră şi în casele tuturor celor care primiseră citaţii. Oamenii s-au strâns, au vorbit şi s-au dus iarăşi la boier. N-au făcut nimic, nici de data aceasta.

*

* *

Era o dimineaţă friguroasă, cu flori de gheaţă pe fereşti şi cu negură care-ţi pătrundea în oase. M-a trezit zgomotul făcut de lemnele aduse de tata şi trântite în faţă.

- Fă repede mămăliga, că trebuie să vie oamenii; astăzi avem termen la judecătorie. Nu s-a lăsat ciocoiul până nu ne-a târât prin judecăţi.

Mămăliga forfotea-n ceaun, răspândind aburi plăcuţi în odaie. Tata stătea gânditor în faţa fereştilor, trăgând cu urechea la drum. A mâncat ceva în grabă, şi-a pus căciula pe cap, a luat băţul de după uşă şi a ieşit. Tot atunci s-au auzit glasuri afară. Am ascultat bocănitul ciobotelor pe drumul îngheţat şi murmurul vocilor, care s-a stins cu-ncetul.

Mama mi-a dat şi mie o bucăţică de mămăligă, a mai pus un lemn pe foc, apoi şi-a luat furca, în care era prins un caier de fuior. Mă simţeam bine în căldura din odaie şi genele mi se lipeau a somn. Am adormit în cântecul îngânat al mamei:

Pasăre de pe răzor.
Nu mă blăstăma să mor!

*

* *

Ninge. De sus cad puzderie fulgii mari de zăpadă şi se aştern, moi, peste case, peste şura de paie, peste cărarea îngheţată ce duce la poartă şi de-acolo se pierde în drumul satului. Mă cuprinde o mare bucurie şi simt un neastâmpăr când văd pe Toader, prietenul meu, îmbrăcat c-o flaneluţă veche şi nişte şotrogi în picioare, dând târcoale porţii noastre. Se face că nu se uită înspre casă, dar ştiu bine că trage cu coada ochiului. Din când în

când se apleacă, ia o mână de omăt pufos şi făcând un bulgăraş îl asvârle în vrăbiile gureşe din salcâmul de lângă fântână.

Caut repede sub pat şi găsesc nişte ghete rupte, pe care le-am purtat şi iarna trecută. Branţurile s-au scorojit, uscate, iar ştaifurile s-au strâns de nu-mi încape piciorul. Trag de ureche, trag de zor. Na! S-a rupt. Îndes piciorul, trag de gheată. Of! În sfârşit m-am încălţat. Mă strâng de mă trec năduşelile, dar ce-are-a face: afară mă aşteaptă Toader şi-apoi ninge aşa de frumos.

Mama:

- Unde te duci, drace?

- Mă duc puţin să văd cum ninge.

- Dar pe geam nu vezi? Hai?

- Văd eu şi pe geam, da' afară a altfel.

- Da, afară e neisprăvitul cela de Toader al Marandei; de-acu nu mai vii până nu te-o răzbi foamea.

Ar fi mai spus multe mama, dar eu şi ajunsesem în curte şi mai departe, în drum.

- Tu poţi arunca până în vârful salcâmului, mai Ioane? mă întreabă Toader, asvârlind c-un bulgăre de omăt în salcâmul de lângă fântână.

Dar bulgărele meu trecuse peste vârful salcâmului şi căzuse pe casa lui moş Petrache. Norocul meu că era învelită cu paie şi n-a făcut zgomot, căci moş Petrache e om avan.

S-aude clinchet de zurgălăi şi de pe vale, dinspre satul vecin, apare o sanie trasă de doi cai negri: sania boierului Costin. Pe capră Neculai, vizitiul de la curte, iar în sanie...

- Cine-i, măi, înfofolitul cela?

- O fi doftorul sau judecătorul.

- Că bine zici, măi. Azi e ziua boierului şi-i vin musafiri.

Ne-am lipit de gard. Sania a trecut aproape de noi. Am văzut un nas roşu de frig şi nişte ochelari. Pe căciula neagră de miel se aşternuse un strat subţire de zăpadă.

- E judecătorul, măi! mă lămureşte Toader. Doftorul n-are ochelari.

Am urmărit clinchetul zurgălăilor şi după câtva timp am văzut sania urcând şi-apoi intrând în ograda curţii boiereşti.

- Cum vrei să nu câştige boierul procestu cu alde tata, dacă judecătorul vine şi mănâncă, bea şi se joacă în cărţi cu boierul? Şi când pleacă, parcă pleacă cu geanta goală?

- Taci, măi Toader, că n-o fi chiar aşa cum spui tu!

- Ba-i chiar aşa, băiete! Spunea tata, mamei, că dacă i-ar condemna în procestu cu boieru, apoi n-are să fie bine. Pe urmă tot tata a spus că i-a condemnat.

- De cine, măi, n-are să fie bine?

- Nici de alde tata, dar nici de boier.

N-am mai întrebat nimic. Tata venea pe drum înspre noi şi cum nu mă văzuse încă, m-am dat în dosul ghizdurilor fântânii, tupilându-mă.

- Vin şi tu aici, Toadere, că de mă vede, mă ia acasă. Pst!

Toader s-a cinchit alături. E mai mare cu vreo doi ani decât mine şi ştie mai multe.

Tata a trecut mai departe. Am scăpat.

Un stol mare de ciori s-a-nvârtejit pe deasupra noastră. Croncănesc şi se alungă, parc-ar fi o luptă. Apoi iar e linişte. Fumul hogeacurilor se-mprăştie peste sat.

- Unde se duce fumul, Toadere?

- În iad, unde vrei să se ducă. Îi afumă dracii pe boieri.

Multe ştie şi Toader ista!

*

* *

S-apropie Crăciunul. Dar în casă la noi nu prea este bucurie. N-avem porc, n-avem ce tăia, iar Sâmbotina a-nţărcat. Fată tocmai prin postu-mare.

Mama oftează. Tata-şi face de lucru mai mult pe-afară. Când intră în casă, nu vorbeşte mai nimic. Mănâncă tăcut. Îşi răsuceşte o ţigară din pănuşă de popuşoi şi fumează încruntat. Chibzuieşte.

- M-am gândit să mergem la cumnatu Vasile, poate ne-o da el jumătate de purcel. El taie, căci are...

Mama n-a răspuns. Într-un târziu, când aproape uitasem spusele tatii:

- Şi dacă pricopsitu de frate-mio n-o vrea să ne de?

- De ce să nu vrea? Nu i-am ajutat la cosit şi la cărat, astă vară, opt zile şi nu mi-a dat nimic? "Ne-om înţelege noi, cumnate" mi-a spus. Ei, acum îi cer şi eu, nu pe degeaba, cu bani – bineînţeles că nu-i pot plăti chiar acum – o jumătate de purcel, sau şi mai puţin.

- De, ştiu şi eu. Om vide'!

Peste două zile, tata l-a înhămat pe Potop la sanie şi-a plecat.

- Spune-le sănătate din partea mea! a strigat mama, închizând poarta.

*

* *

În ziua aceea nu m-am dus la şcoală şi nici n-am ieşit din casă; mă durea în gât şi nu puteam înghiţi decât apă.

- Am să chem pe mă-ta Ilinca, să-ţi frece gâlcile, îmi spuse mama.

- Nu-mi place să-mi frece gâlcile, nici mama Ilinca, nici nimeni, am gemut înghemuit lângă sobă.

- Parcă-i cum vrei tu! Ce, vrei să te ţin în casă o săptămână? M-am întâlnit cu domnu' şi mi-a spus că-ţi pune apsent la şcoală.

- Dacă nu mă pot duce!

- Satură-te de dat pe gheaţă cu Toader al tău!

Scâncesc încetişor. Mamei i se face milă:

- Lasă c-ai să te duci. Dacă nu mâine, poimâine te-i duce.

Mi-a dat puţin ceai de tei îndulcit cu jumătate de bucăţică de zahăr cubic. Beau câte puţin şi înghit cu greu.

Singur. Pisica vine şi se alintă, lipindu-se de mine. Nu-mi trebuie!

...Aud tropăituri pe prispă. Se scutură de omăt pe picioare. Mama nu-i singură. Intră împreună cu o pală de aer şi cu mama Ilinca. Mă strâng lângă sobă şi gem uşor.

- Ia să vadă mama ce ai?

Şi mama Ilinca s-apropie de mine. E rece şi-n odaie e frig. Brr! A scos mâna dreaptă de sub şalul gros, de lână şi mă bâjbâie la gât. Mama se uită ţintă la mine. Aş vrea să ţip, dar nu-ndrăznesc.

- Iaca una, iaca şi pe-a doua. Ptiu! nu fie de deochi! că mari-s, soro dragă! zice mama Ilinca, apăsând uşor peste gâtul meu umflat.

Îmi vin lacrimile.

- Vrei să te duci mâni la şcoală şi să te dai pe gheaţă? Ia spune tu, Ionică, mamei Ilinca.

Nu spun nimic. Frica mi-a încleştat fălcile.

- Ia să vadă mama Ilinca ce are băietu-n gât.

Mama s-a apropiat. Mă prinde cu mâna de cap şi mă ţine zdravăn. Am închis ochii. Cu coada unei linguri de lemn trecută prin para focului din sobă, mama Ilinca mi-a descleştat dinţii şi-apoi a apăsat în gât, peste gâlci. O durere sfâşietoare şi ceva cald şi sărat în gură.

- Stuche, mamă, stuche jos, că nu-i nimic. Gata, de-acum ai scăpat!

Îmi vâjâie urechile şi mă doare rău gâtul. Mama îmi dă ceai, cât a mai rămas de-adineaori.

- Bea, că-ţi face bine.

Nu ştiu când a plecat mama Ilinca. Suspinând din ce în ce mai uşor, am adormit mângâiat de mama.

*

* *

Tata s-a întors a doua zi după amiază, târziu. Începuse să-nsereze. Moş Vasile, fratele mamei din Şipote, ne dăduse un şold, o spată, jumătate de cap şi trei-patru trandafiri de porc. Bun! N-o să mâncăm numai fasole cu mămăligă şi varza e mai bună fiartă c-un os afumat.

- Ne-a chemat la ei de sfântu Vasile, că-i ziua lui, dar nu cred că putem merge. N-avem pe cine lăsa vaca, găinile şi casa.

- Mi-ar fi plăcut să-i mai văd şi să fiu şi eu musafir, zice mama; dar dacă nu se poate, nu-i nimica.

- Să fim sănătoşi şi-om vide, răspunde tata, legând carnea cu sfoară ca s-o pună la fum, în pod.

- Ai auzit c-o fost judecătorul în vizită la ciocoi? I-a trimis sania cu Neculai a Dochiţei, vizitiul şi-au petrecut de marţi de la amiază până miercuri sara. O venit şi doftorul şi administratorul de plasă, cu nişte boieri de la târg. Toată noaptea au tras cu armele, că erau şi vânători. Or făcut a rău, cine ştie...

Tata a privit-o lung, apoi s-a uitat la mine. Mama a tăcut.

...Nu ne-am dus la Şipote de sfântu Vasile. Potop şi-a rupt unghia piciorului drept într-o copcă de gheaţă. A şchiopătat vreo cinci săptămâni. Când s-a vindecat, trecuse de mult şi Boboteaza, iar câşlegile erau pe sfârşite. Mama a împrumutat vreo cinci site de făină de păpuşoi de la mama Ilinca; n-am putut duce la moară din cauza lui Potop.

Apoi într-o noapte am auzit mişcare în ogradă. Ursu a lătrat a om şi de pe prispă s-au auzit cum mai mulţi oameni îşi scuturau ciobotele de omăt. Tata le-a ieşit în întâmpinare şi a intrat cu ei în odaia curată. Au stat fără lampă, numai cu cât zăreau de la focul ţigărilor. Mama a rămas cu mine. Numai o dată a chemat-o tata, în tindă, să-i dea cinci-şase păhăruţe mici, de rachiu, care stăteau pe dulap, cu gura în jos. Noi n-aveam rachiu în casă.

- Cine-i, mamă? Ce fac?
- Nu ştiu. Taci acolo şi dormi!

*

* *

Zilele au prins a se lungi şi-a se-ncălzi, iar chiţigoiul a cântat:

Ţuţubei, ţuţubei,

Pune cânepa-n ştiubei!

dând de veste gospodinelor că e timpul să pună tortul la fiert. Pământul, muiat peste zi, îngheaţă noaptea. Faur ferecă, faur desferecă! Dimineaţa sparg ochiurile de gheaţă care se prind în urmele copitelor vitelor şi ale roţilor, ici-colo, pe drum. Calc cu gheata dreaptă, gheaţa pârâie, izbesc cu tocul: trosc! plesneşte şi se sfărâmă.

Au mai fost musafiri de noapte la noi, de vreo două-trei ori. Parcă mai mulţi. Cică la noi e mai ferit, mai la marginea satului. Nu ştiu ce tot au vorbit.

Tata era din ce în ce mai tăcut, mai îngândurat şi mai aspru. Nu mai citea cu mine Legenda Mânăstirii Argeş, care-i plăcea aşa de mult şi nu-mi mai desena păsăruici cu pliscul deschis, zicând că atunci ele cântă!

Mama, pe care o cicăleam, mi-a spus într-o zi că tata-i supărat din cauza procestului cu boieru. Că acesta a câştigat la judecătorie şi că, dacă vrea, poate oricând să vie cu judecătorul, cu trăsura cu zurgălăi şi să ne ia pe Sâmbotina sau pe Potop. Îl uram atunci cu-nverşunare pe ciocoiul Costin. Cum să ne ia pe Sâmbotina, sau pe Potop?! Aş fi fost în stare să-i sar în cap, să-i scot ochii!

*

* *

Apoi s-a întâmplat ceea ce avea să fie începutul nenorocirii noastre. Într-o noapte întunecoasă, de-mi era frică să ies afară, părinţii mei au sfătuit până târziu, când mai tare, când mai încet. Mama se ducea şi venea din odaia curată, aducând ba o rufă, ba ac şi aţă cu care cârpea câte ceva...

Prin somn am simţit apropierea tatii, mirosea a tutun şi barba lui nerasă m-a înţepat pe obraz. Parc-am auzit vocea şuierătoare a mamei: Vezi ce faci! şi răspunsul tatii: Ai grijă de băiet şi de vite!

...Cât să fi trecut de la plecarea tatii? Un ceas, două? Cine putea şti cum a trecut timpul prin apele somnului?!

M-a trezit o lumină puternică, parcă bătea soarele în fereastra dinspre apus. Mama umbla neliniştită prin casă.

- Ce e, mamă?

- Arde, dragul mamii. Arde curtea şi paiele boiereşti. S-a stârnit vântul şi mi-i teamă că n-are să-l poată stinge!

- Cine, mamă?

- Oamenii din sat, cine să-l stingă?

- Da tata s-o dus să stingă focul?

- Cred că-aşa. Adică nu, nu ştiu nici eu bine. Tata o plecat de cu sara la Ieşi, la spital.

- Tata-i bolnav, mamă?

- Nu ştiu ce are, că-l doare în coşul pieptului şi s-a hotărât să plece la Ieşi, c-acolo-s doftorii cei mai mari...

Lumina se făcea din ce în ce mai puternică. Sărisem din pat şi lipit de mama priveam focul.

- Numai de n-ar arde biserica! se văita mama.

Focul cuprinsese – cum se vedea – casele, hambarele şi grajdul boierului. Flăcările şi fumul suiau pân-la cer. Ceva mai spre apus, la arie, alt foc, mai mare parcă, mistuia paiele. Jur împrejurul focului de la curte se zăreau mişcându-se nişte umbre.

- Mânia lui Dumnezeu! L-o ajuns blăstămile oamenilor! Că prea s-a bucurat de truda şi de sudoarea noastră, zicea mama, închinându-se. Numai de n-ar arde biserica!

Nu voiam să mă culc. Privelişte a focului în adâncul de păcură al nopţii mă atrăgea.

- Numai oleacă, mamă, să mă mai uit!

- Nu te mai uita, dragu mamii, că-i târziu tare; e trecut de miezul nopţii şi mâine te duci la şcoală.

A pus şalul în fereşti, m-a culcat acoperindu-mă peste cap şi-am adormit.

...A doua zi dimineaţa, tot satul era la curtea boierului. Arseseră cele două rânduri de case, cu tot ce era în ele. Rămăseseră doar pereţii afumaţi. Arseseră hambarul şi coşerul cel mare cu popuşoi, grajdul. Câteva vite şi caii pieriseră în flăcări. Şurele de paie de pe arie doar mormane negre de scrum şi cenuşă, cât vedeai cu ochii. Biserica scăpase, arsese numai gardul care despărţea ţintirimul de curtea boierească. Pe boier nu l-am văzut. Copiii, femeile, ba chiar şi bărbaţii răscoleau cenuşa, ce nu se răcise încă, scoţând ba o farfurie plesnită, ba un cleşte strâmb, ba o oală de tablă smălţuită, arsă de foc. Nimeni nu vorbea. Nu era nici tristeţe, nici bucurie. Mama m-a luat de mână şi-am plecat acasă. Îmi părea rău, căci Toader rămăsese scociorând c-un băţ tocmai pe unde fusese odaia de culcare a boierului, după câte spuneau oamenii.

Pe la prânz, soarele a spart norii şi a luminat ca şi altă dată, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca şi cum nu arsese curtea boierească. Eu am dar păring Sâmbotinei şi lui Potop, iar mama le-a adus apă de la fântână. M-am mirat, căci de obicei mă duceam cu ele la adăpat la cişmeaua lui Bolocan. Mai stăruia pe marginea teicei de lemn gheaţa albă, dar se subţiase mult. Omătul se topise. Numai prin râpele de Peste-laz se mai săreau foltane ici-colo.

Pe urmă, pe la amiază, tocmai venisem de la şcoală, am auzit câinele lătrând tare, speriat. M-am speriat şi eu când, uitându-mă pe geam, am văzut la poartă doi jandarmi.

- Ei, nu-i nimeni acasă? Unde eşti, măi Antoane?

Mama şi-a legat broboada, şi-a trecut mâna peste gură şi a ieşit afară. Eu după ea.

- Unde-i bărbatu-tău, Nastasie?

- Îi la Ieşi, domnule şef, la spital; vai de păcatele noastre!

- Şi de mult îi plecat?

- De-asară. O plecat devreme, ca să prindă trinu, în haltă.

- Da? Bine-bine. O să cercetăm noi, că laşul nu-i pe cealaltă lume. Ia să vii tu până la Post.

- Poi, ce să fac eu acolo?

- Ai să vezi tu acolo ce-o să faci. Să vii, că altfel... şi slobozi o înjurătură scârnavă.

Jandarmii veniseră din satul cel mare, unde era şi primăria. Satul nostru era un cătun mic, fără primar sau jandarmi, numai c-un delegat sătesc.

Mama a tăcut tot timpul. Numai ofta. Mi-a pregătit mâncarea, ea n-a mâncat nimic. Şi-a pus o fustă curată, s-a încălţat cu jumătăţile, şi-a pus barişul negru şi m-a chemat lângă ea. M-a privit lung, m-a strâns la piept şi mi-a spus:

- Eu nu ştiu când am să mă-ntorc. Tu să nu pleci de-acasă şi să mai dai Sâmbotinei un maldăr de hluji. Potop are pae de orz. Dacă nu mă-ntorc până diseară, încuie la poiată, mănâncă, trage zăvorul la uşă şi te culcă.

M-am lipit mai strâns de ea şi-am înghiţit lacrimile fierbinţi care-mi alunecau pe buze. Mi-a şters ochii, a zâmbit ca prin ceaţă şi-a plecat. S-a mai uitat odată înapoi, din poartă şi-am pierdut-o din ochi, când a dat după colţul gardului lui moş Petrache.

Ce să fac? Tata la Ieşi, mama la Postul de jandarmi. Tocmai atunci Ursu a lătrat uşor şi s-a gudurat. Era Toader, prietenul meu. La el îmi era acum toată nădejdea.

- A chemat-o şi pe măta, Ioane?

- Da, a chemat-o la Post.

- Pe tata l-au luat jandarii. Şi pe bădia Vasile, şi pe Neculai a Vădanei, şi pe moş Ştefanache, şi pe moş Trifan şi încă vrei zece-doisprezece oameni.

- Oare cine-o fi dat foc, măi Toadere?

- N-o dat nime. S-o iscat aşa, de la vr-un muc de ţigară.

- Şi la curte, şi la hambar, şi la coşere, şi la arie, la toate de la un muc de ţigară?

- Ce nevoie este de mai multe? Întâi s-a aprins aria. N-a văzut nime, noapte. Apoi focul, dus de vânt, s-o-ntins la curte, la hambar, la coşer.

- Bine, să zicem că-i aşa, căci tu toate le ştii. Da cine-a aruncat mucul de ţigară la arie?

- Ei, asta are să se afle. Da eu cred că tot unu de la curte. Poate chiar Neculai a Dochiţei, viziteul, când s-o dus să ia pae de aşternut la cai.

- Păcat de caii cei negri, zic eu. Ți-aduci aminte cum mai mergeau, când l-au dus pe judecător de ziua boierului?

- De-acum nu-l mai duc, căci au ars, aşa spun oamenii, dar poate c-au scăpat. Nu se ştie încă ce-i adevărat.

- Da de ce-au luat jandarii atâția oameni?

- Cum de ce i-au luat? Poi, s-ar putea ca unu din ei să fi trecut pe la arie şi să azvârle din greşeală mucul de ţigară în pae.

- Măi Toadere, tu nu-mi spui tot ce ştii!

- Parcă trebuie să-ți spun eu...

- Da' nu ştiu nimic!

- Aşa să răspunzi oricui te-a întreba, auzi?

Apoi, după o pauză:

- Tat-to îi bolnav rău?

- Nu ştiu cât de rău, dar de bolnav îi bolnav. O plecat la spital, la Ieşi.

- Şi oare să fi ajuns?

- De ce mă-ntrebi?

- Aşa...

Mi-a trecut ca un junghi prin inimă:

- Măi Toadere, spune drept, ştii ceva de tata?

- Nu ştiu nimica, ce să ştiu?

Apoi, dintr-odată:

- Hai să jucăm ţintarul.

- Hai, dacă vrei tu...

Dar gândul îmi fugea aiurea.

Mama s-a întors după ce se-nnoptase. Cu ochii roşii de plâns. Cu o vânătaie sub ochiul drept.

- Ce-a fost, mamă? Ce-ai la ochi?

- N-o fost nimic, dragu mamii... Am alunecat şi-am căzut. M-am lovit într-un bolovan... Ai dat la vite? Ai mâncat?

În noaptea aceea n-am putut adormi îndată. Mama plângea încet, suspinând. Într-un târziu am aţipit, biruit de somn.

Au trecut trei zile, într-o aşteptare şi-o încordare, cum nu mai cunoscuse satul. Mama Ilinca şi-a făcut drum c-o oală după borş, la mama. Au şuşotit ceva şi-au dat din cap a desnădejde.

Cei mai mulţi dintre oamenii ridicaţi de jandarmi nu s-au mai întors. S-a auzit că i-au dus la târg, pentru cercetări. Femeile jeleau, unele bocind seara, ca la mort. Mama avea ochii uscaţi şi umbla înfrigurată.

A patra zi după foc, au chemat-o iar la post. Am rămas cu Toader. Când s-a-ntors, faţa îi era schimbată, privirea rătăcită. Abia mai putuse merge de la poartă până la prispă şi de-acolo în casă. A căzut cu capul în perne, nu-i vedeam decât spatele mişcându-se în suspinuri, pe când mâinile strângeau colţul lăvicerului de pe pat.

M-am apropiat.

- Mamă! Mamă!

- Antoane! Of, sufletul meu!... L-o adus pe tat-to de la Ieşi, unde ajunsese. L-am văzut la post. Bătut, zdrobit! Nu mi-au dat voie să mă apropii. L-au mâncat, duşmanii!

S-a ridicat. M-a îmbrăţişat, m-a strâns tare la piept:

- Băietu mamii! Pregăteşte-te de drum. Te duc la Şipote, la moşu-to Vasile, pân-a trece vijelia care s-a abătut asupra noastră. De mine şi de tat-to nu se ştie ce s-a alege.

A doua zi, în zori, am plecat cu mama la Şipote. Casa a rămas în seama mamii Ilinca.

Potop, înţelegând parcă durerea noastră, trăgea de nădejde şi căruţa uşoară zbura în urma lui. Am luat-o de-a dreptul, pe drumul din pădure, am răzbit tocmai la Dobrovicioaia, de unde, făcând un ocol ca să nu mai trecem prin satul Ponoarele, am dat în drumul mare, spre Şipote. Am oprit de două ori, o dată la o fântână cu cumpănă, la marginea drumului, de-a băut calul apă.

Drum lung, abia pe la toacă s-a zărit satul. Potop obosise. Asudase şi sufla greu, mai ales când am urcat dealul.

Am ajuns, Moş Vasile nu-i acasă. E la pădure, după lemne. Ne primeşte, uimită, mătuşa Profira, nevasta lui. S-a îmbrăţişat cu mama. M-a sărutat pe obraji.

- Unde-i Anton?

Mama s-a uitat într-o parte şi şi-a muşcat buza de jos pân-la sânge.

- O să vorbim îndată, cumnată. Oare bădia vine târziu?

- Nu cred, e plecat de dimineaţă.

Avea moş Vasile o fată, Aristiţa, vara-mea. Era fată mare. N-o mai văzusem.

- Aista-i văru-meu, Ion?

- Da, Aristiţă, a răspuns mama.

- Hai, Ioane, să punem calul la adăpost şi să-i dăm mâncare şi apă. Ştiu că l-aţi mânat!

Când am terminat cu Potop, m-am dus cu vară-mea în bucătărie. Era curat şi cald. Mama tăinuia în casă, cu mătuşa Profira.

Aristiţa era voinică şi frumoasă. Avea ochi albaştri, codaţi, sprâncene groase, gura roşie cu şiragul alb al dinţilor şi pieliţa obrazului ca de piersică roz-albă. Mi-a dat să mănânc lapte cu mămăligă. Am umblat după aceea prin ogradă, am şters c-un şomoiog de paie coastele lui Potop, uscate acum de sudoare.

Amurgea când a intrat pe poartă carul cu lemne. Moş Vasile mai era c-un om necunoscut. Întâi s-a bucurat când ne-a văzut. Apoi s-a-ncruntat uşor. A vorbit cu mama. Tot în casă şi tot fără să fiu de faţă.

Mai târziu, pe când ne aflam cu toţii în jurul mesei, pe care abureau mămăliga şi borşul fierbinte, moş Vasile m-a întrebat:

- Vrei să rămâi la noi, nepoate? Îţi place?

- O să rămână câtva timp, a răspuns mama în locul meu.

Vară-mea Aristiţa m-a strâns lângă ea şi m-a mângâiat pe creştet.

A doua zi dimineaţa, mama a plecat acasă. M-a îmbrăţişat, m-a sărutat pe amândoi obrajii.

- Să fii cuminte, dragu mamii, şi să asculţi. Eu am să viu să te iau.

N-am întrebat-o când are să vie. Nu puteam plânge şi-mi părea rău. M-am dus apoi la Potop. L-am mângâiat pe ochi, pe bot. Mi-am lipit obrazul de gâtul lui cald, în părul moale. A rânchezat uşor.

Abia când căruţa a dispărut după dâmb, m-a apucat un plâns nestăpânit. Mătuşa Profira m-a luat lângă dânsa şi a scos din buzunarul pestelcii un măr roşu, cu coaja puţin zbârcită, pe care mi l-a dat, ştergându-şi pe furiş o lacrimă.

- Tot n-avem noi un băiat şi-apoi aici e o şcoală mai bună decât la voi. Domnu' Alistar învaţă băieţii şi fetiţele poezii şi cântece. Ai să vezi!

*

* *

Au trecut zile, au trecut săptămâni. Mi-era dor de-acasă, de mama, de tata, de Potop.

La şcoală, domnul Alistar m-a primit cu drag şi se purta blând cu mine. Eu răspundeam la lecţii, dar gândul îmi fugea departe, acasă.

Într-o după-amiază, pe când tocmai voiam să-mi fac un zmeu şi nu găseam trestia potrivită, domnul Alistar a venit la moşu-meu Vasile. Nu ştiam ce să cred. Nu făcusem nici o trăsnaie. Mătuşă-mea Profira l-a poftit în casă, iar eu am fugit în bucătărie. Îmi bătea inima, n-am îndrăznit să intru după ei.

Într-un târziu, au ieşit afară. Mătuşa Profira avea ochii roşii de plâns. Domnu' m-a chemat şi, punându-mi mâna pe umăr, mi-a spus:

- Mai avem puţin şi se sfârşeşte anul, treci în clasa a treia. Peste doi ani termini şcoala primară. Pe urmă vom mai vedea.

În aceeaşi seară am înţeles, printre suspine, că nu mai aveam părinţi. Mai târziu am aflat că tata murise în închisoare, dovedit că pusese foc, împreună cu ceilalţi condamnaţi, curţii boiereşti, iar mama murise din cauza bătăilor jandarmilor, pentru că nu voise să spună ce ştia în legătură cu focul. Casa, Sâmbotina şi Potop fuseseră luate pentru despăgubirea boierului, care scăpase cu viaţă, căci în noaptea aceea de pomină nu era acasă, ci la moşia de la Nicoreşti.

IV.
Orfan

„Orfan". Aşa a spus clasei a III-a domnu' Alistar, la începutul anului. „Plămadă Ion e orfan, copii. Să vă purtaţi bine cu el, să nu-l socotiţi străin." Dar copiilor pe-o ureche le-a intrat şi pe alta le-a ieşit – de-a doua zi chiar, unul din ei mi-a zis „venetic" şi venetic am rămas, cât am învăţat la şcoala primară din Şipote.

Cu cât îmi arăta mai multă preţuire domnu' Alistar, cu cât mă lăuda pentru silinţa mea la carte şi purtarea mea cuviincioasă, cu atât mă urau copiii. Simţeam asta din vorbe şi gesturi, din felul în care îmi spuneau „venetic" sau îmi vărsau călimara – din greşeală! – pe caietul meu curat. Nu i-am pârât niciodată, de ce să-i pârăsc? Era unul mai ales, repetent, care, cu doi ani mai mare decât mine, voinic, mergea până la cruzime.

Era foarte slab la matematică. Îl întreabă domnu' Alistar care este formula cercului. Nu ştie. Trage cu urechea spre bănci. Cineva îi suflă: diametrul înmulţit cu Pi. El repetă ce-a auzit.

- Foarte bine, îi răspunde domnu' Alistar. Iaca, îţi dau o problemă simplă: să se afle lungimea unui cerc cu diametrul de doi metri.

Palade Gh. Toader, aşa îl cheamă pe repetent, stă şi tace. Îşi ridică pantalonii, îşi bagă un deget în nas, apoi tace iar.

- Ai înţeles problema, Palade?

- Îhî!

- Atunci scrie pe tablă şi spune rezultatul.

Palade Gh. Toader parc-a venit din altă lume. Trage iar cu urechea. Cineva îi suflă din nou şi el repetă.

- Foarte bine, zice domnu' Alistar, fă socoteala.

Palade scrie pe tablă: diametrul x π – şi apoi se opreşte.

- Ei, mai departe. Cunoşti acum datele problemei.

Palade nu mişcă. Se pare că domnu' Alistar şi-a pierdut răbdarea:

- Ei, cine ştie?

Câțiva copii au ridicat degetele. Printre ei și eu. Îl întreabă pe Crăciun P. Gheorghe. E fiul notarului și se ține mândru.

- Lungimea cercului este doi metri înmulțit cu Pi.

- Ai auzit, Palade?

- Îhî. Doi metri înmulțit cu Pi.

- Mai departe. Cine știe mai departe?

De data asta am ridicat numai eu degetul.

- Spune tu, Plămadă.

- Lungimea cercului este de 6,28 metri.

- Cum ai făcut socoteala?

- Dacă diametrul are 2 metri, am înmulțit lungimea diametrului cu 3,14 – cât este Pi – și am aflat lungimea cercului.

- Foarte bine.

Crăciun P. Gheorghe se foiește în bancă.

- Ce este, Crăciun?

- De ce se înmulțește diametrul cu 3,14 și nu se înmulțește cu 5 sau 6 sau alt număr?

- Știe cineva?

Mă uit în clasă. Nimeni nu mișcă.

Gândesc: dacă lungimea circumferinței cercului este egală cu diametrul înmulțit cu 3,14, înseamnă că diametrul se cuprinde în lungimea cercului de 3,14 ori. Așa să fie? Ceva îmi spune că am dreptate. Ridic două degete. Domnu' Alistar mă vede:

- Știi tu, Plămadă?

- Cred că știu, domnu' director, zic eu. Se înmulțește diametrul cu 3,14, fiindcă el se cuprinde de 3,14 ori în lungimea cercului.

Simt că m-a trecut năduşeala. Urechile îmi ard ca focul și îmi vâjâie. Parcă mă ia o apă.

- Foarte bine, Plămadă. Așa-i, copii. Diametrul se cuprinde de 3,14 ori în lungimea cercului.

Mă uit pe furiș la Palade. Parcă-i un berbec gata să mă împungă. Are ochi răi. Îmi feresc privirea de ochii lui..

- Du-te, Palade și adă cercul de butoi atârnat într-un cui, la stâlpul magaziei.

Palade s-a mișcat greoi, a ieșit și s-a întors cu cercul.

- Plămadă, vino să facem dovada că diametrul se cuprinde de 3,14 ori în lungimea cercului, să vedem ce este Pi.

Am aşezat cercul pe podea. Am tras semn cu creta în jurul lui. Cu o sfoară pe care o aşez pe urma albă a cretei, măsor lungimea cercului, 2 metri şi 36 centimetri, măsor şi diametrul, însemnat deasemeni cu creta pe podea: 75 centimetri. Trec la tablă. Împart lungimea cercului la diametru – 2,36 : 0,75. Îmi dă 3,14 şi mai rămâne un rest de 35.

- Ne oprim aici, spune domnu' Alistar. Aţi înţeles, copii?

- Înţeles, răspund toţi în cor.

Cât am măsurat şi-am făcut socoteala, Palade a stat în picioare şi s-a uitat.

- Ai înţeles şi tu, Palade?

- Îhî!

- Bine, mergeţi la loc.

Plec primul, Palade după mine. La trei-patru metri depărtare de domnu' Alistar, Palade şuieră, numai de mine auzit: „venetic!". Peste puţin timp avem recreaţie. Pleacă domnu' Alistar. Palade, Crăciun şi încă doi, dintre codaşii clasei, îmi aruncă: „venetic, venetic". Ochii mi se umplu de lacrimi. În trecere, Palade mă loveşte „din greşeală" cu cotul peste cap. Mi s-a înroşit urechea, mă doare; mă doare şi tâmpla.

- Lasă-l măi, în pace, ce ai cu „veneticul"?! îmi ia apărarea... Crăciun P. Gheorghe.

Au ieşit toţi copiii afară. Rămân singur. „Unde eşti, tată, să vezi cum îşi bat joc de mine şi să-mi iei apărarea? Mamă dulce, de ce m-ai lăsat singur?!" Strâng din măsele. Nu vreau să plâng, dar lacrimile îmi curg pe obraz, nu le pot opri.

Sună clopoţelul. Recreaţia s-a terminat, Îmi şterg ochii. Îmi caut caietul de notiţe. Avem istoria.

...Orele s-au terminat. Plecăm acasă. Eu mai întârzii: mai aşez cărţile, caietele, îmi caut creionul care căzuse pe jos.

Drumul de la şcoală spre casa lui moş Vasile trece pe lângă gospodăria lui Neculai Vârgolici. În curte, chiar lângă gardul dinspre drum, e un nuc mare, rotat. A mai rămas ici, colo, câte o nucă prinsă în coaja care, crăpată în patru, s-a uscat. Uneori calci pe câte-o nucă, sau o vezi printre frunzele galbene aşezate în strat gros. O iei, o spargi în măsele. Miezul e bun, are uneori gust de lapte afumat. Ajung sub nuc şi răresc pasul... poate găsesc vreo nucă. Din grădina de peste drum, sare gardul Palade. Are un băţ în mână. Fără să-mi spună un cuvânt, mă loveşte cu el peste picioare.

- De ce dai, măi Palade? Am să te spun lui domnu' Alistar.

- Na diametru, na trei şi paisprezece, veneticule!

M-a lovit peste ouşorul de la glezna piciorului stâng. Simt o durere ascuțită.

- Văleu, văleu! țip fără voie.

S-aude o uşă trântită. Lângă nuc apare moş Neculai:

- Lasă băietu-n pace, sălbaticule!

Palade fuge. Sare îndărăt gardul grădinii lui Doroşan şi dispare după nişte stoguri de fân.

- Te doare, băiatu' moşului? Las' că-l spun eu lui domnu' director!

- Nu mă doare aşa tare.

Dar merg şchiopătând.

Nu m-am plâns nici acasă, nici la şcoală. I-o fi spus domnului director moş Neculai Vârgolici? Nu ştiu. Dar de atunci Palade îmi dă pace.

Crăciunul! Cel dintâi pe care-l fac fără părinți, în casă străină. Mătuşa Profira şi vară-mea Aristița plămădesc şi frământă colaci pentru colindători. Eu car la cuptor lemnele tăiate de moş Vasile.

- Tu te duci cu colindul, Ionică?

- Nu, moş Vasile. N-am cu cine umbla – şi singur...

- Lasă, ni-i colinda pe noi şi tot bine-o fi.

Trece domnu' Alistar pe la poartă.

- Bună ziua, moş Vasile.

- Bună ziua, domnule director.

- Da, mă rog, elevul cela al meu, Plămadă, Ion, acasă-i?

- Acasă, unde să fie.

- Ei, atunci spune-i că mâine dimineață, în prima zi de Crăciun, să treacă pe la mine, aşa, pe la ora 10.

- Bine, i-oi spune, domnule director.

Am auzit tot ce-au vorbit. Eram în saivan, curățam la vite şi le pregăteam aştemutul de paie. Inima mi s-a făcut întâi mică. Pe urmă o căldură mi s-a ridicat în tot corpul şi s-a statornicit în obraji. „De ce mă cheamă, oare?"

Se-ntunecă devreme. Prind a luci ici, colo, ferestrele mici. Se aud colindătorii: „la sculați, boieri, sculați..." Stau pe-afară. Ursu, câinele flocos cu care mă joc, e legat. S-a aprins lampa şi la noi.

- Ionică, măi Ionică! mă strigă verişoara mea, Arıstița

- Aici-s.

- Da' tu nu te duci cu colindul?

- Cum să mă duc singur?

- Dar cu mine, mergi?

- Mă amăgeşti?

- De ce să te amăgesc? Dacă vrei, mergem amândoi şi colindăm la domnu' Alistar. Tot am eu puțină treabă cu doamna.

Mi-a trecut întristarea. Îmi caut haina mai groasă. Mătuşa Profira se preface că nu vede pregătirile mele.

- Mă duc după tavă la domnu' Alistar şi-l iau şi pe Ionică.

- Bine, mamă, duceți-vă. Numai să veniți repede.

Aristița m-a luat de mână. Cum îmi bate inima!

- Tu ştii colindul, Ionică?

- Anul trecut îl ştiam...

- Vezi să ți-l aminteşti, căci trebuie să cântăm frumos.

Mai sunt doar câteva case. De departe, cele două ferestre mari ale locuinței domnului director strălucesc în noapte. Parcă te cheamă. Nici nu ştiu când am trecut pe sub nucul lui moş Neculai. Am ajuns. Doi colindători tocmai ies din curte. Crăciun P. Gheorghe şi Beldie I. Neculai.

Mă privesc de-aproape, dar nu îndrăznesc să-mi spună nimic, Aristița mă ține de mână şi mă împinge pe poartă.

Pe prispă, în fața ferestrei din stânga... Înăuntru, la masă, stă domnu' Alistar cu un ziar în mână şi citeşte. Un băiet mai mare, în uniformă militară, stă la celălalt capăt al mesei şi umblă cu o cutie de lemn. Lampa, atârnată de tavan cu trei lănțuguri, are abajur alb şi aruncă lumină pe masă.

- Hai, începem, îmi şopteşte Aristița.

Simt un nod în gât. Vreau să cânt, dar nu iese nici un sunet. Mă forțez, îmi frec gâtul cu degetele, nimic.

Aristița a început: „la sculați, boieri, sculați..."

La al treilea vers, reuşesc să scot şi eu un sunet. Apoi, încet, încet, vocea mea firavă se uneşte cu vocea cristalină a verişoarei mele, ca un pârâiaş tulbure cu un râu limpede, de munte.

Am terminat. Băiatul în uniformă militară ia doi colăcei dintr-un coş de mladă de lozie, aşezat la capătul patului şi vine să ni-i dea. Când deschide uşa, dă cu ochii de Aristița:

- Tu erai, Aristiță? Sunt bucuros să te văd. Cine-i băiatul?

- E verişorul meu, Ionică. Elev de-al lui domnu' Alistar. N-a vrut să vie singur şi cum am puțină treabă cu doamna...

- Ei, intrați puțin în casă. O să-i faceți plăcere şi tatei.

- Nu se poate, ne grăbim.

- De ce să nu se poată, Aristiţă? zice domnu' Alistar, care între timp venise şi el lângă uşă.

Nu ştiu cum am intrat, dar m-am pomenit pe scaun, lângă domnu' director, pe când Aristiţa, aprinsă la obraz, vorbea cu tânărul în haină militară.

- Iaca, Plămadă, acesta-i feciorul meu. Mai are anul ăsta şi termină şcoala militară. Tu nu vrei să te faci ofiţer?

- Pe mine n-are cine să mă ţină la şcoală.

- Lasă că mai este vreme până-atunci.

A venit şi doamna Alistar. M-am ridicat de pe scaun şi i-am sărutat mâna. Ea m-a mângâiat pe cap şi-am simţit o boare de levănţică. Are o rochie lungă până-n pământ, încheiată cu nasturi, în faţă; părul e aproape alb - dar faţa e tânără şi frumoasă. Am mai văzut-o de vreo două ori, dar nu aşa de aproape.

- Ei, ce să-i dau băieţelului? zice ea cu o voce caldă, care-mi merge drept la inimă.

- Vreo doi colaci, mere, câteva nuci, spune domnul director.

Nu ştiu de unde a adus şi mi-a umplut buzunarele cu nuci şi mere roşii, frumoase.

Au schimbat o privire. Domnu' Alistar a mişcat capul într-o parte şi alta, apoi tare:

- Nu acum!

Nu ştiu când am plecat. Pe drum, Aristiţa, care duce o tavă, când ajungem pe sub nucul lui moş Neculai, îşi apropie faţa de obrazul meu; o simt cum dogoreşte şi, cu buzele aprinse, mă sărută, pe amândoi obrajii şi apoi pe gură. Am ameţit.

Până acasă nu mai schimbăm nici o vorbă. În noaptea aceea am visat că eram îmbrăcat în haine militare. Mă plimbam printr-o casă luminată şi vară-mea Aristiţa mă săruta aşa de tare, că era să mă înăbuş. M-am trezit în camera unde dorm cu moş Vasile. El sforăie vârtos pe patul de sub icoane.

Prima zi de Crăciun. Mă scol, mă îmbrac, mă spăl. Apoi mă duc să sărut mâna lui moş Vasile şi mătuşii Profira, care mă sărută pe creştet. Mă sărută şi Aristiţa, dar nu ca asară. Eu îmi lipesc buzele de obrazul ei ca pieliţa de piersică.

Mâncăm devreme răcituri de porc, sarmale şi tochitură. Mămăliga aurie are un gust minunat, după ce ai întins-o în sosul de friptură, iar varza

murată e fragedă şi răcoreşte cerul gurii. Pentru o zi ca aceasta, moş Vasile a pus pe masă un clondir cu rachiu de drojdie şi a dat cep butoiului de vin. O cană mare de lut ascunde vederii galbenul-verzui al vinului, dar aroma lui se răspândeşte în toată casa.

Rachiul nu pot bea, e prea tare, dar o înghiţitură, două de vin din cana Aristiţei... Parcă mi s-au aprins măruntaiele.

- Nu-i mai da, Aristiţă, că are treabă. Trebuie să se ducă la domnu' Alistar.

- Ce să facă acolo? întreabă Aristiţa.

- Nu ştiu, l-a chemat de ieri.

Am terminat masa. Mă spăl pe mâini, îmi pun căciula şi ies afară, la aer, să-mi treacă mirosul de vin.

Cerul e-ntunecat. A nins puţin şi-a-nghe̦at uşor. Spuza de omăt a-mpestriţat faţa pământului cu alb şi negru. Pe drum trec chiuind patru flăcăi. În urma lor doi lăutari, unul cu vioara şi altul cu cobza, cântă un marş. S-au dus. Undeva cucurigeşte un cocoş: se schimbă vremea. O pală de vânt se abate peste acoperişuri.

Stau cu spatele la peretele casei şi privesc cerul. E cenuşiu şi atârnă greu. Fumul hoceagurilor atârnă şi el, pale, pale, prin ramurile goale ale salcâmilor. Brr! Mi-i frig.

- Ce faci, Ionică, nu te duci la domnu' Alistar?

- Mi-i ruşine, moş Vasile.

- Du-te, măi băiete, că nu-ţi face nimeni nimic.

- Asta ştiu eu, dar mi-i ruşine.

- Te-oi duce eu până mai aproape, dar de intrat, intri singur.

Moş Vasile şi-a pus cojocelul şi căciula de miel, şi-a luat cârja de după uşă şi-am plecat.

Mă gândesc: „De ce m-o fi chemând? Doar am fost aseară şi nu mi-a spus nimic!" Şi tare:

- Moş Vasile, oare de ce mă cheamă? Matale nu ţi-a spus?

- Nu mi-a spus nimic, Ionică. Dar nu poate fi nimic rău.

De la nucul lui moş Neculai, moş Vasile se-ntoarce:

- De-acum du-te singur.

Parcă mi s-au îngreuiat picioarele. Mi se pare foarte departe până la şcoală şi doar altădată trăgeam numai o fuguţă.

Am ajuns la poartă. Domnu' e în curte. M-a văzut.

- Hai, Plămadă, că te-aşteptam.

Îmi scot căciula.

- Bună ziua, domnule director.

- Bună ziua, Ionică băiatule, hai în casă.

Aceeaşi cameră în care am fost cu Aristiţa. Băiatul îmbrăcat în haine militare lipseşte. Când am intrat pe uşă, doamna Alistar, tot cu rochia de aseară, mă primeşte cu braţele deschise:

- Hai, Ionică, vino-ncoace!

- Sărut mâna!

Atât am apucat să spun, căci mi s-a urcat un nod în gât şi am văzut totul ca prin ceaţă. Doamna m-a luat de mână şi m-a aşezat pe-un scaun, la masă. În faţa mea, domnu' director.

N-am băgat de seamă când doamna mi-a pus înainte o farfurie cu două felii de cozonac, iar pe altă farfurie un pahar cu apă.

- Mănâncă, Ionică! E bun cozonacul.

Privirea domnului Alistar mă-nvăluie. Doamna stă lângă mine. În cameră e o căldură plăcută şi pisica albă doarme pe pat. Mă uit pe fereastră. De sus au început să cadă, leneşi, fulgi mari de zăpadă. Parcă deşartă cineva din cer perini de puf. E linişte. M-am liniştit şi eu. Iau o bucăţică de cozonac. Cât e de dulce şi aromat! Şi-o clipă uit cu cine sunt şi mi se pare c-aş fi acasă – cu mama şi cu tata... Am mâncat o felie de cozonac. Am băut puţină apă.

- Mai ia, Ionică.

- Sărut mâna, am mâncat de-ajuns.

- Ei, lasă-l, că-i dai şi-acasă două-trei felii!

Vorbise domnu' Alistar. Apoi, după ce a schimbat o privire cu doamna:

- Uite ce e, Ionică. Am băgat de seamă că hainele ţi-au rămas cam mici. Ai crescut. Şi ne-am gândit să-ţi dăm un rând de haine noi.

- Dar...

- Nici un dar, ascultă – asta pentru că înveţi bine şi eşti cuminte. E un fel de premiu.

Sângele mi s-a urcat în obraji. Mă uit în jos. E drept că pantalonii mi-au rămas scurţi. Între gheată şi pantalon se vede ciorapul de lână neagră, aspră, cam un lat de palmă. Dar până acum n-am observat. Şi mânecile hainei mi-au rămas cam scurte şi s-au ros pe margini.

Când ridic capul, văd pe masă o pereche de pantaloni şi o haină, din postav negru deschis.

- Ia scoală-te, să vedem cum îţi vin.

Pantalonii par cam lungi:

- Nu face nimic, îi sufleci, când o fi noroi; apoi, mai creşti tu.

Haina e o tunică închisă cu nasturi până sus şi cu guler răsfrânt.

- Îmbrac-o, Ionică.

Domnu' Alistar m-ajută să-mi scot haina mea şi să îmbrac tunica. E moale şi se lipeşte de trup. Mă simt bine în ea.

- Să le porţi sănătos.

- Sărut mâna! zic şi sărut mâna doamnei şi domnului director.

Doamna mă mângâie pe cap:

- Uite ce-i, Ionică. Eu zic să laşi hainele aici şi să vii să le iei diseară.

- Cum ziceţi dumneavoastră.

Dezbrac cu părere de rău tunica, în care m-am încălzit, îmbrac haina mea veche şi dau să plec.

- Ia-ţi cozonacul, Ionică.

Doamna îmi dă un pacheţel în care ghicesc două-trei felii de cozonac. Îi sărut iar mâna, dar domnul director nu mă mai lasă.

- Dă-mi numai mâna, aşa. De-acum eşti băiat mare.

Fericit, nu ştiu când am ieşit afară şi-am ajuns acasă.

Fulgii de zăpadă mi-au răcorit faţa înfierbântată şi s-au aşezat, strat subţire, pe căciulă. Ursu se bucură când intru pe poartă.

*

* *

În clasa a cincea, Crăciun P. Gheorghe a plecat de la şcoala noastră. Tatăl său a fost mutat cu serviciul în altă parte. Notarul cel nou are o fată, Aldea Clemansa, colegă cu mine. E o fetiţă oacheşă, năltuţă şi subţire, cu nişte ochi mari, negri. N-am văzut-o niciodată râzând.

O privesc uneori, fără să-mi dau seama şi nu-mi mai iau ochii de la ea. Dacă mă observă, nu-ntoarce privirea. Se uită şi ea la mine şi parcă pe faţă îi flutură ceva ca un început de zâmbet...

Vară-mea Aristiţa s-a măritat cu un flăcău din Bărtăluşi. Flăcăul e din oameni cu oarecare stare şi a luat-o cu mare alai de nuntă, cu căruţe şi călăreţi, în câşlegile de anul trecut. Casa parcă-i pustie fără ea – şi mătuşa Profira oftează din când în când. A fost de vreo două, trei ori la Bărtăluşi.

Salcâmii de pe coasta dealului din faţa podului cel mare au înflorit. Mirosul dulceag al florilor umple văzduhul. Cerul e albastru şi uneori, dinspre apus, vin nori alburii, care se destramă. Undeva cântă cucul. În faţă sau în spate? În faţă, în grădina lui Tercu.

În recreaţie, când am ieşit – ultimul – din clasă, tocmai intră Aldea Clemansa:

- Dacă vrei, vino după masă în păduricea de salcâmi de pe coastă!

Nu i-am văzut ochii. Să mă duc?

Ora de istorie trece greu. Nu-s atent. Noroc că domnul Alistar explică lecţia şi tocmai la urmă scoate să-i asculte pe Palade Ion şi Păun Anghel. Ce noroc că nu m-a chemat şi pe mine! Eram pe-aproape în catalog!

Ora s-a terminat. La ieşire o caut din ochi pe Aldea Clemansa, dar ea plecase prima şi-acum dădea după colţ, înspre casă.

„Dacă vrei, vino după masă în păduricea de salcâmi de pe coastă... Dacă vrei, vino după masă în păduricea de salcâmi de pe coastă!". Aud glasul Clemansei. O şi văd în pragul uşii: în mâna stângă are un căpeţel de creion galben... Sandala-i descheiată.

Acasă, numai mătuşa Profira:

- Bine c-ai venit, Ionică, Mănâncă repede şi du-te puţin cu viţelul: nu departe, aici pe coastă, printre salcâmi. Toată dimineaţa n-a avut astâmpăr, a mugit toată dimineaţa!

La-nceput m-am bucurat: se ivise prilejul să mă duc în păduricea de salcâmi. Dar pe urmă bucuria a prins a păli: „Cu viţelul la păscut!" Am ce face? M-am cam lungit cu mâncarea. Apoi mi-am luat cartea de citire şi-am ieşit afară.

- Hai la gaz, hai la gaz!

Un ungurean trece cu căruţa trasă de doi cai frumoşi, murgi amândoi, prin dreptul ogrăzii noastre. La fundul căruţei, sub coviltir, un butoi mare cu gaz. În faţă, legată de capătul oiştii, o pânză de sac, întinsă, din care caii mănâncă, din mers, fân uscat.

- Du-te, Ionică, şi ia două kilograme de gaz.

Ungureanul a oprit. Vecina din dreapta, Natalia lui Vasile Pârlog şi vecinul din stânga, Neculai Enache, au ieşit să cumpere gaz, cu ulcioare şi cu sticle. Mă duc şi eu.

Negustorul răsuceşte mânerul canelei şi gazul curge cu putere, făcând spumă uşoară, care se pierde repede.

Faţa ungureanului e albă, pălăriuţa mică, neagră, pe vârful capului, cămeşoiul de pânză peste cioarecii de aba albă strânşi pe picior, şi chimirul lat de piele, bătut cu ţinte galbene.

- Mă ţâcă, nu-i vrea să-mi dai o ţâră de apă?

- Ba da, moşule.

Las sticlele jos, mă duc şi-i aduc o cană mare cu apă. După ce-o bea, toată:

- Mulţam frumos. Acu' adă sticlele încoa.

Mi le umple cu gaz, plătesc şi plec. Vecinii isprăviseră mai înainte.

- Hai la gaz şi la păcură! Hai la gaz!

Căruţa pleacă mai departe. Pun sticlele cu gaz la locul ştiut, îmi iau cartea şi dau drumul lui Joian, viţelul roşu, care mugise până acum.

Soarele a ajuns în vârful teiului lui Uioară. Mai este până la toacă. Dar îndrăcitul de viţel, abia ieşit pe poartă, prinde a zburda şi fuge după alţi doi viţei, albi, care strechie pe drum în sus.

- Nea, Joenică, nea-nea-nea!

De unde! Nu ştiu cum şi-a pus codiţa pe spate şi tuleo, băiete! Fuge el, fug şi eu – până ce la colţ apare moş Neculai Vârgolici:

- Nea, drace, unde fugi!

Viţelul se opreşte, se propteşte în picioarele de dinainte, apoi deodată face calea-ntoarsă şi vine fugind înspre mine. Mă feresc. El trece podul şi urcă la deal, coasta cu salcâmii.... În sfârşit! Fug după el. Nu-l pot ajunge. A intrat în pădurice. Aici mai sunt viţei. Joian se opreşte şi începe să rupă ba o frunzuliţă, ba un firişor de iarbă. Slavă domnului că s-a liniştit.

Mirosul florilor de salcâm mă îmbată. Din senin, din dosul păduricii, în care cresc câţiva sgorghini, sar speriate mierlele negre. Fac o gălăgie, de parcă-s o mie! Caut un loc potrivit la rădăcina unui salcâm şi vreau să citesc ceva. Dar ochii îmi fug peste rânduri. „Dacă vrei, vino după masă în pădurícea de salcâmi de pe coastă!" O fi spus numai aşa, ca să vadă ce-o să zic eu. Nu vine, sigur că nu vine!

Citesc:

„Pe-un picior de plai
Pe-o gură de rai,
Iată, vin în cale,
Se cobor la vale,
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei..."

Prins de frumusețea versului, n-am băgat de seamă că viței s-au îndepărtat. Îi mai zăresc la marginea pădurii. Apoi două mâini îmi acoperă ochii. Mi s-a tăiat răsuflarea. Nu fac nici o mișcare. Nu-ntreb nimic. Pleoapele se zbat ca două păsăruici sub apăsarea slabă a degetelor reci.

- Te-ai speriat?

Mâinile s-au deslipit de ochii mei și o văd pe Aldea Clemansa, zâmbind.

- Nu, nu m-am speriat. Te... te așteptam, dar am fost furat de-o poezie.

- O poezie?

- Da, din cartea de citire. Miorița. E tare frumoasă!

- Și mie îmi place, o știu pe de rost.

S-a așezat jos, în stânga mea, așa fel că-i văd numai obrazul drept când se uită înainte. Nu știm ce să ne spunem. Tăcem. Apoi Clemansa mă întreabă, fără să mă privească:

- Vrei să fim prieteni?

- Vreau.

- Numai dacă-ți face plăcere... N-am nici un prieten și...

- Nici eu n-am.

S-a-ntors cu fața la mine. Mă privește drept. Dar genele se zbat ca niște aripioare, apoi ochii privesc în pământ.

- Să ne legăm prietenia, dând mâna!

Îi strâng degetele subțiri și reci.

- Îmi pare foarte bine că ne-am făcut prieteni – și mă privește iar în față. Știi, eu am mamă vitregă, măicuța mea a murit de mult! Am și doi frați vitregi, mai mici. Și mama lor mă pune să-i dădăcesc. Copiii îs răi. Plâng, se ceartă... Mama lor mă pârăște tatei că nu-s destul de atentă – că nu vreau să iau seama de ei. Tata ascultă, mă privește, oftează și tace. Apoi când e numai cu mine: „Fetița tatei, nu fii mâhnită. Nu e femeie rea, dar e cicălitoare. Lasă, mâine, poimâine te duci la școală la oraș și scapi de ea." Apoi mă mângâie pe cap și pleacă... Tu nu mergi la școală la oraș? Am cam înțeles că domnu' Alistar ține mult să-nveți mai departe...

- Nu știu. Moș Vasile, cum o vrea el...

Iar mă privește în față. Parcă mă vede pentru prima dată.

- Ți-am adus ceva, ca amintire!

Din buzunarul șorțului scoate o bucată de hârtie îndoită. O desface. O floare de trandafir, roșie – în acuarelă. Mi-o întinde:

- Ia-o, e pictată de mine!

- Da? Mulţumesc! Floarea e foarte frumoasă.

O privesc şi parcă e din ce în ce mai frumoasă.

- Acum mă duc, la revedere! Şi când vrei, tot aici să ne întâlnim!

- Bine!

A plecat. Nu fuge – merge încet, parcă se plimbă. Apoi, când ajunge lângă seciul cu mierle, se opreşte. Se întoarce şi-mi face semn cu mâna. Îi răspund la fel. „Nici ea n-are mamă!"

Privesc desenul colorat dăruit de Clemansa. Şi dintre petale mă privesc doi ochi mari, negri şi trişti.

...Soarele a scăpătat, nu mai e mult şi apune. Cum stau jos, îl văd printre copaci. E roşu. O să fie furtună. Îl aşteaptă să-l înghită un nor vânăt, care urcă încet, încet, din zarea apusului. Acum, partea lui de sus se acoperă de-o spuzeală arămie. Discul soarelui dispare, pe nesimţite. Norul e-n flăcări, violete jos, portocalii la mijloc, roşii deschis către marginea de sus.

O mierlă a fluierat în sgorghinii din seciu şi-o clipă i-am zărit fluturarea neagră a aripei. Vântul a început uşor, apoi din ce în ce mai puternic, scutură salcâmii cu ciorchinii albi ai florilor.

Mireasma pluteşte pe vânt. Mă scol. Viţelul nu e nicăieri. Alerg în partea unde-l văzusem cu alţi viţei. Nu-i. Mă uit la deal, mă uit la vale: iată-l, trece podul şi zburdă înspre casă. Pe cărăruia şerpuitoare cobor fuguţa la vale. Dar Joian tot mi-a luat-o înainte. Când ajung în poartă, îl văd sugând zorit la Sâmbotina, care venise de la cireadă. Bine că nu l-a văzut mătuşa Profira!

...Plămadă Ion, premiul întâi cu cunună

Aldea Clemansa, premiul al doilea cu cunună

Cristea Vasile, premiul al treilea cu cunună.

De la catedra pusă pe postamentul scos afară din clasă, la umbra teilor, lângă peretele dinspre miazăzi al şcolii, domnu' director Alistar ne strigă pe rând şi ne dă cununiţa împletită de noi din acele flori violet deschis, rotunde ca nişte bănuţi şi având codiţe lungi – flori „nemuritoare" care smălţuiesc tăpşanele şi marginile şanţurilor şoselei. Pe lângă cunună, căpătăm şi câte-o carte, două de poveşti. Apoi strigă pe ceilalţi absolvenţi şi promovaţi.

Părinţii, mai mult mamele, stau în bănci şi se bucură când îşi aud strigate odraslele. Moş Vasile e la târg, s-a dus să vândă nişte popuşoi, iar

mama Profira n-a putut veni, căci o dor măselele şi s-a îmbrobodit cu toate casincele şi cu şalul, băgându-şi capul între perne.

Nici mama vitregă a Clemansei n-a venit. A venit mai târziu tatăl ei, notarul, dar nu singur, ci... doamne, cine l-a trimis? cu jandarmul cel mustăcios care, acum trei ani, a chemat-o pe mama la primărie! Bine că n-a fost aici când m-a strigat domnu' Alistar. Cu hainele noi, cu cununiţa pe cap, nu mă mai recunoaşte el! Totuşi... eu ştiu?

Mă simt tras uşor de mânecă: Clemansa. „Fii atent!" îmi şopteşte abia auzit.

Domnul Alistar dădea tonul pentru cântecul de încheiere a serbării. Uitasem unde sunt! Privesc la domnu' director; el mă vede, îmi zâmbeşte o frântură de clipă – zărit numai de mine – şi ridică linia, dând semnalul începerii. Glasurile copiilor răsună vesele în ziua aceasta de Sânpetru. Numai glasul meu e aspru – dureros. Când terminăm, mă pierd printre ceilalţi, să nu mă observe jandarmul.

După amiază, în pădurice, Clemansa mi-a spus:

- Pregăteşte-te de examen! La toamnă te trimite domnu' director la şcoala normală.

- De unde ştii?

- I-a spus tatei.

- Dar moş Vasile o să vrea?

- Cred c-a vorbit şi cu el

- Dar tu?

- Şi eu tot la şcoala normală. Dar la Brăila.

N-am mai întrebat-o nimic. La ce bun?

...Stau în rând cu ceilalţi băieţi. Domnu' Alistar ne vorbeşte despre războiul independenţei din 1877. Deodată apare jandarmul cel mustăcios. Mă vede. Dau să fug, el după mine. M-ajunge. Îmi pune mâna în piept. Dar dintr-odată prind a creşte – acum îs cât el, apoi îl întrec. Îs mai înalt c-un cap decât dânsul. Ridic pumnul drept, care-i mare cât un căuş şi greu cât un pietroi. Îl las să cadă în capul jandarmului. El se clatină, îmi dă drumul, scoate pistolul şi trage... M-a lovit? Strig „ajutor" şi mă trezesc într-un lac de sudoare.

- Fă-ţi cruce, Ionică; ai visat urât, îl aud pe moş Vasile, care s-a trezit la strigătul meu.

Nu-mi vine a crede c-a fost vis, mă pipăi şi mult timp nu pot adormi. Afară cântă cocoşii despre ziuă, câinii latră la stele, sau poate la vânt.

...Duminică dimineaţă. Aseară m-a luat mătuşa Profira şi m-a pieptănat. Apoi m-am spălat în albie pe tot corpul. Azi îs curat. Peste cămaşa albă de bumbac, mă îmbrac cu tunica nouă, de postav, de la domnul Alistar. Mi-am tras şi pantalonii.

Moş Vasile îmi cumpărase la Paşti o pereche de ghete noi, de piele, negre. Puţin cam mari, dar frumoase. Mă încalţ cu ele. Peste ciorapii de lână pun şi o obială subţire. Mă închei la gulerul tunicii. Părul îmi stă, în faţă, ca o perie. De câte ori l-am udat şi l-am apăsat cu mâna, până a stat aşa! Am o pălăriuţă de paie, împletită la şcoală, în ora de lucru manual. Nu se prea potriveşte, dar nu-i nimic!

Ies la portiţă. Pătraşcu Veta se duce la apă. E cu picioarele goale. Are o rochiţă albastră, cu puchiţei şi pe spate două cozi lungi, bălaie.

- Bună dimineaţa!
- Bună dimineaţa!
- De ce te-ai gătit ca de nuntă? Unde te duci?
- Nicăieri, dar azi e duminică şi...
- Las' că ştim noi...
- ?!
- Dar ea pleacă la şcoală şi tot cu noi rămâi!

Râde.

- Ce, nu ţi-i bine, Vetă?
- Ba mi-i foarte bine. La revedere, încrezutule! şi fuge la apă.

„Ea pleacă la şcoală şi tot cu noi rămâi!" „Încrezutule!" De unde naiba ştie Veta că eu şi Clemansa suntem prieteni? Să crezi tu că rămân cu voi! Plec şi eu la şcoală. Ai să vezi! Deşi moş Vasile nu mi-a spus nimic, învăţ la gramatică, la aritmetică şi la istorie. Poimâine, marţi, după masă, m-a chemat domnu' Alistar să mă asculte.

Veta mi-a stricat cheful. Intru în casă, mă dezbrac şi mă descalţ, mă îmbrac cu hainele mele vechi şi rămân cu picioarele goale. Mă duc în grădină şi-mi umplu buzunarele cu perje date-n copt, apoi sar gardul din fund, dau în uliţă şi de-acolo, urc spre păduricea de salcâmi.

S-aude clopotul. Când şi când se vede câte o femeie urcând dealul bisericii. La bostănăria lui Dabija, departe, în cealaltă parte a ţarinii, s-a aprins ceva şi arde cu fum mult: au dat foc paielor vechi de la colibă. Bostănăria are nişte harbuzoaice uite-aşa de mari; păcat că nu s-au copt. Când voi fi mare, am să cumpăr şi-am să mănânc eu singur o harbuzoaică neagră...

Am stat, am mai stat, dar Clemansa n-a venit în pădurícea de salcâmi.

*
* *

Cu ce învăţ eu, cu ce îmi explică domnu' Alistar, ştiu să fac toate problemele din cartea de aritmetică şi altele, mai grele. Ştiu, deasemeni, părţile de cuvânt şi de propoziţie, când fac analiza gramaticală a bucăţilor de citire din carte. La istorie ştiu toţi domnii mai însemnaţi, din Moldova şi din Muntenia, ca şi războaiele purtate între ei şi cu turcii. La compunere îs mai tare decât Clemansa şi decât Carp Emil, venit de la Bărtăluşi să-l prepare domnu' Alistar.

Domnu' director crede că vom reuşi cu toţii, dar mai sigur e de mine şi de Clemansa. Înţeleg asta după cum îl priveşte pe Carp Emil, care e greoi la scris. Până scrie el o propoziţie la dictare, eu şi Clemansa avem timp să ne privim o frântură de clipă, prefăcându-ne că ne gândim la cine ştie ce. Oare domnu' director nu bagă de seamă?

Mai avem trei săptămâni până la concursul de admitere. De înscris, o să ne înscrie domnu' Alistar pe toţi.

...Duminică seara. Zgomotul zilei se stinge încet, încet şi de după deal răsare luna plină, mare şi roşie. O privesc cum urcă, devenind mai mică şi mai galbenă. Pe drum au trecut flăcăi şi fete, perechi, perechi de la horă. Când am terminat lecţiile, domnu' Alistar ne-a anunţat că mâine învăţăm acasă, fiecare singur, căci el se duce la oraş să ne înscrie, pe mine şi pe Carp Emil. Pe Clemansa a înscris-o tatăl ei.

La plecare, după ce ne-am despărţit de Carp, care a luat-o prin ţarină spre Bărtăluşi, am mers câtva timp tăcuţi. După ce-am trecut de nucul lui moş Neculai Vârgolici, mi-a spus dintr-odată:

- Mai avem puţin şi ne despărţim. Tu te duci la Bârlad, eu la Brăila. Ai să-mi scrii?

Nu ştiu de ce mi-a fost frică. N-am răspuns nimic.

- Va să zică n-ai să-mi scrii?

- Nu ştiu să compun scrisori.

- Parcă trebuie cine ştie ce... Îmi scrii cam aşa: „Dragă verişoară – ştii, trebuie neapărat să creadă la şcoală că îmi eşti văr! – eu o duc bine cu învăţătura şi sunt sănătos. Tu ce faci?" Cam aşa ceva...

- Bine, dar nu ştiu adresa...

- O s-o ştii... am să ţi-o dau eu.

- Dacă-i aşa... am să-ţi scriu! şi m-am înroşit tot.

- Îţi mulţumesc!

Apoi n-am mai vorbit nimic şi ne-am despărţit.

Luna e acum de trei suliţe pe cer. În întâmpinarea ei aleargă un nor alburiu. A ajuns-o. Trece în dosul norului, ca după un paravan şi alunecă spre miazăzi.

Mă strigă mătuşa Profira:

- Ionică, unde eşti? Hai la masă!

- Vin îndată, mătuşă Profiră.

Mă despart cu părere de rău de lună, de nor, de cerul spuzit de stele.

„Ai să-mi scrii?" De ce mi-oi fi adus aminte de vorbele Clemansei?

Brânză cu smântână, mămăliguţă caldă şi un ou moale. Foarte bună mâncare!

- Sărut mâna pentru masă!

- Să-ţi fie de bine. Mulţumim ţie, doamne, pentru pâine şi sare.

De ce-o fi spunând mătuşa Profira aceleaşi cuvinte, „Mulţumim ţie, doamne, pentru pâine şi sare!", deşi n-a mâncat nici pâine, nici sare?

Moş Vasile şi-a clătit mâinile, a băut o cană de apă, şi-a şters mustăţile, apoi a prins a vorbi:

- Ionică, nepoate, suntem mulţămiţi că eşti băiet cuminte şi cu dragoste de învăţătură. Nu mai ai mult şi mergi la concurs la şcoala normală. Mi-a spus domnu' Alistar că reuşeşti sigur. Cum eşti orfan, cred c-ai să intri bursier. Noi ţi-om da cele de cuviinţă, câte s-or mai cere la şcoală şi cu ajutorul lui Dumnezeu te-i face om! Păcat că nu-i şi biata maică-ta, să te vadă şi să-i crească inima de bucurie! De unde este, ştiu bine că se bucură.

Eu privesc în jos – dar simt privirea mustrătoare a mătuşii Profira îndreptată spre moş Vasile.

- Care va să zică aşa, îi merge la şcoala normală şi te-i face învăţător! Foarte bine! Scapi de viaţa grea, numai muncă, pe care o ducem noi şi-ai să trăieşti mai uşor. Ei, nevastă, cum stă băiatu' cu schimburile?

- Am avut eu grijă, bărbate, şi mai am. Va avea tot ce se cere. Numai să se ţie de carte şi să fie cuminte, ca şi până acum.

- Foarte bine, Ionică! Aşa să faci.

Moş Vasile a ieşit afară. Mătuşa Profira a strâns masa şi-acum caută ceva în sipet. Eu iau cartea de citire şi o deschid la gramatică: parcă nu ştiu destul de bine deosebirea dintre adverb şi prepoziţie. Aşa mă găseşte moş Vasile, care mă ia la culcare...

Luna a scăpat de nor şi-acum pluteşte în văzduh, trimiţându-mi lumina ei blândă prin fereastră.

Închid ochii. Ţiuitul din ureche se face un fir nevăzut, care se încheie cerc în jurul meu. Cercuri, unul după altul, din ce în ce mai mari, ca atunci când arunci o piatră într-un lac. Cercurile se lărgesc – se lărgesc mereu; până la marginea lumii şi mai departe, apoi... Iată-mă urcând dealul bisericii. Am ajuns la clopotniţă. Mă urc. Jos, Clemansa şi mătuşa Profira. Clemansa îmi spune să trag clopotul. Dar capătul funiei e prea sus, nu-l ajung. Mă ridic în vârful picioarelor, prind capătul funiei.

- Ai făgăduit c-o să fii cuminte! Dă-te jos, nu trage clopotul! zice mătuşa Profira.

Ochii Clemansei mă-ndeamnă să trag. Nu ştiu ce să fac. Dar pe când stau aşa, clopotul prinde a bate singur. Dau drumul funiei, clopotul bate mereu. Mă sperii. Fug jos pe scara îngustă de lemn. Clopotul se aude din ce în ce mai tare. Mă trezesc. Întuneric. Dar clopotul s-aude, într-adevăr.

De dincolo vine mătuşa Profira c-o lumânare aprinsă-n mână. Umbra-i mărită joacă pe pereţi.

- Scoal', Vasile, că-i sfârşitul lumii: mobilizarea.

- Ce-i?

Moş Vasile sare din pat, se freacă la ochi şi iar întreabă:

- Ce-i, femeie?

- Mobilizarea, bărbate! şi mătuşa Profira prinde-a plânge. Vai de viaţa noastră, dacă te ia şi pe tine, ce mă fac?

- Unde să mă ia, femeie? Ce tot îndrugi?

Nu-i răspunde. Trece iar dincolo.

Dangătului de clopot i s-a adăugat o goarnă. Cineva sună din goamă, ca atunci când are ceva de anunţat satului.

Moş Vasile îşi trage pantalonii şi iese afară. Pe mine m-au uitat. Se aud lătrături de câini şi desluşesc şi bocete de femei.

Stau împietrit. Ce-o să fac eu, acum? Şcoala normală, Clemansa.. „Ai să-mi scrii?"... Am adormit.

Chiar de-a doua zi au început a pleca. Întâi tinerii. Apoi cei mai puţin tineri. S-auzea că trupele noastre au intrat în Ardeal şi că înaintează.

Domnu' Alistar era îngrijorat pentru băiatul care trebuia să iasă ofiţer şi care scrisese că e pe front. Apoi a plecat şi el la Cercul de recrutare. Era ofiţer de rezervă. A plecat îmbrăcat cu nişte haine militare decolorate şi cu un chipiu aşa cum se purta înainte cu douăzeci de ani.

Ne-a chemat, pe mine şi pe Clemansa şi ne-a spus că nu se mai ţine concurs în toamna aceea. Să avem răbdare şi să învăţăm. Doamna Alistar a plâns, ne-a cerut să trecem s-o vedem în lipsa domnului director, apoi s-a urcat în docar cu domnu' Alistar şi s-a dus cu el la gară.

Clemansa avea ochii mai trişti ca de obicei şi mi-a spus că poate la Brăila are să se ţină concurs de admitere.

Nu s-a ţinut.

Din sat, în fiecare zi pleca cineva şi era petrecut de nevastă, de neamuri şi de femeile celor plecaţi mai înainte. Plânsete şi bocete. Intram în casă şi îmi înfundam capul în perne, să nu mai aud.

Într-o după amiază ne-am pomenit cu Aristiţa, vară-mea. Cu ochii roşii şi cu un copil mic în braţe. Bărbatu-său plecase pe front şi socru-său o trimisese acasă la părinţi. A doua zi, moş Vasile şi mătuşa Profira s-au dus cu carul cu boi la Bărtăluşi şi-au adus înapoi zestrea Aristiţei – şi câţiva saci de grâu şi de popuşoi.

Vară-mea avea un băieţel, Costăchel, de vreo 5-6 luni, care dădea din mâini şi din picioare când îl scălda şi plângea, încreţindu-şi năsucul roşu. Şi-a reluat patul din camera mătuşii Profira şi-o auzeam, uneori, cum îl legăna şi-i cânta lui Costăchel, s-adoarmă. Aristiţa se mai împlinise la trup şi se făcuse mai frumoasă parcă, ochii având o strălucire pe care n-o aveau când venisem eu, cu trei ani în urmă.

Viaţa se scurgea cenuşie, cu ploi, zloată şi bocet de femei. Am primit veşti că la Bârlad au sosit primii răniţi, în localul şcolii normale, transformat în spital.

A venit o carte poştală militară de la bărbatul Aristiţei. Nu menţiona localitatea unde se afla când o scrisese, dar se lăuda că e viteaz şi că trupele noastre înaintează. Aristiţa să fie cuminte şi să-l aştepte. O citea de trei-patru ori pe zi şi i-o arăta lui Costăchel:

- I-ote tata! Tata!

Costăchel o apuca cu mânuţa de colţul casincii şi trăgea vârtos, apoi scâncea.

Dar într-o joi din luna noiembrie s-a abătut nenorocirea şi asupra casei noastre. A venit ordin de chemare pentru miliţianul Vasile Iacob.

A fost zbucium, plânsete şi lacrimi amare. I-au pregătit două pâini mari, coapte în cuptor, i-au fript doi cocoşi tineri, i-au mai pus în traistă o sticlă de rachiu şi una de vin şi-au prins a boci. Mai ales mătuşa Profira.

Moş Vasile fuma şi stătea mai mult pe-afară, pe la vite. Apoi a intrat în casă, în camera unde dormeam noi, a închis uşa care da în camera cealaltă, mi-a pus mâinile pe umeri şi mi-a vorbit aşa:

- Nepoate Ionică, îmi eşti ca şi copilul meu, căci eşti copilul surorii mele, avem acelaşi sânge. Te las acasă, bărbat; am toată încrederea în cumineţenia şi vrednicia ta. Eu nu ştiu când am să mă întorc. De aceea îţi las cuvânt să ai grijă de casă şi de gospodărie. De-acum eşti mărişor. Nu pleca de-acasă, căci lumea-i rea. Stai şi vezi-ţi de treburi. Poate c-ai să ajungi să te duci la şcoală, nu se ştie Dacă nu, nu-i nimic. Ai să fii gospodar aici, căci eu, oricum, tot n-am băieţi şi Aristiţa are să se ducă la bărbatu-său, la Bărtăluşi...

Apoi, căutându-se în chimir:

- Iaca, ţine patruzeci de lei. Sunt ai tăi. Fă cu ei ce vrei: cumpără-ţi cărţi, sau pune-i de-o parte. Ascultă de mătuşă-ta Profira şi n-o supăra pe Aristiţa.

N-am apucat să răspund nimic, căci moş Vasile m-a îmbrăţişat strâns, m-a înţepat cu mustăţile şi cu barba nerasă de pe obraz şi-a ieşit din cameră, trântind uşa. Am pus banii în cartea de citire şi l-am urmat.

Cu traista pe umăr, moş Vasile ieşise în drum şi l-am văzut cum s-a urcat în căruţa cu doi cai a lui Pavel Cătană. Primise şi el ordin de chemare. Caii îi mâna Costică, băietul lui Cătană, mai mare cu vreo doi-trei ani decât mine. Mătuşa Profira a prins a boci, iar Aristiţa îşi ştergea ochii. M-am apropiat de ele:

- Lasă, mătuşă, nu mai plânge, că doar nu pleacă pe front!

- Ce ştii tu, Ionică mamă! Tu eşti copil!

De-abia atunci mi s-au încleştat fălcile şi mi s-au împăienjenit ochii.

V.
Morţii noştri

Toamna a venit cu ploi reci, cu nopţi lungi şi întunecoase. Simţeam că pe umerii mei apasă greu grijile gospodăriei. Eram băiat mare acum, iar în cartea de citire aveam o mică avere: cei patruzeci de lei lăsaţi de moş Vasile.

Mătuşa Profira se ruga pentru sănătatea lui şi pentru întoarcerea bărbatului Aristiţei. Aceasta tânjea, era tot timpul lângă Costăchel, care începuse a gânguri şi-şi bălăcea picioruşele în albia în care îi făcea baia. Cu mine se purtau ca şi mai înainte, chiar mai bine, mai ales mătuşa Profira, care-mi spunea că-s „cruce de bărbat" şi că are nădejde în vrednicia mea.

Duminica, la biserică, schimbam două-trei vorbe cu Clemansa, care era mereu tristă, mai ales că rămăsese cu mama ei vitregă, căci nici la Şcoala normală din Brăila nu se ţinuse concurs de admitere.

Veştile de pe front nu mai erau bune, iar în sat începuseră să vină scrisori de prin spitale, de la cei răniţi.

Flăcăii mai tineri, rămaşi în sat, dădeau târcoale femeilor măritate de curând, ale căror soţi erau plecaţi, dar Aristiţa noastră nu îngăduia nici unuia să se apropie de ea. Primea din când în când câte o carte poştală de la bărbatul ei şi se vedea că-i ajung scrisorile şi copilul.

Eu aveam grijă de boi şi de vacă. N-am făcut însămânţări de toamnă, căci aşa lăsase poruncă moş Vasile: „Ţineţi grâul şi grăunţele pentru nevoile casei. Nu se ştie ce va fi!"

Mă vedeam tot mai des cu Costică a lui Pavel Catană, vecinul nostru şi întârziam uneori stând de vorbă cu el, pe banca de lângă poarta ogrăzii noastre, până ce se aprindeau luminile în casă, iar mătuşa Profira mă chema: „Să nu răceşti!". Ne despărţeam înţeleşi să continuăm a doua zi.

Într-o marți seara, tocmai când eram gata să ies, ca să mă întâlnesc cu Costică, s-a oprit în fața porții o căruță cu un cal roib, voinic. Din ea s-a dat jos un om în vârstă, îmbrăcat în haine groase și cu căciulă de miel pe cap. Căruța era acoperită cu un coviltir, așa că nu se vedea ce era într-însa. Omul a bătut cu coada biciului în poartă. Am deschis.

- Bună sara. Bucuroși de oaspeți?

Vorbea moale și puțintel altfel decât pe la noi, lungind unele cuvinte.

- Apoi s-o întreb pe mătușa Profira, stăpâna casei.

- Nici o supărare, aștept.

Între timp, mătușa Profira, auzind vorbă străină, venise până la poartă.

- Ce-i, Ionică? Cine-i drumețul?

- Ia un moldovan de peste Prut. M-o trimis stăpânirea să duc niște boclucuri ostășești până hăt mai încolo și-am înnoptat în satul dumilorvoastre. Mi-ți da sălaș pentru noaptea asta, mie și calului, că mâne-oi pleca de cum s-o lumina de ziuă?

Mătușa Profira m-a întrebat cu privirea, iar eu am făcut semn să-l primească.

- Poftim și dormi la noi în noaptea asta, cu toate că...

- Mulțămesc. N-am să vă fac supărare, că eu ,oi dormi în căruță, să păzesc boclucurile.

Am deschis poarta și, pe când Costică se arăta după colț, omul nostru a băgat căruța în curte, ducând-o sub șopron. A deshămat calul, a pus o cergă pe el, i-a dat apă dintr-o căldare în care turnasem cofa adusă de la fântână, apoi, legându-i căpăstrul de-o furcă a șopronului, i-a pus dinainte un braț de fân luat din căruță, de sub coviltir.

Eu i-am sus lui Costică noutatea cu „basarabeanul" și m-am întors repede acasă.

Între timp se întunecase. L-am poftit în casă pe oaspetele nostru. M-a întrebat dacă se încuie poarta și portița și, după ce s-a-ncredințat că au zăvoare bune și i-am spus că nici o pasăre nu pătrunde în curte fără ca Ursu, câinele nostru ciobănesc, să ne dea de știre, a intrat în casă aducând o traistă cu merinde.

Avea fața rumenă, nasul gros, privirea dreaptă și părul sur, tuns scurt. După ce a mâncat pâine de casă și brânză de oi din traistă, a cerut și a băut o cană mare cu apă.

- Apoi, vă mulţămesc! Eu m-oi trage pentru somn în căruţă. Am un cojoc şi o cergă taman bune să mă încălzească.

Şi s-a topit în întunericul de-afară.

Ursu, după ce la început lătrase, se liniştise, dar scâncea, căci era legat cu lanţ de coteţul lui. În noaptea aceea nu l-am dezlegat, dar am ieşit de câteva ori, cu fanarul aprins, ca să văd dacă omul nostru se mai află în ogradă. A plecat când s-a luminat de ziuă, mulţumind încă o dată pentru adăpost.

Am mai vorbit câteva zile despre omul cu căruţa, apoi l-am uitat, sau aproape, căci au urmat alte întâmplări. Zilele s-au scurs posomorâte. Nopţile s-au făcut şi mai lungi, şi mai întunecoase, iar mie îmi părea rău că mătuşa Profira nu mă lăsa să mă duc la clacă, cu Costică:

- Eşti încă mic şi te-or bate flăcăii! Apoi, avem şi noi nevoie acasă de-o „cruce de bărbat!"

Ce-i puteam răspunde? Avea dreptate.

...Cred că era prin a doua jumătate a lunii noiembrie, când am văzut pentru prima dată soldaţi ruşi. Tocmai mă întorceam de la moară, aproape de asfinţit, cu prietenul meu Costică şi alţi doi vecini, cu carul nostru cu boi, când am auzit şi am simţit că ceva nou se petrece în sat. Am văzut de departe câţiva soldaţi cu nişte cai mari în ogradă la noi şi în alte ogrăzi şi am auzit vorbe străine, răstite.

Când am intrat în curte, mătuşa Profira, înspăimântată, a venit la mine şi mi-a spus repede că ruşii vor să bage caii în saivan, iar ei să doarmă în casă şi că tare i-i frică. Am căutat s-o liniştesc. Am dejugat boii şi, ajutat de Costică, le-am spus soldaţilor, prin semne, că în saivan stau boii şi vaca, dar mai era loc. Mi-au arătat pe degete că numai patru cai şi patru soldaţi rămân la noi. „Cât timp?", am întrebat eu. N-au înţeles, dar au râs şi unul dintre ei m-a bătut cu palma pe umăr:

- la Ivan. Tî?

- Tot Ivan, am răspuns eu.

- Haraşo! au strigat cu toţii.

Costică a rămas cu ei. În toate ogrăzile erau cai şi soldaţi. Eu am intrat în casă. Aristiţa se înfofolise c-o casincă neagră peste cap, ascunzându-şi faţa, de i se vedeau numai ochii şi ţinea pe Costăchel strâns la piept.

- Bine c-ai venit, Ionică.

- N-are de ce-ţi fi frică. Îs tot creştini, ca şi noi!

- Or fi, nu zic ba, da-i altă limbă de om. Nu ne înţelegem.

- Ne-om înţelege noi într-un fel. Matale stai cu copilul şi nu te teme.

Când am ieşit afară, soldaţii băgaseră patru cai în saivan şi se pregăteau să-şi fiarbă ceaiul, într-o gamelă pusă pe focul aprins între două cărămizi groase. Le-am făcut semn, după cum mă înţelesesem cu mătuşa Profira, să vină în casă. Doi dintre ei au luat raniţele, armele şi ce mai aveau ale lor şi ale celorlalţi şi au intrat în camera în care dormisem cu moş Vasile, până la plecarea lui pe front. Cele două paturi erau largi, puteau dormi doi oameni în fiecare pat.

- Haraşo! Davai! a spus Ivan râzând, aşezând lucrurile pe unde i se părea mai potrivit.

Eu trebuia să dorm, cât vor sta soldaţii, în odaia în care dormeau mătuşa, Aristiţa şi copilul, în patul de lângă fereastre. Uşa n-avea zăvor pe dinăuntru şi, pentru liniştea Aristiţei, am bătut un cui mare în uşor, am căutat o frânghioară, groasă cât un creion, şi-am legat-o de clanţă, apoi am înfăşurat-o strâns pe cui, făcându-i un nod straşnic. Abia atunci s-a simţit uşurată vară-mea Aristiţa: nimeni nu putea intra fără voia noastră în odaie.

Apoi am ieşit afară. Am văzut cum stau boii şi vaca. Am pus în iesle paringul şi hlujii lăsaţi vitelor pentru noapte. Am dat drumul lui Ursu, care se ferea, înfricoşat de cai şi de soldaţii străini, dar până la urmă a slobozit un lătrat fără rost.

Când să intru în casă, unul dintre soldaţi mi-a întins o cană cu ceai. Nu voiam să primesc:

- Davai, davai, pioti ceai, Ivan!

Am luat cana şi-am băut. Ceaiul era tare şi dulce. Am mulţumit prin semne.

- Haraşo! Haraşo! a răspuns acelaşi soldat.

Ceilalţi erau mai tăcuţi, mai în vârstă şi poate mai obosiţi.

M-am repezit într-un suflet la doamna Alistar. La ea fuseseră încartiruiţi un ofiţer cu ordonanţa lui, un soldat mic de statură, ager. Doamna Alistar era liniştită. Vorbea puţin ruseşte – nu ştiu când şi unde învăţase. Le spusese că şi ea are soţul şi fiul pe front, iar ofiţerul se purta respectuos cu dânsa. Totuşi mi-a mulţumit că m-am dus s-o văd.

Şase zile au stat soldaţii ruşi în satul nostru şi începusem a ne obişnui cu ei. Dar vorbeau prea tare, înjurau la fiecare trei vorbe, râdeau şi cântau seara din armonică. Tot cel care mi-a oferit ceai cânta din armonică. Am deprins câteva cuvinte ruseşti: hleba, cruşca, paduşca, spasiba, sabaca

şi altele. Mă împrietenisem cu Ivan, cel cu armonica, dar într-o sâmbătă dimineaţa prietenul meu şi camarazii lui au pus şeile pe cai:

- Spasiba, dosvidania! şi-au plecat cum au venit, în pâlcuri aliniate, spre sud, spre Mărăşeşti.

Oamenii au răsuflat uşuraţi, femeile au început să umble pe drum, iar vară-mea Aristiţa şi-a scos casinca, ieşind în curte cu Costăchel în braţe.

Era frig. Ciorile se-nvârteau croncănind în văzduh, iar într-o dimineaţă ne-am trezit cu omătul mare. A mai nins o zi şi o noapte. Drumurile, prispele, ba şi gardurile mai joase au dispărut sub omăt. Cu Aristiţa am făcut pârtie cu lopeţile de lemn până la saivanul vitelor, apoi până la poartă şi mai departe, până la drum, unde ne-am întâlnit cu Costică şi alţi vecini, care făcuseră şi ei pârtie.

Am făcut o cărare lată şi până la claia de fân, la gluga de hluji şi la şura de paie. Gerul acoperea geamurile cu flori de ghiaţă şi Ursu înota prin omăt, tăvălindu-se bucuros. Colac peste pupăză, la vreo săptămână de la lăsata-secului de postul Crăciunului, o unitate militară rusă, de data asta de infanterie, a poposit în satul nostru.

La noi au fost încartuiţi doi sanitari, amândoi trecuţi de 40 de ani, oameni liniştiţi şi cumsecade. Au ocupat tot camera în care stătuseră cei patru cavalerişti, căci noi rămăseserăm în odaia în care ne încuiam noaptea, legând uşa de cuiul bătut în uşor. M-am împrietenit şi cu sanitarii, de la care am învăţat mai multe cuvinte ruseşti, reuşind să ne înţelegem.

...Ger, omăt mare. Dar nu mai aveam nici un pic de gaz şi lampa nu mai ardea de câteva seri în odaia în care mâncam şi dormeam, cu mătuşa Profira, cu Aristiţa şi copilul ei. Nici sanitarii nu stăteau prea bine cu iluminatul, căci şi în lămpile lor carbidul era pe sfârşite.

Mama avea două surori în oraşul capitală a judeţului, cam la 15-16 kilometri depărtare; una mai mare decât dânsa, mătuşa Ioana, alta mai mică, mătuşa Mărioara. Mătuşa Profira le cunoştea bine pe amândouă. Mătuşa Ioana era văduvă; Mărioara era măritată cu Petrache Chiriţă, grădinarul. Vara vindeau în piaţă zarzavaturile şi legumele aduse cu carele de la grădinăria de pe malul Jeravăţului. Aveau casa lor, lângă gară, stăteau bine. N-aveau copii, dar mătuşa Mărioara era o femeie aprigă şi iute din fire şi cam rea de gură, de aceea, când am hotărât cu moş Vasile Sandu să mergem la Bârlad după gaz, mătuşa Profira mi-a spus să mă duc la „cumnata Ioana".

De cu seară m-am sfătuit cu mătuşa Profira cum să mă îmbrac. Aveam o pereche de cisme bune, cu talpa din cauciuc dintr-o roată de automobil, nu prea mari, în care pe lângă ciorapii groşi de lână mai încăpeau şi nişte obiele, făcute dintr-o fustă veche de flanelă. Aveam şi pantaloni de postav gros, aspru, dar destul de călduroşi. Mai prost stăteam cu haina. Palton n-aveam, nici cojocel. Dar aveam, peste cămaşă, o flaneluţă de lână, împletită de Aristiţa încă de anul trecut, tunica de la domnu' Alistar, nu prea lungă şi cam atât. Trebuia să-mi dea mătuşa Profira şalul ei, pe care să-l pun peste tunică, parte peste parte în faţă şi să-i înnoade capetele la spate. Cu căciula albă de miel, cu gugiul pus peste căciulă şi legat după gât, cu mănuşile c-un deget, împletite tot de Aristiţa, puteam merge până la Polul Nord! Aşa că atunci când moş Vasile Sandu m-a strigat dimineaţa la poartă, am ieşit bucuros în gerul de-afară, gata încotoşmănat şi având în mâna dreaptă un bidon de cinci litri pentru gaz. Mătuşa Profira i-a spus să aibă grijă să nu înnoptăm pe drum, iar noi am pornit-o voioşi, prin gerul ce ne lipea nările, către oraş. Moş Vasile aprinsese o ţigară care fumega sub mustăţile lui albe, avea în mâna stângă un bidon cam ca al meu, iar în dreapta un băţ, destul de gros, de corn.

Am mers spre râpă, peste podişca de ghiaţă, până la Năstăsache, unde am părăsit râpa şi după puţin am urcat dealul bisericii. Fumul se ridica drept în sus prin hogeacurile caselor şi satul se trezea din somnul lung al nopţii de iarnă. Mă încălzisem puţin şi eram bucuros că voi vedea oraşul şi pe mătuşa Ioana.

Am lăsat în urmă biserica ş ultima casă şi am apucat pe drumul Pietrişului, spre cel mai apropiat sat. Dinspre răsărit a prins a bate un vânt tăios, care spulbera omătul, troienindu-l. Noroc că bate din spate, ne fereşte feţele şi ne ajută la mers. Moş Vasile a aprins altă ţigară în căuşul palmelor, după ce am trecut de Pietriş. Ne latră câinii de la primele case din satul în care am ajuns. Ieşind din el, ne sfătuim să mergem pe la Comoară sau pe la Vicoleni. Pe la Comoară drumul e ceva mai scurt, dar e mai pustiu, până la Griviţa nu-i ţipenie de om. Pe la Vicoleni e puţin înconjur, e adevărat, dar dăm la drumul mare, şoseaua judeţeană şi pe-acolo trebuie să mai treacă o sanie, oameni ca noi, parcă e mai bine. Ne-am hotărât: mergem pe la Vicoleni, cu toate că omul cu care ne-am întâlnit şi care ducea o cofă de apă s-a uitat lung la noi, a clătinat din cap, apoi şi-a îndesat căciula pe creştet şi s-a pierdut după colţul unui gard.

În sat era un pic de adăpost, aproape că uitasem vântul, care ne-a luat în primire pe costişa pe care mergeam, călcând pe-o urmă proaspătă de sanie. Vântul îngheţat cam pătrunde prin şalul mătuşei Profira, prin tunică şi prin flaneluţa cu care sunt îmbrăcat. La cap şi mai ales la picioare mi-i frig.

S-a lăsat o ceaţă deasă, parcă s-a mai întunecat; nu-i nimic, nu ţine mult, o s-o împrăştie vântul. Omătul ne cam îngreuiază mersul, dar avem noroc de urma de sanie. Am înaintat binişor. Dinspre Talaşmani s-aude, slab, şuieratul unei locomotive. Schimbăm câteva vorbe şi drumul ni se pare mai uşor.

Am ajuns în vârful dealului. Vântul bate răzbit. Ceaţa s-a mai subţiat, dar tot nu vedem gara de pe malul Jeravăţului, care e undeva jos, în dreapta. Coborâm uşor pe lângă via popii Secure. Îi spune aşa, mă lămureşte moş Vasile, fiindcă este un popă abraş, umblă călare, fără şea, cu o secure la brâu, din satul de pe dealul dimpotrivă până la vie şi înapoi. Dar are doi băieţi tare buni la care, umblă la şcoli înalte, vor să fie preoţi de oraş.

Am ajuns la dealul mare. Vântul a mai contenit, dar gerul nu slăbeşte. Încă o bucată de mers şi ajungem la Griviţa, dar până atunci ne-au lăsat în urmă nişte camioane militare ruseşti. Le-am auzit de departe şi ne-am tras în omătul din şanţul şoselei.

- Ia, nişte oameni amărâţi şi ei! spune moş Vasile.

Nu prea înţeleg cum de-s amărâţi, când merg încotoşmănaţi în şube şi cu maşinile, pe când noi..., dar nu-l întreb nimic pe moş Vasile. Poate că ştie el ce spune!

Prietenoase, hogeacurile caselor din Griviţa scot fum gros, pe care-l împrăştie vântul. Ne oprim la Ginghină. Avea înainte cârciumă cu vin, cu rachiu, cu friptură. Aici ne opream când veneam cu căruţa acasă, de la oraş. Tata închina câte un pahar de vin cu cunoscuţi din alte sate, mie îmi dădea doi-trei covrigi, caii răsuflau şi se scuturau, apoi plecam în trap întins, pe şosea, înainte. Frumoase vremuri!

Clopoţelul sună trist de-asupra uşii. Ginghină a îmbătrânit. Nu, n-are ţigări, nici rachiu. Ia acolo, peste vreo trei ceasuri, s-o găsi o fiertură de fasole cu murături şi o bucată de mămăligă caldă. Acum n-are nimic. E frig şi în cârciuma lui Ginghină. Stă cu paltonul vechi pe el şi cu căciula pe cap.

Am plecat mai departe. Deşi drumul e bătut de sănii şi de camioane, ca şi de cei ce-au trecut cu piciorul, parcă e mai greu. Lăsăm în urmă cimitirul, cantonul, pe stânga; trecem şi de ocolul silvic, pe dreapta, cu acoperişurile roşii, de ţiglă. Intrăm în Palerma. De ce i-o fi zicând aşa? Nici moş Vasile nu ştie. Câteva case, de-a parte şi de alta a şoselei. S-aude în dreapta păcănitul unei mori de foc. Cotim la stânga şi, deodată, se zăresc turlele bisericilor din oraş. Mă bucur, căci frigul m-a pătruns binişor. Îl simt şi la cap. Cel puţin mâna dreaptă mi-a înghețat de tot, căci am ţinut bidonul. Îl mut în mâna stângă, iar dreapta o bag sub şalul care a mai alunecat, nu mai stă cum l-a prins mătuşa Profira acasă. Dar nu pot merge mult aşa, căci n-am spor, nu mă cumpănesc bine la mers; schimb iar bidonul n mâna dreaptă.

Iată cazărmile roşii, din cărămidă; iată şi cantonul C.F.R. de lângă Depozitul de fermentare a tutunului, cum ştiu că stă scris pe faţadă, sus, cu litere mari, negre.

Mai avem puţin. Dacă m-aş duce la mătuşa Mărioara, ar fi mai aproape; dar mătuşa Profira mi-a spus să mă duc la „cumnata Ioana". Au ele nişte socoteli şi o să-mi facă rost de gaz, care se găseşte greu, la negustorii evrei şi numai pe ouă, nu pe bani. Eu, însă, n-am adus nici bani, nici ouă; nu mi-a dat de-acasă nimic, decât bidonul gol.

Să tot fie ceasul nouă, nouă şi jumătate. Moş Vasile a rămas la un neam al lui, pe strada mare; eu trebuie să mai merg puţin, să trec pe lângă şcoala nr. 3 şi să mă abat la stânga. Nu departe stă şi mătuşa Ioana.

Ştie moş Vasile unde stă Ioana. Îs cam de-o seamă. S-au cunoscut, cum nu; de mult, pe când erau tineri. O să vină să mă ia. Peste vreo trei-patru ceasuri. Dar să fiu gata, să nu ne-apuce noaptea pe drum, că-i vreme grea.

Grăbesc spre mătuşa Ioana. Trec sănii cu zurgălăi, când şi când şi câte o trăsură cu cai. Iese abur din cai şi, pe capre, birjarii sunt bine înfofoliţi în giubelele lor îmblănite.

Am noroc. Mătuşa Ioana e acasă. Când mă vede, îşi face cruce. Cum de m-a lăsat „cumnata" pe aşa urgie de vreme? N-are minte nici cât o ciobotă de-a mea!

În cameră e foarte cald. Sare, îmi dezleagă gugiul, şalul, îmi scoate căciula, mănuşile. Simt căldură mare în tot corpul. Faţa mi s-a înroşit tare, ochii mi se împăienjenesc, dar mâinile mi-s înghețate lemn. Aud ca prin vis cum mama Ioana o blagosloveşte pe „cumnata". Şed pe pat, nu prea

aproape de plita încinsă şi mi-i bine. Apoi mă spăl pe mâini cu apă călduţă. Abia pot mişca degetele. Dau cu apă şi pe faţă, care arde ca para focului. M-am mai liniştit. Mătuşa Ioana îmi dă să beau ceai. Îmi dă o felie groasă de pâine neagră, îndesată, de care mănâncă militarii, grade inferioare. Mănânc pâinea, beau ceaiul. Mi s-a luat ceaţa de pe ochi. Îi mulţumesc mătuşii, îi sărut mâna, abia acum. Mă mângâie pe creştet.

- Să te trimită pe aşa vreme! se tânguieşte mătuşa.

- Dacă nu mai aveam nici un pic de gaz! îi răspund eu, împăcat.

- Acum trebuie să te culci puţin, mai spune mătuşa.

Ea o să se ducă să-mi facă rost de gaz. Am venit cu Vasile Sandu? Ce mai face el? A îmbătrânit? I-a trecut boala de care suferea mai înainte? Nu l-a mai văzut tare de mult! În tinereţea lui a fost un flăcău frumos şi vrednic!

Legănat de vorba domoală a mătuşii Ioana, am adormit. N-am simţit când mi-a scos cismele din picioare. Cât am dormit? Nu-i târziu? Nu-i târziu, mă linişteşte mătuşa Ioana. A găsit gaz, patru kilograme. Nu, nu datorez nimic, are ea o socoteală cu „cumnata Profira".

Acum trebuie să mă scol, să mănânc şi să mă pregătesc de plecare. N-ar trebui să mă lase să plec, dar parcă s-a mai muiat gerul şi-apoi cu cine să mă mai duc acasă, dacă nu plec cu Vasile? Pe vremea asta nu crede să mai vină la târg vreun om din satul nostru şi, chiar dacă vine, unde-l găseşti?

Mi-am tras cismele. Am mâncat. Ciorbă de peşte şi o mâncare dulce, de gutui, cu sos. Nu-mi prea place, dar mătuşa Ioana mă îndeamnă să mănânc. Plec prin frig, cale lungă, drum greu. Am ascultat-o.

Dacă pot duce şi-o pâine, la fel cu cea din care am mâncat? Pot, cum să nu, dacă mi-o pune într-o trăistuţă pe spinare. Atunci o să-mi dea şi puţin ceai şi zahăr. Numai zahăr, ceai ne dau sanitarii ruşi care stau la noi. Bine.

Sunt aproape gata. Cât o fi ceasul? Pe uşă intră un militar, un grad. Ce, nu mă cunoaşte? E nepotul de la ţară, băiatul sorei care-a murit; a venit, mititelul, după gaz. L-a trimis nesocotita de „cumnată" pe gerul ista!

M-am făcut mic de tot. Abia răsuflu. Dar gradatul, care s-a dezbrăcat de manta, mă priveşte cu blândeţe. Vine drept la mine, mă mângâie pe creştet şi-mi spune să stau jos. Da, a greşit „cumnata" că m-a trimis pe aşa vreme. Dar, ce să facă şi ea, nevoia!...

Mi-a dat să mănânc? Mi-a găsit gaz? Da? Atunci totul e în regulă. Numai că-i cam golaş flăcăiaşul nostru. Ce-ar fi să-mi dea vestonul vechi, pe care el nu-l mai poartă? Mătuşa s-a bucurat. M-am bucurat şi eu. E cam lung. Nu-i nimic. Abia-l apără mai bine de frig. Mânecile? Ar trebui scurtate, e adevărat, dar asta mai târziu. Acum îs bune aşa. Stau mâinile mai ferite în mânecile lungi. Apoi, se pot şi sufleca, dacă neapărat trebuie.

Mătuşa a adus vestonul. Îl încerc peste tunica mea. Îmi vine bine. I-am mulţumit gradatului cum m-am priceput. Să-l port sănătos, lui nu-i mai trebuie.

Mă uit pentru prima oară la omul care mi-a dăruit vestonul. Are o faţă roşie, plină; părul sur este pieptănat peste cap. Are ochi buni, de om blajin. Mi-a dat mătuşa pâine, puţin ceai, zahăr? Da, mi-a dat.

A bătut cineva la uşă. A intrat moş Vasile.

- A, domnul plutonier! Sunt soldatul reformat Sandu Vasile. Vă rog să mă iertaţi. Am venit să iau băietul, căci e târziu.

Mătuşa Ioana nu l-a uitat, deşi e mult de când au fost tineri. Nu s-a supărat nici domnul plutonier, care îi dă mâna. Le pare bine c-a adus pe nepot la oraş, dar e vreme rea, tare ger; să aibă grijă să nu înnopteze pe drum.

Nu vrea o cană de ceai? Nu, moş Vasile mulţumeşte, dar a terminat masa chiar acum un sfert de ceas şi nu-i timp de pierdut. Gerul, da, s-a cam înteţit, dar vestonul căpătat de Ion ţine ca un cojocel; o să ajungem cu bine!

Repede şalul legat peste veston, gugiul peste căciulă, mâinile încălzite deasupra plitei, mănuşile, bidonul, gata!

- Rămâneţi sănătoşi!

- Mergeţi sănătoşi. Sănătate "cumnatei" şi sărbătorile cu bine!

- Sărut mâna, vă aşteptăm la vară pe la noi!

Am plecat. Nici nu simt gerul. Nu mai este ceaţă, dar ziua alunecă repede şi pe undeva se ghiceşte noaptea. Păcat că n-am întrebat cât e ceasul!

Înapoi, pe la cazărmi, pe lângă Prodana, podul peste râul Bârlad, Palerma. Ne-ajung din urmă şi ne depăşesc două sănii cu cai. Oamenii au căciuli trase pe ochi. Ne-au văzut oare? Gerul a început să pişte. Tot la mâini întâi. Şi tot la dreapta, căci stânga e ferită de mâneca lungă a vestonului, dar cu dreapta ţin bidonul şi nu-l pot trage în mânecă.

În dreptul Ocolului Silvic, un cârd de ciori zboară de pe şosea în salcâmii desfrunziţi. Cârâie, supărate că le-am stricat prânzul din ce-au lăsat caii de la sănii. Dac-ar fi vară, cum le-aş alunga cu pietricele din salcâmi! Căci azvârl departe şi nimeresc ţinta la treizeci de paşi, cu o piatră bine aleasă.

Am ajuns la Griviţa. Trecem pe lângă Ginghină. Nu ne oprim. N-avem de ce. Moş Vasile şi-a umplut bidonul cu gaz, pe care îl ţine în mâna dreaptă; în stânga are un paneraş de papură, acoperit c-o hăinuţă veche de copil. Bâtul îl ţine sub braţul stâng, la îndemână. Ce-o fi având în paneraş? Nu-l întreb. Nu-mi spune.

Am ieşit din Griviţa. Mi se pare, sau a-nceput să se lase noaptea? Pe unde o apucăm? Pe drumul mai lung pe care am venit, sau pe la Comoară? Pe aici drumul e mai scurt. E mai pustiu, dar mai scurt; şi-i cam târziu. Mergem pe la Comoară. Trecem podul de lemn peste Jeravăţul îngheţat, ne latră câinii de la casa din via lui Păruş şi începem să urcăm dealul Comorii. Ştie moş Vasile de ce îi zice aşa? Ştie, dar o să-mi spună altă dată; nu-i bine să vorbeşti când e ger şi urci dealul. Bine, o să-mi spună altă dată.

Mi se pare, sau mă bate un pic cisma din piciorul drept? Mă apasă ceva pe degetul mare. N-am pus bine obiala peste ciorap, sau a alunecat în timpul mersului şi s-a îngrămădit în vârf? Nu-i timpul să mă descalţ, ca să văd ce-i. Sunt numai două-trei urme de sanie pe omătul ce a început să bată în siniliu, mai avem destul de urcat şi apoi mult de mers.

Simt că mi-a îngheţat mâna dreaptă, cu care ţin toarta bidonului. Îl mut în stânga şi bag dreapta, trasă mai adânc în mânecă, sub marginea şalului. Dar n-apucă să se desmorţească bine. Trebuie să schimb iar bidonul în dreapta, căci nu-mi vine bine la mers şi trebuie să mă ţin pe urmele lui moş Vasile, care merge înainte. Suntem apăraţi de vânt, căci ne aflăm sub deal: coama e sus, departe. Urcăm mereu. A-nceput să se simtă vântul. Ne apropiem de vârf? Da! Nici n-am băgat de seamă! Mă gândeam la gradatul care mi-a dăruit vestonul. De treabă om. Milos. Oare e bărbatul mătuşii?... Ce mă interesează pe mine? E om bun. Mi-ajunge atât.

Moş Vasile s-a oprit. Mai avem puţin până în vârful dealului. Ceva nu-i în ordine. Simt că moş Vasile, care caută prin buzunare, începe să se cătrănească. Stă cu ţigara în gură şi caută. Paştele şi grijania lor de chibrituri! Nu le găseşte. Mai caută o dată. Le-a găsit.

Cu greu aprinde, cu al treilea chibrit, ţigara. Trage un fum. Tocmai atunci trece un tren înspre Galaţi, pe linia ferată rămasă jos, departe, pe malul Juravăţului. E de marfă, sau de persoane? Nu putem desluşi. Şi-apoi, la ce ne-ar folosi? Paşol înainte! Şi moş Vasile trece din câţiva paşi vârful dealului. Eu după el. Crivăţul suflă destul de tare, aici, unde nu ne mai apără nimic.

Cât mai avem de mers? Vara ar fi cale cam de-un ceas, un ceas şi ceva, acum... Moş Vasile iuţeşte pasul de când a aprins ţigara; parcă îl mai şi lungeşte. Mă doare braţul drept, iar mâna aproape că n-o mai simt. Dar trebuie să ţin strâns toarta bidonului. Gazul trebuie să ajungă acasă. Nu mai avem nici un strop!

Am mers o bucată bună. Cotim la stânga, trecem prin satul cel mai apropiat de al nostru; prin altă parte, nu ca dimineaţă.

Nu ne mai minţim: a început să se-ntunece! Vântul s-a înteţit, şuieră prin pomii goi. Din când în când ne azvârle în faţă zăpada măturată de pe omătul care acoperă totul. Ace de gheaţă ne înţeapă obrajii, ne intră în ochi. Merg cu capul plecat mult în jos. Calc pe urmele lui moş Vasile, pe care mai mult le ghicesc. Când ajungem în mijlocul satului, s-a-ntunecat deabinelea. Trecem pe lângă case în care s-a aprins câte-o lumină săracă. Oamenii s-au tras înăuntru, la adăpost. Ce bine ar fi să ne oprim şi noi la cineva, până mâine dimineaţă! Oare moş Vasile n-are un neam, un prieten, un cunoscut în satul ăsta? Numai am gândit, dar n-am îndrăznit să scot o vorbă. Ştie moş Vasile ce face!

Ne întâlnim c-o mogâldeaţă de om, care duce în spinare, într-o furcă, nişte nutreţ pentru vine. Cine-o fi? N-a spus bună seara. Nici moş Vasile. Mai avem puţin până să ieşim din sat, tot la drumul Pietrişului.

Am ieşit? Nici n-am băgat de seamă. Parcă nu-mi mai este frig. Mă cuprinde o amorţeală dulce, de m-aş culca în omătul de pe marginea drumului. Să mă culc! Să dorm! Nu, nu se poate. Am rămas câţiva paşi în urmă. Moş Vasile s-a oprit. Vrea să fumeze altă ţigară? Da, dar n-a reuşit să aprindă chibritul, ultimul. Nu mai înjură. Mă aşteaptă. Încă puţin, încă o sforţare şi ajungem. Dar merg din ce în ce mai greu. Dealul scurt al Pietrişului mi se pare nesfârşit. Trecem de via lui Stoian şi apoi de a Dabijeştilor; încă puţin şi intrăm în sat. Dar nu mă pot bucura. Merg în neştire. Aud ca venite de departe vorbele lui moş Vasile: încă puţin şi ajungem acasă, la căldură. La căldură! Nu mi-i frig. Nu mai simt frigul. Calc la-ntâmplare. M-am împiedicat? Nu? Moş Vasile mă aşteaptă. Mi-a luat

bidonul din mâna dreaptă, l-a pus în paneraş. O să merg mai uşor fără bidon. Şi aşa mergeam destul de uşor! Ba, mi se părea că nici nu-mi mai simt picioarele.

Am trecut de biserică, de Năstăsache. Râpa; am ieşit din ea. Când? Nu-mi prea aduc aminte.

Văd ca printr-un văl subţire poarta ogrăzii noastre. Aud ca în vis vocile lui moş Vasile, a mătuşii Profira, ale celor doi sanitari ruşi: "Cuda bâl Ivan?" deci mai trăiesc, căci i-am auzit vorbind pe toţi.

După aceea nu mai aud nimic. Mi-i cald, mi-i foarte cald! Parcă urc dealul Comorii şi m-am încălzit, de-aş ajunge mai repede acasă!

Mi-i tare cald şi mi-i sete! Ah, ce sete mi-i! Da, mătuşa Ioana îmi dă să beau ceai dintr-o cană. Beau, nu mă mai satur, dar nu-mi place că nu ştiu cine îmi frământă trupul, parc-ar frământa colacii de anul nou! Slab, de departe, ajunge până la mine un miros, dar nu reuşesc să ghicesc ce miros e acela. Şi mă frământă mereu! Şi tare-i cald!

...Peste trei zile, când am deschis ochii, eram întins pe patul din camera celor doi sanitari ruşi. Prima figură pe care am desluşit-o era a lui Igor; aşa îl chema pe unul dintre ei. Avea o faţă lată, spână şi ochii puţin oblici. Dar faţa asta râdea, pe când mătuşa Profira plângea lângă patul meu. Plângea de bucurie că nu-i murise nepotul, deşi degerase pe drum, ca să aducă gaz de la "cumnata" Ioana.

Mai târziu am aflat că, în noaptea aceea de pomină, cei doi sanitari ruşi, Igor şi Nicolai, m-au frecţionat până în zori, pe rând, încruntaţi, folosind o sticlă întreagă de un kil de spirt camforat!

*

* *

Şi iar s-a muiat gerul. Încet, încet am început a mă înfiripa. În februarie, câteva zile mai călduţe m-au găsit în curte, apoi în săivan, pe lângă vite. Prietenul meu Costică s-a bucurat mult când am stat de vorbă, pentru prima dată după boală, în faţa porţii. Îi crescuseră tulee sub nas, faţa i se urâţise, dar râdea vesel şi-mi strângea cu putere mâinile subţiate de boală în mâinile lui mari, roşii.

Mi-a povestit pe nerăsuflate tot ce se petrecuse în sat; cum se întâlneşte cu Veta, seara, la fântână, când se duc la apă, apoi, uneori,

noaptea, la vreo clacă. Cum o conduce apoi acasă şi ea nu-l lasă s-o sărute.

Simţeam din nou pofta de viaţă. Primăvara se anunţa timpurie şi întâi martie a început cu un vânt căldicel, care a topit omătul ascuns în râpi şi pe lângă tufişuri, svântând pământul, care se cerea arat.

Mai târziu, tot în martie, soldaţii ruşi – şi cu ei şi sanitarii care stăteau la noi – au plecat în ţara lor, unde era revoluţie, auzindu-se că armata rusă a părăsit frontul, refuzând să mai lupte.

S-au întors acasă doi din cei plecaţi anul trecut: Neculai Sandu fără mâna dreaptă, purtând mâneca hainei în buzunar; Vasile Topală în cârji, c-un picior de lemn şi celălalt ţeapăn de la genunchi. A venit înştiinţare la primărie că au căzut „vitejeşte" Ion Căpăţână şi Mitrea Sandu. Părinţii le-au făcut pomenirile, după obicei; mamele şi surorile i-au plâns.

S-a întors, pe la secerat, şi bărbatul Aristiţei: cu mâna stângă tăiată mai jos de cot şi întregită cu o bucată de lemn, cioplită cu braţ şi mână cu degete, acoperită cu o mănuşă de piele. Am plâns cu toţii, de bucurie. A plâns şi Costăchel, care nu-l cunoştea pe străinul ciung, în haine militare. Peste două săptămâni au plecat la Bârtăluşi, la părinţii bărbatului Aristiţei. Rămâneam singuri. Mătuşa Profira şi cu mine.

În primăvară, ajutat de Costică şi de Aristiţa, arasem şi semănasem o falcie cu grâu de primăvară, una cu ovăz şi o sută de prăjini cu păpuşoi; aşa ne poruncise moş Vasile, prin scrisori. El ne scria că e greu, dar să avem nădejde. Şi după Sfântul Ilie a venit acasă. Cu piciorul stâng umflat butie de la genunchi în jos: un doctor milos nu voise să i-l taie, după ce se infectase de la rosătura de bocanc şi pusese cuvânt la comandantul unităţii să-i aprobe un concediu medical de şaizeci de zile, cu drept de prelungire.

Mătuşa Profira a plâns întâi de bucurie, când l-a văzut intrând în casă; apoi s-a întristat, căci moş Vasile era tare bolnav. Piciorul rămânea umflat şi el avea dureri mari. Îmi părea rău că nu mai sunt la noi cei doi sanitari care mă scăpaseră de la moarte. Nu i-am spus nimic în legătură cu boala mea de astă iamă, dar el îmi povestea printre oftaturi, noaptea, în odaia pe care o luasem iarăşi în primire, câte pătimise în război.

Văzând că piciorul nu se dezumflă, cu toate oblojelile cu fierturi de buruieni făcute de baba Tudora Iordăchioaia, pe la începutul lui august, într-o dimineaţă limpede ce anunţa o zi călduroasă, moş Vasile s-a suit cu mătuşa Profira în carul cu boi, peste o sarcină bună de paring cosit. Eu am trecut lângă boi şi-am luat drumul târgului, unde moş Vasile avea un doctor

cunoscut la spitalul care acum gemea de răniţi. Casa încuiată, vaca şi păsările rămâneau până a doua zi pe seama lui Costică, prietenul meu.

După ce-am trecut dealul Comorii şi am oprit boii la cişmeaua de lângă Griviţa, de s-au adăpat, am mers întins şi pe la prânz am sosit în faţa spitalului. Doctorul Berdan, cu halat alb şi cu scufie la fel, l-a recunoscut pe moş Vasile. I-a văzut piciorul şi a clătinat din cap. Greu de internat. Dar moş Vasile era tot un ostaş ce-şi betegise piciorul din cauza războiului. Doctorul s-a dus la mai marele spitalului, a vorbit ce-o fi vorbit şi până la urmă l-au primit. Dar dacă nu s-o putea altfel, aveau să-i taie piciorul de la genunchi. Fie şi-aşa, numai să nu treacă veninul mai sus de genunchi c-apoi îşi pierde viaţa.

Până s-ajungem la spital, până să-l primească pe moş Vasile, soarele trecuse binişor de-amiază. De dimineaţă se anunţase căldură mare, dar peste zi cerul se acoperise de nori, care acolo, sus, erau mânaţi de un vânt ce n-ajungea până la pământ. Era zăpuşeală şi credeam c-o să plouă, dar n-a plouat. Boii se odihniseră, dejugaţi, la umbra castanilor din faţa spitalului. Trebuia să-i adăpăm, dar acolo n-aveam unde.

Moş Vasile, amărât tare, m-a îmbrăţişat când l-am sprijinit până la uşa spitalului. Să am grijă de toate, ca şi până acum, că el o să se-ntoarcă. Mătuşa Profira şi-a şters ochii cu colţul casincii şi i-a dat o bocceluţă cu schimburi, o păinişoară de-acasă şi vreo câteva ouă fierte.

Să mai mergem pe la „cumnata" Ioana? Nu mai mergem. E târziu. Dacă ajungem acasă cu lumină de zi, e bine. Şi-am făcut cale întoarsă, adăpând boii tocmai la fântâna cu ciutură de lângă Palerma. După ce-am trecut de Griviţa şi de podul peste Jeravăţ, sub dealul Comorii am oprit iar. Vremea prindea a se răcori, căci soarele scăpătase aici după dâmb, deşi pe dealul dimpotrivă mai lumina casele din Odaia-Bursucani.

Am odihnit boii.

- Tu ce crezi, Ioane, i-o tăia piciorul lui moşu-tău Vasile?

- Ştiu şi eu, mătuşă Profiră. Poate că nu i l-or tăia.

- Ajută-ne, Doamne, şi trimite-mi-l întreg şi sănătos acasă, zise închinându-se mătuşa Profira.

- Bună şi rugăciunea, mătuşă Profiră, dar poate că era bine să făgăduiţi ceva domnului doctor.

- De asta nu purta tu grijă, numai să se facă bine Vasile şi l-om mulţămi după cum se cuvine pe domnul doctor Berdan, că-i om tare bun şi cumsecade...

- Dacă-i aşa, e bine. Hăis, Florean!

Urcăm încet, încet, dealul Comorii. Pe la mijloc, pe-un tăpşan, boii se opresc singuri. Îi las să se odihnească. Tot singuri pornesc apoi la deal. Când ajungem în vârf, soarele apune într-o mare de flăcări.

- Mâine o să fie vremea rea, zice mătuşa Profira, furtună.

Iar s-au odihnit boii.

Pornim când soarele a scăpătat departe, peste munţii ce se zăresc doar ca nişte umbre vineţii. Adie un vânt pornit de nu se ştie unde. Se-aude cornul unui paznic, din lanurile de păpuşoi din dreapta noastră. Ajungem din urmă nişte care cu paie de la aria de pe moşia boierească. Le duc la conac.

Nu trecem prin satul vecin, ci mergem pe drumul mare, pe la moara de foc, care-i tot a boierului cu moşia. Ne latră nişte câini, dar nu se apropie de noi. Când intrăm în sat, tremură de-asupra plopului lui Sandu prima stea, ca o lacrimă în ochiul albastru al cerului. Se bucură Ursu c-am venit. Se bucură şi Costică: a scăpat de grijă.

Nu ne-am mai dus la spital. Aveam de treierat. N-am primit scrisoare de la moş Vasile. Zilele-au trecut odată cu vara, care era pe sfârşite.

Mătuşa Profira se frământă. M-a trimis să văd ce face moş Vasile. S-auzise că se dă examen de admitere la şcoala normală, care avea să funcţioneze nu în oraş, ci în mai multe sate din judeţ, elevii reuşiţi fiind împărţiţi după socoteala celor de la conducerea şcolilor. I-am spus mătuşii Profira.

- Tocmai acum să mă laşi, când nu ştiu ce-i cu Vasile?

Ne-am gândit. Ne-am socotit. Întâi să aflăm ce-i cu moş Vasile, după aceea ,om vedea. M-am dus la spital. Nu l-am putut vedea pe moş Vasile. Dar mi s-a spus de către un sanitar, care a căutat într-un fel de registru, că trăieşte. I s-a tăiat piciorul de la genunchi, nu se putea altfel, căci îi era ameninţată viaţa, dar trăieşte. Rana se vindecă greu. Să avem răbdare, o să fie bine.

Am întrebat dacă pot vorbi cu domnul doctor Berdan. Domnul doctor Berdan a fost mutat la un spital mai aproape de front. E nevoie de chirurgi acolo, căci vin foarte mulţi răniţi. L-am întrebat de revizoratul şcolar. Nu ştie unde se află. Plec amărât. Bietul moş Vasile! Biata mătuşa Profira! Bietul de mine!

S-a bucurat mătuşa Ioana, când m-a văzut. M-a sărutat pe obraji şi a plâns. A auzit c-am răcit astă iarnă, când mi-a dat gaz. I-a părut rău că m-a lăsat să plec pe o aşa vreme. Bine c-am scăpat, altfel nu se ştie ce era în stare să facă.

A aflat, de-abia de-o săptămână, că fratele Vasile e la spital, săracul! Măcar de-ar scăpa teafăr şi cu piciorul întreg!

Îi spun că i-au tăiat piciorul.

- Vai de mine, bietul Vasile!

E adevărat că nu vorbesc de mai mulţi ani. Din cauza averii:

- Moşu-tău Vasile e cam lacom şi nu ne-a dat partea care ni se cuvenea, ca moştenire de la părinţi, la nici una din fete. Nici bietei maică-ta, Dumnezeu s-o ierte!

Dar, oricum, e fratele ei. O să se ducă să-l vadă.

Am mâncat tocană de carne cu pâine. Tot îndesată, militară. N-am întrebat-o de domnul plutonier. Am băut o cană mare cu apă.

- Ce gând ai cu şcoala, Ionică?

- Aud că în toamna asta se ţine concurs, dar nu în oraş, ci în satele în care au să se deschidă şcoli: cu clasa I-a normală, pentru băieţi şi fete la un loc.

- Du-te, mamă, du-te şi dă concurs, să înveţi carte, să ieşi la lumină şi să ai un trai mai bun. Moşu-tău Vasile lasă Aristiţei ce are; eu n-am nimic, mătuşă-ta Mărioara are fluturi în cap, nu te poţi baza pe ea. Nu-ţi rămâne decât să înveţi – şi ajutorul Celui de Sus.

- Nu-mi rămâne decât să învăţ...

- Mai vino pe la mine, ca să ştiu şi eu ce-ai făcut, zice mătuşa Ioana, în timp ce îmi dă o pâine neagră, la fel cu cea din care mâncasem eu şi o pungă mică de hârtie galbenă-închis, în care a pus puţin ceai şi o mână de bucăţi de zahăr cubic.

I-am sărutat mâna şi am plecat, căci soarele se apropia de toacă şi nu voiam să întârzii pe drum, să mă apuce noaptea.

*

* *

Pe moş Vasile l-am adus mort, cu carul cu boi, de la spital, la vreo două săptămâni de când fusesem să-l văd şi n-am reuşit. L-a plâns mătuşa Profira, l-a plâns Aristiţa şi l-am plâns şi eu. După pomeniri, Aristiţa,

bărbatul ei şi micul Costăchel s-au mutat la Şipote, în gospodăria rămasă de la moş Vasile.

Între timp, eu mă înscrisesem să dau examen la şcoala normală-divizionară ce urma să se deschidă în Căbeşti, dar după 15 septembrie am primit o hârtie scrisă la maşină că trebuie să mă prezint să dau examen de admitere la şcoala din Bogdana, departe, în fundul judeţului. Clemansa era repartizată la şcoala din Cârja. Nu mai era să fim împreună.

Începea o nouă filă în cartea vieţii mele de orfan.

VI.
Oameni de treabă

La începutul lui octombrie, am luat drumul Bogdanei. Zeci de kilometri prin locuri necunoscute, cu şaptezeci de lei în buzunar: patruzeci lăsaţi de moş Vasile, când a plecat anul trecut pe front, douăzeci de la mătuşa Profira... E drept că mi-a mai dat două cămăşi de bumbac, cusute de Aristiţa, două perechi de izmene din pânză de tort, un rând de haine, prefăcute la croitorul Năstase din hainele lui moş Vasile, o pereche de ghete şi o căciulă.

- Pot veni în vacanţă la Şipote?

- Cum să nu, că doar ai muncit aici şi-apoi suntem neamuri!

Aristiţa m-a însoţit până la poartă şi la despărţire mi-a pus în palmă zece lei. Atâta are deocamdată. Când o să vin în vacanţă, o să-mi mai dea. Să învăţ bine şi să fiu cuminte. Are şi ea acum un verişor care învaţă la Şcoala normală.

Dar deocamdată mă duceam doar să dau examen de admitere. Am să reuşesc?

Vremea e răcoroasă. Ici-colo, oamenii ară şi seamănă grâul de toamnă. În zare, departe, se zăresc nişte copaci. Parc-ar fi din ţintirimul târgului, pe dealul Crângului.

Cerul e acoperit de nori. Dar e devreme. Dac-aş lua trenul de opt dimineaţa aş scurta din drum, aş ajunge mai repede în oraş şi-apoi de-acolo, tot pe jos, mai departe, patruzeci de kilometri până la Bogdana. Dar trenul costă bani şi eu n-am decât şaptezeci de lei... Norocul meu. Când ajung la vale, trenul trecuse de gară, nu-l mai pot prinde.

Iuţesc pasul: Griviţa, Palerma, oraşul.

Nu mai trec pe la mătuşa Ioana. N-am timp. Ştiam drumul până la Băcani. Am început să obosesc, Mă dor picioarele, dar nu se poate să mă opresc.

Mănânc, mergând, o bucată de pâine de casă, dată la plecare de mătuşa Profira. Beau apă de la fântâna din Suseni, dincolo de Băcani. Beau din cofa unui bătrân, care mă întreabă unde merg. Îi spun. Îmi urează noroc. Mă lămureşte pe unde să apuc.

Norii au acoperit tot cerul. Când intru în alt sat începe ploaia. Ploaie rece de toamnă. Ce să fac? Mă abat la o casă. Bat în poartă. Sare un câine. Bat încă odată. Iese din casă un bărbat în vârstă. M-a văzut. Cheamă câinele, îl leagă. Vine la poartă. Ce doresc? Poate să-mi dea un sac, ca să-l pun pe cap, să mă apere de ploaie? Îl plătesc. Are un sac. Costă 5 lei. Bine. Iau sacul, îl plătesc, mulţumesc.

Îmi fac o glugă iar restul sacului, pus în două, îmi acoperă spatele, cât ajunge în jos şi pe lături. Bun. La drum. Ploaia a mai contenit, dar n-a încetat. Curge mereu. Mai trec prin două-trei sate, mai rup un coltuc de pâine şi ajung la Suceveni. Cât să fie ceasul? N-am pe cine întreba. Mai e mult până la Bogdana? O fugă de cal, o bătaie de puşcă şi-o azvârlitură de băţ, mă lămureşte un moşneag şugubăţ, care mână vaca din urmă. Nu mă întreabă ce caut la Bogdana, nu-i spun.

Am obosit de-a binelea. Încă o bucată de drum şi iată primele case din Bogdana. Şcoala? E în mijlocul satului. Da, au venit şi alţi băieţi. Ba chiar şi vreo patru-cinci fete şi s-au dus la şcoală pentru examinarea medicală.

Am ajuns. Sacul s-a îngreuiat de apă. O femeie, îngrijitoarea şcolii, îmi spune că domnul doctor a plecat şi că ceilalţi se pregătesc să dea teză. Las sacul pe sală şi intru în cancelarie.

- Bună ziua. Sunt elevul Plămadă Ion.

- Ei, bine c-ai venit, domnule, îmi spune un bărbat cu părul tuns scurt, cu mustaţa tuşinată, cu guler tare la gât şi c-un ochi mai mic decât celălalt; ochiul mai mare îi luminează zâmbetul binevoitor: Cum ai venit pe ploaia asta?

- Pe jos.

- De la Bârlad?

- Ba mai de departe, de la Şipote.

- Bată-te să te bată, Plămadă! Iată, eu sunt directorul şcolii, dumnealui e directorul şcolii primare, în care vom funcţiona şi noi, şi viitorul vostru profesor. Spun aşa, presupunând c-ai să reuşeşti la examenul de admitere, căci ţi-am văzut certificatul de absolvire al şcolii primare şi ai numai note mari.

M-am uitat mai atent la bărbatul de-alături. Un omuleţ rumen la faţă, scurt, dar bine legat.

- Ai pierdut examenul medical, dar văd că eşti sănătos. Ai să dai întâi examenul de admitere şi pe urmă ai să te duci la Floreşti, să te vadă domnul doctor. Nu e tocmai, tocmai legal, dar tu n-ai nici o vină, aşa că...

- Vă mulţumesc, domnule director.

- Du-te de te spală la cişmea, pe mâini şi pe faţă şi intră în clasă, căci daţi teza la limba română.

- Unde-o să stai? m-a întrebat omuleţul cu obrazul rumen.

- Nu ştiu.

- O să se aranjeze şi asta...

Am dat examen de admitere şi am reuşit al doilea. Pe primul loc ieşise o fată care urmase două clase la şcoala profesională din Bârlad, cum am aflat mai târziu. Era, oricum, un succes pentru mine şi domnul director s-a bucurat. Dar greul de-abia începea.

În seara acelei zile, domnul director al şcolii primare şi viitorul meu profesor ne-a dus, pe mine şi pe Doroşan Constantin, care venise ca şi mine dintr-un sat îndepărtat să dea examen de admitere, la Vasile Costicea, tâmplarul satului, cu care vorbise să ne ţină în gazdă, dacă vom reuşi la examen. Tot el se tocmise pentru noi: 120 lei lunar, fiecare elev, pentru masă şi casă. Trebuia să dormim în acelaşi pat şi să mâncăm ce mâncau tâmplarul şi familia lui. Nădejdea mi-era la domnul director, care-mi spusese că, dacă voi reuşi cu notă bună, voi primi o bursă de 200 lei pe lună – ceea ce pentru mine era destul, în acele împrejurări.

La Floreşti a trebuit să mă duc în două rânduri, cu bileţel de la domnul director, pentru examenul medical. Drumul trecea printr-o pădure de fagi, iar copacii erau atât de groşi, încât abia-i cuprindeau doi-trei oameni cu braţele şi înalţi, înalţi, că-şi sprijineau vârfurile în cer. Păşeam cu sfială, uşor, să nu trezesc fiinţele pădurii şi m-am speriat când dintr-un desiş a sărit – zdup! – o arătare roşiatică, un căprior, care, după ce s-a îndepărtat, s-a oprit pe-un tăpşan şi-a-nceput să mă latre. Nu mai văzusem pân-atunci asemenea făptură şi mult timp, după ce iuţisem pasul, m-am uitat îndărăt, să văd dacă nu mă urmăreşte.

...Teză la geografie, pe primul trimestru: „Despre clima globului" – temperatură, vânturi, ploi. Nota 10 şi – dedesubt – scris cu cerneală roşie de domnul director, care ne preda şi geografia: „Munceşte şi perseverează, căci ai toate şansele să ajungi departe". N-am îndrăznit să-l întreb

ce-nseamnă persevereză şi şansele. Am căutat mai târziu cuvintele, în dicţionar.

Lângă gazda mea şi-a lui Doroşan Constantin stau trei colege, Aurica, Maria şi Eugenia. Ne întâlnim des, în drum spre şcoală; nu ne apropiem prea tare, dar ne aruncăm mici şi nevinovate săgeţi.

Are Maria nişte ochi negri cu gene lungi şi când e scoasă la tablă răspunde fără şovăire, rostind clar fiecare cuvânt. Uneori mă surprinde când o privesc şi atunci mă înroşesc tot şi-mi plec ochii. Dar când ne întoarcem, în serile întunecoase de toamnă târzie, de la orele de meditaţie, sau de la repetiţiile pentru serbare, devenim toţi mai îndrăzneţi, vorbim tare, ne atingem „din greşeală" cu cotul până când fetele intră în camera lor, iar noi asvârlim cu chibrituri aprinse în geamuri, să le luminăm odaia, până aprind lampa şi lasă perdelele.

Domnul director ne invită, după Paşti, pe mine, pe Duiuc, Berzunţeanu şi Chicoş, să mergem la Similişoara, locul de baştină al familiei lui, unde are loc hramul bisericii. E cald, e frumos în livada de meri şi peri în care se ridică bisericuţa albă. În clipele de linişte s-aude zumzetul continuu al albinelor prin pomi, al gândacilor prin iarbă şi al ţânţarilor din văzduh. Mâncăm bunătăţile de la praznic cu pofta ce ne-o dă vârsta şi cei opt kilometri de mers pe jos.

Ne întoarcem într-o noapte de vrajă, pe drumul înmiresmat de florile câmpului şi poleit de argintul lunii pline. Simt o căldură lăuntrică, binefăcătoare şi-aş dori să fie lângă mine Maria cu ochii negri şi blânzi, cu genele lungi care tremură uşor...

Anul şcolar se termină. Sunt premiantul clasei, dar bucuria aceasta este adumbrită de vestea sosită de-acasă. Îmi scrie vară-mea, Aristiţa. Mătuşa Profira s-a prăpădit. A răcit la începutul primăverii. A zăcut o vreme şi a murit acum o lună. Nu mi-au scris, căci ştiau că nu mă pot duce la înmormântare, şi-apoi n-au vrut să-mi trimită vestea asta pe când aveam atâta de învăţat. Am trecut clasa? Să le scriu şi lor. Pot să mă duc la ei în vacanţă, dacă nu rămân la şcoală, sau poate la mătuşa Ioana, la oraş... Mi-a trimis 50 de lei cu mandat poştal. Am primit banii? Să le scriu de primire.

Am primit banii. Le-am scris. Le-am mulţumit.

Da, am trecut în clasa a II-a; sunt premiantul clasei.

Nu ştiu unde am să mă duc în vacanţă. La şcoală nu pot să rămân. Mi-a vorbit domnul director ceva în legătură cu Similişoara, dar nu e nimic sigur; cel puţin deocamdată.

Dacă m-aş duce la ei, la Şipote, le-aş ajuta la secerat, la cărat, la treierat. Am mai crescut într-un an. Sunt voinic şi cunosc rostul muncilor la câmp. Să-mi scrie dacă mă pot duce.

Dar am scris şi mătuşii Ioana. Aristiţa nu mi-a răspuns. Mi-a răspuns mătuşa Ioana. Acum e singură. Plutonierul a plecat în alt oraş. E singură şi munceşte „la toate", în casa unui avocat. Să mă duc la ea în vacanţă. Are loc, cum să nu, are şi ce să-mi dea de mâncare, cu toate că vara e mai bine la ţară decât în oraş, unde e cald şi-i zgomot. Dar ea mă aşteaptă bucuroasă. Avem multe de vorbit.

După Sân-Petru, după serbarea de sfârşit de an, domnul director ne cheamă pe toţi în clasă. E îmbrăcat ca la serbare, cu guler alb, alb, cu haine negre. Ne spune că-i bucuros de rezultatele noastre la învăţătură, obţinute prin perseverenţa noastră şi prin osteneala corpului didactic al şcolii. A primit înştiinţare de la Ministerul Instrucţiunii Publice şi Cultelor că de la toamnă elevii promovaţi de la cele patru şcoli normale divizionare din judeţ vor urma clasa a II-a a Şcolii Pregătitoare – nou înfiinţată – din Miceşti, iar elevele promovate de la aceleaşi şcoli vor urma clasa a II-a a Şcolii Pregătitoare din Adam.

- Prin urmare, ne vedem la 15 septembrie la şcoala din Miceşti. La revedere.

Aşadar, părăseam Bogdana, ne despărţeam de colegele noastre, mă despărţeam de Maria. Mi-a dat adresa. Puteam să-i scriu, puteam să mă duc s-o văd „dacă mi-o fi dor".

Au prins a pleca elevii, încă de-a doua zi. Au plecat aproape toţi, eu am mai rămas. Am rămas ultimul.

- Ce faci, Plămadă? Unde te duci în vacanţă?

- Nu ştiu, domnule director. La Şipote nu mă mai pot duce, poate la mătuşa Ioana, la Bârlad.

- Ei, atunci mergi cu mine, poimâine, cu docarul. Plec şi eu la Bârlad pentru o săptămână, apoi vin îndărăt să închei lucrările Şcolii şi să-mi iau lucrurile. Nici eu n-am casa mea, mi-am cam pierdut rostul. Trag la casa părintească din Bârlad, unde mai locuiesc o soră a mea, măritată şi un frate, student. La toamnă, la Miceşti, cum o fi şi-acolo – şi-apoi vom mai vedea...

Domnul director are un cal murg şi un docar cam hlentuit. Şinele sunt legate cu sârmă groasă pe roţi, coşul docarului are scânduri lipsă, un arc dindărăt e plesnit şi între cele două părţi ale arcului domnul director a pus un lemn, în picioare, ca să le ţină întinse.

Calul e tânăr, e voinic şi are un trap întins, ducând docarul ca pe o jucărică. În spate, legat straşnic cu o funie, sacul cu fân are de-asupra un geamantan mare, din carton presat; geamantanul e hârtănit rău, dar e încăpător.

- Nu-i nevoie să te uiţi la el, Plămadă, căci l-am legat cum numai eu ştiu să leg, mă asigură domnul director şi zâmbeşte cu colţul drept al gurii, căci în colţul stâng are un chiştoc de ţigară; nu mai arde de mult, dar stă acolo, căci domnul director e în stare să ţină un discurs cu chiştocul lipit de buza de jos.

Fac drumul întors de la Bogdana la Bârlad. Dar acum sunt în docar, alături de domnul director, care nici nu foloseşte biciul, căci murgul ţine trapul întins numai la atingerea cu hăţurile.

De la un timp, mergem pe marginea unui pârâu străjuit de sălcii plângătoare. În dreapta sunt lanuri verzi de păpuşoi, învârstate ici, colo cu alte semănături: ovăz, păring. În stânga au dat în pârgă orzurile şi secara. Mai departe se văd, vălurite de vânt, grâiele, care mai au până la secerat.

Domnul director priveşte câmpul. Îi place. Are şi el câteva hectare de grâu şi porumb la Similişoara.

A oprit calul la o cişmea. Se dă jos, îl trage de urechi, calul strănută. Îl freacă uşor cu palmele peste ochi. Calul e încălzit. Se pleacă la teică, bea lacom, dar domnul director trage hăţul. Murgul scutură din cap, apoi bea iar.

- Nu-i bine să-l laşi să bea lacom, până la săturare, când e încălzit, cu toate că la cai nu-i chiar aşa de periculos ca la vite, la boi de exemplu...

Ştie şi din astea destule, domnul director.

Plecăm. Drumul e liber, nu întâlnim decât rar câte un bărbat care-şi saltă pălăria sau căciula. Le răspunde domnul director: bună ziua, bună ziua!

Am ajuns la Băcani, la şoseaua comunală care leagă Bârladul de unele sate mari din nordul judeţului, aflate mai la miazăzi de Bogdana.

Ne mai oprim o dată. Tot la o cişmea de pe marginea drumului.

- Ţie nu ţi-i foame, Plămadă?

- Nu, c-am mâncat la plecare, mint eu.

- Ba, mie mi-i cam foame, drept să-ţi spun, dar n-am luat nimic. O să mănânc când ajung acasă. Hai, murgule!

Am ajuns la şoseaua judeţeană. Cantonul cu acoperişul de ţiglă roşie, pe dreapta şoselei. Grădina publică, tot pe dreapta, apoi localul Şcolii Normale, iar în faţă, spitalul de unde n-a mai ieşit viu moş Vasile. Pe localul Şcolii Normale flutură un steag mare alb, având la mijloc o cruce roşie: e spitalul de război, geme de răniţi.

- Aici ai fi învăţat tu, Plămadă, dacă n-ar fi fost războiul.

- Nu ştiu, domnule director, poate că aici, poate că în altă parte, zic eu şi nu ştiu de ce mă cuprinde o părere de rău, fără să ştiu după ce anume.

- Ei, lasă, c-o să fie bine şi la Miceşti.

- Nădăjduiesc c-o să fie bine, domnule director şi vă mulţumesc pentru tot ce-aţi făcut pentru mine, zic privind într-o parte, căci nu ştiu de ce parcă-mi simt fierbinţi pleoapele.

- Am făcut foarte puţin, Plămadă, dar cred c-o să fac mai mult în viitor... Hi, murgule!

Cobor când am ajuns cam în dreptul locuinţei mătuşii Ioana.

- Nu uita, Plămadă: la 15 septembrie la Miceşti. Ştii unde-i satul?

- Am să aflu.

- E cam tot atât de departe ca şi Bogdana, dar e mai la sud. Şoseaua duce prin Pogana, Hălăreşti. Nu uita. La revedere.

Îmi întinde mâna. Pentru prima dată.

- Vă mulţumesc, domnule director.

În mâna stângă ţin cufăraşul meu de scândură, nevopsit, încuiat cu un lăcăţel. Acolo e averea mea: schimburile, câteva cărţi, caietele şi, mai ales, într-un plic albastru, pus în cartea de istorie, 240 lei. Cât am economisit din bursă.

Ocolesc două-trei străzi şi ajung la locuinţa mătuşii Ioana. Nu-i acasă, uşa e încuiată cu cheia. Mă vede o vecină care spală rufe într-o albie, în curte, la umbra săracă a unui salcâm.

- Pe cine cauţi mata?

S-a oprit din spălat, îşi şterge fruntea cu şorţul şi se îndreaptă din şale. E o femeie în vârstă, cu faţa obosită, cu voce obosită.

- Pe mătuşa Ioana, sora mamei.

- Nu-i acasă, maică, e dusă la servici la domnu' avocat... Nu-i ştiu numele, dar ştiu că stă pe Strada Mare, peste drum de trebunal.

- Mulţumesc, mătuşă.

Mă uit la soare, aproape de amiază. E cald, dar adie o boare de vânt. Mi-i foame.

- N-ai vrea mata să-mi dai voie să las cufăraşul ista la mata, până vine mătuşa Ioana?

- Cum de nu, maică, cu dragă inimă, lasă-l la mine, dacă ai bună-voie să mergi în oraş.

Caut cheia, deschid lacătul, iau plicul cu bani şi-l pun în buzunarul dinăuntru al hainei. Închid cufărul, îl iau şi-l duc la femeia care spală rufe.

- Nu te speria, că nu muşcă, zice ea, când un coteiaş roşcat sare de pe prispă, unde dormea la umbră, şi vine în întâmpinarea mea. Pune mata cufăraşul în sală şi tot de-acolo ai să-l iei, cum l-ai pus. Eu îs prietenă cu madam Iacob, mătuşa mata, suntem prietene de cincisprezece ani şi avem încredere una în cealaltă.

- Mulţumesc încă o dată, zic eu şi dau să plec – după ce am pus cufăraşul unde mi-a spus stăpâna casei.

- Mata eşti nepotul care învaţă carte, nu? mai zice femeia, pe când mă apropii de poartă.

- Da, eu sunt.

- Să fii sănătos şi să te ţii de învăţătură, c-am auzit că eşti premiant, aşa mi-a spus madam Iacob.

- Să fii şi mata sănătoasă.

- Mergi cu bine şi nu uita că sub seară madam Iacob vine acasă.

- N-am să uit.

Pantalonii mi-au rămas cam scurţi, dar haina îmi vine bine, căci mi-a croit-o mai mare de la început: „O să creşti", spusese croitorul Năstase. Ghete vechi, cu talpa găurită, ciorapi albaştri, pe cap pălăria de paie împletită la Bogdana, în orele de lucru manual. N-are cordică şi-a prins a se înroşi la soare.

De la o dugheană de pe Strada Mare cumpăr o pâine albă, caş de oaie, un castravete verde, doi ardei graşi. Rup o bucată de pâine, o mestec; e foarte bună la gust. Negustorul mă întreabă unde am de gând să mănânc. Îi răspund că acasă. Bine. Aşa şi trebuie. Înveleşte caşul, castravetele şi ardeii într-o hârtie galbenă. Îi mulţumesc şi plec îndărăt, la mătuşa Ioana.

Trec să-mi iau cufăraşul.

- Te-ai şi întors? Ai luat ceva de-ale gurii, ai tot ce-ţi trebuie?

- Am uitat să cumpăr sare. Dacă aveţi...

- Cum să nu, maică. Fii bun şi ia-ţi din bucătărie, din farfuria care-i pe masă.

Iau cam o lingură de sare, o pun într-o bucăţică de hârtie galbenă, ruptă din cea în care negustorul mi-a învelit caşul şi celelalte; apoi iau şi cufăraşul.

- Puteai rămâne să mănânci aici.

- Mulţumesc pentru sare şi pentru toate, dar mă duc la mătuşa.

Coteiul se gudură la picioarele mele. Îi dau o coajă de pâine.

- Rămâneţi sănătoasă.

Am mâncat, m-am tras la umbră, pe prispa de scândură şi m-am culcat. M-am trezit sub seară şi nu după mult timp a venit şi mătuşa Ioana.

Se bucură că mă vede. Mă sărută pe amândoi obrajii. Îi sărut mâna. Mulţumeşte peste gard vecinei că mi-a păstrat cufăraşul. N-am observat când mi l-a dus în casă. Am mâncat ceva? Cum, nu mai mănânc? Nu se poate! O rog să nu se grăbească, căci nu mi-i foame încă. Poate mai târziu. Bine.

Deschide ferestrele şi dă perdelele într-o parte, ca să intre aerul răcoros de-afară. Aşează o pernă, potriveşte macatul portocaliu pe patul de lemn, de lângă perete. Mai este un pat în sala prin care intri în cameră. Are două perne albe, puse una peste alta, şi-i acoperit c-o pătură cenuşie, militară.

- M-am gândit să dormi în săliţă, nepoate. Ai aer destul şi patul e moale, are saltea nouă, de lână.

- Sărut mâna, mamă Ioană. N-am dormit niciodată pe o saltea nouă, de lână, o să fie straşnic.

- Ce nu face mătuşa Ioana pentru nepotul ei premiant! Dar – se opreşte, se gândeşte puţin. Trebuie să-ţi spun ce-am vorbit cu domnul avocat la care muncesc. Nu azi, că eşti ostenit, dar mâine, neapărat. Ceva în legătură cu Şipote... Încă nu-s hotărâtă definitiv, însă mă gândesc la tine şi văd că nu se poate altfel. O să fie bine, ai să vezi!

Despre ce-o fi vorba? Nu prea văd legătura: mătuşa Ioana, eu, Şipote... Adorm fericit în patul moale, curat, cu cearceaful rece, pe când mătuşa Ioana umblă tiptil prin camera ei, să nu mă trezească.

A doua zi, după ce se întoarce de la avocat, îmi mărturiseşte gândul ei, în legătură cu noi amândoi şi cu Şipote. E o poveste cam încurcată, dar până la urmă înţeleg că, poate chiar în toamna ce vine, ne

vom muta la Şipote, în casa la care vara mea Aristiţa n-are drept decât la un sfert.

- Cum vine asta? întreb eu, tulburat deodată.

Vine aşa, i-a explicat domnul avocat, că bunicul meu, tatăl mamei, a avut patru copii, trei fete şi un băiat, pe moş Vasile, fie-i ţărâna uşoară. El a fost mai mare, dar şi mai lacom şi nu le-a dat surorilor lui ce li se cuvenea de la părinţi. Fetele s-au măritat în alte sate, iar două au ajuns la oraş, mătuşa Mărioara, cea „cu fluturi la cap" şi dânsa, mătuşa Ioana. A treia, biata mama, Dumnezeu s-o ierte că mult a suferit, iar n-a luat mare lucru, nişte boarfe acolo.

Acum că fratele Vasile nu mai este, e drept să se împartă frăţeşte, în patru părţi, ce-a rămas de la bunicul meu, Gheorghe Iacob. O parte din pământ şi din casă se cuvine Aristiţei, ca urmaşă a fratelui Vasile; o parte dreaptă mie, ca urmaş al mamei; o parte Mărioarei, dar ei nu-i trebuie şi a spus că partea ei o dă nepotului Ion, adică mie, care am astfel două părţi din patru; şi a patra parte i se cuvine ei, mătuşii Ioana. Ea e gata să se întoarcă în casa părintească, la Şipote, căci de oraş n-o mai leagă nimic. Va munci pământul, va creşte păsări, va avea poate şi o vacă cu viţel, iar eu, nepotul Ion, voi avea din nou unde trage, voi avea un cămin unde mă va aştepta ea, ca o adevărată mamă. Ea n-a avut copii, dar ar fi fericită dacă aş primi să-mi fie mamă. Are ceva bani agonisiţi din muncă, pentru a prinde gură pânzei, la început... Numai să vreau eu, să primesc...

I-am sărutat mâna şi obrajii scăldaţi în lacrimi, ca şi ai mei. Dar ne bucurasem prea devreme. Chemată la avocatul unde muncea mătuşa Ioana, vara Aristiţa a venit cu bărbatul ei şi cu Costăchel. A susţinut că tatăl ei, moş Vasile, a reparat casa, a scos spinii de pe pământul arabil, i-a adus îmbunătăţiri, că „fetele", surorile lui, au primit zestre când s-au căsătorit şi că au declarat atunci, fiecare la rândul ei, că nu-i trebuie partea de pământ, iar despre casă, ce să mai vorbim, doar se ştie că rămâne băiatului, nu fetelor.

Dar avocatul, mi-a povestit mătuşa Ioana, a amenințat-o c-o să ceară venitul pământului pe mulţi ani în urmă, c-o să împartă prin judecată pământ şi casă, fiindcă legea recunoaşte drepturi egale tuturor copiilor, fie că-s fete sau băieţi.

A întrebat Aristiţa dacă şi eu doresc împărţirea averii, dar avocatul i-a explicat că-s prea mic de vârstă, ca să-mi cunosc interesele, deci n-are ce vorbi cu mine. Că va cere să fiu pus sub tutela mătuşii Ioana şi va face

proces. Le-a dat o lună timp de gândire şi de sfătuire cu cine vor, poate şi cu un avocat.

Mie îmi părea rău de necazul căzut pe capul Aristiţei, care fusese bună cu mine, dar mătuşa Ioana, mama mea acum, m-a lămurit că am plătit prin muncă mâncarea dată în cei trei-patru ani, cât am trăit în casa lui moş Vasile; că nu-i drept ca Aristiţa să aibă toată averea bunicului, ci numai a patra parte, cât moştenise de la moş Vasile.

Peste o lună, Aristiţa a venit la mama Ioana. Nu era veselă, dar nici supărată. Chiar m-a sărutat pe obraz şi mi-a spus că-i pare rău că nu m-am dus în vacanţă la Şipote. Da, s-a sfătuit şi ea cu un avocat şi a înţeles că n-are drept decât la un sfert. S-a gândit, a vorbit cu bărbatul ei şi cu socrii şi este gata să încheie act întărit la tribunal, prin care să se înţeleagă asupra pământului şi casei. E gata să se mute la Bărtăluşi, să renunţe la dreptul de un sfert de casă, dacă i se dă jumătate din pământ, adică două fălcii şi jumătate, casa şi restul pământului rămânând celorlalţi trei moştenitori.

Mama Ioana s-a dus la sora ei mai mică, mătuşa Mărioara. Au mers împreună la avocatul de pe Strada Mare, sfătuitorul de la început şi, în trei săptămâni, actul a fost întocmit aşa cum dorea Aristiţa, şi întărit la tribunal. Aşa s-a făcut că pe la mijlocul lunii august, într-o joi după-masă, am intrat în Şipote, mânând boii Aristiţei, care trăgeau carul încărcat cu gospodăria mătuşei Ioana, revenită după peste douăzeci şi cinci de ani în casa părintească.

Aristiţa se mutase la Bărtăluşi, fără supărare, dându-mi pentru pomenirea părinţilor ei un purcel, trei puici şi un cocoşel care să ne trezească dimineaţa.

S-au strâns vecinii, femeile şi bărbaţii de-o vârstă cu mama Ioana şi în camera în care dormisem cu moş Vasile s-a băut vin roşu şi s-a mâncat pâine caldă, atunci scoasă din cuptor, adusă de Voichiţa lui Darie, prietena din tinereţe a mamei Ioana.

Norii se destrămaseră. Aveam acum unde veni în vacanţă, aveam o casă şi o mamă iubitoare.

VII.
„Domnişoara"

Gălăgia din clasă a amuţit. Ne-am ridicat în picioare. Când domnul profesor Arghirescu a ajuns la catedră, ne-a spus cu glas blajin:

- Staţi jos!...

Ne-am aşezat. Din greşeală, Stoica Gavrilă a scăpat o gutuie pe podea: o avea în bancă şi, aşezându-se, a atins-o. Gutuia s-a rostogolit până în dreptul băncii lui Chicoş Vasile şi s-a oprit. S-a auzit un chicot şi l-am cunoscut toţi pe cel care râsese, căci Popa Petrică era cel mai şoltic din clasă. Domnul profesor a ridicat sprâncenele a mirare. Apoi a zâmbit prieteneşte:

- A cui îi gutuia?

Stoica s-a ridicat încet. Îi vedeam urechile roşii. N-a spus nimic.

- Ia-o mai repede, că altfel se repede Petrică şi n-o mai vezi.

Râde domnul profesor. Râdem şi noi, nu prea tare.

Pe ferestrele deschise intră lumina începutului de toamnă. Aerul limpede se prelinge printre pomii din livada şcolii, unii aflaţi la numai trei, patru metri de fereastră. Un grangur auriu a zburat din nucul din faţă şi s-a pierdut în hăţişul din fundul livezii. Pluteşte în aer beteala azurie a după-amiezii, s-a auzit flautul mierlei din seciul grădinii, iar eu mă simt uşor ca beteala şi-aş vrea să fac o faptă bună, cât de mică...

Domnul profesor priveşte pe fereastră, apoi ne cuprinde cu privirea lui serioasă şi puţin tristă.

- Copii, astăzi începem un nou obiect de studiu, limba franceză. Ştiţi de la geografie unde se află Franţa, a cărei capitală este Parisul, şi ştiţi de la istorie că în Franţa a avut loc, acum vreo sută treizeci de ani, cam pe vremea străbunicilor noştri, cea mai mare revoluţie de până astăzi. Poporul s-a răsculat împotriva rânduielilor feudale, a curs sânge, a fost dărâmată

închisoarea Bastilia şi s-au petrecut multe alte fapte care-au schimbat istoria lumii.

Ceea ce nu ştiţi voi este limba pe care o vorbeşte poporul francez; limba în care scriu cărturarii, limba în care se înţeleg diplomaţii când se întâlnesc de pun la cale treburile şi interesele ţărilor lor. Şi fiindcă voi n-aţi auzit până acum de limba aceasta şi nici cărţi n-avem încă, o să începem cum se poate.

Am să vă spun câteva cuvinte, iar voi o să le scrieţi pe caiete aşa cum s-aud. Mai târziu, o să învăţaţi că vorbele franţuzeşti se pronunţă puţintel altfel de cum se scriu. Acum însă pregătiţi-vă să scrieţi. Gata? Fiţi atenţi! Unde te uiţi, Petrică?... Am să spun întâi româneşte, voi scrieţi; apoi franţuzeşte şi iarăşi scrieţi. Împărţiţi foaia caietului în două, pe lung. Uite aşa! Scrieţi în stânga româneşte: Cum se numeşte colegul tău care este în dreapta ta? Iar pe partea dreaptă a foii: Coman sapel ton camarad chi e a ta droatî? Dedesubt: Cum se numeşte colegul tău care este la stânga ta? Şi: Coman sapel ton camarad chi e a ta goşî? Cum se numeşte colegul tău care-i în faţă? Coman sapel ton camarad chi e dîvan toa? Cum se numeşte colegul tău din spate? Coman sapel ton camarad chi e derier toa? Şi acum răspunsul: Colegul meu din dreapta se numeşte... Mon camarad chi e a ma droatî sapel....

Toţi suntem copii de la ţară, cei mai mulţi fii de ţărani muncitori cu palmele. Câţiva fii de preoţi şi învăţători. Niciunul n-am auzit vorbindu-se franţuzeşte. Chiar cuvintele româneşti le pronunţăm ca prin partea locului. Pe z din zahăr, zarzăr – îl rostim apăsat – dzăhăriu, dzardzăr – lipind tare limba de cerul gurii. Mulţi spunem „înghisat", în loc de „visat"... Domnul profesor ne pune, pe rând, să repetăm în franţuzeşte atât întrebarea, cât şi răspunsul. E o treabă tare grea şi pronunţarea noastră trebuie să fie groaznică, dacă şi răbdarea domnului profesor a ajuns la capăt.

- Plămadă, ia spune şi tu: Coman sapel ton camarad chi e a ta droatî?

Răspund:

- Mon camarad chi e a ma droatî sapel Giureanu Andrei!

- Bine, foarte bine.

Nu-mi vine să cred. E drept că nu m-am încurcat.

- Spune şi tu, Giureanu Andrei.

Giureanu s-a ridicat fără grabă; e cel mai înalt din clasă.

Domnul profesor:

- Coman sapel ton camarad chi e a ta goşî?

- Mon camarad... chi... e... a ma goşî sapel...

Merge greu. S-a înroşit. A asudat. O ia de la capăt...

...Când s-a deschis uşa? Cum a intrat?

În sală izbucneşte un râs cristalin, un râs plin şi sănătos. Domnul profesor i-a spus repede ceva în limba pe care se străduieşte să ne facă s-o vorbim.

Domnişoara care a râs s-a dus lângă el, la catedră.

- Copii, iată şi profesoara voastră de limba română, sora mea, Adina Arghirescu!

Am privit-o cu toţii. Ne-a zâmbit.

E o domnişoară voinică, cu fustă de stofă gri, cu o ie de pânză topită, cu altiţe şi cusături în râuri, cu mâneci lungi. Ovalul feţei rumene e dominat de fruntea uşor bombată, încununată de două cozi groase, galbene-închis; ochii albaştri strălucesc de sub sprâncenele uşor arcuite.

Am continuat lecţia de limba franceză. Greu. Domnişoara abia-şi ţinea râsul... Să fi avut 24-25 de ani.

La sfârşitul orei, a vorbit ceva cu fratele ei, a cuprins clasa cu o privire caldă, plină de curiozitate şi a plecat cu domnul profesor, care ne preda istoria şi limba franceză. Ora următoare aveam limba română.

...În recreaţie, toţi elevii clasei a II-a n-am vorbit decât despre „Domnişoara". Oare o să stea mult la şcoala noastră, când cea mai apropiată gazdă e la doi-trei kilometri şi drumurile-s proaste, mai ales iarna? Oare pune note mari? De ce-o fi venit tocmai aici, când putea găsi loc la o şcoală în Iaşi, sau în alt oraş? De ce-o fi râs când a intrat în clasă? Ce i-o fi spus domnul profesor, de s-a potolit?

Am dat o raită prin fundul livezii, am băut apă de la izvorul de sub prunul văratic şi-a sunat clopoţelul.

Domnul director supraveghea intrarea noastră în clasă:

- Să nu faceţi şcoala de ruşine! V-a venit profesoara de limba română!

Ne-am aşezat în bănci, ne-am scos cărţile de limba română, caietele, creioanele şi... aşteptam.

A intrat domnişoara, însoţită de domnul director. Cu domnul director nu se râde. După obişnuitul „Staţi jos", ne-a spus:

- Domnişoara Adina Arghirescu este profesoara voastră de limba română, este...

- Ne cunoaştem, domnule director, mulţumesc, zice Domnişoara şi ne cuprinde iar în lumina ochilor ei curaţi, învăluindu-ne c-un zâmbet.

- Dacă-i aşa, bine, la revedere.

A plecat domnul director.

Tot zâmbind, dar din ce în ce mai slab, până a devenit serioasă, fără a-i pieri însă lumina aceea din ochi, a început:

- Dragi copii, vin de departe, de dincolo de Iaşi. Puteam rămâne acolo. Dar mi-a scris fratele meu, profesorul vostru de istorie şi de limba franceză, că sunteţi şi voi, şi elevii din clasa I-a, copii silitori, destul de cuminţi şi dornici de învăţătură, şi m-am hotărât să împart cu voi grijile şi greul acestui an şcolar. Greul, fiindcă n-avem internat şi va trebui să staţi la gazde, în cele patru sate dimprejur, din care cel mai apropiat este la doi kilometri. Mă gândesc: ce-o să facem la iarnă? Eu stau deocamdată la preotul din Ghergheşti. Am aflat că tot în Ghergheşti staţi şi câţiva dintre voi. Vom face drumul împreună, uneori, dacă o să vreţi. Sunteţi sănătoşi şi voinici, deprinşi cu viaţa la sat, aşa că o să biruim, nu?

Şi iar zâmbeşte luminos, învăluitor.

- O s-o scoatem la capăt! răspunde Romaniţă pentru noi toţi, sculându-se în picioare.

- Cum te cheamă?

- Romaniţă Victor.

Îl caută în catalog. După o pauză:

- Da, ai două note bune. Cred că poţi să iei şi mai bune.

Lui Victor îi ard obrajii.

- Stai jos.

Ştim noi cine-i de vină: mingea! Cine o bate mai bine ca el? Dar e băiat hamic, îngrijit, foarte bun coleg. Nu jigneşte pe nimeni, niciodată. Râde cu toată gura şi aruncă mingea de parcă-i dă drumul din puşcă; greu să scapi neatins, când te prinde la mijloc.

- Anul acesta, copii, vom învăţa gramatică şi vom face lectură, adică vom citi bucăţile din carte, căutând să le înţelegem cât mai bine, să vedem cât de frumos sunt scrise, ce sentimente ne trezesc... Vom învăţa şi poezii pe dinafară. Poate vom face vreo serbare...

Până atunci nu se uitase anume la mine, deşi eu căutasem să-i prind privirea. A cercetat catalogul, de la început până la sfârşit. Încă o dată.

- Ia spune tu, Plămadă Ion, ştii vreo poezie?

Luat pe neaşteptate, m-am fâstâcit. N-o mai vedeam pe Domnişoara, ci vârful ghetelor mele, pline de praf. A venit lângă mine. Mi-a ridicat bărbia, cu un deget:

- Ia să-ţi văd ochişorii!

O clipă am privit-o şi iar am lăsat pleoapele în jos.

- Ei, ce poezie ştii? Mi-a spus domnul profesor că reciţi frumos.

- Ştie o grămadă! m-au pârât băieţii.

- Uite, mă duc la loc. Gândeşte-te şi spune.

M-am liniştit. Băieţii mă încurajează cu privirile.

Îmi dreg glasul:

- „De Paşti, în satul vesel / Căruţele-nălbite / Lucesc sub a lor malduri / De trestii aurite..."...

Pe măsură ce recit, sfiala îmi trece şi închei fără să fi rostit greşit vreun cuvânt, intonând şi accentuând după cum cerea textul...

Când am isprăvit, domnişoara m-a învăluit iarăşi în zâmbetul acela luminos şi-a spus numai atât:

- Nu s-a înşelat domnul profesor: Plămadă recită frumos.

- Doar e primul în clasă... spune cineva, însă n-am observat cine, din cauza emoţiei.

- Şi voi sunteţi elevi buni. Acum mă bucur c-am venit aici... Ţie, Plămadă, am să-ţi dau un volum de poezii, ca să înveţi şi altele. Ai să reciţi la serbare.

...Ora a trecut ca o clipă şi tuturora ne părea rău când a sunat clopoţelul: noroc că avem limba română în fiecare zi!

Stăteam în Gherghineşti în gazdă la moş Vasile Stoica, un bătrân înalt, slab, spân şi ursuz. Mama Mărioara, soţia lui, era o femeie mărunţică, tăcută şi blândă. Când deschideam ochii dimineaţa, primul zgomot al zilei era forfotitul mămăligii pe focul din vatră. Până mă spălam, era gata mestecată şi o felie tăiată cu aţa mă aştepta pe măsuţa rotundă cu trei picioare, aşezată nu departe de sobă. O fiertură de prune uscate sau de fasole, altădată cartofi sau varză – asta era mâncarea de dimineaţă. Altă felie de mămăligă, câteva nuci sau prune uscate, uneori o ceapă mică, erau învelite într-un şerveţel şi puse în geanta mea veche şi roasă. Plecam la şcoală, de unde mă întorceam după prânz, uneori, când aveam cor, chiar pe seară. Duminicile sau în alte zile de sărbătoare apăreau pe masă şi un boţişor de brânză, iar rar de tot câte un ou...

- Ce note ai mai luat, măi băiete? mă întreba uneori, când era bine dispus, moş Vasile.

Îi spuneam.

- Dacă-i aşa, dă-i un ouşor copt, Mărioară. Până atunci, ia citeşte-mi tu din cartea asta. Eu nu prea mai văd şi tare-mi place s-aud din vieţile sfinţilor.

Citeam bucuros, rar şi tare, cu pauze unde era nevoie, pândind pe faţa lui moş Vasile interesul cu care asculta, încordarea şi uneori satisfacţia înţelegerii.

Joi dimineaţă. Zi de sfârşit de octombrie. Rece. Nor. Plec dimineaţa ca de obicei. După ce trec de moară, văd înainte pe Domnişoara. „Să merg repede şi să trec mai departe, sau să încetinesc pasul?..." După alţi zece, cinsprezece paşi mă hotărăsc să trec înainte. Iuţesc pasul, o ajung:

- Bună dimineaţa, domnişoară profesoară!

- Bună dimineaţa, Plămadă. Dar ce te grăbeşti aşa? Mai este jumătate de oră până la începerea cursurilor şi nu mai avem mult până la şcoală. Nu vrei să mergem împreună?

- Ba da, dar...

- Nici un dar... În doi, timpul trece mai uşor şi-apoi... aş vrea să te cunosc mai bine. Am aflat că eşti orfan, văd că eşti un elev foarte bun şi atât. Cum să-ţi explic eu ţie?... Atunci când cunoaştem viaţa unui elev, îl putem aprecia, îl putem îndruma mai bine. Înţelegi, nu?

- Înţeleg, domnişoară, şi vă mulţumesc foarte mult.

Simt că-mi ard obrajii şi nu mi-e la îndemână, totuşi continui, fără s-o privesc:

- Vedeţi, domnişoară, se cheamă că eu n-am altă alegere decât cartea... Părinţi nu, avere nu, nimic... Dac-oi reuşi...

- Ai să reuşeşti, Plămadă, ai să reuşeşti.... Dar, ia spune-mi, ce vrei tu să faci când vei fi mare? Ce meserie vrei să-ţi alegi?

Îmi dau seama că încă nu m-am gândit la asta.

- Nu răspunzi nimic?!

Cum merge în dreapta mea, s-apleacă puţin:

- Ia să-ţi văd ochişorii ăştia luminoşi!

Mă priveşte drept în ochi, zâmbeşte şi apoi râde, făcând două gropiţe în obrajii şi mai rumeni de frig.

- Ei, ce vrei să faci?

- Vreau să mă fac profesor de limba română! răspund eu, cu convingere.

- De ce tocmai de limba română?

- Fiindcă-mi place să citesc mult, îmi plac poeziile şi...

- Şi?

Nu mai răspund.

- În afară că-ţi place să citeşti şi-ţi plac poeziile, mai ai şi alte motive?

Norocul meu: ne-ajung din urmă vrei trei-patru elevi din clasa I-a, care se duc şi ei la şcoală. Îşi scot pălăriuţele, căciulile:

- Bună dimineaţa!

- Bună dimineaţa, năzdrăvanilor!

Băieţii au trecut înainte. Şcoala e aproape.

- Mi-ai rămas dator c-un răspuns...

Pe treptele şcolii o aşteaptă domnul profesor Arghirescu:

- Ei, Plămadă, i-ai ţinut de urât domnişoarei?

- Mai mult eu lui, decât el mie. E cam sălbăticuţ! răspunde Domnişoara în locul meu.

„Sălbăticuţ", aşa a zis Domnişoara. Intru în clasă.

În pauza de prânz, Chicoş îmi spune că mă cheamă Domnişoara la cancelarie. Fug repede la izvor, mă spăl pe mâini, apoi îmi scutur de praf pantalonii şi ghetele, mă-ntorc şi bat sfios în uşa cancelariei:

- Intră!

Am rămas în picioare la uşă, cu căciula în mână.

- Vino mai aproape, Plămadă. Ce ai tu de mâncare?

- Eu am mâncat! mint cam moale.

- Bine, ce-ai mâncat?

- Prune uscate şi nuci.

- Uite, ia bucăţica asta de colac. Mi l-a dat părintele Grigore, la care stau. Cucoana preotească mi-a dat două mere: unul ia-l tu, mie mi-ajunge unul.

Nu-ndrăznesc să le iau.

- Când îţi spune domnişoara, trebuie s-o asculţi. Doar e profesoara ta!

Simt cum îmi ard sfârcurile urechilor. Iau bucata de colac şi mărul:

- Sărut mâna!

Pe semne că mi s-au umezit ochii.

- Dar din dar se face rai, Plămadă... Mi-ai rămas dator c-un răspuns, dar mai avem timp. Acum vreau să-ți spun eu ție ceva. Stai pe scaun. Mănâncă din colac şi ascultă.

Nu mănânc. Nu pot mânca. Domnişoara mă priveşte cu multă duioşie:

- Domnul profesor, fratele meu, a avut un băiat, Florinel. A murit când avea şase anişori. Mama lui murise mai înainte. L-am iubit mult pe Florinel şi eu şi domnul profesor, dar medicii nu l-au putut salva. Sunt trei ani de-atunci şi tot nu-l putem uita, tot ne urmăreşte cu ochii lui, ochi luminoşi ca ai tăi. Şi râdea cum râzi tu... Înțelegi acum de ce eu şi domnul profesor te privim cu drag, te ascultăm cu drag cum vorbeşti, cum reciți poeziile?... Parcă eşti Florinel, cum ar fi fost el la vârsta ta, dacă trăia...

Vorbind, Domnişoara s-a ridicat de pe scaun şi-a venit lângă mine. Ultimele cuvinte le-a spus mângâindu-mă pe păr şi o clipă mi-a lipit capul de trupul ei, peste pardesiul moale, de stofă gri.

Am închis ochii şi-am retrăit clipa despărțirii de mama, când m-a lăsat la Şipote, la moş Vasile. Ochii mi s-au umplut de lacrimi, dar m-am stăpânit, m-am desprins uşor de Domnişoara, i-am sărutat mâna cu care mă mângâiase şi-am trecut lângă fereastră, privind afară.

Am simțit cum mi-a pus restul de colac şi mărul în buzunarul hainei. Şi-a trecut uşor mâna pe capul meu, şi-a plecat Domnişoara. Când am plecat şi eu, nu era nimeni pe sală: domnul director urca tocmai atunci scările, dar nu m-a văzut. Am fugit în clasă, unde doi, trei colegi terminau de mâncat şi râdeau.

Ce bine că nu s-au uitat la mine! M-am întors, am ieşit afară: băieții se jucau cu mingea. M-am dus înspre izvor şi, rezemat de prunul alb, am mâncat încet colacul şi mărul date de Domnişoara.

Am luat-o prin livadă, întâi spre apus, apoi la stânga şi m-am oprit pe tăpşan, de unde se zăreşte crucea bisericii din Gherghineşti. Un stol de vrăbii s-a abătut în hățiş. Departe, s-a auzit clopoțelul. Avem cor cu domnul director. Mă grăbesc să nu întârzii.

*

* *

Părăsisem drumul prin satele Mirceşti şi Ghergheşti şi urcam printre semănături, în coasta pădurii, ca să tai dealul pieptiş şi să ies pe

zăpodie, deasupra, unde era aşezarea protectorului meu, care se ivise de curând în viaţa mea lipsită de multe.

Mă încerca un sentiment nelămurit. Urma să cunosc familia acelui om de bună voinţă care, la recomandarea domnului director al şcolii unde învăţam, se oferise „să mă ajute", îndulcindu-mi într-o măsură amarul vieţii. Simţeam mai întâi o stinghereală explicabilă prin situaţia mea; era apoi şi curiozitatea: cum voi fi privit de membrii familiei, cum voi fi primit...

Când am ajuns pe culme, toate zările s-au deschis în faţa mea. Spre răsărit, dealul cu o sprânceană subţire de pădure; spre apus, viile Ghergheştilor şi apoi pădurile dinspre Iezer; spre miazăzi, dealurile cu povârnişuri tari, adăpostind în clinele lor cătune răzleţe; spre miază-noapte, pădurea după care ştiam că sunt Miceştii, Corodeştii, iar mai la dreapta Floreştii. Tot înspre răsărit, mai aproape, mi-a apărut aria, cu şirele de paie din anii trecuţi, înnegrite de vreme şi de ploi, apoi gardul de nuiele, înalt şi cu gardină de spini, din jurul viei, iar ceva mai încolo un acoperiş roşu de tablă, cu câteva coşuri de cărămidă.

Cum stăteam locului, am auzit lătratul gros şi leneş al unui câine, o voce: „Gavrilă!", apoi nimic. Dar am ştiut că în curând voi intra pe poarta curţii celui care mă invitase. Am cotit la dreapta şi abia atunci am zărit, printre copacii şi pomii verzi, acoperişurile caselor din Burlaci, tot înspre răsărit, în scobitura dealului din faţă. Nu mai puteam să dau înapoi: cineva, din colţul viei, mă văzuse şi mă aştepta. Mi-am îndreptat cât se putea ţinuta, scuturând de pe pantaloni polenul galben al florilor atinse pe câmp, trăgându-mi poalele hainei şi trecându-mi batista peste faţă.

Cel care mă aştepta era un băietan ceva mai răsărit decât mine, numai în cămaşă şi pantaloni, cu capul şi picioarele goale. Îl chema Constantin, era ajutor de vizitiu şi fusese trimis în întâmpinarea mea, ca să mă apere de câini. L-am privit mai de-a-proape: faţa cu trăsături regulate era arsă de soare, ochii căprui erau umbriţi de sprâncene groase, părul de culoarea tutunului era pieptănat pe spate şi avea dinţii mici şi albi. Aş fi vrut să fim prieteni, ceea ce avea să se întâmple mult mai târziu.

Deocamdată, Constantin a rupt o nuia uscată din gardul viei şi m-a luat sub ocrotirea lui tocmai la timp, căci patru dulăi cât nişte oi, lăţoşi şi sălbatici, veneau în goană înspre noi, lătrând înspăimântător. M-am înarmat şi eu la repezeală cu o şipcă găsită chiar atunci lângă arie, căci simţeam că mi se făcuse părul măciucă la vederea zăvozilor întărâtaţi şi astfel am intrat

pe poartă cu spatele înainte, căci trebuia să mă apăr de câinii cărora Constantin nu le-a putut comunica rostul venirii mele.

Am mai văzut, în fugă, căci ochii îmi erau la câini, două hambare, bine închegate din scânduri de stejar şi acoperite cu tablă şi o magazie pentru unelte agricole, în afara curţii, dar aproape de gard şi de poartă. Hambarele pe stânga drumului, magazia pe dreapta.

Am mai deschis o portiţă, intrând în grădiniţa din faţa casei, în care erau câţiva pomi şi vreo cinci-şase ştiubeie de albine. Constantin a închis portiţa, a strigat la câini, care între timp se mai potoliseră şi mi-a spus să aştept. Câinii s-au aşezat cu botul pe labe, dar nu mă păraseau din ochi, aşa că nu am îndrăznit să fac nici o mişcare.

Să fi trecut un sfert de ceas, mai mult? Nu ştiu, dar mi s-a părut că eram de mult acolo, când Constantin, venind pe prispa de scândură a casei, m-a chemat. Am urcat scările, tot de scândură, din faţa casei, am ajuns în cerdac, iar de-acolo am cotit la dreapta, după Constantin. De la colţul casei am văzut grajdul cailor, cu podul pentru fân, mai încolo o magazie, apoi gârliciul beciului acoperit şi am cotit la stânga. M-am pomenit în faţa unui şir de camere mai mici. Prima cameră era locuită Se vedeau perdele de dantelă la ferestre şi un covoraş în faţa uşii. N-am intrat însă acolo, ci într-un coridor lung, întunecos, căci avea o fereastră mică tocmai la capătul celălalt. La început n-am observat că la masa din dreptul ferestrei stătea un om. L-am recunoscut când m-am apropiat: era protectorul meu. Cu capul acoperit de păr negru, tuns scurt, cu o haină uşoară de dril cafeniu, cu ochelarii pe nas, scria într-un catastif.

Am dat, sfios, bună ziua. S-a ridicat şi mi-a întins zâmbind mâna dreaptă, pe care o cunoşteam: o mână mare de om adunător.

- Îmi pare bine c-ai venit! şi către Constantin: Tu du-te şi vezi-ţi de treabă. Nu uita că peste un ceas plec la Ghergheşti. Mă duc călare, pregăteşte roibul, să ai şeaua şi frâul la îndemână.

Constantin a plecat, fără să rostească un cuvânt.

- Stai pe lada asta, lângă mine. Mai am puţin şi termin.

S-a apucat iar să scrie. Eu vedeam la capătul coridorului lumina de-afară, simţeam ceva rece în spate şi-mi părea rău c-am venit.

Mi-am întors privirea la omul care scria. Trecea nişte cifre dintr-un carnet de buzunar, în dreptul unor nume din catastif. M-a simţit:

- Poate că într-o zi ai să faci tu ceea ce fac eu acum. Nu sunt destul de bogat ca să-mi iau un administrator pentru conducerea şi supravegherea

moşioarei mele, mai mult o răzăşie, decât o moşie. Eu sunt şi proprietarul şi vechilul, uneori şi pălmaşul. Numai aşa am reuşit să o scot la capăt. Sau poate că lucrurile astea nu te interesează?

N-a ridicat tonul, n-am simțit vreo imputare în glas. Parcă m-ar fi întrebat: „Ce mai faci?"

Simțeam că-mi ard obrajii.

- Eu, să vedeți, mă gândesc să învăț carte, cât mai multă carte. M-am gândit că poate ajung profesor şi atunci...

- Ei, de-abia atunci ai să vezi ce-nseamnă să poți scrie în condică, aşa cum scriu eu acum. Dar despre asta...

N-am aflat niciodată ce-a vrut să-mi mai spună, căci pe uşa din spatele lui a ieşit din casă o femeie. Se vedea că se trezise din somn. Părul încâlcit îi cădea în dezordine. Cu o mână se străduia să-l ridice iar cu alta îşi ținea capotul, la piept.

După ea au țâşnit doi căței, care au prins a mă lătra.

- Hai, Pufi, Fetița, haideți cu mama.

- A venit băiatul, dragă..., a încercat să-ı atragă atenția stăpânul casei.

- Văd c-a venit. Spune Catrinei să-i dea o cană cu lapte şi-o felie de pâine. Hai, Pufi, Fetița...

Şi-a dispărut prin dreptunghiul de lumină de la capătul coridorului.

- E nevastă-mea. Ai s-o cunoşti. Nu trebuie să te.... surprindă purtarea ei... E puțin cam... distrată, dar n-are suflet rău. E de la oraş, fiică de profesor, cum vrei să te faci tu...

Mi se împăienjeniseră ochii de-l vedeam ca prin ceață pe omul care-mi vorbea. Mă simțeam străin în coridorul acela, din care aş fi vrut să fug afară, la soare, dacă n-aş fi ştiut că m-aşteaptă dulăii cei lățoşi şi femeia cu Pufi şi Fetița.

Omul de lângă mine a tras cu coada ochiului, m-a văzut şi n-a mai spus nimic. S-a sculat de pe scaun. A deschis uşa pe care ieşise soția lui, a tras de un mâner şi la celălalt capăt al coridorului s-a auzit sunetul argintiu al unui clopoțel. După puțin timp am văzut venind o femeie încă tânără, cu picioarele goale, cu fustă albastră şi cu cămaşă de pânză sub care se rotunjeau sânii.

- M-ați chemat, cucoane? zise, adresându-se stăpânului, dar uitându-se la mine, printre gene.

- Da, Catrină. Adă băieţelului... tânărului de-aici o cană cu lapte, două felii de pâine şi... puţină miere pe o farfurioară. Vezi de pune şi o linguriţă.

Femeia m-a privit de data aceasta cu ochii deschişi, a intrat pe uşa din spatele stăpânului şi nu peste mult s-a întors aducând pe o tabla o cană cu lapte rece, două felii de pâine şi o farfurioară cu puţină miere de albine, o linguriţă de metal. Zâmbindu-mi cuviincios, mi-a zis:

- Poftiţi, mata. Poate că sunteţi flămând. Aţi venit atâta cale...

Şi s-a dus înspre bucătărie, întorcând o dată capul să vadă ce fac. A trebuit să mă îmbie de câteva ori stăpânul casei, până am apropiat cana de buze. Mai greu a fost cu înghiţitul. Laptele era bun, pâinea de casă şi mierea erau, desigur, minunate, cum aveam să mă conving mai târziu, atunci însă n-am reuşit să sorb decât două înghiţituri de lapte, să ciugulesc câteva fărâme de pâine şi să iau un vârf de linguriţă de miere.

Parcă mi se încleştaseră fălcile; iar în gât simţeam un nod...

Protectorul meu a terminat de scris, a închis catastiful, şi-a scos ochelarii şi m-a îndemnat iarăşi să beau laptele. Nu ştiu ce-am îngăimat. El a observat tulburarea mea şi mi-a zis:

- Nu-i nimic, o să mănânci altădată.

Am plecat împreună. N-am mai luat-o pe prispă şi prin grădiniţa din faţa casei, ci am coborât cele două trepte de piatră în curte, prin faţa bucătăriei, am trecut pe la gard, pe la gârliciul beciului, prin ocolul vitelor şi-am ieşit în drum pe poarta de nuiele a ocolului. Am dat în spatele unei căsuţe ce nu părea să aibă mai mult de o cameră şi o săliţă. Era acoperită cu stuf vechi şı avea un coş scurt de-asupra acoperişului, iar peste coş o căldare spartă.

- Aici e casa văcarului, a lui Gavrilă, şi-a Mariei, mama lui, m-a lămurit stăpânul acelor acareturi. Ai să-i cunoşti, a mai adăugat cu bunăvoinţă.

O cărare lătuţă, bătătorită, făcea la stânga, ocolind pe departe via şi ieşind în drumul pe care venisem, prin partea cealaltă.

- Ei, la revedere, a zis protectorul meu, dându-mi mâna şi zâmbindu-mi prieteneşte. Mai vino pe la noi, vino joia la masă, că-s mai liber.

Apoi, privindu-mă cu oarecare curiozitate:

- Trebuie să te cunosc mai bine... să ne cunoaştem şi să ne împrietenim.

Am spus că eram bucuros de invitație, că-i mulțumesc şi că o să mai vin. Da, joia după masă îmi convine şi mie. Am liber şi a doua zi n-am materii prea grele la şcoală.

Şi-am plecat.

Tot ziua aceea era, doar soarele coborâse ceva mai jos, însă frumusețea dispăruse... Simțeam ca o greutate în piept, în tot trupul şi nu mai aveam chef de nimic. Noaptea am plâns cu fața în pernă, iar gazda m-a întrebat a doua zi ce-am visat de-am gemut în somn.

Nu mai ştiu ce visasem.

2

Au trecut trei săptămâni, fără să mai urc dealul spre Burlaci. Am dat ultimele teze, a fost ascultat la materiile la care n-aveam note şi se apropia serbarea de sfârşit de an, apoi vacanța.

Într-o joi dimineață, după ora de limba română, în care povestisem frumos „Stejarul de la Borzeşti" şi Domnişoara mă lăudase, am fost chemat la cancelarie. Am intrat cu oarecare teamă, căci nu ştiam motivul. Erau acolo domnul director, sever, cu părul sur, tuns scurt, ca o perie, cu ochelarii pe nas, domnul profesor de istorie şi limba franceză, Domnişoara, un student care suplinea catedra de matematici, fiind într-un fel de concediu medical şi secretarul, un învățător pensionar care se oferise, pentru un salariu modest, să țină în ordine scriptele şi registrele şcolii....

Am dat bună ziua şi-am rămas în picioare, lângă uşă.

Toți erau ocupați şi parcă nu observaseră că am intrat. Nu ştiam ce să cred, deoarece eram bine văzut în şcoală şi domnii profesori şi Domnişoara mă dădeau adesea de exemplu...

Secretarul i-a spus domnului director:

- A venit Plămadă.

- Da, a răspuns directorul. Ia vino mai aproape, Plămadă.

Am făcut doi paşi şi m-am oprit.

- Mai aproape.

După alți doi paşi, eram lângă Domnişoara. M-a învăluit un uşor parfum de levănțică şi-am privit mâna dreaptă a Domnişoarei, care mângâia o carte.

- Ascultă, Plămadă, când ai fost ultima dată la Burlaci?

Nu era nici mânie, nici reproş în glasul domnului director. Parcă mă întrenase: „În ce mare se varsă Rinul?" Dar eu m-am înroşit, m-am fâstâcit... N-am scos nici o vorbă.

- Trebuie să repet întrebarea? a spus domnul director, de data aceasta uşor enervat.

- Nu. Ultima dată am fost... când am fost prima dată, am rostit eu, fără să pot alege prea mult cuvintele.

- Adică prima dată a fost şi ultima dată, nu? mă întrebă, zâmbind, profesorul de istorie.

- Da, adică să vedeți...

Dar n-am mai continuat.

- Lăsați băiatul în pace, îmi luă apărarea Domnişoara, care-şi mută mâna de pe carte pe mâna mea. Am să-i spun eu...

Şi silindu-mă s-o privesc drept în ochi, îmi spuse că după masă mergem la Burlaci. Adică domnul director, profesorii şi cu mine... Ne invitase pe toți protectorul meu, care avea să trimită şi trăsura, pentru cei mai greoi şi pentru Domnişoara.

- La ora patru fix ne întâlnim la moara din capătul satului. Acolo va fi sau va veni trăsura. Nu care cumva să lipseşti, Plămadă, că atâta-ți trebuie! mă amenință domnul director.

- Garantez eu pentru el, zise Domnişoara, care mă strânse uşor de mână, adăugând: Lui Plămadă îi place să meargă la Burlaci, mai ales că drumul până acolo e foarte frumos. Şi dacă mergem prin pădure, va fi şi mai frumos.

Sunetul clopoțelului ne-a amintit tuturor că mai aveam până la plimbarea pe drumul din pădure...

Peste două minute, ascultăm atent explicațiile domnului director despre vânturile alizee: era şi profesorul nostru de geografie.

3

N-aveam ceas, poate de-aceea am ajuns la moara din capătul satului în urma Domnişoarei şi a fratelui ei, profesorul de istorie şi limba franceză. Norocul meu că nu venise încă directorul şi nici trăsura...

După ce-am salutat, domnul profesor m-a chemat cu voce blândă şi, punându-mi mâna pe umăr, mi-a spus:

- Ştim că nu te simţi prea bine acolo. Dar e în interesul tău să te duci mai des şi să...

- Să cauţi mai ales să obţii bunăvoinţa domnului căpitan, fratele mai mare al „protectorului" tău, a spus Domnişoara. Căpitanul e om cult, a călătorit mult, ştie mai multe limbi străini şi are un minunat dar de povestitor... E o plăcere să-l asculţi povestind despre cele văzute în Italia, în Scandinavia... Tu-l cunoşti? m-a întrebat Domnişoara.

- Nu, căci am stat numai într-un coridor cu... protectorul meu... şi n-am văzut decât o doamnă, care nu s-a uitat la mine şi o slujnică.

- Doamna e soţia proprietarului. După cât am înţeles, cuvântul ei nu prea-i luat în seamă. Cuvântul căpitanului, însă, şi cel al soţiei lui, da.

- Uite ce-i... a reluat domnul profesor.

Dar n-a terminat vorba, căci la colţ au apărut directorul şi studentul care făcea cu noi matematica.

- Am întârziat? a întrebat directorul.

- Nu, nici n-a venit trăsura, a răspuns profesorul de istorie.

Studentul l-a salutat politicos pe profesor şi a sărutat mâna Domnişoarei, care i-a răspuns printr-o explozie de râs:

- Ce-i cu pantofii dumitale?

M-am uitat şi-am văzut şi eu pantofii descheiaţi, cu şireturile atârnând în ţărână. Studentul s-a-nroşit tot, şi-a pierdut o clipă cumpătul, apoi şi-a cerut iertare şi s-a dus la o parte, să-şi lege şireturile.

Pe faţa Domnişoarei flutura un zâmbet ghiduş.

- Ai văzut? m-a întrebat. Să fii totdeauna atent, căci un lucru de nimica de trădează... Studentul a fost distrat, sau preocupat cine ştie de ce...

S-a întors studentul, dar nu mai avea dispoziţia de-adineaori. Conversaţia lâncezise de tot, când s-a auzit duruitul roţilor trăsurii pe podul de lemn ascuns vederii de sălciile de la Cotul lui Stoian. Pe capra docarului stătea ţanţoş Constantin, cel care mă apărase de câine. M-a salutat printr-o uşoară mişcare a capului, apoi a spus, scoţându-şi pălăria de paie de ovăz:

- Boieru' vă roagă să-l iertaţi că a trimis docarul, dar trăsura e prea grea şi trebuie să urcăm prin pădure.

- Nu face nimic, a răspuns domnul director. Poftim, domnişoară, urcaţi în faţă. Eu cu domnul profesor stăm în spate, iar tinerii vin pe jos.

N-aveam nimic împotrivă.

- Mulţumesc, domnule director, dar am să merg pe jos, a spus, spre bucuria mea, Domnişoara.

- Îmi va face plăcere să vă însoţesc, a zis studentul.

- Ba dumneata urcă-te în docar, căci îţi strici pantofii şi-i păcat, a replicat Domnişoara, jumătate în glumă, jumătate în serios.

Nu ştiu ce-a fost atunci în sufletul studentului, dar s-a urcat.

- Ştiţi drumul, a spus domnul director, în vreme ce Constantin mi-a arătat dealul, înţelegând că o să ne vedem sus, la curte, şi a dat bici cailor, care au pornit în trap.

- Pricepi de ce n-am vrut să meargă cu noi studentul? m-a întrebat Domnişoara.

- Nu.

A reluat, pornind încet pe drumul pe care apucase docarul:

- Studentul acesta... cum-ţi să-ţi spun eu ţie? mă plictiseşte... şi mie nu-mi plac oamenii de felul lui.

- Parcă prind a pricepe ceva. Da' şi dumneavoastră...

- Ce-i cu mine?

- V-aţi legat de pantofii lui...

- Dacă nu i-a legat el, m-am legat eu... Ştii, Plămadă, într-o zi ai să înţelegi multe lucruri care acum îţi scapă... Am eu aici, sub frunte, un drăcuşor care mă pune să râd ba de unul, ba de altul. Dar n-o fac din răutate, numai aşa, ca să mă distrez puţin... Bine înţeles că râd numai de cei care-ar putea să-mi răspundă, cum e domnul director, studentul, nu râd de voi, de elevii mei, niciodată...

Mi-am adus aminte cum râsese astă toamnă, când a intrat în clasa noastră şi a auzit cum pronunţam puţinele cuvinte franţuzeşti pe care ne trudeam să le învăţăm, fără carte, după metoda domnului profesor, fratele ei. Domnişoara m-a ghicit:

- Ştiu la ce te gândeşti, drăcuşorule. Dar astă toamnă nu eraţi încă elevii mei, şi-apoi era ceva..., ceva care depăşea orice închipuire. Cred că nu-mi purtaţi pică, pentru asta...

- Noi? Dar noi vă iubim foarte mult!

S-a oprit, m-am oprit şi eu. Trecusem podul de lemn şi mergeam prin umbra sălciilor. M-a privit drept în ochi, cum avea obiceiul şi mi-a spus:

- Ştiu. Şi eu vă iubesc pe voi. Şi iubirea voastră îmi ajunge...

M-a prins de mână şi a început să fugă. Docarul urca la deal. Mai avea puţin şi intra în pădure.

Am fugit aşa o bucată bună. Umbra sălciilor rămăsese de mult în urmă. Îmbrăcată uşor, cu o fustă cenuşie plisată şi cu o bluză albă de pânză topită, creaţă în jurul gâtului, cu mâneci largi şi cu râuri subţiri de arnici roş şi albastre, domnişoara era sprintenă ca o fetiţă de vârsta mea, dar până la urmă s-a oprit, cu obrazul aprins, răsuflând repede şi râzând:

- Nu mai am anii tăi, Plămadă băiatule, dar tare îmi place să fug!

După o clipă, am pornit la pas pe drumul ce urca în pantă uşoară. Soarele cobora spre chindie. O pulbere uşoară de aur învăluia cuprinsul şi o boare lină clătina din când în când lujerele florilor de câmp.

- În marginea pădurii ne odihnim puţin, da?

- Cum vreţi dumneavoastră, am răspuns ca în vis, de teamă să nu dispară farmecul acelei clipe.

- Nu numai cum vreau eu. Suntem tovarăşi de drum şi trebuie să luăm toate hotărârile împreună.

- Ne odihnim, de bună seamă, am încuviinţat eu, cu o seriozitate de care domnişoara nu s-a putut opri să nu râdă.

Am înţeles că spusesem ceva ce nu trebuia, sau cum nu trebuia şi m-am întristat.

- Hai, nu fii prostuţ! m-a mângâiat domnişoara, luându-mi mâna şi zâmbindu-mi. Am râs de felul în care-ai zis, „de bună seamă". De unde ai învăţat expresia asta? Mie trebuie să-mi spui: sunt eu, sau nu sunt profesoara ta de limba română?

- Am auzit-o la mama Mărioara, gazda mea. Ea spune mereu „de bună seamă" – şi se vede c-am deprins aceste vorbe, fără să vreau...

- Nu-s urâte. Dar trebuie spuse la timpul şi locul potrivit... O, ce frumos e-aici!

Ajunsesem la marginea pădurii. Lumina se prelingea pe trunchiurile copacilor drepţi ca lumânarea şi, răsfrângându-se în verdele bolţilor de sus, lua culoarea lor, pe care o împrăştia peste tot. Covorul de iarbă zmălţuită cu flori se întindea cât vedeai cu ochii... Mai departe, pădurea era neagră şi parcă de-acolo venea răcoarea care ne mângâia feţele încălzite. Domnişoara a ales un loc neted, a aşternut taiorul, pe care-l dusese pe braţ până atunci şi s-a aşezat pe el, repetând.

- Ce frumos e, doamne! Ce frumos!

Eu m-am depărtat puţin, am strâns un buchеţel de flori mărunte, al căror nume nu-l ştiam şi, când am socotit că Domnişoara s-a odihnit destul, m-am apropiat.

Mă văzuse:

- Mi le dai mie? Sau sunt pentru stăpâna casei unde mergem?

- Le-am cules pentru dumneavoastră. Cum le-aş putea da altcuiva?

Şi i-am întins buchetul.

- Îţi mulţumesc, băiatule.

Şi-a apropiat obrazul de buchețel:

- Ce parfum discret au...

N-am înțeles cuvântul „discret", dar n-am îndrăznit s-o întreb. După o clipă, era în picioare şi-am pornit cu pas vioi către mijlocul pădurii, pe unde era drumul.

Nu vorbeam. O mierlă a fluierat speriată, zburând dintr-un aluniş.

- Ce-a fost asta? a tresărit domnişoara.

- O mierlă.

- Eşti sigur? N-a fluierat cineva?

- Nu, a fost o mierlă! am asigurat-o eu, deşi începuse să mă cuprindă îndoiala.

Lumina de la marginea pădurii nu mai ajungea până aici şi acum se strecura de sus, printre ramurile fagilor, stejarilor, jugaştrilor şi carpenilor, care creşteau laolaltă. După alţi o sută de paşi, un fluierat a spart iar liniştea pădurii. N-am mai văzut mierla.

De după un copac, din stânga şi cam din urmă, a apărut studentul. Avea un buchet mare de flori de pădure în mână şi s-a îndreptat ceremonios către Domnişoara.

- Daţi-mi voie să vă ofer acest modest buchet, drept semn al...

- De primit îl primesc, dar fiindcă mai am unul, am să-l ofer stăpânei casei unde mergem.

- Cum credeţi dumneavoastră. Eu vi-l ofer cu toată...

- Stima şi consideraţia, ştiu. Şi deoarece mai avem de mers, te rog să-l duci dumneata până aproape de casă.

Studentul a luat buchetul şi-a păşit lângă domnişoara, cam opărit. Eu rămăsesem în urmă.

- Unde eşti, Plămadă? Hai mai repede! Vrei să-mi ţii taiorul?

Şi fără să mai aştepte răspunsul meu, mi-a dat taiorul uşor, pe care stătuse culcată. L-am pus pe braţul stâng şi supărarea care voise să mă cuprindă cu o clipă mai înainte s-a spulberat în adierea frunzelor şi lumea a fost din nou frumoasă, ca mai înainte.

La marginea pădurii ne aştepta docarul.

- Tot nu vrei să te urci? a întrebat-o fratele ei, domnul profesor de istorie.

- Nu-s obosită şi-apoi mai avem puţin de mers.

- Bine, mână Constantine!

După puţin timp s-a zărit acoperişul casei, ivindu-se şi dispărând printre copaci. Protectorul meu ne aştepta în capul scărilor de la intrarea principală, pe care le urcasem la întâia mea vizită. De data aceasta îmbrăcase un costum aproape negru, avea o cravată albastră şi părul îi stătea drept în sus, ca o perie.

La urmă mi-a dat mie mâna, zâmbind puţin, căci era om cumpătat în toate şi când râdea era sărbătoare. Am intrat cu toţii în antreul larg, cât o cameră, din faţă. O masă pătrată, solidă şi scaune în jur. O oglindă ovală, prinsă pe peretele din fund, în faţa uşii de la intrare. Într-un colţ, o etajeră pe care fusese pusă o vază cu flori amestecate. Pe pereţi, fotografii de familie. Mi-a atras atenţia una cu un ofiţer îmbrăcat în alb. Era înalt, strâns în tunica de cavalerist, cu mustăţi subţiri şi părul, nu prea bogat, pieptănat cu cărare la mijloc. Chipiul cu pampon era pe măsuţa de care-şi sprijinea o mână, cealaltă ţinând o cravaşă. Culcat la picioarele ofiţerului, un câine cu urechile mari, căzute, cu capul fin şi cu privirea inteligentă.

Nu ştiam unde să mă aşez. M-a scos din încurcătură Domnişoara.

- Stai lângă mine, Plămadă. E un scaun liber.

Tocmai atunci uşa din stânga s-a deschis şi a apărut stăpâna casei, într-o rochie de dantelă roz, cu mărgele la gât, pudrată şi rujată, cu părul cam în dezordine. A dat mâna cu Domnişoara, domnii i-au sărutat mâna şi eu m-am înclinat.

- E protejatul nostru, dragă, a spus stăpânul casei.

Mi-a întins mâna. Am sărutat-o cu buzele strânse, uscate.

- Îmi pare bine, a spus, privind în altă parte.

S-a aşezat pe scaunul pe care mi-l oferise Domnişoara. Am rămas în picioare.

- Vino lângă mine, m-a chemat cu blândeţe stăpânul casei.

M-am dus.

- Doamnă, vă ofer florile culese de Plămadă anume pentru dumneavoastră, a spus Domnişoara, dându-i buchetul pe care i-l dăruise studentul.

Nu prea înţelegeam cum de le încurcase Domnişoara. M-am uitat pe furiş la student: era ocupat cu o unghie pe care şi-o scurta cu dinţii.

- Mulţumesc, a spus sec doamna, punând buchetul lângă celălalt, în vaza de pe etajeră.

Mai erau două scaune libere şi tocmai mă gândeam dacă mai aşteaptă pe cineva, când l-am auzit pe protectorul meu întrebând:

- L-ai invitat şi pe fratele meu, vine?

- Nu ştiu dacă o să vie, dar i-am trimis vorbă...

Fără să mai spună ceva, stăpânul casei s-a sculat şi, cu paşi grei, a ieşit pe cerdac, apoi pe prispa din dreapta, pe unde apucasem şi eu prima dată. A fost un moment de tăcere, întrerupt de domnul director:

- Cum aţi ieşit cu curcile, doamnă?

- Prost! Din şaizeci de ouă, treizeci şi opt de pui, din care au mai rămas douăzeci şi trei. Mai bine am ieşit cu puii de găină şi cu bobocii de gâscă şi de raţă. În total am vreo două sute cincizeci. Toanta de Catrina e de vină cu curcile, că n-am văzut ţărani aşa de proşti ca ăştia de aici. Poate că domnişoara Adina nu ştie că eu îs orăşeancă, fiică de profesor, dar m-am îngropat de vie în fundul ista de lume. Acum e prea târziu, nu mai am ce face...

Toate le-a spus dintr-odată, repede, amestecate, în timp ce-şi aranja mărgelele la gât şi-şi mişca inelele pe degete.

S-au auzit paşi. Au apărut o doamnă tânără, un domn înalt, în vârstă şi stăpânul casei. Am înţeles: era fratele său, căpitanul, cu soţia. S-a apropiat liniştită, a dat mâna cu cumnată-sa, care a şi plecat să dea ordine, cu Domnişoara, cu domnii şi s-a întors spre mine:

- Tu eşti Plămadă, nu-i aşa? Ia să te văd!... Da, eşti aşa cum te-a descris cumnatul. Stai jos şi fii bine venit în casa aceasta fără copii... Nicule, l-ai văzut pe Plămadă?

- Ajung acum şi la dânsul, a spus căpitanul, care tocmai făcea un compliment Domnişoarei.

A trecut cu mişcări fireşti de la unul la altul, apoi s-a oprit lângă mine, întinzându-mi o mână subţire, prelungă, cu nişte unghii foarte îngrijite:

- Ei, să nădăjduim c-o să fim prieteni, monsieur Jean!

S-au aşezat pe scaune, luându-mă între ei. Doamna avea părul negru strâns în două cozi aduse colac în jurul capului, o frunte netedă, albă, sprâncene desenate cu penel gros, ochii cafenii închis, migdalaţi, pometii uşor proeminenţi şi nasul puţin acvilin. Era îmbrăcată cu o rochie simplă de mătase neagră, cu mâneci scurte, fără nici o podoabă. Avea o voce plăcută, joasă, cu care spunea unuia un cuvânt, altuia o glumă uşoară,

Domnişoarei că are bluză frumoasă şi ochi dulci, albaştri, iar mie să nu stau ca pe ghimpi, ci să mă simt ca acasă.

- Când o să vii la noi, la Bucureşti, vreau să te simţi bine, să mă socoteşti ca pe o soră mai mare...

- Mai are, până să vină la Bucureşti, a zis Domnişoara, privindu-mă cu o lumină nouă în privire. Deocamdată e elevul nostru preferat, e premiantul şcolii şi-o să mai stea cu noi...

- Bine înţeles, la Bucureşti o să vină mai târziu, când va fi student.

- S-ar putea să studieze la Iaşi, interveni domnul profesor de istorie. Acolo am învăţat şi eu şi sora mea...

- La urma urmei, discutăm prea devreme, nu-i aşa? spuse doamna de lângă mine. Când va veni momentul, va avea şi băiatul un cuvânt de spus.

- Desigur. Ba poate că şi eu, se amestecă stăpânul casei.

- De asta şi uitasem, cumnate, te rog să ne ierţi...

În clipa aceia s-a ivit, tot pe uşa din stânga, stăpâna casei, urmată de Catrina. Aceasta era îmbrăcată ca şi atunci numai cu fustă şi cu cămaşă albă, de bumbac. Pe o tavă mare aducea dulceaţă şi pahare de apă, goale, mai multe decât era nevoie. A plecat şi s-a întors cu o cană mare, albă, de porţelan din care stăpâna a turnat apă în pahare. Era dulceaţă de caise, cu miez de sâmbure, amărui, înăuntrul fiecărei caise. Mi s-a dat şi mie şi-am băut cu plăcere apa rece, căci îmi era tare sete...

- Mai vrei? m-a întrebat doamna în rochie neagră şi, fără să mai aştepte răspunsul meu, mi-a dat încă o caisă frumoasă.

Mi s-a părut că stăpâna casei s-a-nnegurat o clipă, apoi, cu un gest nervos, a luat chiseaua de dulceaţă şi-a dat-o Catrinei, care nu mă părăsise din ochi, oarecum mirată că mă vede la masă cu boierii.

Rând pe rând au apărut pe masă farfurii cu slănină afumată, muşchi de porc sărat şi prăjit, caş proaspăt, ouă fierte, ceapă verde, ridichi, pui fripţi şi vin, multe sticle de vin, alb şi roşu. Domnul căpitan m-a îmbiat să gust din paharul cu vin alb pus dinaintea mea. M-a îndemnat din ochi şi Domnişoara. Am băut cam un sfert de pahar, poate mai mult. Studentul golise mai multe pahare şi acum tăcea, înverşunat. Vocea căpitanului era înaltă, mlădioasă şi plină. Le domina pe toate celelalte când a spus:

- Dacă ne dai şi o cafea, mă declar satisfăcut.

- E gata imediat, cumnate, a răspuns stăpâna casei, care se pare că se temea puţin de glasul acesta melodios.

Căpitanul s-a ridicat, s-a dus şi i-a sărutat mâna, galant:

- Totdeauna îmi ghiceşti gândul!

- Fac şi eu ce pot, cumnate, să vă mulţumesc, deşi...

- Nici un „deşi". Chiar suntem mulţumiţi. Nu-i aşa, Mico? s-a adresat el doamnei de lângă mine.

- Chiar foarte mulţumiţi, dragă Nelica, a zis Mica.

Aşadar, pe soţia protectorului meu o chema Nelica.

Între timp, apele înserării se-ntinseseră pe văi şi acum urcau pe dealuri. S-a aprins lampa atârnată în lănţuguri de tavan şi lumina albă trecută prin abajur a schimbat înfăţişarea camerei.

Eu stabilisem că ofiţerul cu câinele, din fotografie, este fără îndoială căpitanul de la masă şi mă miram cum de-i îmbrăcat în civil. Aveam să aflu chiar în seara aceea, în drum spre casă, că ieşise demult din cadrele armatei, pentru motive necunoscute încă.

VIII.
Incertitudini

Către sfârşitul anului şcolar, domnul director ne-a chemat pe toţi elevii celor două clase, într-o joi după amiază, la repetiţie, la cor, căci ne preda şi muzica, fiind probabil cel mai muzical dintre profesorii noştri.

În cursul dimineţii, o ploaie caldă căzuse peste straturile de flori din faţa şcolii, straturi îngrijite cu drag de noi, ca şi peste livada plină de roade, dintre care corcoduşele începuseră să se albească şi ne strepezau dinţii. Cerul era fără nici un nor şi soarele, aplecat spre apus, îşi pierduse mult din putere, dăruindu-ne o căldură plăcută şi lumina ca mierea. Sturzii aurii se alungau prin nucii rotaţi şi prin plopii tremurători de lângă porţile de fier şi beton ale fostului conac în care funcţiona şcoala. De sus cădea peste frumuseţea lucrurilor acelora mireasma milioanelor de flori de pretutindeni, mireasmă adusă de pala de vânt ce se stârnise...

Am fost trezit din visare de Victor, care, de la zece metri, mi-a trimis mingea în piciorul drept.

- Hai, că domnul director a venit şi trebuie să intre în clasă.

Toţi elevii prezenţi. Intră domnul director, dar nu singur, ci urmat de ceilalţi profesori ai şcolii, printre care bluza albă a Domnişoarei pune o pată de lumină. Nici unul nu-i vesel.

Parcă a trecut un vânt rece peste capetele noastre.

- Copii, începe domnul director, trebuie să vă aduc la cunoştinţă o veste care pe noi, profesorii voştri, ne-a întristat. Am primit înştiinţare scrisă de la Minister că şcoala noastră se desfiinţează... De la toamnă veţi urma fie la Şcoala normală, care-şi reia activitatea, fie la seminar, fie la liceu. De dorit ar fi la şcoala normală: e nevoie de învăţători...

Ne pare rău că ne despărţim, după ce am îndurat frigul şi lipsurile iernii trecute, după ce între noi, elevi şi profesori, s-au închegat legături

trainice de încredere şi prietenie, şcoala noastră dovedind că a fost bine gândită la înfiinţare şi dând rezultate bune. Dar conducerea ministerului ne-a comunicat ce v-am spus. N-avem ce face...

Noi amuţisem. Ştiam că şcoala trebuia să dureze patru ani, iar abia la absolvirea ei elevii să se îndrepte spre alte şcoli din cele amintite de domnul director. Căutam să prind privirea Domnişoarei, dar multă vreme ea s-a uitat pe fereastră. Când, în sfârşit, i-am zărit ochii, mi s-a părut că lucesc prea tare, iar zâmbetul îi pierise.

N-a mai vorbit nimeni, iar ora de repetiţie la cor a trecut greu, apăsătoare...

A doua zi, venind la şcoală, am ajuns-o din urmă pe Domnişoara. Mi-a zâmbit, ca de obicei, poate puţin mai tristă şi m-a întrebat ce am de gând să fac, la ce şcoală voiam să continui învăţătura.

- Noi, adică eu şi fratele meu, ne-am gândit să te înscrii la Liceul Internat din Iaşi. Acolo a învăţat şi fratele meu. E o şcoală foarte bună, cu profesori vestiţi, cu internat cunoscut pentru buna lui organizare. Va trebui să dai un examen de diferenţă la limba franceză, căci acolo se învaţă din clasa întâi, iar voi aţi început abia în a doua, dar ai să te pregăteşti bine şi ai să reuşeşti...

Iaşi, Liceul internat, examen de diferenţă la limba franceză, aproape am ameţit.

- Nu ştiu dacă voi reuşi, nu ştiu dacă...

- Ştim noi pentru tine. Ai să fii mai aproape de noi, o să ţinem legătura cu tine, cu şcoala, şi o să fie bine... Ne-am înţeles?

- Ne-am înţeles, dacă aşa spuneţi dumneavoastră....

Dar mintea mea o luase razna. Cine ştie dacă nu voi urma, ca marea majoritate a colegilor, şcoala normală, să ies învăţător, aşa cum voiau odată mătuşa Profira şi Aristiţa, cum doreşte acum mama Ioana.

Peste două zile, domnul director mă cheamă la şcoală, după masă, când nu sunt cursuri. Îl găsesc meremetisind ceva la docar, cu sârmă, cu un cleşte, cu un ciocan.

- Bine c-ai venit, Plămadă. Ia ţine tu strâns arcul ista din spate, dar ţine zdravăn, aşa!

Leagă strâns arcul cu sârma, pe care o trage cu cleştele. Răsuceşte capetele sârmei, gata.

Domnul director locuieşte la şcoală, în camerele mai mici de lângă cele în care se află sălile de clasă şi cancelaria. Când şi când vine o femeie

din satul vecin şi-i face curat. A dus în cameră sârma, cleştele şi ciocanul. Se spală pe mâini într-un lighean pus pe prispa casei. Şi-a aprins o ţigară. Trage câteva fumuri.

- Vino mai aproape, Plămadă, sau mai bine hai în cancelarie.

Intru după el. Mi-arată un scaun:

- Stai şi tu jos. Avem de vorbit.

Linişte. Pendula din cancelarie bate rar de şase ori.

- Merge cu cinci minute înainte. Am pus-o anume aşa, ca să nu întârziem la ore. Vreau să vă învăţăm şi pe voi să fiţi punctuali. Trebuie să preţuieşti timpul, băiete, căci nu trăim de două ori... Tu, tu mai ales trebuie să-l preţuieşti, căci la liceul din Bârlad, unde am învăţat şi eu, o să ai nevoie de tot timpul pentru învăţat; acolo sunt profesori foarte buni, dar – cum să-ţi spun eu – „exigenţi", adică cer mult de la elevi. Trebuie să fii totdeauna cu lecţiile învăţate, căci altfel...

Nu-l mai auzeam. Domnişoara mi-a vorbit de Liceul Internat din Iaşi, domnul director îmi vorbeşte despre liceul din Bârlad. Ce să-i răspund? Nu răspund nimic.

- Mă asculţi, Plămadă? Acolo ai să ai colegi ageri la minte şi silitori la învăţătură, aşa că va trebui să faci „eforturi", ca să te menţii printre primii din clasă... De altfel, am să fiu şi eu pe-acolo. Dacă nu chiar la liceu, căci catedra de geografie este ocupată, la altă şcoală secundară. Am să te supraveghez, deşi sunt convins că n-o să fie nevoie...

- Eu credeam să urmez cursurile la Şcoala normală, domnule director, vorbesc eu, privind în jos.

- Are cine urma cursurile la Şcoala normală. Tu o să te înscrii la liceu, ai alte perspective şi-i păcat să le iroseşti. De altfel, de aceiaşi părere sunt şi ceilalţi profesori ai şcolii noastre.

- Mi-a spus ceva domnişoara profesoară....

- Ce vor domnişoara şi fratele ei nu se poate. E prea departe Iaşul şi-apoi acolo trebuie să dai un examen de diferenţă la limba franceză, pe când la liceul din Bârlad nu e nevoie. Te voi înscrie eu şi la toamnă vei urma cursurile clasei a treia... Toate actele tale sunt în mâna mea. De aceiaşi părere este şi protectorul tău, pe care l-am văzut ieri, la primăria din Mircești. Nu uita că trebuie să te duci pe la el mai des, poate chiar mâine, duminică.

- Am să mă duc, domnule director...

- Ei, ne-am înţeles. Amănunte ai să afli la timp. La revedere, Plămadă, şi nu fii îngrijorat – o să fie bine.

- Vă mulţumesc, domnule director. Bună ziua.

Cât a trecut de când am intrat în cancelarie? Afară lumina şi-a schimbat culoarea, cerul e cenuşiu şi vântul aleargă printre pomii din livadă, apleacă vârfurile plopilor şi fuge peste şesul pe care paşte cireada satului. Undeva, departe, s-aude un dangăt de clopot... Încotro am s-apuc? Unde voi învăţa la toamnă?

Am mai vorbit cu Domnişoara despre Liceul Internat. Am vorbit şi cu fratele ei, domnul profesor de istorie şi de limba franceză. Ei de-o parte, domnul director de cealaltă. Discordie între ei, din pricina mea. Aşa se întâmplă când mai mulţi îţi vor binele...

Dar eu, eu ce-aş vrea? Nu ştiu, încă nu ştiu nimic sigur. Şi-apoi, aşa cum mi-a comunicat domnul director, are de spus un cuvânt şi protectorul meu. Tare îmi vine greu să mă duc acolo. Nu din pricina lui, nu; din cauza nevesti-sii, din cauza acelei femei nepieptănate, cu mărgele la gât şi cu căţelul în braţe, a femeii care nu m-a privit niciodată în ochi, care cred că nici nu ştie cum arăt...

Nu m-am dus a doua zi, duminică. Dar joi, după ora de geografie, domnul director m-a chemat afară din clasă şi mi-a spus că după amiază mergem amândoi la protectorul meu. Mergem cu docarul domnului director. Eu să fiu la moara din Ghergheşti, să-l aştept.

...Murgul domnului director trăgea docarul ca pe o pană. Nu ne-am dat jos nici la urcarea dealului prin pădure. Când s-a zărit printre pomi acoperişul roşu al casei, am simţit ceva rece în piept. Ca şi cum ar fi ştiut, domnul director a spus:

- Soţia protectorului tău nu-i acasă. A plecat ieri la Bârlad, unde are o soră bolnavă şi nu vine până lunea viitoare. A rămas gospodină în locul ei soţia căpitanului. Doamna aceea blândă, cu rochie neagră, o mai ţii minte? Era şi ea, când am fost în vizită cu profesorii şcolii...

- Da, da, o ţin minte, răspund eu repede.

Mi s-a luat o piatră de pe inimă. Cum o chema? Mica? Aşa i-au spus parcă şi căpitanul şi fratele lui, protectorul meu. Da, Mica. Şi a fost atât de bună cu mine, atunci...

Aria, hambarele, câinii. Ne primesc cu nişte lătrături groase, sălbatice.

Din capul scărilor, protectorul meu îi dă ordine lui Constantin, care râde cu gura până la urechi când mă vede în docar. Domnul director trage docarul în fața grajdului. Constantin deshamă calul şi-l duce înăuntru. Vine în întâmpinarea noastră stăpânul casei. E bucuros. Îmi dă şi mie o mână mare, cărnoasă, fierbinte.

- Bine v-am găsit.

- Bine-ați venit. Poftim! Constantine, alungă haitele astea de câini. Nea, Bălțatule, fir-ai să fii! şi stăpânul casei goneşte cu o nuia un câine mai îndrăzneț, care chiar în prezența lui vrea să ne atace pe noi, străinii.

Pătrundem în răcoarea antreului larg cât o cameră, în care am fost atunci, când cu vizita.

- Luați loc, domnule director; şezi, dragă, mi se adresează stăpânul casei, care se interesează de mersul domnului director, de cum a fost drumul, apoi de notele mele – dar de toate astea pe scurt, căci se uită preocupat la uşa de intrare, parcă aşteaptă ceva sau pe cineva.

Îi răspunde domnul direct. Răspunde şi în locul meu. Da, sunt premiantul nu numai al clasei: Am promovat cu cea mai mare medie pe întreaga şcoală. Protectorul meu se bucură, dar nu prea are când, căci pe uşă apar întâi doamna Mica, apoi domnul Căpitan, soțul ei. Ne sculăm în picioare.

- Fiți bineveniți în casa asta cu bucurii puține, spune doamna, pe când întinde mâna domnului director, apoi mie: Ce face băiețelul nostru drag, care vine cam rar pe la noi?

Cu mâna dreaptă, pe care i-am sărutat-o, mă mângâie pe creştet, mă priveşte drept în ochi, şi-mi zâmbeşte matern. N-apuc să răspund, căci domnul Căpitan a şi ajuns la mine. Îmi întinde mâna lui cu degete lungi şi unghii îngrijite, mă învăluie în lumina ochilor albaştri:

- Ce faci, monsieur Jean? Comment ça va?

Bâlbâi un „mulțumesc, bine", şi-s fericit că întrebările sunt adresate acum domnului director.

Nu peste mult timp a apărut Catrina, fata pe care o cunoşteam din vizitele făcute mai înainte, cu o tavă mare, pe care era o chisea cu dulceață de caise, lingurițe şi mai multe pahare aburite cu apă rece. A trebuit să iau de două ori, a doua linguriță fiindu-mi întinsă de doamna Mica. Am simțit pe limbă şi în cerul gurii aroma caiselor şi răcoarea apei din pahare. O picătură a căzut pe tunica mea de şcolar. Am şters-o cu batista, roşu ca racul. Apoi

încet, încet, mi-am revenit, Respiram regulat şi-am ridicat privirea la cei din jur.

Stăteam între domnul director şi doamna Mica. Pe masă au apărut jumătate de caş, ceapă verde, ridichi. Cinci-şase jumătăţi de pui fripţi, reci, salată verde şi doi-trei ardei mici, iuţi. Plăcintă cu brânză de vaci, cafele. Şi, bineînţeles, mai multe sticle de vin alb şi roşu. Am mâncat din toate bunătăţile de pe masă. A trebuit să mai iau o bucată de plăcintă: „Nu mănânci plăcintă în fiecare zi", a spus doamna Mica – şi am gustat şi puţin vin îndoit cu apă.

- Sărut mâna, au fost foarte bune, dar m-am săturat, răspund când protectorul meu stăruie să mai iau ceva.

După cafea, domnul director aduce vorba despre mine, despre viitorul meu, despre şcoala la care trebuie să urmez la toamnă. Toţi ascultă în tăcere. Domnul director le spune că „ceilalţi" ar vrea să mă duc la Liceul Internat din Iaşi, dar că el, pentru motivele cutare şi cutare, e de părere să urmez liceul la Bârlad.

E rândul protectorului meu:

- Nu ştiu cât drept am să mă amestec în problema asta, care priveşte viitorul protejatului meu. Dar eu l-aş putea ajuta mai mult, atâta cât îmi îngăduie situaţia mea în aceste timpuri destul de grele, dacă ar învăţa la Bârlad. În orice caz, l-aş putea vedea oarecum mai des, poate că m-aş putea interesa, în oarecare măsură, de gazdă şi altele. Am şi eu destule greutăţi financiare, dar fiindcă mi-am luat o obligaţie morală...

- Lasă, frate, nu te necăji, a intervenit căpitanul. Dacă m-aţi întreba pe mine, eu aş fi de părere să urmeze Liceul Internat din Iaşi. Nu-mi cereţi prea multe explicaţii, căci ele sunt la îndemâna oricui. La acestea se mai adaugă şi interesul pe care am observat că i-l poartă fraţii Arghirescu, ceilalţi profesori ai băiatului. Mi-au făcut o excelentă impresie şi cred că micul nostru prieten ar avea de câştigat, dacă ar învăţa la Iaşi. Am ascultat, însă, părerea fratelui meu şi cum această părere se pare că trebuie avută în vedere, rămâne liceul din Bârlad, unde, de altfel, am învăţat şi eu.

- Nu ştiu dacă este cazul să-mi spun şi eu părerea, a vorbit limpede şi dulce doamna Mica, deoarece n-am nici un drept, afară de acela al unei mame care şi-a pierdut copilul... Apoi, după o clipă, în care mi-am reţinut răsuflarea, a continuat: Dacă ar fi după mine şi dacă eu aş avea mijloace suficiente cred că Ionel ar urma la un liceu din Capitală, unde sper să ne mutăm curând – nu, Nicule? – căci acolo ar avea alt mediu, alte

condiții de dezvoltare. Cum împrejurările nu sunt prielnice, cred că rămâne liceul din Bârlad, după dorința cumnatului.

Rezumând părerile tuturor, domnul director a încheiat discuția:

- Rămâne, aşadar, ca Plămadă să fie înscris de mine la liceul din Bârlad – în clasa a treia!

O clipă mi-a apărut în minte Domnişoara. Ce vor face, oare, ea şi fratele ei? Simțeam însă că cei prezenți acolo sunt mai tari.

Pe mine nu m-au întrebat. La ce bun?...

Despărțirea de profesorii noştri a fost tristă. Unii dintre elevi au plâns când şi-au luat rămas bun, poate pentru totdeauna. Căci în acele timpuri şi în condițiile grele în care am învățat acolo, între profesori şi elevi s-au țesut cu nevăzute fire legături de afecțiune, iar ruperea lor era dureroasă...

Cât despre despărțirea elevilor între ei... Câțiva legasem prietenie trainică şi ştiam că, peste ani şi ani, revederea avea să-şi păstreze prospețimea şi farmecul. Pentru alții, părerea de rău a despărțirii de-atunci era singura de care aveau să-şi aducă aminte. Iar pentru rest, o indiferență care nu era decât continuarea celei din cursul anului.

Marea majoritate a elevilor mergea „de drept" la Şcoala Normală, vreo patru-cinci la Seminarul teologic din Huşi, iar trei-patru la liceu. Din clasa mea, eram singurul. Dar până atunci mă aştepta vacanța la Şipote. Ochii Mariei, cu genele tremurând ca nişte aripi de fluture, au rămas în urmă. M-am întâlnit tot mai des cu Clemansa, în păduricea de salcâmi de pe coastă. Am recitat pe rând poeziile învățate în clasa a doua şi uneori am aşteptat să răsară luna de după pădurea din față. Veneam păşind agale pe cărăruie, ținându-ne de mână. Şi mâna Clemansei era fierbinte, chiar când înserarea aducea răcoarea văilor depărtate, iar ochii ei luceau prea tare parcă. La toamnă se va duce, în sfârşit, la Şcoala Normală din Brăila.

- Asta înseamnă că drumurile noastre se despart şi mai mult, mi-a spus ea într-o seară. Tu la liceu, eu la şcoala normală. Când vei fi student şi după aceea n-o să-ți mai convină să ai ca prietenă o simplă învățătoare...

De unde ştia ea că voi fi student? Poate că n-am să termin liceul, poate că n-o să urmez mai departe, chiar dacă voi termina liceul...

- Nu cred că prieteniile se păstrează numai între băieții şi fetele care urmează aceleaşi şcoli şi au mai târziu aceeaşi ocupație. Domnul Alistar s-a însurat cu doamna, care n-a urmat Şcoala normală, ci doar câteva clase de liceu la Chişinău, aşa am auzit.

- Nu e acelaşi lucru. Între noi nu e vorba de căsătorie, ci de prietenie... Ei, dar despre asta om vorbi altă dată. La revedere, pe mâine.

- La revedere.

Stau pe loc până când dispare după colţul gardului lui Dabija.

"Nu e acelaşi lucru!" Intru pe poartă, când pe cer prind a licări primele stele. Care o fi a mea?... Vacanţa aceasta, la capătul căreia se află necunoscutul, era plină de nelinişti, de griji de tot felul. La acestea se adăugau coşurile de pe faţă şi un neastâmpăr care nu mă lăsa să dorm. Noroc de muncile câmpului, cu oboseala, dar şi cu aerul răcoros al dimineţilor şi al înserărilor albastre, în care cântecul fetelor ce se-ntorceau acasă se îngâna cu cel al privighetorilor din crângul de la Plopu.

Mama Ioana se bucura, când porneam amândoi cu sapele pe umăr şi cu mâncarea în traista învârstată, negru şi roşu, îndreptându-ne spre Uliu, unde mai aveam de prăşit de-al doilea patruzeci de prăjini de păpuşoi. Se-ntorcea parcă în prima tinereţe, în care viaţa o îndepărtase de sat şi de bucuriile lui simple. Nu uitase nimic din hărnicia de odinioară şi terminam postaţa în acelaşi timp, deşi o împărţeam în două părţi egale. Odihna de amiază, răcorită cu apa de la izvorul din apropiere, ne reîmprospăta puterile şi nu rareori mama Ioana îngâna numai pentru noi un cântec uitat, trezit de cine ştie ce amintire de unde stătea adormit.

Ne întorceam când soarele apunea într-o mare de flăcări după munţii îndepărtaţi, iar cireada satului stârnea colbul drumului de pe malul Bourei, în a cărei apă săracă îmi răcoream, ascuns după o salcie plângătoare, trupul înfierbântat. Nopţile acelea cu cerul ţintuit de stele, cu tăcerea pătrunsă doar de ţârâitul monoton al greierilor şi mai rar tulburată de lătratul unui câine, nopţile adânci şi albastre ale satului n-am să le uit niciodată.

Dar peste tot şi peste toate stăruia grija noului an şcolar, care se anunţa imediat după treierat şi după iarmarocul ce se termina la 30 august. Nu mă temeam de învăţătură. Mă întrebam de unde o să iau banii pentru casă, masă, haine, cărţi, caiete şi celelalte mărunţişuri care umplu ghiozdanul unui elev din clasa a treia de liceu. Economiile mamei Ioana erau pe sfârşite, mai ales că între timp cumpărase o vacă, al cărei lapte gras era foarte gustos, ca şi brânza cu smântână ce apărea destul de des pe masa noastră.

Domnul Alistar, care scăpase teafăr din război, numai părul îi albise, mă chema adesea pe la el şi se bucura de succesele mele la

învățătură, ca și de faptul că aveam să urmez cursurile liceului din Bârlad, ceea ce nici nu îndrăzneam să visăm pe când mă pregătea pentru concursul la Școala normală. I-am cerut sfatul, s-a gândit, a vorbit cu mama Ioana. O dată, de două ori. Ce păcat c-am dat Aristiței jumătate din pământul rămas de la bunicul și folosit de moș Vasile, cât a trăit! Trei hectare, atâta a primit Aristița, tot atâta ne-a rămas nouă, mie și mamei Ioana. Ce să vinzi, ce să rămână. Și totuși, deocamdată aceasta este singura soluție, să vindem un hectar de pământ. Nu, nu din partea mea, căci e mai greu, sunt minor și trebuie multe forme, din partea mamei Ioana. Rămân două hectare, destul pentru două brațe, căci eu n-am să mai pot munci mult la câmp, nu-i potrivit, nu se cuvine... Cu asta nu sunt de acord. De ce să nu muncesc, ce, e rușine să muncești, și încă pământul tău? Nu înțeleg cum vine asta. "Ai să înțelegi mai târziu", mă lămurește domnul Alistar.

Și mama Ioana a vândut un hectar de pământ, partea ei din bucata de Pe Vale, pământ bun, drept ca-n palmă, negru și gras. L-a vândut lui Toader Sandu cu două mii două sute de lei. I-a dat o mie cinci sute la facerea actelor, restul până la Crăciun. S-a prevăzut așa și în actul "redactat și scris la mașina Universal" de avocatul unde muncise mama Ioana. Nu-i cine știe ce sumă, dar e mai mult decât nimic. Îmi cumpără o manta de uniformă, ceva mai mare, căci am să mai cresc; îmi cumpără și o pereche de ghete din piele neagră și cu talpă zdravănă, să țină. Haine și din celelalte mai am, să fiu sănătos și să le rup, că mi-o face altele la vară. Bun!

Gazdă? Deocamdată la țața Mărioara, sora mai mică a mamei. S-a dus mama Ioana la dânsa, duminica trecută:

- Bine te-am găsit, soro!

- Bine-ai venit, sor-mea. Ce vânt te-aduce, că nu te-am văzut de mult?

- Nici nu m-ai fi văzut, dacă n-ar fi vorba de nepotu, de Ion, care peste trei săptămâni începe să învețe la liceu și n-are gazdă.

- Păi, nu știi că n-am decât două odăi, din care una e închiriată? Unde să stea, că în odaie cu mine mai doarme o persoană, o fată și n-am decât două paturi.

- O dormi el într-un pat și tu cu persoana în celălalt. Băietu e crud încă și nevinovat, de asta pun eu mâna în foc. Trebuie să-l ajutăm noi, căci n-are cine. Ți-oi aduce și eu făină de păpușoi, fasole, câteva ouă, poate și

câte-un pui sau o găină când şi când. Ce zici? Hai, că mă grăbesc – văd că s-adună nişte nori dinspre miază-noapte şi n-am poftă să mă apuce ploaia pe drum.

Ţaţa Mărioara nu răspunde pe loc. Se gândeşte, priveşte paturile, se uită prin cameră, apoi se hotărăşte:

- Are să-şi facă lecţiile la masa asta de lângă fereastră. Am să-i spăl eu rufele, tu să aduci ce-ai făgăduit. Ni-i nepot, sânge din sângele nostru, nu l-om lăsa să ajungă prin case străine. Mă cam încurcă fata asta, Silvia, care acum nu-i acasă, e plecată la o prietenă, dar nici de ea nu mă-ndur, mai ales că-mi plăteşte chirie pentru patul ocupat. Dar aranjez eu şi asta... Bei o cafea, sau ţi-o fi foame?

- Dă-mi o cafea şi plec.

A plecat mama Ioana şi a mers, nu glumă, căci începuse a ploua binişor când am auzit-o tropăind pe prispă. Eu citeam poeziile lui Coşbuc, Fire de tort şi mă gândeam, printre picături, la Clemansa.

- Ei, cum îi, mamă Ioană?

- Am reuşit eu ceva, dar nu chiar cum trebuie. Ai să stai la zurlia de Mărioara, care tot cu fluturi în cap a rămas, deşi-i văduvă de când a murit cumnatu' Petrache, Dumnezeu să-l ierte; o să-i dăm ceva de-ale gurii, în schimb o să ai unde să te adăposteşti şi unde învăţa. Şi de dormit ai să ai patul tău, într-o cameră cu dânsa. Asta n-ar fi nimic, dar tot acolo o să doarmă o fată, ce pramatie o mai fi şi asta, că n-am văzut-o. Mi-a spus zurlia de Mărioara că nu se-ndură s-o dea afară, că-i plăteşte chirie pentru pat. Nu-i vorbă că, după ce te-i duce tu, persoana o să doarmă cu Mărioara într-un pat şi tu în celălalt. Nu-i tocmai cum ar trebui, dar ce să facem, altă putere n-avem. Tu să fii cuminte ca şi până acum şi să te ţii de învăţătură. La anu', sau poate şi mai devreme, ţi-oi găsi altă gazdă. Poate la madam State, prietena mea, la care ţi-ai lăsat astăvară cufăraşul, ţi-aduci aminte? Are ea pe cineva cu chirie în cealaltă cameră, dar s-ar putea să se mute şi atunci.... Am să vorbesc eu cu madam State.

Repede, să scriu protectorului meu! Cum de-am uitat? Nu spunea el, când am fost acolo cu domnul director, că s-ar putea să se intereseze de o gazdă? Rup o foaie albă din caiet, pun peniţă nouă în condei şi cu cea mai grozavă caligrafie scriu o scrisoare de vreo cincisprezece rânduri, pe care o închei aşa: "Cu nădejdea că mă veţi ajuta, vă rog să primiţi respectuoase mulţumiri de la protejatul dumneavoastră etc."

Trece o săptămână şi primesc o carte poştală, scrisă din Bârlad, prin care protectorul îmi face cunoscut că a primit scrisoarea mea şi că soluţia cu statul la sora mamei e foarte bună. El o să mă ajute, când s-o putea. În orice caz, să-i scriu şi să-l ţin la curent cu notele obţinute. Când va veni rândul viitor la Bârlad, are să-mi trimită una sută lei. Îmi urează succes.

S-a spulberat nădejdea în el. Oare domnul director nu i-a scris? Toate actele mele sunt la dânsul.

Duminica următoare o înştiinţez pe mama Ioana că a doua zi vreau să plec la Bârlad să văd dacă sunt înscris şi să trec şi pe la ţaţa Mărioara. N-are nimic împotrivă.

Cât merg prin sat, merg încălţat cu ghetele mele, care-au prins a se învechi, dar cum trec de ultima casă, mă descalţ şi păşesc bărbăteşte prin colbul jilav de rouă al drumului. S-aude păcănitul maşinii de treierat de la aria boierească, de undeva din stânga. În urmă, departe, se zăreşte sprânceana pădurii de stejar a Statului, la Jărdia, iar în dreapta un dâmb ascunde vederii casele din satele ce se ţin lanţ pe dealul de dincolo de Jeravăţ. A fluierat scurt locomotiva unui tren, trimiţându-şi caierele de fum în aerul limpede al dimineţii. Mă simt uşor ca un fulg şi uneori alerg în salturi elastice. Am ajuns repede în vârful dealului pe Vicoleni. Cobor ca un căprior pe lângă via popei Secure şi nici nu ştiu când am ajuns la Griviţa. Nu intru în sat, merg pe cărăruia de lângă calea ferată şi răzbat tocmai la cantonul dinspre Grădina Doamnei, Palerma, podul peste râul Bârlad, cazărmile, casa ţaţei Mărioara.

- Nu-i acasă, îmi spune o fată mai mare decât mine, îmbrăcată cu un capot roz, ca şi buzele ei; are părul înfăşurat într-un fel de turban alb, de sub care scapă câteva şuviţe negre, negre. Dacă vreţi să mai aşteptaţi... şi mă priveşte cu ochii mijiţi, printre gene. Puteţi pofti înăuntru, în cameră. Eu stau cu ea...

A deschis ochii şi mă priveşte drept. Fără curiozitate, parcă ar şti cine sunt. Dar de văzut, nu m-a văzut până acum. Mă simt uşor intimidat în faţa acestei domnişoare, deşi m-am încălţat încă de la intrarea în oraş, mi-am scuturat haina de praf şi mi-am trecut batista peste faţă...

Mă scoate din încurcătură ţaţa Mărioara, care intră ca o vijelie pe poartă:

- Ce nu pofteşti, Silvio, băietu în casă? E Ionel, nepotu-meu. O să stea cu noi, căci peste două săptămâni se deschide liceul. În ce clasă eşti, mamă?

N-apuc să răspund Mă apucă cu amândouă mâinile de cap şi-mi pune pecetea gurii pe obraji. Parc-am simţit miros de vin.

- M-am întâlnit c-un prieten de-al meu şi n-am scăpat până ce n-am băut la Dranga două pahare cu vin. Nu era grozav, dar n-am avut ce face. El a băut cu sifon, da' mie îmi place sadea, apă am şi-acasă, zice apoi, făcându-şi vânt cu broboada pe care şi-a scos-o de pe cap, să se răcorească.

M-a apucat de mână şi nu-mi mai dă drumul până în camera din faţă, unde locuieşte cu Silvia şi unde voi locui şi eu în curând. Înăuntru e curat şi răcoare. Cum intri, în colţul din stânga e un dulăpior de lemn, cafeniu închis, cu o uşiţă care se încuie cu cheia. Cheia o ţine stăpâna casei, ţaţa Marioara. Tot în stânga, în dreptul celor două ferestre, e un pat cu tăblii de lemn închise la culoare, aproape negre. Pe marginea dinspre fereastră o plapumă făcută sul, acoperită cu un macat roz, iar la căpătâiul patului două perne, una mare, alta mică, cu feţe albe şi cu dantelă tot aşa. În dreapta o plită de gătit, pe vatră de cărămidă şi un hom pentru aburi, iar în continuare, lângă peretele fără ferestre, un pat cu tăblii de tablă, vopsite albastru deschis. Pe faţa dinăuntru a tăbliei mai înalte este zugrăvit un buchet de trandafiri, în culori vii. Altă plapumă făcută sul, dar acoperită cu un macat în carouri albe şi galben închis. Între paturi, lângă fereastra din fund, o masă cu sertare, acoperită cu o faţă de masă albă, cu dantelă lată pe margine, iar peste faţa de masă o muşama verde deschis. Perdeluţe albe la ferestre, lăvicere de lână pe jos. Pe peretele din stânga, un covor imitaţie persan, pe care se zăresc o apă curgătoare, nişte trestii, două femei tinere şi un copil mic într-un coş ce pluteşte pe apă: Găsirea lui Moise de către fata faraonului.

- Ce te uiţi, dragă nepoate, casă de văduvă săracă. O leacă mai frumos decât la ţară, dar nici pe departe ca la casele boiereşti, cum ai să ai şi tu când o să fii mare, profesor sau avocat, sau... dar nu, să nu te faci ofiţer! Îs nişte pezevenchi fără ruşine şi fără dumnezeu. Nu, n-ai să fii ofiţer... Ce să-i dăm noi să mănânce, Silvio? Două ouă vrei, Ionică?

- Orice, ţaţă Mărioară, căci n-am mâncat nimic când am plecat de-acasă.

- Păi şi sor-mea Ioana, lasă-mă să-te-las, ţi-ai găsit să aibă ea grijă...

- Ba nu, ţaţă Mărioară, are destulă grijă de mine, n-am ce zice, dar am plecat tare grăbit şi nu-mi ardea de mâncare.

- Ştiu că-i iei apărarea, că ţi-i dragă, dar ca mama ta tot nu-i, c-a trebuit s-o omoare duşmanii, mânca-i-ar viermii! zice şi începe să plângă cu lacrimi adevărate.

Nu mă simt bine, Văd că şi Silvia e oarecum încurcată.

- Lasă, ţaţă Mărioară, poate că i-i mai bine acolo unde este, căci şi aici o aşteptau munca şi supărările. E adevărat că mi-i oleacă greu, dar o să trecem şi peste asta şi o să fie bine. Ai să vezi...

Se potoleşte cu greu.

- Încă nu ştii toate câte sunt în viaţa asta, nepoate; nici toate greutăţile şi urâţeniile ei. Anii tinereţii te feresc de multe, dar mie mi-i greu, c-am fost trei surori şi-am rămas numai două...

Iar îşi şterge ochii cu batista. Pentru ultima dată.

Cât a vorbit ea, Silvia a adus două ouă fierte pe o farfurie, o solniţă, o linguriţă şi câteva felii de pâine.

- Poftim, luaţi şi mâncaţi.

Mă priveşte cu simpatie şi se poartă firesc, parcă i-aş fi şi ei rudă.

- Ia, mamă, ia şi mănâncă, adaugă şi mătuşa mea.

Mănânc încet, tacticos. Silvia a ieşit din cameră. O fi pe-afară.

- Nu ştiu cum om face cu fata asta. Se poartă frumos, n-am ce zice, dar...

- Dar ce, ţaţă Mărioară?

N-a apucat să-mi răspundă, căci a intrat Silvia. Mătuşa mea m-a privit c-un aer absent, apoi a întrebat-o dacă n-a căutat-o în lipsă madam Popa. N-o căutase nimeni.

Am mulţumit, am sărutat mâna mătuşii şi am dat mâna cu Silvia.

- Rămâneţi sănătoase.

- Mergi sănătos. Te aşteptăm peste două săptămâni. Despre celelalte am vorbit cu sor-mea Ioana. Să-ţi mai dea o prostire de pat, aşa să-i spui, că ale mele s-au cam subţiat! Te duci la liceu să vezi dacă eşti înscris? Bine faci. Treci de Strada Mare, o iei prin ocolul de vite şi numaidecât vezi clădirea liceului; e cea mai mare din partea aceea a oraşului. Dacă are puţin unt, spune sor-mii Ioana că mi-ar face trebuinţă şi-l aduci tu, când vii... Cu bine!

Am plecat. Strada Mare. Ocolul de vite! Aici am fost cu tata – câţi ani or fi de-atunci? – când am venit la târg cu domnul învăţător. Unde-or mai fi acum ungureanul, geambaşul? Ce-o fi făcând hangiul la care-au

rămas cei doi flăcăi prieteni din armată?... E drept c-au trecut anii şi multe s-au schimbat în lume!

Pentru o clipă uit că mă duc la liceu şi parcă aştept să apară de undeva tata, cu o pâine caldă în mână... Dar ocolul e vite e pustiu. Doar câţiva copii care joacă mingea şi o femeie ducând două căldări cu apă de la cişmeaua vopsită roşu, de lângă gardul cela de scândură albă...

Iată şi clădirea liceului. O mai văzusem o dată, când am trecut chiar pe lângă poarta de intrare, dar nu m-am gândit atunci – nu mă puteam gândi! – că într-o zi voi păşi pe această poartă.

Clădire pătrată, cu etaj. Multe, multe geamuri. Uşă grea de stejar, la care ajungi pe-o scară cu zece trepte de piatră. Dar uşa aceasta e numai pentru profesori. Elevii intră prin spate.

Din căsuţa portarului iese întâi un nas roşu, apoi cozorocul unei şepci de uniformă şi imediat o pereche de mustăţi. Le poartă un om de statură mijlocie, bine legat, cu faţa roşie şi cam mahmur, sau aşa mi se pare. Ţine mâna pe zăvorul dinăuntru al porţii.

- Mătăluţă ce vrei?

- Aş vrea să văd dacă sunt înscris în clasa a treia.

- Păi, nu te cunosc. Nu eşti de la liceul nostru. De unde vii?

- De la Şcoala Pregătitoare din Miceşti. Trebuia să mă înscrie domnul director şi...

- Care domn director, al nostru sau care?

- Nu, domnul director al şcolii de unde vin.

- Păi mătăluţă de unde vii acum, de la Miceşti?

- Nu, de la Şipote.

- Şi de ce să te înscrie domnul director al şcolii din Şipote?

- Nu el. Domnul director al şcolii din Miceşti, al şcolii unde-am terminat clasa a doua.

- Las-o-ncurcată şi şterge-o. Cât nu mă supăr, c-apoi ştii...

- Dar, nene, domnule... dau eu să-i explic.

- Nen-tu nu-i aici, iar Domnul e în cer. Hai, cară-te!

Mă gâtuie ceva, de nu mai pot scoate o vorbă. Dar se vede că-s cu noroc. Tocmai atunci apare un domn cu haine albe şi pălărie de paie, dată pe ceafă. E mare, gras şi roşu la faţă, parcă mai roşu decât omul ce nu mă lasă să intru. Acesta îşi scoate şapca şi deschide poarta:

- Să trăiţi, coane Ghiţă, poftim.

- Ce-i cu tânărul, ce doreşte? îl întreabă domnul cu pălărie albă, apoi către mine: Ce cauţi aici?

Îi explic, emoţionat cum eram, despre ce este vorba, îi spun cum mă cheamă.

- Lasă băietul să intre, măi Vasile, e de-acum elevul nostru, l-am văzut pe lista înscrişilor în clasa a III-a B. O să fie elevul meu la anul, căci anul acesta face Latina cu domnul Mironescu.

- Dacă ziceţi dumneavoastră...

Portarul îmi face loc să trec.

- Hai, Plămadă, parcă aşa te cheamă, hai cu mine la secretariat, să verificăm.

Merg în urma binevoitorului meu, despre care am înţeles că e profesor de limba latină. Urc scările de la intrare, pătrund într-un vestibul mare şi ne abatem la stânga, unde de-asupra unei uşi scrie: „Secretariat" – iar mai jos „Intrarea elevilor nechemaţi interzisă"!

Uşa s-a deschis şi în cadrul ei a apărut un domn tânăr, mult mai scurt şi mai firav decât conul Ghiţă. Se înclină, politicos:

- Să trăiţi, domnule profesor.

- Să trăieşti şi tu, Georgică. Fii bun şi cercetează lista înscrişilor în clasa a III-a B; cred c-am văzut acolo numele lui Plămadă, elevul acesta.

- Dacă vreţi, mă uit, dar ştiu sigur că l-a înscris fostul director al Şcolii Pregătitoare de la Miceşti.

- Dacă-i aşa, nu te mai osteni. Eşti înscris, Plămadă. La 8 septembrie să te prezinţi la şcoală, ai auzit?

O palmă mare s-a lăsat uşor pe umărul meu drept.

- Acolo a fost premiant, adaugă mărunţelul.

- Atunci nici la noi n-o să fie codaş, spune uriaşul în haine albe şi dispare pe un coridor, la dreapta.

Mulţumesc, ies pe uşa de stejar şi trec mândru pe lângă Vasile, care mormăie un răspuns la „Bună ziua" ce-i dau.

Bun. Vasăzică, sunt elev în clasa a III-a B, la liceul la care a învăţat şi domnul căpitan.

Amânată la 8 şi apoi la 15 septembrie, din pricina unor reparaţii neterminate la timp, deschiderea cursurilor m-a găsit prezent în banca a cincea a rândului al doilea, în sala de la etaj, din colţul din dreapta al clădirii liceului, privită din faţă. O sală luminoasă, cu ferestre în doi din cei patru pereţi. Intrarea elevilor se făcea prin spate, iar urcarea la etaj pe scara

principală era rezervată profesorilor şi elevilor din clasa a 8-a, ultima, care făceau şi serviciul de pedagogi.

Coleg de bancă s-a nimerit un băiat mai slăbuţ decât mine, pistruiat, vorbind repede, întretăiat şi stropindu-mă cu salivă. E fiul unui învăţător, mutat de curând în oraş dintr-un sat din fundul judeţului, dar este elevul liceului de la început, promovat în vară din clasa a II-a. Mă priveşte cu coada ochiului, neîncrezător, dar mă fac că nu observ şi-i ofer jumătate de gutuie acrişoară, adusă de la Şipote. Ezită, dar până la urmă o primeşte, mulţumindu-mi precipitat.

De la primele lecţii înţeleg că stau prost cu limba germană. Profesorul a făcut anul trecut cu colegii mei lecţii serioase de conversaţie – după nişte tablouri atârnate pe pereţi – şi de gramatică. Eu făcusem doar conjugarea verbelor sein şi leben, modul indicativ, toate timpurile; ştiam articolele dar, die, das, ale celor trei genuri, ca şi o aproximativă declinare a lor şi cam atât. Vocabularul foarte redus mă ajuta puţin, aşa încât prima notă la oral a fost un 4 apăsat în catalog.

La celelalte materii eram cam la nivelul colegilor care formau majoritatea clasei, câţiva fiind mai bine pregătiţi, iar câţiva mai puţin decât mine. Trebuia să fac eforturi la limba germană, să fiu atent la limba franceză şi să nu neglijez, bineînţeles, celelalte obiecte.

Dintre profesori, unul singur m-a primit rău, profesorul de istorie. Era mic de statură, nu prea gros, cu mustaţa tuşinată, c-o privire cenuşie strecurată printre gene şi cu gesturi repezite. Când a strigat prima dată catalogul şi a ajuns la mine, m-a întrebat: „Tu ce cauţi aici?", la care am răspuns, prompt: „Să învăţ", cu obrajii în flăcări şi cu pumnii strânşi. Am aflat că este fiul unor oameni cu stare dintr-un sat nu departe de Şipote şi m-am gândit că poate ştia ceva despre cum au murit părinţii mei. E drept că în ultimul trimestru mi-a dat media 9, iar în clasa a IV-a am avut şi o medie de 10 la istorie: mă privea atunci cu un început de zâmbet care, mult mai târziu, când ne întâlneam pe stradă, se transforma într-un zâmbet larg, convenţional, durând exact atât cât îmi răspundea la salut.

Ca să termin cu profesorul de istorie, voi mai spune că în clasa a IV-a, la teza pe trimestrul al doilea, ne avertizase că va pune nota 1 celui ce nu va avea călimara lui. Nu ştiu cum s-a făcut, că mi-am uitat călimara acasă. Suit în picioare pe bănci, profesorul m-a zărit muind peniţa în călimara vecinului, mi-a luat teza aproape terminată şi mi-a pus nota 1. După aceea mi-a dat două note mari la oral şi mi-a ieşit media 7, dar, la

mult timp după ce terminasem liceul, am aflat că, ori de câte ori cerea elevilor să nu-şi uite călimările, adăuga: „Am pus eu nota 1 lui Plămadă, când era în clasa a IV-a, dar vouă!"...

Anul următor a început sub auspicii mai bune şi curând am ajuns premiantul clasei. Nu învățătura era marea mea problemă, ci lipsurile de tot felul, căci banii luați pe hectarul de pământ se terminaseră de mult. Succesele la învățătură şi greutățile, cunoscute acum şi de profesorii mei, i-au făcut să se gândească la o posibilitate de a mă ajuta şi m-au recomandat ca preparator al unor elevi din clasele I-a şi a II-a, ba chiar şi din ultimul trimestru al clasei a III-a.

În camera țației Mărioara n-am putut rămâne mult timp, căci nu puteam dormi liniştit – şi eu de linişte aveam nevoie atunci – la spinarea Silviei. Aşa hotărâse mătuşa, la numai trei săptămâni de când locuiam la ea. Începusem să înțeleg cu ce se ocupă Silvia, care pleca gătită, pudrată şi rujată o dată cu înserarea, întorcându-se târziu după miezul nopții, alte ori înspre ziuă, obosită şi duhnind a băutură.

Lucrurile s-au stricat într-o seară, când m-a rugat s-o însoțesc la fosta ei gazdă, de unde trebuia să-şi aducă ultimele lucruri. Când am ajuns, mi-a spus că nu vrea să intre pe poarta din față, ci pe o portiță ce dădea în grădina din spate a casei, unde erau câteva glugi de hlujeni şi o şiră de paie, începută. Era rece, aşteptam să ningă şi aş fi vrut să isprăvim mai repede, ca să ajungem acasă, la căldură.

După ce am intrat, păşind cu grijă să nu facem zgomot, când am ajuns lângă şura de paie, Silvia m-a cuprins cu brațele de după gât, şi-a pus ventuza buzelor rujate pe gura mea şi-a voit să mă tragă jos. I-am desfăcut brațele şi am îndepărtat-o, tremurând de indignare. Cum îndrăznise să mă sărute această profesionistă a dragostei tarifate?... I-am spus să-şi ia ce are de luat şi am aşteptat-o la poarta din față, unde a apărut cu două baloturi. Le-am aruncat pe umeri şi-am pornit cu pas larg spre casă, auzind în urma mea tropăitul mărunt şi des al Silviei, care răsufla greu. În noaptea aceea n-a mai venit să se culce lângă mine.

Am mai stat până într-o joi, când țața Mărioara mi-a spus că nu mă mai poate ține, că a crezut că voi fi mulțumit cu ce-mi poate da în situația ei, dar că trebuie s-o păstreze pe Silvia, care-i plăteşte o chirie bună şi contribuie la cheltuielile casei. I-am răspuns c-am să plec, dar să aibă răbdare până duminică. Tocmai vorbisem cu colegul meu de bancă: ştia o cameră lângă fabrica de ulei, la un factor poştal, unde mai stătea un elev

din clasa I-a. Sâmbătă după masă am plecat la Şipote. Aflând cele întâmplate, mama Ioana a spus vorbe grele despre sora ei, "care a rămas tot cu fluturi în cap" şi a fost de acord să mă mut la factorul poştal, unde avea să aducă sau să trimită alimentele de trebuinţă. Nu m-a lăsat să mă întorc în aceeaşi seară la Bârlad. Am plecat duminică dimineaţa, am trecut pe la colegul meu, ne-am dus la factorul poştal şi pe la ora prânzului m-a ajutat să-mi duc la noua mea gazdă calabalâcul modest.

Silvia avusese grijă să nu fie acasă.

- Mergi sănătos şi să nu fii supărat pe mine, mi-a spus ţaţa Mărioara.

- Rămâi sănătoasă şi-ţi mulţumesc pentru cât am stat la mata.

Am început să-mi fac lecţiile la aceeaşi masă cu tovarăşul meu de cameră, Vasilică, bucuros că avea cine să-l ajute la limba franceză şi la matematică. Venea uneori şi colegul meu de bancă, să ne scriem temele împreună. Aducea ceai şi zahăr. Trimeteam pe Vasilică să cumpere o pâine albă, pe care o mâncam tustrei, cu ceai. Era bine.

Am scris de două ori protectorului meu. Mi-a răspuns la ultima scrisoare şi mi-a comunicat ziua şi locul unde îl puteam întâlni în oraş. M-am dus. Mi-a vorbit despre unele greutăţi financiare, mi-a spus că a înfiat o fetiţă, o nepoată de verişoară, ca să aibă o mângâiere acum şi un sprijin – poate – la bătrâneţe. Mi-a cumpărat o prăjitură cu frişcă de la cofetăria din centru şi la despărţire m-a întrebat cum stau cu învăţătura şi mi-a dat 80 de lei.

Anul următor am stat în gazdă la un magazioner de la C.F.R., pe al cărui al doilea fiu, elev în clasa a III-a, îl ajutam să-şi facă lecţiile. Dormeam cu „elevul meu", mâncam la masa comună a familiei şi eram mulţumit, căci mai câştigam ceva preparând o elevă care dădea examene fără frecvenţă.

Magazionerul avea două fiice din prima căsătorie şi doi fii din a doua. Fiica mai mare era croitoreasă la Brăila. Cealaltă, cu un an, doi mai mare decât mine, era brunetă, surdă şi murdară. La Crăciun a venit în vizită fiica de la Brăila. Tot brunetă, dar avea nişte ochi negri cu care te privea până ameţeai, un trup împlinit, îmbrăcat în fustă şi o bluză de jerse, în care se rotunjeau sânii. Coşurile nu-mi trecuseră şi cearşaful mă ardea. Ochii negri se jucau cu mine, cum se joacă pisica uneori cu şoarecele, dar şoarecele era prea mic, sau poate prea sfios...

IX.
La prăşit

Sunt în vacanță. Am terminat al treilea clasa a patra de liceu şi am trecut în cursul superior. E un succes față de situația de acum doi ani, când am luat un 4 la limba germană, iar profesorul de istorie m-a întrebat ce caut la liceu...

Care au fost cele mai mari bucurii ale mele în anul ce s-a scurs? Succesele la învățătură, citirea poeziilor lui Coşbuc şi... o pereche de pantaloni, pe care mi i-a cumpărat mama de Paşti. Îs de culoare cenuşie, mi-s cam scurți, dar stofa e moale şi – mai ales – ține dunga.

Sunt singur acasă. Mama Ioana a plecat de dimineață la Bărtăluşi, să-şi vadă nepoata, care-i bolnavă. Toată dimineața am citit Harap Alb şi alte povestiri de Creangă, iar aproape de amiază am ieşit pe câmp. Cerul e senin şi soarele arde cu putere. Departe, pe Hraina, vitele, ca nişte pete albe, se mişcă rar după iarbă şi talanga se aude slab, îndepărtat. Un roi de muşte mă însoțeşte bâzâind abia auzit. Merg pe drumul mărginit de troscot, pe lângă râpa Bourului, până la țihla boierească, apoi sui spre Uliu. Ici, colo, oamenii au secerat şi clăile, cu snopii aşezați în cruce, stau la rând. Grâiele se apleacă în valuri unduitoare, mânate de vânt. Mai departe, verdele întunecat al lanurilor de păpuşoi, petecit ici, colo de verdele mai deschis al celor târzii... Aş vrea să-mi cumpăr poeziile lui Vlahuță, dar n-am cu ce. Mama nu mai are un ban, iar cei 12 lei cu care am venit acasă s-au cheltuit.

A trecut o boare de vânt – ce bine-i! Apoi vântul s-a întărit. Bate din sus. Un nor mare, negru, ca o corabie uriaşă, s-a urcat amenințător şi înaintează spre mine. Zăpuşală. S-a auzit un tunet, departe, stins. Apoi altul, mai aproape. Un fulger a spintecat norul cel negru. Plec repegior spre casă; fulgere şi tunetele s-au înmulțit. Norul mi-a ajuns deasupra capului. Parcă s-a mai întunecat. Cineva trage clopotul de la biserică, să alunge

piatra. Un tunet, un trăsnet şi picuri mari de ploaie cad plesnind pe drumul prăfuit. Mai am puţin şi ajung în marginea satului. Dar picurii s-au înteţit. Plouă tare, toarnă cu găleata. Fug prin ploaie. Prima casă e a perceptorului. El e pe terasă, apărat de streaşina lată a acoperişului.

- Vin' încoace, Ioane, că până acasă te udă leoarcă!

Fug şi ajung pe terasă.

- Bună ziua, domnule Spiridon.

- Bună ziua.

Îmi întinde mâna. O mână uscată, aspră.

- Unde-ai fost?

- Am fost pân-la Uliu. De-acolo e o privelişte frumoasă...

- Da, e frumos câmpul anul aista. Şi ploaia a venit tocmai la timp.

- Nu strică la pâinea albă?

- Nu, căci s-a secerat foarte puţin, iar ce nu-i secerat mai ţine

După o pauză:

- Nu vrei să intrăm în casă? Sunt singur. Nevastă-mea e dusă la sora mea Tudorița şi fetele-s prin sat, nu ştiu unde. Am scos ieri un fagure de miere şi am apă proaspătă.

- Nu, mulţumesc. Aş vrea să mă duc acasă, să văd ce-i cu purcelul, căci şi eu îs singur; mama-i la Bărtăluşi.

- Ei, da' hai, pentru zece minute sau un sfert de ceas, că nu i s-a întâmpla nimica purcelului!

Şi perceptorul râde. Râsul îi gâlgâie în gâtlej, cum gâlgâie apa în ulcior, când e gata să se umple. Aşa mai râde numai sora lui, Ileana. Mă uit la el. Are ochii căprui, cu luciri şirete; mustaţa subţire, castanie şi e bărbierit proaspăt. Cămaşa albă, fără guler, are un nasture lipsă la mâneca stângă. Nu e gras perceptorul; e dintr-un neam de oameni uscaţi, dar e rumen la faţă şi cu privirea îndrăzneaţă a omului avut, care – pe deasupra - mai deţine şi o farâmă din puterea statului.

Ploaia duruie pe acoperişul de tablă şi loveşte pieziş în ferestre. Intru pentru prima dată în casa perceptorului, casă cu patru camere, două antrete, prispă de ciment. Încăperea în care ne aflăm pare a fi cameră de dormit. Un crivat de lemn afumat, acoperit cu un macat în romburi roşii şi verzi. Un dulap de lemn cu două uşi, pentru haine. O masă ovală, cu trei scaune cu spătar în jur. Deasupra atârnă în lănţuguri, prinsă de cuiul din tavan, lampa cu abajur alb, de porţelan. În colţ o sobă de cărămidă cu

fumuri rotunde şi cu firidă. Duşumeaua de scândură e acoperită în parte cu un lăvicer de coade «în poduri», aproape nou. Mi-a surprins privirea:

- Stau şi eu cum pot, nu ca domnu' controlor financiar Iosipescu, la oraş. Ce-am văzut în casa lui...

- Nu stai rău, spun eu, gândindu-mă la căsuţa noastră cu lut pe jos.

- De, ca un slujbaş al statului. Se cuvine să arătăm ceva mai acătării decât ceilalţi oameni din sat.

Mă uit pe peretele din fund: pe covorul de deasupra patului, o ramă mare de lemn cu mai multe fotografii de familie. Privesc mai de-aproape. Perceptorul vine lângă mine:

- Îi cunoşti pe toţi, nu? Iaca, aici-s eu, în armată, cu gradul de sergent. Aici tot eu, în ajunul căsătoriei. Dincoace e soţia mea, pe când era domnişoară, elevă la şcoala profesională. N-a terminat-o, că ne-am căsătorit. Jos, aici, e soră-mea Ileana, învăţătoare. Dincoace, fetele mele.

- Da, îs bune fotografii, semănaţi foarte bine toţi.

Mă gândesc: a fost oare vreodată soţia lui aşa de drăguţă?! Acum e tare slabă; cred că suferă de ceva. Fetele? Aşa şi-aşa. Nu-i vorba că-s mici încă, între zece şi cinsprezece ani. Eu am şaptesprezece, dar îs voinic, arăt mai mare decât ceilalţi de vârsta mea.

- Tii, dar ne-am luat cu vorba şi am uitat de miere!

A deschis o uşă şi din camera alăturată a adus o bucată de fagure într-o strachină şi o cană de apă, cu două pahare, pe o tablă de lemn cu înfloriturí săpate. S-a auzit cârâitul unei cloşte:

- Şi doar i-am spus nevesti-mii s-o ducă dracului, în magazie! A pus-o la clocit dincolo, sub pat, în odaia fetelor.

- Bine că este, domnule Spiridon.

- De este, este, nu zic ba; dar chiar cu cloşca-n casă...

A scos un briceag din buzunar, a tăiat o bucăţică de fagure şi mi-a întins-o:

- Ia, ia şi vezi ce bună-i! şi-şi linge degetele unse cu miere.

Mierea e bună, în adevăr, are aroma florilor de salcâm şi apa e rece.

- Dacă mai vrei...

- Nu, mulţumesc, zic eu, văzând că perceptorul îşi ştersese briceagul de căptuşala hainei şi-l băgase în buzunar.

Ploaia a mai stat. Parcă s-a mai luminat în casă.

- Ei, că bună ploaie! A căzut minunat. Mai am de prăşit de-al doilea vreo patruzeci de prăjini de popuşoi, lângă vie. Nu i-am putut prăşi, căci era tare uscat pământul. Voi mai aveţi?

- Nu, am terminat, căci am avut puţin; cu totul, vreo treizeci de prăjini.

- Ei, nu-i nimic. Ai să ai şi pământ şi casă frumoasă. Dacă mergi tot aşa cu învăţătura, te faci popă, sau profesor şi atunci să vezi bani! Eh, eu n-am avut noroc să învăţ decât o clasă secundară. Tu ai învăţat patru şi poate, cine ştie, termini liceul. S-ar putea s-ajungi om mare, zău aşa! Orfan, orfan; sărac, sărac; dar nu te dai!

- Vezi mata, domnule Spiridon, nu se ştie încă nimic. Mi-i greu, mi-i tare greu. N-am bani nici pentru cărţi.

- Mai dă şi tu din coate, dacă vrei să răzbeşti!

Apoi, după o pauză, în care părea că s-a gândit la ceva:

- Ce-ai zice să vii mâine la prăşit, la mine? Vine şi Zoia şi Lisaveta şi Maria lui Epure. Ele trei, tu şi cu mine, cred c-om da gata jumătate de falcie, sau o mai rămâne puţin.

- De, ştiu şi eu ce să zic!

În sinea mea, mă gândesc cu plăcere la Maria. E o drăcoaică de fată, de parcă te leagănă cu privirea.

- Îţi dau opt lei pe zi şi mâncare. Mâncare de trei ori.

- Nu ştiu ce să zic. N-am nici sapă...

- Îţi dau eu sapă. Am una foarte bună. Cam greuşoară, dar merge straşnic. E dată "pe prăşit" şi-am ascuţit-o în gură, e straşnică. Vino mâine la răsăritul soarelui şi mergem. Bine?

Ploaia a contenit. Printre norii zdrenţuiţi, soarele aruncă suliţe de foc în fereastra ce dă în curte. Vrăbii gureşe ciripesc pe garduri.

- Cred c-am să vin, domnule Spiridon. Am nevoie de bani, să-mi cumpăr o carte.

- De ce, de ne ce, eu nu te întreb. Mâine sară îţi pui în mână opt lei noi, din teancul nedesfăcut şi faci cu ei ce vrei.

Am plecat. Perceptorul nu mi-a mai dat mâna la plecare. Soarele, trecut puţin de-amiază, arde puternic şi de pe drum aburi uşori se ridică în aer.

Am ajuns acasă. Purcelul era în grădină; nu mai are ce strica. Am băut o cană de lapte rece şi m-am culcat. Parcă mă durea puţin capul. Am

dormit bine; cam un ceas, un ceas şi jumătate. M-am sculat. Va să zică, mâine mă duc la prăşit, la perceptor. Dacă nu se poate altfel...

Mama s-a întors pe seară. Eu închisesem purcelul şi găinile în poiată, dădusem câinelui şi pisicii de mâncare şi citeam din cartea de limba franceză.

- Cum de nu bagi de seamă, măi băiete, şi afumi în casă? Nu vezi că fumegă lampa?

- Iaca, n-am băgat de seamă; eram adâncit în cititul cărţii esteia, zău; iartă-mă! Ce face Aristiţa?

- E greu de vară-ta Aristiţa! Mâine, poimâine a închide ochii şi-a porni de unde nimeni nu se mai întoarce, şi mama-şi şterge lacrimile cu colţul casincei.

M-am întristat şi eu:

- Lasă, mamă, că poate nu s-o prăpădi!

- Cum o vre Cel de Sus!

Apoi, după o pauză:

- Da' tu ai mâncat ceva? Iaca, ţi-am adus un colăcel de la bădii-to Aristide, dascălu' de la biserica din Bărtăluşi. M-am întâlnit cu el chiar lângă primărie. Zice: "Ce-ţi face, fa, băietul? Am auzit că-i tare bun la învăţătură!" "De, măi vere, învaţă şi el, că n-are altceva de ales". "Apoi, lasă-l să înveţe, să avem şi noi un nepot învăţat. Iaca, dă-i din partea mea cinci lei şi colăcelul ista!"

- De, mamă, cam ruşinos lucru să capeţi pomană, chiar şi de la neamuri; dar n-am să te ocărăsc... Banii ţine-i pentru mata. Eu mă mulţumesc cu jumătate de colac; jumătate ia matale.

- Nu, că eu am mâncat la Bărtăluşi, când am plecat.

Am închis cartea. Am rupt jumătate de colac, l-am mâncat, am băut o cană de apă şi m-am culcat, după ce mama trecuse în ietăcelul ei. O aud vorbind singură. Mă duc la ferestruica fără geam dintre camera mea şi ietăcel:

- Mamă, ştii c-am vorbit cu Spiridon să mă duc mâine la prăşit la el. Îmi dă opt lei.

Mama tace.

- Nu spui nimic?

- Să-i spuie lui toţi dracii şi să-i amintească în fiece clipă cum fură el pensiile văduvelor, cum ia de două şi de trei ori dările de la oamenii nevoiaşi! Nu le dă chitanţă când plătesc şi peste trei, patru luni iar le cere

dările. Dacă oamenii fac gălăgie, el le cere chitanţa. "Poi, n-ai spus dumneata că atunci n-ai registrul la îndemână, dar că să n-avem nici o grijă?" "Chitanţa, bade. Ai carte, ai parte! Cunoşti zicala?" Şi mama continuă, înverşunată: Să aibă el parte de bubele lui Iov, cel din biblie, hoţul şi tâlharul, care mi-a mâncat pensia!

- Lasă, mamă, n-o fi dracu aşa de negru pe cât îl fac oamenii!

- Ba-i şi mai negru, dragu mamei! Tu eşti încă un copil, nu ştii! Dar eu ştiu cum a făcut tat-so averea şi cum şi-a mărit-o el! N-ai să te duci!

- Dar mi-ar trebui opt lei, mamă, pentr-o carte.

- Ai cinci, 'oi mai împrumuta trei de la cineva şi ţi-i lua cartea.

Nu-mi pare rău de bani, dar mă gândesc la Maria.

- Şi ca să-ţi spun drept, mamă, nu m-aş duce numai pentru bani. O să fie un fel de clacă. Vin mai multe fete şi băieţi, mint eu. Mă mai veselesc şi eu oleacă. Nu-i vorba de cei opt lei ai lui.

- Dacă-i aşa... Dar n-aş fi vrut să se laude că tu, băiet cu carte, i-ai muncit cu ziua!

- Munca nu-i o ruşine, mamă. Să nu fur, să nu fac alte fapte rele, dar să muncesc...

- Fă cum vrei şi lasă-mă'n pace! Mă doare capul!

- Sărut mâna, noapte bună!

- Noapte bună!

- Pui, pui, pui! Na-vă mâncare, puişorilor!

M-au trezit chemările mamei, care-şi strigă orătăniile, aruncându-le nişte ovăz în curte. Mă scol repede, mă spăl, mă îmbrac şi ies afară. Încă n-a răsărit soarele şi e răcoare după ploaia de ieri.

- Eu mă duc, mamă.

- Mergi sănătos şi vezi să nu te omorî cu firea.

- Dacă omul îmi plăteşte, trebuie să muncesc cinstit.

...Din urmă vin fetele. Cu rochii înflorate, cu basmale roşii şi cu picioarele goale. Sapele joacă pe umăr.

Aud râsul bucuros al Mariei. Mă aplec să-mi leg catarama sandalei drepte, care s-a descheiat. Fetele mă ajung. Toate într-un glas:

- Bună dimineaţa, unde-ai plecat cu noaptea-n cap?

- Bună dimineaţa, fetelor; unde-aţi plecat şi voi.

- Nu glumeşti? Unde ţi-i sapa?

- Nu glumesc de fel. Sapă îmi dă domnu' Spiridon.

- Da' ce-ai păţit să vii la el la prăşit? zice Zoia.

- N-am păţit nimic. Am auzit că veniţi şi voi şi...

- Nu mai spune?!

Râd toate. Apoi Zoia:

- Hai, cel puţin, de stai între mine şi Maria.

- Iaca stau.

Şi mergem aşa înspre Spiridon, la capătul satului. Fetele glumind şi râzând, eu ţinându-le hangul, dar părându-mi rău că n-am ascultat de mama.

Când am ajuns la perceptor, acesta ne aştepta cu caii înhămaţi. Nevastă-sa era lângă căruţă şi avea un coş cu de-ale mâncării şi o oală în mână.

- Ei, bine c-aţi venit! Urcaţi-vă-n căruţă, să ajungem mai repede, că-i depărtişor.

- Tu, Mario, ţine oala asta cu borş, zice nevasta lui Spiridon, că eu nu merg, am treabă acasă.

Maria ia oala mare cu toarte rotunde şi se urcă în căruţă. Noi după ea. Coşul l-am luat eu, dar Zoia mi-l cere:

- Nu mai ţine coşul, că nu-i mai putea ţine cărţile!

Lisaveta se uită şi ea compătimitor la mine. Ce bine era s-ascult de mama! Dar acum nu mai pot da îndărăt.

- Hai, roibule!

Caii au smucit căruţa, gata-gata să ne dea peste cap. Maria era să verse oala de borş.

- Da spune, domnule Spiridon, când dai bici cailor, că era să mă opăresc cu borşul ista!

- Lasă că nu era cine ştie ce pierdere! Şi-apoi tu eşti fată deşteaptă, nu te frigi cu una cu două! zice perceptorul, făcându-mi cu ochiul...

- Asta nu se ştie! Şi-apoi au mai fost şi alţi deştepţi care s-au fript! îi întoarce Maria vorba, privindu-ne roată.

Perceptorul nu ne vede, căci stă cu spatele la noi, dar simte împunsătura: tot satul ştie că se însurase cu o urâtă, pentru averea făgăduită, dar nedată.

- Că ascuţită limbă mai ai! Leită maică-ta!

- Că n-ai fi vrând să semăn cu baba Ioana!

Şi fetele râd vesel, în dimineaţa proaspătă. Râde perceptorul, râd şi eu şi nu-mi mai pare rău c-am venit.

Când ieşim în ţarină, soarele străpunge pădurea din deal cu săgeţi care ajung, răzlețe, până la noi. Undeva, aproape, dar sus, cântă o ciocârlie; trilurile ei umplu văzduhul, deşi cântăreaţa nu se vede. Pe coastă se lasă la vale moş Petrache Tercu, zis Năsosu, cu nişte cârlani; îi duce la păscut.

- Ţineţi-vă, că dau bici cailor!

În aceiaşi clipă, caii o iau la trap întins pe drumul mărginit de troscot, de pe malul Bourului. Ciocârlia nu se mai aude, dar soarele a răzbit peste vârfurile copacilor şi ne petrece ca un ochi mare, de aur, care priveşte ziua ce începe. Să fi trecut jumătate de ceas de când am plecat? N-am ţinut socoteala timpului. Sprijinit de scoarţele căruţei, lângă Lisaveta, care se fereşte să n-o ating, cu Maria şi Zoia în faţa noastră, am vorbit tot drumul şi-am râs, ba de oala de borş, ba de sandalele mele, ba de aluniţa de pe faţa Mariei...

Am ajuns.

- Repede jos, că ne prinde amiaza cu postaţa neterminată!

- N-ai fi vrând să vărs borşul, c-apoi 'om rămâne flămânzi!

- Dă oala încoace.

Maria îi întinde lui Spiridon oala şi sare jos. Noi eram deja lângă bucata de popuşoi, când ne-a ajuns din urmă.

- Stai puţin! spune perceptorul. Tu, Ioane, deshamă caii şi du-i de-i priponeşte în mohorul din capul bucăţii, după zare. Eu am să încep postaţa.

Mă duc cu părere de rău. Roibul vrea să mă muşte, dar îl apuc strâns de hăţ şi se linişteşte. Le scot gurile de ham şi hăţurile, apoi le leg odgoanele de lanţul de la gât şi-i duc de-i priponesc.

Când mă-ntorc, pe acelaşi drum ca la ducere, ţuştil un iepure, de lângă un spin. "Huo, urechiatule!..." Cum îmi bate inima! A trecut văioaga din faţă şi s-a cinchit lângă un copăcel. Al dracului iepure! Am trecut pe lângă el cu caii şi n-a sărit; a sărit când m-am întors singur.

- I-ai priponit?

- Da.

- Da' de ce-ai strigat? întreabă Maria.

- Un drac de iepure, era să mă dea jos.

- Nu mai spune! Şi fetele râd: Ce voinic!...

Eram înşiraţi la marginea bucăţii, de-a lungul. Perceptorul, în frunte, prăşea câte un popuşoi, îl muşuruia şi trecea mai departe, la altul, mergând tot pe hat. Din urma lui Lisaveta, apoi Zoia, apoi Maria.

Mă duc la căruţă să iau sapa. Nu-i.

- Ce cauţi?

- Sapa

- Na-ţi-o, că-i grea al dracului!

Maria îmi dă sapa, pe care o luase din căruţă, şi-şi ia sapa ei, care era jos, mai la o parte.

- Lângă cine vrei să prăşeşti? întreabă Spiridon.

- Mi-i tot una.

- Zău? face Zoia şi se uită, râzând, la Maria.

- Poate sta şi lângă tine, dacă-i face plăcere! spune Maria, cu un uşor reproş în glas.

Perceptorul:

- Acum să te văd, Ioane!

Mă duc între Zoia şi Lisaveta. Nu privesc pe nimeni. Îmi scot sandalele, le pun pe hat lângă o tufănică de porumbel şi încep să prăşesc. E cam grea sapa, dar merge bine. E straşnică, în adevăr.

Între timp, Spiridon s-a întins cam mult. Cam douăzeci şi cinci, treizeci de metri în lungime. Lăţimea bucăţii e tot cam pe-atâta. Câtva timp nu s-aud decât sapele: hrasc! hrasc! Fără să se oprească din prăşit, Spiridon zice:

- Hei, ce-i cu voi? Parc'aţi fi babe! Nu spuneţi nimic, nu cântaţi...

- Întâi să ne dăm cu locul, să ne obişnuim şi pe urmă om vedea, răspunde Zoia, care se sileşte să nu rămâie în urmă.

Spiridon a luat-o acum în latul bucăţii cu prăşitul. Asta-i postaţa.

- Ai luat-o cam mare, domnule Spiridon, zice Maria.

- Mare, mică, tot noi o prăşim!

- M-da!

Iar nu s-aud decât sapele: hrasc! hrasc!

La dreapta şi la stânga noastră, ca şi pe dealul din faţă, se văd femei şi bărbaţi la prăşit. Acolo-i Topală, dincolo Vasile Sandu; în faţă-i Cotoranu, cel care şi-a lăsat piciorul drept, de la genunchi în jos, la Mărăşeşti. Are un picior de lemn legat cu curele. Florica, nevasta lui, e cea mai frumoasă femeie din sat şi cea mai harnică. Parcă toţi avem acelaşi gând:

- Tu te-ai mărita c-un şchiop, Mario? întreabă Zoia.

- Nu ştiu. Dar Florica nu s-a măritat c-un şchiop. Fănică era cât un brad, când s-au luat. Războiul l-a nenorocit!

- Ducă-se pe pustii, războiul şi nemţii!

Mă gândesc ce-ar fi să mă duc la război şi să rămân schilod. Mă cutremur.

- Ia mai daţi-l naibii de război şi mai bine cântaţi ceva, zic eu.

- Să cânte Zoia, zice Maria şi-mi face semn cu capul.

- Ba să cânţi tu, că ai voce mai frumoasă.

- Ba tu. Tu cânţi mai bine!

- Şi dac-ar începe Lisaveta, ce-ar fi? zic eu, voind să împac lucrurile.

- N-ar fi nimic, căci eu nu ştiu să cânt, răspunde înţelept Lisaveta.

- Cântă; tu ştii cântece de la oraş...

Iar îmi pare rău c-am venit, dar nu mă las:

- Trei fete şi nici un cântec! Halal!

Şi nu mă uit la niciuna.

- Trei fete şi nouă cântece, vrei să spui.

Şi Maria începe, cu voce tremurătoare, nesigură, la început, apoi din ce în ce mai tare, mai plină. Celelalte două îşi adaugă vocile lor, ca nişte pârâiaşe într-un pârâu mai mare:

Pasăre de pe răzor,
Nu mă blestema să mor,
Că nu ţi-am rupt penele,
Ci le-a rupt ţaţa Marie
Şi le-a pus la pălărie,
Pălăria lui Enuţă,
Că a fost a lui drăguţă, măi!

Ultimele versuri le cântă puternic, parcă cu ciudă...

- Frumos, fetelor, zău că-i frumos! zic eu şi le privesc pe rând.

- Frumos, frumos. Cântaţi, dar şi din mână să daţi! zice Spiridon

- Da' cine-o stat, domnule Spiridon? Am cântat şi-am prăşit; că-i şi mai uşor când cânţi: prăşeşti după cântec.

- Bine, bine!

Iau seama că eu mă oprisem, când lăudasem fetele. Gândesc: "Al dracului hapsân. Bine i-a zis mamal", dar nu spun nimic, îmi înghit vorbele. Şi ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat:

- Ei, care urmează? Mai sunt opt.

- Stai că n-am dat gata nici prima postaţă şi mai avem destule, până deseară, zice Maria.

- Dar tu ai spus că merge mai uşor sapa când cânţi...

- Să înceapă Zoia.

- Ba Lisaveta.

- Iar începeţi să vă cârduiţi?

- Nu, Ioane, dar... postaţa şi cântecul!

Tragem vârtos cu sapa. Drăcoaica de Maria e în frunte, dar nici noi nu ne lăsăm şi ajungem odată cu ea la hatul celălalt. Gata prima postaţă. După obicei, ar trebui să ne odihnim zece, cincisprezece minute. Ne-am încălzit. Am dezbrăcat haina şi-am pus-o peste sandale. Fetele-şi şterg faţa cu basmalele, dar Spiridon a început postaţa a doua: câte un popuşoi – şi mereu înainte, douăzeci şi cinci, treizeci de paşi, pe margine. Mă uit la fete, ele la mine, râdem şi începem iar:

Foaie verde ca lipanul,
De trei ori potcovii calul,
Ca să urc la mândra dealul!
Nu e vina calului,
Nici a potcovarului;
Ci-i vina mândruţei mele
C-a pus casa-ntre vâlcele, măi!

După primele cuvinte, Lisaveta şi Maria şi-au unit glasurile cu al Zoiei şi-au terminat c-o notă lungă, melodioasă, parcă tristă.

- Cine-a pus-o să-şi facă şi ea casa între vâlcele? zic eu.

- Asta în loc de mulţumire, nu? îmi reproşează Zoia.

- Nu te supăra, Zoico, zău c-a fost frumos, tare frumos!

- Asta aşa... a treia zi după scripturi, şi numai dacă îţi zice omul!

- Lasă-l şi tu în pace! s-amestecă Maria.

- Iaca, na! Las' că nu-i fac nimic! şi Zoia pune botişor.

Mai schimbând sapele dintr-o mână într-alta, mai ştergându-ne pe faţă, am terminat şi postaţa a doua.

- Ei, zice Spiridon, hai şi ne-om hodini oleacă!

Ne aşezăm fiecare unde ne găsim. Trag cu coada ochiului spre Maria. Cum n-o observă nimeni, mă ameninţă cu pumnişorul ei ars de soare şi suge o frunză de măcriş.

Soarele s-a ridicat cam de două sulţe pe cer. Parcă mi-i foame, dar nu spun nimic. Ne ridicăm. Încă o postaţă şi Zoia zice:

- Mie mi-i foame, domnule Spiridon; hai să mâncăm c-a trecut de prânz. A mâncat şi cel care-a pierdut boii!

- Să mai dăm o postaţă şi pe urmă mâncăm.

- Voi ce ziceţi? întreabă Zoia.

Nu răspundem.

- Mămăligă mare! N-aveţi gură? Apoi: Bine, mai dăm o postaţă, dar o iau eu, nu matale!

Şi fără să aştepte răspuns, trece în frunte şi ia o postaţă cam jumătate din cât a luat până acum perceptorul. Ne silim şi când o terminăm, ne aşezăm să mâncăm.

Trei străchini, cinci linguri, oala cu borş de fasole veche cu ştevie şi mămăligă. Mâncăm: eu şi Maria dintr-o strachină, Zoia cu Lisaveta şi Spiridon singur. Mă uit la coş, în care este un pachet învelit cu hârtie. Ce-o fi oare? Perceptorul are oi. Să ştii că e caş în pachet! Îl ţine pentru amiază.

Am mâncat. Gata.

- Sus la treabă!

Prima postaţă o ia Spiridon, tot mare.

- Hai, nu vă leneviţi! Am ştiut eu că dacă mâncaţi vă îngreuiaţi.

- Şi avem după ce! i-o zvârle Maria.

- Da' ce, acasă mâncai mai bine?

- Poate că nu, dar nu mă silea nimeni să trag cu sapa aşa repede...

- Limbă ascuţită!

Fiindcă n-o priveşte, Maria îi dă cu tifla, iar noi râdem înfundat. Nu-i mai răspunde perceptorului. Nici nu mai este nevoie.

S-a terminat şi postaţa asta. Mi-i sete.

- Ce facem de apă, domnule Spiridon?

- Cui i-i sete, se duce la budăi şi bea. Iaca, am uitat bota acasă,

- Cine mai merge să bea apă? întreb eu.

- Nu, nu aşa; pe rând! spune Spiridon şi tonul lui nu îngăduie răspuns.

Las sapa şi mă îndrept înspre budăiul din râpa Bourului, de sub salcia cea mare. Când mă uit înapoi, Maria îmi face semn cu mâna. Ridic din umeri. Sub salcie e răcoare, parcă n-ai mai pleca de-aici. Cu o teică mică, având coadă din lemn de corn, scot apă din budăi şi beau. Ce bună-i şi rece! Mai scot odată. Mai beau, iar cu restul de apă mă spăl pe faţă, mă răcoresc. Mirosul amărui al frunzelor de salcie îmbălsămează aerul. Trag cu putere în piept. Rup o rămurică şi mestec o frunză în gură. Acrişor – amărui, gustul e răcoritor. Fluierând, ies din râpă şi ajung la bucată.

- Ei, cum e apa? întreabă Spiridon.

- Straşnică! şi mă uit la Maria, dar ea nu vrea să mă privească.

- Mă duc şi eu, dar nu care cumva să vă opriţi din prăşit! zice perceptorul.

- Cum îţi închipui aşa ceva, domnule Spiridon? vorbesc odată Zoia şi Maria. Doar avem obraz!

- Aşa zic şi eu...

Apoi Spiridon pleacă înspre budăi, dar la jumătatea drumului se întoarce şi strigă:

- Ioane, ia du-te de vezi ce fac oare caii!

"Dracu să-i ia de cai!" zic eu, în gând şi plec cu părere de rău. Când mă întorc:

- Ce-ai putut face un sfert de ceas? mă întâmpină Spiridon.

- Se încurcase odgonul lui Roibu în nişte spini şi a trebuit să-l descurc.

Fetele pufnesc de râs, dar nu spun nimic. Soarele e sus. sus de tot. Trebuie să fie amiază. Oamenii nu se mai văd prin popuşoi. S-au tras la umbră. Când terminăm postaţa, Zoia zice:

- Ei, nu facem amiază, domnule Spiridon?

- Amiază? Amiază fac babele şi moşnegii, nu fetele şi băieţii.

- Eu credeam că şi fetele ostenesc! Dacă ştiam aşa, să-mi fi dat dumneata zece-doisprezece lei pe zi şi tot nu veneam!

- Uite ce, zice perceptorul, o să stăm puţin jos, să ne odihnim, nu să dormim. O să mâncăm apoi ceva şi ne-apucăm iar de lucru. Ştiţi, eu am serviciu şi aş vrea să terminăm azi, să nu mai rămâie. Poate mai aveţi şi voi nevoie de mine... Voi, sau părinţii voştri... Ştiţi, mai un impozit, mai o amânare...

Şi râde cu râsul lui gâlgâit, ca ulciorul când se umple.

Nu mai spune nimeni nimic. Fetele au pus sapele cu cozile în sus şi au legat colţurile basmalelor de cozi: îşi apără faţa în umbra basmalelor. Pun şi eu haina pe doi popuşoi mai zdraveni şi mă aşez la umbră, aşa fel ca să văd fetele din faţă. Nu ştiu ce-şi spun, dar le-aud chicotind toate de-odată şi mă împung cu privirile. Stau pe partea dreaptă, cu faţa în palmă şi-o clipă închid ochii, pe când mă cuprinde o dulce aromeală.

...Dau din mână s-alung o muscă, dar ea stăruie; mă gâdilă în ureche acum. Deschid ochii. În faţa mea, culcată cu capul înspre mine, Maria:

- Sst! nu spune nimic. Fetele-s la apă şi Spiridon e la cai. Ai adormit! Se vede că nu eşti deprins cu munca grea. Mă bucur c-ai venit, deşi...

Apoi mă sărută o dată pe gură, lung şi apăsat. Am ameţit. Când deschid ochii, o zăresc fugind înspre budăi.

- Haideţi, fetelor! Aţi adormit acolo?

Se întoarce, îmi face un semn cu degetul dus la gură: „Să nu spui nimic" şi dispare în râpa Bourului.

- Ei, gata? Unde-s fetele? Hai să mâncăm ceva. Ei, Lisaveto, Mario, unde sunteţi?

Fetele vin râzând şi-nghiontindu-se. Mă frec la ochi şi-s atent la coşul din care Spiridon scoate mâncarea. Tot borş cu fasole – din cel rămas – cu mămăligă.

- Dar parcă mai este ceva, zice Zoia, vrând să caute în coş.

- Nu, nu umbla acolo! E ceva bun, la urmă.

La urmă, Spiridon a scos pachetul. Din multe bucăţi de jurnal, perceptorul a scos o bucată de... mălai copt în tavă, cu coaja rumenă. L-a rupt în cinci bucăţele cam tot una de mari şi ne-a dat fiecăruia câte una:

- Luaţi, e foarte bun! Deseară mâncăm ceva f a i n acasă. Pregăteşte nevastă-mea, de-aceia n-a venit la prăşit.

Cu gândul la ceva f a i n , am mâncat şi mălaiul.

Am mai băut de două ori apă, am dat postaţă după postaţă şi aşa soarele a ajuns la chindie. Ne cam muiasem. Pe la toacă, a prins a adia o boare uşoare dinspre apus. A trecut ca o înfiorare peste lanuri, mişcând grânele, apoi popuşoii şi a ajuns la noi. Ne-am înviorat. Şi-am dat gata şi altă postaţă. Mai rămăsese de prăşit cam trei postăţi, dar era limpede pentru oricine că mai mult de două nu mai puteam prăşi în ziua aceia. Spiridon s-a întunecat şi a prins a ne zori:

- Mai cântaţi ceva, mai ziceţi ceva, dar daţi mai iute din mâini!

- Ne cam ajunge, domnule Spiridon, a spus Zoia. De dimineaţă şi până acum, fără somn la amiază, de, oameni suntem şi noi!

- Oameni, nu zic ba, că nici eu nu-s drac, dar v-am spus că vreau să terminăm!

- Dac-om putea, bucuros.

Şi iar s-aud sapele: hrasc, hrasc! Apoi Zoia se uită la Maria, la mine, iar la Maria şi începe:

I-auzi valea, valea cum răsună,
Eu cu mândra n-o duc bună;
I-auzi valea, valea cum hueşte
Şi mândruța mă doreşte, măi şi făi!

Lisaveta a încercat s-o însoțească, dar abia a scos un sunet, două şi s-a oprit.

- De ce nu cântați şi voi, ai? a întrebat Zoia.

Tăcere.

- S-aşteptați să vă mai cânt de-acum!

Şi izbeşte cu sapa de-am crezut că țăndări o face.

Merge tot mai greu. Soarele s-apropie de asfințit şi mai avem două postăți.

- Măcar una, zice Spiridon, c'oi termina eu într-o dimineață, mâine-poimâine încolo. Ei, ce ziceți, fetelor şi tu, Ioane?

- Eu zic... să mai prăşim o postață, răspund moale şi mă uit la fete.

Ele-au pornit la vale şi-au început să prăşească.

- Numai să n-o iei prea mare, domnule Spiridon, că se-ntunecă! zice tot Zoia.

Perceptorul n-a răspuns nimic, dar s-a-ntins, s-a-ntins, până aproape de capăt.

- Poi, aşa ne-a fost vorba? întreabă iarăşi Zoia.

- De, măi fetelor, credeți şi voi, că nu prea am timp.

Soarele a apus. Oamenii au prins a pleca acasă. Bărbații şi copiii, căci femeile plecaseră mai înainte, să facă mâncare. S-a răcorit bine şi vântul a început să bată mai tare: parcă-l ținea soarele în hățuri, căci odată cu asfințitul a luat-o razna. Mi-i rece. Îmi pun sandalele şi mă întorc la sapă. Spre apus, cerul din roşu s-a făcut arămiu, apoi liliachiu, pe urmă siniliu; vântul s-a întețit. N-am ajuns nici la mijlocul postației, dar se-ntunecă, nu se mai vede.

- Lăsați-l dracului de prăşit, că nu se mai vede şi-ți tăia popuşoii! Tu, Ioane, du-te şi adă caii; vezi că i-am mutat mai la vale; iar voi, fetelor, strângeți tot şi puneți în căruță.

Primele stele au apărut de mult. Acum cerul s-a boltit în adânc şi stelele sclipesc în depărtări.

Caii sforăie undeva pe-aproape. Am deslegat otgoanele de pe țăruşi, am adus caii la căruță şi, pe când perceptorul înhamă suduind, căci nu vedea să lege curelele şi frânghiile, noi am luat-o înainte, pe jos.

Fără veste, Maria a început a cânta încet, apoi mai tare. Zoia şi Lisaveta şi-au unit iarăşi glasurile cu al ei, dar n-au dus cântecul până la capăt, ci vocile lor s-au stins în apele moi ale înserării, căci Spiridon ne-a ajuns din urmă cu căruţa. Ne-am suit, dar veselia dispăruse. La un hop, Maria s-a prins cu mâna de braţul meu şi nu mi-a mai dat drumul până în sat. Ici, colo, luceau luminile pe la case. Se auzeau vacile răgind după viţei şi câinii lătrând. Se mai zăreau pe-alocuri focurile din vetrele de-afară, prin ogrăzi.

Când am intrat în curtea perceptorului, n-am văzut nici foc, nici lumină. Am aflat că nevestei lui Spiridon îi fusese rău toată ziua, căci stătuse în pat şi nu făcuse nimic de mâncare.

- Ce rău îmi pare! Tii! Şi era să facă ceva f a i n, zău aşa! Îmi pare rău, dar n-am nimic să vă dau să mâncaţi!

- Măcar plata, domnul Spiridon! zice mânioasă Zoia.

A intrat în casă. A apărut în antret cu o lumânare în mână şi ne-a chemat:

- Ţie, Lisaveto, nu-ţi dau nimic, căci mi-i dator tat-tu de astă primăvară, ştie el.

- Poi, domnule Spiridon, eu ţi-am prăşit, nu tata. Ce am eu cu el?

- Dar tu a cui eşti? Cine te îngrijeşte?

- Asta-i altceva, Mie să-mi dai banii, zice Lisaveta, cu o voce în care tremură lacrimile.

- E păcat, domnule Spiridon, se amestecă Zoia; fata ţi-a muncit, cum să nu-i plăteşti?!

- Ei, iacă îi plătesc. Ce v-aţi revoltat aşa, gaiţelor? şi din buzunar a scos de şase ori câte un leu.

- Poftim plata!

- De ce şase şi nu opt, cât am vorbit?

- Da' ce, am terminat de prăşit?

- N-a fost vorba de terminat; a fost vorba de-o zi de muncă, zice iar Zoia.

- Da, dar ea e mai mică decât voi. I-ajung şase lei!

Cu toate opunerile noastre, a rămas neînduplecat. Înverşunată, Lisaveta n-a spus decât:

- Să mă mai chemi şi altădată!

Nouă ne-a dat, fără vorbă, câte opt lei.

- Vă plătesc boiereşte, să nu ziceți că la mine ați muncit pe degeaba!

- Sau flămânzi! adaugă Zoia, pe când coboram scările de ciment. Ştiu că ne-ai dat ceva f a i n să mâncăm în seara asta!

Eram obosit şi înciudat. Dar am simțit cum prin întuneric o mână cunoscută îmi apucase brațul. Şi am mers tăcuți prin satul în care zgomotele se stingeau încet, cufundându-se în noapte.

X.
Ultimul strigoi

Sătucul în care am văzut lumina zilei e aşezat pe malurile Bourei. Boura isvorăşte de sub nişte dealuri înalte, împădurite cândva, azi pleşuve, aflate la oarecare depărtare spre miazănoapte. Alte pâraie, mai de dincoace, îşi adaugă apa lor şi astfel, de-a lungul vremii, râul şi-a săpat o matcă destul de adâncă, pe fundul căreia clipoceşte vesel primăvara, o umple din mal în mal când se umflă de apa ploilor repezi de vară şi durează podişcă de ghiaţă – bucuria copiilor – iarna.

Tata, om sărac, încropise o căruţă cu un cal şi făcea puţină cărăuşie. Ducea la oraş ba lemne, ba un porc al boierului, ba vreo femeie bolnavă; destul că nopţile – mai ales cele de toamnă – rămâneam numai cu mama, care, de urât, se ducea în sat cu furca. Mă lua şi pe mine. De cele mai multe ori mergeam la nana Anica lui Ion Tercu. Îi ziceam nană, fiindcă botezase pe-o soră a mea care murise de mică.

Nana Anica era din părţile ungureşti, de dincolo de munţi şi ajunsese în satul nostru printr-o întâmplare. Bărbatul ei, moş Ion, făcuse milităria la Bucureşti, la Arsenalul Armatei şi ducându-se pe la mai marele unităţii sale, a văzut-o pe fata din casă, pe Ana. Amândoi tineri, amândoi frumuşei, s-au îndrăgostit şi aşa s-a făcut că, la eliberare, Ion Tercu şi-a adus mireasă de la Bucureşti.

Nana Anica era o femeie de statură potrivită, avea faţa albă ca laptele, ochii negri, nasul subţire, iar părul lung şi negru îl aduna într-un conci în vârful capului. Purta fuste largi şi creţe, polcă de catifea neagră, strânsă în talie, vara papuci înfloraţi, iar toamna şi iarna cizmuliţe cu toc nu prea înalt.

Era frumoasă nana Anica, iar casa ei era curată ca un pahar. Intrai pe portiţă, te suiai pe nişte trepte de lemn pe prispă, de unde pătrundeai în tindă. La dreapta, singura uşă dădea în camera care se prelungea îndărăt cu un ietăcel. Înăuntru erau două paturi, de-alungul celor doi pereţi opuşi,

iar între ele, lângă peretele din fund, în faţa intrării, o masă de lemn lunguiaţă, cu patru picioare şi cu stinghii jos. Pe faţa de masă cu dantelă la margini erau aşezate câteva farfurii smălţuite în culori vii şi o oglindă cu ramă de lemn afumat. Deasupra mesei, pe perete, un ceasornic rotund, cu cadranul cât o farfurie, măcina timpul: tic-tac. Acest ceasornic îmi fura ochii, iar bătăile lui ritmice îmi încântau auzul.

- Bună sara, cumătră Anica!

- Bună sara, cumătră Nastasie. L-ai adus şi pe finul Ion, pe Ianoş al nostru?

- L-am adus. Ce-a fost chip să-l las acasă? N-a vrut să se culce: „Merg şi eu cu matale la nana Anica; nu stau singur, că mi-i frică!"

- Bine-ai făcut! Am copt nişte bostan turcesc, dulce, dulce, de-ţi lingi degetele şi ştiu o poveste frumoasă, frumoasă, cu feciorul de împărat! zicea nana Anica, mângâindu-mă pe obraz.

Avea o mână moale şi caldă, mirosind totdeauna a curat. Cred că se spăla cu săpun mai bun, nu de cel obişnuit de rufe.

Nana Anica avea o mare părere de rău: n-avea copii. Iubea şi ea copiii altora...

Şi pe când mama îşi potrivea caierul de fuior în furcă, eu mă aşezam pe-un scăunaş rotund, cu trei picioare, lângă dânsa. Priveam ceasornicul, gustam câte-o bucăţică de bostan copt, ca plăcerea să ţie mai mult şi ascultam povestea fiului de împărat:

- A fost odată ca niciodată...

Nu ştiam niciodată când s-a terminat povestea şi când adormisem în braţele mamei. Mă trezeam în aerul rece de-afară, dar închideam repede ochii şi nu-i mai deschideam până dimineaţa, când mă trezea glasul mamei, care chema păsările la mâncare: „Pui, pui mamă, pui!"

Dar nana Anica, apoi mama, nu spuneau numai poveşti. Mai erau unele fapte şi întâmplări „adevărate", ziceau ele, din lumea noastră, nu din cea a basmelor. Acestea mă înfiorau, dar mai ales umpleau noaptea de duhuri necurate, strigoi, Ucigă-l-toaca şi Cruce-de-aur-cu-noi, încât n-aş fi avut curajul să ies singur afară. Teama aceea de necunoscut, în nopţile lungi de la începutul iernii, când auzeam povestindu-se despre strigoiul care bătuse la fereastră şi siguranţa că acum nu mi se poate întâmpla nimic, căci sunt cu mama şi cu nana Anica, deşteptau în mine o simţire nelămurită, greu de explicat. Mă strângeam mai aproape de mama şi-mi ţineam răsuflarea, ca să aud ce mai urmează, dar să fiu atent şi la fereşti...

Şi aşa, zilele se adunau snop şi făceau lunile, lunile se adunau mănunchi şi făceau anii, care, plini de lipsuri, dar bogaţi în poveşti, se scurgeau mai departe pe albia timpului. Am cunoscut întâi mahalaua noastră, apoi satul, pe urmă împrejurimile, cu văile, dealurile şi pădurea, am intrat în şcoala primară, dar nopţile au rămas tot întunecate şi pline de duhuri necurate, iar dacă cineva ar fi trecut pe lângă cimitir, Ucigă-l-toaca, prefăcut în câine negru, l-ar fi urmărit până la cântatul cocoşilor.

Cam în vremea aceea se aciuase în satul nostru un om străin, care venea de departe. Trăia singur la fosta vie a Dabijeştilor, în fosta cramă, cu acoperişul de paie stricat, adăpostind doar câteva ciuvee şi linul în care, pe vremuri, înainte de filoxeră, bărbaţii desculţi călcau sacii plini de struguri sfărmaţi din care curgea mustul gros şi dulce ca mursa de miere...

Oamenii îi spuneau Fruntişanu, poate că era din satul Fruntişeni, nu ştiu, dar eu nu l-am văzut niciodată la faţă. Se părea că omul era apăsat de un păcat greu, de-acea se canonea ducând o viaţă de câine, ferindu-se de lume. Iar într-o vară, la doi, trei ani după ce venise, Fruntişanu a fost găsit mort în hruba de la via Dabijeştilor. Murise de câteva zile. Căldura şi muştele îl desfiguraseră. L-am zărit şi eu. L-au îngropat undeva, la marginea cimitirului din sat, dar locul unde murise fără lumânare şi fără ultimele griji creştineşti devenise un loc necurat, un loc de spaimă, unde noaptea Fruntişanu „ieşea" şi cerea iertare de la trecători. Cine trebuia să treacă noaptea pe-acolo, ocolea pe departe, numai să nu dea ochi cu el.

Nu mult după moartea lui, s-a aflat şi păcatul greu al lui Fruntişanu. Popa Neculai, căruia veneticul i se spovedise, l-a povestit crâşmarului Năstăsache, într-o noapte de păcură, când crâşmarul desfundase un vas cu vin şi au încercat pastrama unui berbec. Apoi Năstăsache a spus altora şi aşa a aflat tot satul. Oamenii ascultau, îşi făceau cruce şi alungau copiii care întâmplător se găseau pe-aproape. Cine auzea se cutremura. Ce grozăvie! Cine să mai treacă noaptea pe drumul de lângă via Dabijeştilor?

Anii s-au scurs. În clasa a doua secundară, am întrebat-o pe Domnişoara, iubita noastră profesoară de limba română, ce-i adevărat: ce ne spune profesorul de geografie, că Pământul s-ar fi desprins – cu miliarde de ani în urmă – dintr-o nebuloasă, apoi s-a răcit şi s-a acoperit cu tot ce vedem azi, sau ce ne spune preotul, la Religie, că Dumnezeu a făcut pământul şi tot ce vedem în 6 zile, iar în a 7-a s-a odihnit, căci obosise? Domnişoara s-a supărat pe mine şi mi-a spus că voi afla răspunsul singur,

mai târziu, dacă îmi voi mai pune întrebarea asta nelalocul ei... N-am mai îndrăznit să-ntreb pe nimeni, iar în vacanță mă duceam uneori la bisericuța din deal, ca să citesc Cazania, să mă audă Irina şi – poate – şi Ileana, care şi ele învățau la oraş, fiind cam de-o seamă cu mine.

Şi iată că a venit vara aceea neuitată, vara în care am dormit noaptea, cu prietenul meu, Iancu, pe podina stogului de fân de pe aria lor. Tatăl lui Iancu, moş Costache, adusese opt, nouă care cu fân şi le clădise în stog, lăsându-l fără vârf. Mai trebuiau două, trei care; avea să pună sau fân cosit pe valea Hobanei, sau ceva paie mai târziu, pe toamnă şi să-i facă vârf. Până atunci acolo sus, pe stogul de fân, am pus două lăvicere, câte-o perină şi-o plapumă fiecare, şi-am dormit toată vacanța, de după Sânpetru, până aproape de deschiderea şcolilor.

Când ziua era pe sfârşite, fetele aduceau vacile cu lapte de la cireadă, pe drumul dintre lanuri. Pulberea juca în lumina apusului, fetele se hârjoneau pe drum, iar undeva, departe, hăt la Tutova, s-auzea fluieratul unui tren. Răcoarea venea din pădure peste sat, iar când ultima rază a soarelui se stingea, o boare de vânt mişca frunzele copacilor. Încă puțin şi prima stea tremura în adâncuri albastre. Pe la vetre se aprindeau focuri obosite, un câine lătra undeva pe-aproape şi carul care scârțâise pe drum intra încet, tras de boii bălani ai lui Vasile Sandu, pe poarta țămii. „Hăis, Florea!"

Apoi încet, încet, zgomotele amuțeau, cerul se boltea, înalt şi se umplea de stele. Din pădure, de la Jardia, sau poate de la Drăgaica, se auzea cornul pădurarului. Privighetoarea îşi încerca piculina în mestecenii lui Doroşan, roua ne umezea fața şi părul. Întinşi pe patul nostru de fân înmiresmat, cu fața în sus, cu mâinile sub cap, priveam Calea Robilor şi vorbeam despre Flammarion, despre Eminescu, despre iubire, despre viitor...

Uneori, când noaptea îşi lăsa mantia de întuneric albăstriu peste satul adormit şi liniştea domnea netulburată, mă strecuram afară din culcuşul cald, îmi puneam sandalele, luam beţişorul de corn şi porneam, pe drumeagul dintre vii, spre satul vecin. Via lui Năstăsache, Pietrişul, fântâna lui Dăsian, puntea lui Grigoraş, apoi ca o umbră, pe ulicioara întunecoasă, până la grădina înmiresmată de petunii şi alte flori ale nopții. De sub mărul rămuros se desprindea o arătare albă. Două brațe moi mă cuprindeau ca în vis şi tot ca în vis simțeam un sărut uşor. Încă unul şi plecam – ducând cu mine toată bucuria pe care ți-o dă la 18 ani dragostea.

A trecut un ceas? Mai mult? Cine ştie! Sunt din nou culcat pe stogul de fân pe care m-am urcat cu scara, atent, să nu-l trezesc pe Iancu. Dar Iancu m-a simțit:

- Ei, cum a fost?

- Ca totdeauna!

Şi-adorm zâmbind, sub licărul înalt al stelelor.

...Dar într-o noapte, pe când mă întorceam din grădina de vis, puțin nedumerit de nu ştiu ce vorbă a dragostei mele, după ce am trecut Pietrişul şi via lui Năstăsache, m-am apropiat de viile Dabijeştilor, pe lângă care ducea drumul. Un nour negru acoperise cerul înspre răsărit şi miazănoapte, iar aerul încremenise ca înainte de furtună.

„Viile Dabijeştilor! Fruntişanu!" Teama din copilărie a ieşit deodată la iveală din cine ştie ce ascunziş al sufletului. Simțeam cum se strânge pielea pe mine, pe măsură ce mă apropiam de locul unde murise străinul. Judecata îmi spunea că Fruntişanu-i demult lut de oale. Totuşi frica nu-mi trecea şi parcă nu mai puteam isca – în gând – nici un cuvânt. Paşii îmi deveneau mai mici şi mai rari. M-am oprit. Să aştept până ce luna va ieşi din nori? Să mă întorc? Şi ce să spun: că mi-a fost frică?... Nu! Mai bine să cobor prin lanurile înalte de păpuşoi, peste râpi şi spini, spre miazăzi, până la drumul târgului şi să intru în sat pe la Ruptura? Nu cunoşteam locurile. Şi-apoi era departe, în timp ce mă găseam foarte aproape de sat. Dacă nu m-aş fi oprit, aş fi fost acum lângă stogul de fân, unde mă aştepta Iancu.

Cum mai poate să iasă mortul, cupă ce a putrezit în pământ?! Trebuie să mă conving că nu mai poate! „Nu mai poate!" m-am auzit eu rostind tare, aproape strigând şi am pornit, tremurând de încordare, spre locul unde fusese hruba Dabijeştilor, în stânga drumului, unde-l găsiseră mort pe Fruntişanu. Acolo, pe o suprafață cât o arie, crescuse boz, planta aceea cu frunze lungurețe şi cu fructele ca un ciorchine, boabe mici, negre, cu zeamă având gust şi miros neplăcut. Am intrat în boz. Era înalt, mai înalt decât mine şi des, pădure. „Iată că nu-i nimic!" îmi spuneam, lovind în dreapta şi în stânga cu beţişorul meu de corn, iar şi iar, până ce n-a mai rămas nici un boz în picioare. Obosisem.

„Ai văzut că nu-i nimic?" mi-am zis – şi-am plecat liniştit spre culcuşul meu de pe stogul de fân. Nu observasem când începuse să picure. Apoi ploaia s-a intețit. Prietenul meu mutase aşternutul în casă, în camera lui, după planul stabilit la începutul verii. Bătăile inimii se potoliseră. Am

intrat tiptil, m-am dezbrăcat şi m-am culcat. Nu ştiu dacă Iancu m-a simţit sau nu, dar nu m-a întrebat nimic. Am adormit, simţind un tremur în tot trupul, pe când mă scufundam în apa grea a somnului...

Mă duc tot mai rar prin satul copilăriei mele. Pe locul brazilor de odinioară, un nepot al Dabijeştilor şi-a durat casă. Are copii. Copiii se joacă în curte, până noaptea târziu. Nu ştiu nimic de Fruntişanu. Nimeni nu mai vorbeşte de el. Strigoii şi Ucigă-l-toaca au murit şi ei, odată cu veneticul. Au murit pentru totdeauna.

Bârlad, 1953.

CUPRINS

I.	Ziua bună se cunoaşte abia după amiază	1
II.	Negustor în iarmaroc	19
III.	Arde curtea boierească	45
IV.	Orfan	62
V.	Morţii noştri	82
VI.	Oameni de treabă	100
VII.	„Domnişoara"	111
VIII.	Incertitudini	133
IX.	La prăşit	151
X.	Ultimul strigoi	168

Autorul acestei cărţi, Ion Manta-Roşie, s-a născut la 25 iulie 1903, în satul Pupezeni, comuna Bălăşeşti, judeţul Tutova. Copil de ţărani săraci, a rămas orfan când tatăl său a căzut pe frontul de la Mărăşeşti. Apreciindu-i mintea ageră şi setea de învăţătură, dascălii săi şi câţiva oameni de bine l-au ajutat să-şi ducă la bun sfârşit studiile primare şi secundare. În 1924 a absolvit Liceul "Gheorghe Roşca Codreanu", prestigioasă instituţie de învăţământ bârlădeană, plecând la Bucureşti. Licenţiat în Drept, dar şi în Litere (cu Magna cum laude), s-a consacrat magistraturii, ajungând pâna la funcţia de preşedinte de tribunal şi la gradul de consilier de Curte de Apel. S-a stins din viaţă la 27 septembrie 1986.

Mare iubitor de literatură, membru al Academiei Bârlădene, prieten de suflet al poetului George Tutoveanu, a colaborat, de-a lungul timpului, la diferite publicaţii, ultima fiind Bârladul odinioară şi azi. Romanul autobiografic Zăpezile copilăriei a fost scris la Bârlad, ultimul capitol datând din 1953. Pseudonimul I. Delamisa reprezintă un omagiu adus locurilor natale, râul Misa fiind pomenit în roman.